

A Kúria elnökének
országgyűlési beszámolója
a Kúria 2012. évi tevékenységéről
a jogegység biztosítása és
az önkormányzati normakontroll
körében

Tisztelt Országgyűlés!

A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény 117. § (1) bekezdésének b) és c) pontjaiban foglaltak szerint a Kúria

- bírósági jogalkalmazás egységének biztosítása érdekében kifejtett tevékenységéről, valamint
- az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközésének és megsemmisítésének, továbbá a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettsége elmulasztásának vizsgálata során szerzett tapasztalatairól

az alábbi beszámolót nyújtom be:

1. Bevezető

A 2012. január 1. napjával visszaállított Kúria számára az elmúlt esztendő a kezdeményezések éve volt. Magyarország új Alaptörvénye, valamint a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló sarkalatos törvény az egyedi ügyekben folytatott ítélező tevékenység területén számos új feladatot rótt a legfőbb bírói fórumra, ugyanakkor megeremtetette annak lehetőségét, hogy a Kúria az ítélezés egységét még hatékonyabban biztosítsa. Ezen jogszabályi rendelkezések gyakorlati alkalmazása a Kúria bírái és vezetői részéről magas szintű kezdeményező készséget, az új megoldások iránti nyitottságot követelt meg.

2012. évi szakmai célkitűzéseink ezért arra irányultak, hogy a Kúria – meglévő feladatainak maradéktalan teljesítése mellett – eleget tegyen új kötelezettségeinek is, egyúttal hatékonyan aknázza ki az új jogegységi eszközökben, így különösen a bírósági joggyakorlat-elemző csoportokban, illetőleg az elvi közzétételi tanácsok munkájában rejlő lehetőségeket. Úgy gondolom, hogy a Kúria e célkitűzéseknek eleget tett: az egyedi ügyek szakszerű és pártatlan elbírálása mellett elindultak azok a folyamatok, amelyek által hangsúlyosabbá válhat a Kúria ítélezést orientáló szerepe.

A fentiekre figyelemmel a Kúria célja 2013-ban a tavaly sikeresen elindult kezdeményezések, így különösen a joggyakorlat fejlesztését és egységét, a bírói szervezeten belüli és a jogászai szakmák közötti hatékony információáramlást szolgáló munka folytatása, és az elért eredmények megszilárdítása. Arra törekszünk, hogy a Kúria a magyar igazságszolgáltatás felsőbíráskodásunk több évszázados hagyományából építkező, a XXI. század követelményeinek megfelelően működő, korszerű és hatékony csúcsszerve legyen.

1.1. A Kúria feladatai

Magyarország Alaptörvénye, valamint a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban: Bszi.) 2012. január 1. napjától szétválasztotta a bíróságok igazgatási és szakmai vezetését. A bíróságok központi igazgatása az Országos Bírósági Hivatal elnökének hatáskörébe került, míg Magyarország legfőbb bírói szerve a korábbi Legfelsőbb Bíróság jogutódjaként működő Kúria lett.

Az új jogszabályi rendelkezések értelmében a Kúria amellet, hogy továbbra is elbírálja a törvényben meghatározott ügyekben a törvényszék, továbbá az ítéltábla határozatai ellen előterjesztett jogorvoslatokat, valamint a felülvizsgálati kérelmeket és a bíróságokra kötelező jogegységi határozatot hoz,

- dönt az önkormányzati rendelet Alaptörvényen kívüli más, magasabb szintű jogszabályba ütközéséről és megsemmisítéséről,
- dönt a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettsége elmulasztásának megállapításáról,
- elbírálja a népszavazással kapcsolatos jogorvoslatokat,
- polgári és közigazgatási ügyekben a bírósági határozat ellen irányuló, ún. valódi alkotmányjogi panasz sikeressége esetén dönt a követendő eljárásról, azaz a konkrét jogvitában meghatározza az alkotmányellenes helyzet megszüntetésének eljárési eszközét,
- az elvi bírósági határozatokon kívül elvi bírósági döntéseket is közzétesz, valamint
- joggyakorlat-elemzést folytat a jogerősen befejezett ügyekben, ennek keretében feltárja és vizsgálja a bíróságok ítélezési gyakorlatát (Bszi. 24. § (1) bekezdés).

A Kúria 2012. január 1-jén hivatalba lépett elnökeként legfontosabb feladatomban a Kúria működésének, eredményességének biztosítása az ítélkezés szakmai színvonalának folyamatos javítása és a joggyakorlat folyamatos fejlesztése érdekében.

1.2. A Kúria 2012. évi szakmai célkitűzései

Hivatalba lépésemkor alapvető célként fogalmazódott meg, hogy a Kúria elsődleges feladatára, az egységes, színvonalas ítélkezési gyakorlat kialakítására összpontosítsa minden erejét. Hiszen egy évszázada élő igény, hogy ne szülessenek egymással homlokegyenest ellentmondó ítéletek, ugyanakkor – mivel minden jogesetnek külön individualitása van – a bíró ne azt keresse, hogy miképpen lehet az egyes eseteket uniformizálni, ne kutasson mindenáron precedensek után, hanem az eldöntésre váró ügy minden részletét megvizsgálva, első-sorban az igazságos döntésre összpontosítson.

Ebben a munkában a Kúria elnökeként nem elsősorban egyszemélyi vezetőként, hanem „első az egyenlők között” módjára igyekeztem eljárni, szem előtt tartva, hogy az ítélkezés egységesítésének biztosításával kapcsolatos feladatköröm főként konzultatív, koordináló jellegű. A napi ítélkezésben felmerülő problémák megoldása, a bíróságok szakmai orientációja körében kettős feladatom van:

- egyfelől a minél gyorsabb és hatékonyabb szakmai információáramlás biztosítása a bírói szervezetrendszeren belül, valamint a bíróságok és a jogállam többi meghatározó szereplője – így különösen a többi jogász hivatásrend – között;
- másfelől egy elmélyültebb munkát folytató, gyakorlatorientált szakmai műhely kialakítása a Kúrián belül.

A Kúria jogegységi munkájának eredményeiről a beszámoló 2. pontjában adok részletes tájékoztatást.

Hangsúlyos célként fogalmazódott meg a Kúria új hatásköreiből adódó feladatok hatékony ellátása is. Jogszabályban foglalt kötelezettségekről lévén szó, döntő jelentőségű volt az új hatáskörökkel kapcsolatos feladatok megtervezése, végrehajtása és nyomon követése. A hatáskörök közül kiemelkedik az önkormányzati rendeletek feletti normakontroll, illetve a jogalkotási kötelezettség elmulasztásának megállapítása. E feladatok korábban az Alkotmánybírósághoz tartoztak, a testület leterheltsége miatt azonban a normakontroll eljárások jelentős mértékben elhúzódtak. Az eljárások elhúzódása pedig a jogérvényesítést jelentősen gátolta.

A Kúria elnökeként e körben az volt a célkitűzésem, hogy az önkormányzati rendeletek felülvizsgálatára irányuló nemperes eljárások során a törvényben foglalt 90 napos eljárási határidő megtartásával magas szakmai színvonalú, világos indokolású határozatok szülessenek, amelyek a helyi szintű, autonómián alapuló igazgatási szférában is biztosítják a jog uralmát. Ehhez fel kellett állítani az Önkormányzati Tanácsot, ki kellett alakítani a vonatkozó ügyviteli szabályozást, s nem utolsósorban gondoskodni kellett arról, hogy szakirányú tapasztalattal rendelkező kúriai bírák járjanak el ebben az ügytípusban. A helyi önkormányzati rendeletek más jogszabályba ütközésének, továbbá a helyi önkormányzat jogalkotási kötelezettsége elmulasztásának vizsgálata során szerzett tapasztalatokról e beszámoló 3. pontjában található részletes tájékoztatás.

2012. január 1-jét követően – az új hatáskörökből adódó többlettevékenység mellett – továbbra is a Kúria feladata maradt a rendkívüli perorvoslat, azaz a felülvizsgálati kérelmek elbírálása. Kiemelt céljaim közé tartozott ezért a felülvizsgálati ügyek magas színvonalú elbírálásának változatlan biztosítása, az ítélkezés időszerűségének javítása. A jogorvoslati hierarchia csúcsán álló Kúria egyedi ügyekben folytatott ítélkező tevékenysége nem csupán a jogállami igazságszolgáltatás egyik garanciája, az állampolgárok jogvédelmének fontos biztosítója. A Kúria a jogegység valódi őre akkor lehet, ha folyamatos kapcsolatot tart a napi ítélkezési gyakorlattal, a felsőbbírói szemlélet ugyanis igényli a konkrét ügyeket, mert csak ezekből vonhatók le az elvi következtetések. A látszólag elvont, elméletinek tűnő jogegységi határozatok és kollégiumi vélemények mögött ott vannak az egyedi ügyekből leszűrt tapasztalatok. A Kollégiumok 2012. évi tevékenységét a 2. pontban ismertetem.

1.3. A bíróság kijelölése tárgyában hozott határozatok elleni jogorvoslati eljárásban eljáró tanács

Az OBH elnökének bíróság kijelölése tárgyában hozott határozata ellen a fél fellebbezést nyújthat be. A fellebbezést a Kúria bírálja el 8 napon belül, nemperes eljárásban. E speciális eljárásra a Kúrián olyan tanácsot kellett felállítani, amelyben valamennyi kollégium részvétele biztosított annak érdekében, hogy a tanácsban az áthelyezett ügygel érintett jogterületen jártas bíró is részt vegyen. A tanács felállítása a 14/2012. számú, 2012.

augusztus 23. napjától hatályos elnöki utasítással történt meg. Az utasítás hatályba lépése óta a tanács négy ügyben járt el, és az OBH elnökének határozatát valamennyi ügyben helyben hagyta.

2. A bírósági jogalkalmazás egysége érdekében kifejtett tevékenység a 2012. évben

2.1. Kollégiumi ülések és szakmai tanácskozások

2.1.1. A Büntető Kollégium kollégiumi ülései és szakmai tanácskozásai

A Kúria Büntető Kollégiuma 2012-ben összesen 11 ülést tartott, és négy kollégiumi véleményt alkotott. Ezen kívül kollégiumi ülésen véleményezte az új Büntető Törvénykönyv tervezetét, a törvény elfogadását követően pedig döntött arról, hogy az 1978. évi IV. törvényhez kapcsolódó testületi állásfoglalásokat 2013. I. félévében felül fogja vizsgálni, és amely kérdésben szükséges, az új Btk. szabályozásához igazodó új kollégiumi véleményt vagy jogegységi határozatot fog alkotni.

A Kúria Büntető Kollégiuma készíti elő szakmailag az évente két alkalommal megrendezendő Országos Büntető Kollégiumvezetői Értekezletet. 2012-ben az elsőre március 21-23. között került sor, amelyen a büntető jogalkalmazás aktuális kérdéseit tekintették át a kollégiumvezetők és a Kúria Büntető Kollégiumának bírái. A másodikat november 21-23. között tartották, és a 2013. július 1-jén hatályba lépő új Btk. Általános Részeinek rendelkezéseit (kiemelten a gyermekkorúak büntethetőségére, a jogos védelemre, a szankciórendszer megváltozására figyelemmel) tárgyalták meg.

A Büntető Kollégium több bírása (Dr. Kónya István, Dr. Mészár Róza, Dr. Katona Sándor, Dr. Márki Zoltán, Dr. Csák Zsolt, Dr. Varga Zoltán) előadóként részt vett a 2012. szeptember 6-7-én az OBH és a Kúria által szervezett konferencián, melynek témája a büntetőeljárás törvény reformja volt.

2.1.2. A Közigazgatási-Munkaügyi Kollégium kollégiumi ülései és szakmai tanácskozásai

A Közigazgatási-Munkaügyi Kollégium egy, már meglévő kollégium, valamint egy, korábban részben elkülönülő szakág összeolvasásából jött létre, mint a Kúria új szervezeti egysége. 2012-ben három kollégiumi ülés volt:

A 2012. június 12-i ülésen a Kollégium a kúriai bírói álláshelyekre benyújtott pályázatokat véleményezte. A szeptemberi ülésen az ügyelosztási renddel, illetve a Pp. módosítással kapcsolatos kérdések kerültek megvitatásra. A 2012. december 10-i ülésen a joggyakorlat-elemző csoportok összefoglaló véleményeit, valamint az ügyelosztási rendet fogadták el.

A 2012. június 12-i kollégiumi ülésen jóváhagyták a 1/2012. (VI. 12.) KMK véleményt a közigazgatási perek fellebbezési illetve megállapításának módjáról.

A 2012. december 10-i kollégiumi ülésen a Kúria Közigazgatási-Munkaügyi Kollégiuma a menekültügyi joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye alapján elfogadta a 2/2012. (12. 10.) KMK véleményt a biztonságos harmadik ország megítélésének egyes kérdéseiről.

A Polgári Kollégiummal tartott 2012. december 10-i együttes kollégiumi ülésen került elfogadásra az 1/2012. (12. 10.) KMK-PK vélemény a pénzügyi támogatásokkal kapcsolatos perek hatásköri kérdéseiről.

A Kollégiumban két tanácselnöki értekezletet tartottak. A 2012. májusi értekezlet tárgya az ügyforgalmi helyzet és a menekültügyi szakmai kérdések megvitatása, a 2012. októberi értekezlet tárgya pedig a nagytanács átállás és egyéb igazgatási kérdések, illetve az ügyelosztási rend véleményezése volt.

2.1.3. A Polgári Kollégium kollégiumi ülései és szakmai tanácskozásai

2012. évben a Polgári Kollégium – a hagyományoknak megfelelően – két alkalommal tartott szakmai kollégiumi ülést.

A június 21-én megtartott kollégiumi ülésen – a 2/2012. PJE számú jogegységi határozat meghozatalán túl – elfogadták a hibás teljesítéssel kapcsolatos egyes jogalkalmazási kérdésekről szóló 1/2012. (VI. 21.) PK véleményt.

A 2012. december 10-i kollégiumi ülés napirendjén a joggyakorlat-elemző csoportok vizsgálati jelentéseinek a jóváhagyása és az azzal kapcsolatos kollégiumi vélemények elfogadása szerepelt. Ezen az ülésen alakították ki a pénzügyi támogatásokkal kapcsolatos perek hatásköri kérdéseiről szóló 1/2012. (12. 10.) KMK-PK véleményt.

Szintén a 2012. december 10-i kollégiumi ülésen hagyták jóvá a fogyasztói kölcsönszerződésben pénzügyi intézmény által alkalmazott általános szerződési feltételekben szereplő egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelenségéről szóló 2/2012. (XII. 10.) PK véleményt.

A korábbi évek gyakorlatának megfelelően a Polgári Kollégium a 2012-ben is havonkénti rendszerességgel tartott tanácselnöki értekezleteket, amelyeken aktuális jogi és munkaszervezési kérdéseket vitattak meg.

2012-ben a következő témák szerepeltek a tanácselnöki értekezletek napirendjein:

- a hibás teljesítés országos vizsgálat összefoglaló anyagának megvitatása;
- pártfogó ügyvédi díj viselésével kapcsolatos kérdések;
- a Ptk. tervezetére teendő észrevételek megvitatása;
- felülvizsgálati ügyek hivatalbóli elutasításával kapcsolatban felmerült kérdések megvitatása;
- kiemelt ügyek jogértelmezési kérdéseinek a megvitatása;
- az ügyész perképessége a polgári perekben (a jogegységi eljárás előkészítése);
- a Kúria polgári felülvizsgálati határozatainak felépítése és alaki megjelenése (19 oldalas munkaanyag megvitatása)

A tanácselnöki értekezlet kisebb létszámú, és így vitára alkalmasabb testület, mint a kollégium, ezért e fórumnak fontos szerepe van a kollégiumi ülések előkészítésében is.

A kollégiumon belül évek óta működik az Elvi Csoport, amely a kollégium vezetésével együttműködve részt vesz a jogegységi kezdeményezések feldolgozásában, a törvényszékek és az ítélőtáblák kollégiumi anyagainak, valamint a jogszabálytervezeteknek az észrevételezésében, a tanácselnöki értekezletek és kollégiumi ülések vitaanyagainak előkészítésében és előzetes megvitatásában. Az Elvi Csoport 2012. évi tevékenységéből kiemelendő a polgári eljárásjog megújításával kapcsolatos koncepcionális javaslatok észrevételezése, valamint a 2013. évi joggyakorlat-elemző csoport témákra beérkezett javaslatok véleményezése.

A Polgári Kollégium 2012-ben is aktívan igyekezett segíteni a jogalkotási munkát azzal, hogy a közvetlenül, vagy az OBH-n keresztül részére megküldött jogszabály-tervezetekre észrevételeket tett. (24 véleményezésre megküldött törvényjavaslatból 12-re tettünk javaslatot.)

A Kollégium tevékenyen részt vett az új Polgári Törvénykönyv előkészítésében. Kettőn tagjai voltak az előkészítést végző Operatív Bizottságnak, hárman a Kódex egyes részeinek a megszövegezésében, míg mások az egyes könyvek előkészítését végző munkabizottságok munkájában működtek közre az elmúlt évek során. A Polgári Kollégium számos alkalommal tett észrevételeket a különböző tervezetekre, legutóbb 2012 tavaszán 35 oldalnyi észrevételt küldött a törvényjavaslat tervezetére.

A Polgári Kollégium 2012. október 4-én tudományos konferenciát szervezett a polgári eljárásjog korszerűsítéséről, amelyet az OBH elnöke nyitott meg, és az ELTE, a pécsi és a szegedi jogi karok polgári eljárásjogi tanszékvezetői, valamint gyakorló bírák tartottak előadásokat a polgári eljárásjog egyes aktuális kérdéseiről. A konferencián mind a jogtudomány, mind a joggyakorlat képviselői egy új polgári perrendtartás megalkotásának a szükségessége mellett foglaltak állást (az OBH elnöke azóta már kezdeményezte is az igazságügyi tárca-nál kodifikációs bizottság felállítását).

2.2. A jogegységi tanácsok tevékenysége

2.2.1. A büntető jogegységi tanács tevékenysége

2012-ben a Kúriára öt büntető jogegységi eljárás lefolytatása iránti indítvány érkezett. Ebből egy kezdeményezés a törvényi előfeltételeknek nem felelt meg, ezért a jogegységi eljárás megindítására sem került sor, két – ítélőtáblai elnöktől érkezett – jogegységi eljárás megindult ugyan, de a büntető jogegységi tanács a jogegységi határozat meghozatalát mellőzte (Bszi. 40. § (3) bek.).

A meghozott jogegységi határozatokat az 1. sz. melléklet tartalmazza.

2.2.2. A közigazgatási-munkaügyi jogegységi tanács tevékenysége

2012-ben a közigazgatási-munkaügyi jogegységi tanács egy jogegységi eljárást folytatott le. Végzésében – az időközi jogszabályváltozásra tekintettel – a Fővárosi Ítéltábla elnöke által indítványozott jogegységi határozat meghozatalát mellőzte, ugyanakkor részletesen áttekintette és elemezte a Magyar Energia Hivatal fogyasztói panaszügyek kivizsgálására vonatkozó hatáskörének alakulását.

Ezen kívül a Kollégium bírái három – több kollégiumot érintő – közös jogegységi eljárásban vettek részt.

A meghozott jogegységi határozatokat az 1. sz. melléklet tartalmazza.

2.2.3. A polgári-gazdasági jogegységi tanács tevékenysége

2012-ben öt olyan jogegységi eljárás iránti kérelem érkezett a Polgári Kollégiumhoz, amely – részletes vizsgálatot követően – nem vezetett jogegységi indítvány benyújtásához.

A Polgári Kollégium öttagú jogegységi tanácsa két jogegységi határozatot, a kollégium, mint jogegységi tanács pedig egy jogegységi határozatot hozott.

További három jogegységi határozat meghozatalára héttagú tanácsban került sor, ezek közül kettő meghatározóan a Polgári Kollégium ügykörébe tartozó kérdést tárgyalt, és így az előadó bíró is a Polgári Kollégiumból került ki.

A jogegységi eljárást két esetben a Polgári Kollégium vezetője, egy esetben a helyettese, egy esetben az ítélkező tanács, egy esetben a Fővárosi Ítéltábla elnöke, egy esetben pedig a legfőbb ügyész indítványozta.

A meghozott jogegységi határozatokat az 1. sz. melléklet tartalmazza.

2.3. A kollégiumok előtt az adott évben felmerült szakmai problémák és azok megoldása érdekében tett intézkedések

A Kúrián 2012-ben hozott kollégiumi véleményeket a 2. sz. melléklet tartalmazza.

2. 4. A joggyakorlat-elemző csoportok tevékenysége

2.4.1. A büntető joggyakorlat-elemző csoport tevékenysége

A Bszi. 29. § (1) bekezdése alapján, a büntető ítélkezési gyakorlat elemzése körében 2012-ben a bíróságok hatályon kívül helyezési gyakorlatának vizsgálatára került sor. A joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleményét 2013. január 25 én készítette el. Az összefoglaló véleményt a Büntető Kollégium a 2013. február 6-i ülésén megvitatta és azzal egyetértett.

A vizsgálat főbb megállapításai:

A hatályon kívül helyezés jelentésstartalma a közvélemény, nem egyszer a szakmai közvélemény részéről is negatív, a kudarcosság (alkalmatlanság), és időfecsérlés (tehetetlenség) megnyilvánulásaként jelenik meg. Ez legalább annyira megtévesztő, mint maga a kifejezés, ami azt sejteti, hogy már hatályban (tehát végérvényes) volt, amit hatályon kívül helyeztek. Rendes jogorvoslat során – tehát jogerő előtt – azonban nyilvánvalóan nincs így.

A hatályon kívül helyezés nem hibája a magyar rendszernek, hanem szükségszerű eleme. Kétségtelen viszont, hogy egyidejű elvárás az ítélkezés időszerűsége. E kettősség (belső ellentmondás) ad lehetőséget a hatályon kívül helyezés negatív megítélésére, mivel egyik vagy másik minden esetben felróható. Ezért nem lehet abból kiindulni, hogy a hatályon kívül helyezés olyan baj, amit meg kell szüntetni. Arra lehet vállalkozni, hogy a hatályon kívül helyező döntés tényszerű, ésszerű, okszerű és célszerű – tehát irracionálístól, öncélúságtól mentes – legyen. Abból kell kiindulni, hogy a hatályon kívül helyezés nem a rossz döntés utolsó, hanem a helyes döntés első pillanata.

A bírói gyakorlat elemzésének nem csupán jogdogmatikai és jogértelmezési kérdéseket kell vizsgálnia, mivel az ítélkezési tevékenységet a jogszabályokon, a bírói esetjogon és a dogmatikai konstrukciókon túl meghatározza a bírák jogfelfogása és az eljárással kapcsolatos attitűdjei, viszonyuk az előbb említett szűkebb értelemben vett szakmai tényezőkhöz. A hatályon kívül helyező bíróságok adatai alapján a legkevesebb ügyet a törvényszékek helyezik hatályon kívül, őket követik a másodfokon eljáró ítélőtáblák, majd pedig a harmadfokon eljáró ítélőtáblák. Utóbbi nem meglepő, nyilvánvaló összefüggésben áll a bizonyítás-felvétel törvényi lehetőségével. A vizsgálati anyagokban visszatérő felvetés, hogy kisebb bizonyítás-felvétel árán, harmadfokon lévő ügyben a hatályon kívül helyezés elkerülhető lett volna. Kétségtelen, hogy a kasszatórius rendszer a felülbírálati fórumot jogbíróssággá teheti, szemben a reformatórius rendszerrel. Ugyanakkor nem feltétlen elvárás, hogy a tényállás változtatás jogorvoslatot igényel.

Az elvégzett vizsgálatok során a joggyakorlat-elemző csoport találkozott olyan ügyekkel, amelyeket az eljáró fellebbviteli bíróság hatályon kívül helyezett, ugyanakkor a vizsgálatban résztvevő ítélőtáblai kollégiumvezető szerint mód lett volna a fellebbezési eljárásban az elkövetett eljárási szabálysértés vagy a megalapozatlanság kiküszöbölésére (néhány ilyen példa szinte mindegyik ítélőtáblai részjelentésben szerepel). A másodfokú bíróság felelőssége is, hogy a rendelkezésére álló eszközökkel korrigálja az elsőfokú bíróság eljárásjogi vagy ténymegállapítási hibáit, és csak azokat az ügyeket helyezze hatályon kívül, amelyek esetében nincsen eljárási lehetőség az ítélet megalapozottá tételére, illetve az eljárási szabálysértés kiküszöbölésére. Az eljárás érintettjeinek és a szélesebb nyilvánosság szemszögéből nehezen indokolható, ha olyan ok miatt történik hatályon kívül helyezés, amely orvosolható lett volna a fellebbvitel során.

Ezt a kötelezettséget két ellentétes erőt kifejtő tényező miatt is hangsúlyozni kell.

Egyrészt, a jelenlegi fellebbezési rendszerben a másodfokú bíróság „kockáztat”, ha a bűnösség kérdésében változtat az elsőfokú ítéleten. Ekkor ugyanis megnyílik a másodfellebbezés lehetősége, ami azzal is járhat, hogy a másodfokú bíróság ítéletét változtatják meg. Ezért talán „biztonságosabbnak” tűnhet a másodfokú bíróság számára, ha megalapozatlanságra hivatkozva hatályon kívül helyezi az elsőfokú ítéletet, és a hatályon kívül helyező végzésben „orientálja” az elsőfokú bíróságot korábbi döntése megváltoztatására. A hatályon kívül helyezéssel szemben ugyanis nincs lehetőség jogorvoslat igénybevételére. (Ez a „megváltoztatást pótló hatályon kívül helyezés”.)

A másik ellenerő a „munkatakarékossági” megfontolások figyelembevétele. Ez a tényező főleg a relatív eljárási szabálysértésre történő hivatkozásokban nyilvánulhat meg. A törvény ugyanis nagyon szélesre tárja az ilyen okból történő hatályon kívül helyezés lehetőségét. Fennáll a veszély, hogy a belső eljárási okokra alapozó hatályon kívül helyezési gyakorlat „öncélúvá” válik (ilyen volt pl. a törvényes figyelmeztetés szó szerinti jegyzőkönyvezésének elmaradása miatti hatályon kívül helyezés). Nincs ugyanis kötelezően alkalmazandó, és egzakt módon számon kérhető mércéje arra, hogy milyen jellegűnek és milyen mértékűnek kell lenni a relatív eljárási szabálysértésnek ahhoz, hogy hatályon kívül helyezéshez vezessen. Így a lehetősége fennáll annak, hogy egy bonyolult ügyben a fellebbviteli bíróság ilyen módon kerülje meg az állásfoglalást a felülbírálat érdemi kérdéseit illetően.

E problémák orvoslására szolgálnak azok a jogalkotási javaslatok, amelyek a hatályon kívül helyező döntés fellebbezhetővé tételére vonatkoznak, és a relatív eljárási szabálysértés miatti „belső” hatályon kívül helyezési okokat „külső” okok váltsák fel (erre lehetőséget ad a közelmúltban bevezetett „valódi” alkotmányjogi panasz intézménye).

Elgondolkodtató adat, hogy a megalapozatlanság miatt hatályon kívül helyezett ügyek között „felülreprezentáltak” a felmentő ítéletek. Az ügyek 36 százalékában felmentő ítéletet helyeztek hatályon kívül, és ezek háromnegyedét a viszonylag rugalmasan értelmezhető „megalapozatlanság” miatt. Ehhez képest évente az összes ügy átlag 7 százaléka végződik felmentéssel. Valószínűsíthető-e ezekből az adatokból, hogy a fellebbviteli bíróságok szigorúbbak a felmentő, mint bűnösséget kimondó ítéletek felülvizsgálatakor?

Pusztán az arányokból erre még nem lehet következtetni, mivel másképp kezeli az eljárásjog a teljes megalapozatlanság esetét attól függően, hogy bűnösséget kimondó vagy felmentő ítélet szenved ebben a fogycatékosságban. Ha bűnösséget mond ki az elsőfokú ítéletet, akkor – eltérő tényállás megállapítása mellett – lehet felmentő ítéletre változtatni a határozatot, illetve hatályon kívül helyezésről is dönthet a fellebbviteli bíróság. Viszont fordítva csupán egy lehetőség van: ha felmentő elsőfokú ítélet esetében másodfokon eltérő tényállás látszik megállapíthatónak, akkor hatályon kívül kell helyezni az ítéletet.

Ezért lehet azzal érvelni, hogy a 7 százalékos arány helyreállna akkor, ha megvizsgálnánk, hogy a fellebbezett ítéletek között hány olyan van, amikor a fellebbviteli bíróság eltérő tényállás megállapításával bűnösséget kimondó ítéletet felmentésre változtat, és ezt hozzáadnánk a bűnösséget kimondó ítéleteket hatályon kívül helyező határozatok számához. E kétféle fellebbviteli határozat egyaránt azt jelzi, hogy alapvető ténymegállapítási hiba merült fel az elsőfokú döntéssel kapcsolatban. Egy ilyen statisztika készítése újabb vizsgálat tárgya lehetne, de nem valószínű, hogy olyan nagy számban változtatná a másodfokú bíróság eltérő tényállás megállapításával a bűnösséget kimondó ítéleteket felmentésre, hogy az így képzett halmazon belül a hatályon kívül helyezett felmentő ítéletek aránya 7 százalékra csökkenne. Nyilvánvaló az is, hogy ha felmentő ítéletet helyez hatályon kívül a fellebbviteli bíróság, akkor ott magával a felmentéssel van problémája (máskülönben nem sok értelme volna a hatályon kívül helyezésnek), míg a bűnösséget kimondó döntések hatályon kívül helyezése nem jelenti feltétlenül, hogy a bűnösség megállapítása a gond, lehet, hogy annak csupán egy fontos részlete maradt tisztázatlan. Az eltérő szigorúság problémája átfogóbb kritikába ágyazódik be, amellyel akkor is foglalkozni kell, ha a további vizsgálatok megcáfolják, hogy könnyebben helyeznek hatályon kívül a fellebbviteli bíróságok felmentő, mint bűnösséget kimondó ítéleteket. E körbe tartozik annak vizsgálata is, ha megismételt eljárásban a hatályon kívül helyezettől eltérő döntés születik.

Az objektív igazság kiderítését legfőbb célként kitűző kontinentális büntető eljárásjogban is kérdés, hogy az eljárás melyik résztvevőjének milyen feladata, szerepe van ebben a folyamatban, kit milyen felelősség terhel ezért, és mire kötelezett.

Miként kell a bíróságnak viszonyulnia a vádhoz, illetve a vádban foglalt tényálláshoz, feladata-e a bíróságnak az, hogy – akár az ügyész helyett is – a vádirati tényállás bizonyítására törekedjen? A büntetőeljárás általános elveinek szintjén természetesen az a válasz, hogy a vád bizonyítása a vádlót terheli. Ezt erősíti meg, a Be. 75. § (1) bekezdésének második mondata II. fordulata, amely szerint „ha az ügyész nem indítványozza, a bíróság nem köteles a vádat alátámasztó bizonyítási eszközök beszerzésére, és megvizsgálására.” A gyakorlatban azonban korántsem ilyen egyértelmű a helyzet. Jelenleg úgy tűnik, hogy együtt van jelen az az attitűd, amely a felmentő ítéletek gyakoribb hatályon kívül helyezéséhez vezet, és a vád kritikus szemlélete.

A vizsgálat során felszínre került néhány olyan adat, amelyek arra utalnak, hogy vannak tendenciaszerű regionális eltérések a hatályon kívül helyezések gyakorlatában. Ezek közül a legszembevetőbbek:

- eltérő a tényállás-kiegészítés terjedelmének értelmezése;
- az egyik ítéletábra egy törvényszékén kétszer-háromszor több esetben helyeznek hatályon kívül indokolási kötelezettség megsértése miatt, mint az ítéletábrához tartozó más törvényszékeken;
- az egyik ítéletábra illetékességi területén 88% a megalapozatlanság miatti hatályon kívül helyezések aránya az országos 68%-kal szemben, ezen belül ugyanott 28% a hibás ténybeli következtetés miatti hatályon kívül helyezési arány, míg ugyanez országosan kevesebb, mint 1%; kétségtelen viszont hogy ezen ítéletábra illetékességében lévő ügyek jellege (tárgyi és terjedelmi szempontból egyaránt) eltérést mutat a többi ítéletábrához képest.

Javaslatok a jogalkotás részére

A fenti problémák jelentős része nem, vagy nem egyszerűen kezelhető a Kúria iránymutatásain és eseti döntésein keresztül. Ezért megfontolandó, hogy a jogalkotó felé is megfogalmazzunk néhány olyan javaslatot, amelyek orvosolhatnák a gyakorlat felszínre került bizonytalanságait.

1) Megfontolást érdemel, hogy megmaradjon-e a relatív hatályon kívül helyezési ok intézménye.

A tisztességes eljárás elve megköveteli, hogy a bíróság tartsa be a kisebb jelentőségű eljárási szabályokat is, de kérdés, hogy ezekhez kell-e olyan „szankciót” rendelni, amely a teljes eljárás megismétlését vonja maga után. Másfelől, az Alkotmánybíróság az új hatásköre, a valódi alkotmányjogi panasz révén meg tudja majd határozni, hogy a bírói gyakorlat által relatív hatályon kívül helyezési okoknak tekintett eljárási szabálysértések mikor minősülnek alkotmány sértőnek is. Így bővíthet az abszolút hatályon kívül helyezési okok köre, ami egyúttal kiszámíthatóbbá teszi a fellebbviteli ítélezést is.

2) A vizsgálat során több kollégiumvezető jelezte, hogy az abszolút hatályon kívül helyezési okok közé dogmatikailag nehezen illeszthető be az indokolási kötelezettség elmulasztása, mivel annak megállapítása alapos mérlegelést igényel (ítéletáblai megállapítások szerint „... nem objektív ismérvek alapján, hanem mérlegeléstől függően kerülhet sor ezen abszolút hatályon kívül helyezési ok megállapítására, ami – az eltérő bírói

mérlegelés eredményeként – a jogalkalmazás bizonytalanságához vezethet?; „... mindenképpen mérlegelést igénylő abszolút hatályon kívül helyezési ok, ami már önmagában is ellentmondásnak tűnik.”). Beszédés előzmény, hogy az indokolási kötelezettség megszegése a büntető perrendtartásról szóló 1951. évi III. törvény 203. § (1) bekezdés c) pontja, valamint a büntetőeljárásról szóló 1962. évi 8. tvr. 254. § (2) bekezdés c) pontja alapján a megalapozatlanság egyik esete, viszont az 1973. évi I. törvény 261. § (1) bekezdése szerint már relatív eljárási szabálysértés volt.

Van azonban olyan álláspont, miszerint az indokolási kötelezettség megszegését meg kell hagyni abszolút hatályon kívül helyezési okként, tartalmát viszont részletesebben, konkrétan kellene szabályozni a törvényben. Ezáltal pontosabbak lennének az ellenőrzés mércéi is a fellebbviteli bíróság számára. Kiindulópontként az a követelmény szolgálhat, hogy az indokolás tökéletesen fedje le, és mindenben támassza alá a rendelkező részben foglaltakat. Az indokolás tartalmi követelményeinek részletesebb meghatározása szolgálhatja a „perkivonat” – jellegű indokolások visszaszorítását – az erről való döntés jogalkotói kompetencia.

3) Módosítást igényelne a megalapozatlanság miatti hatályon kívül helyezés jelenlegi szabályozása is. A Be. 2006. évi módosítása fél lépést tett az ügyféli per irányába azzal, hogy előírta: ha az ügyész nem indítványozza, a bíróság nem köteles a vádat alátámasztó bizonyítási eszközök beszerzésére, és megvizsgálására. E rendelkezéssel azonban nem hozta összhangba a Be. más paragrafusait (a megalapozatlanság miatti hatályon kívül helyezés esetében továbbra sem differenciál aszerint, hogy az ügyész vagy a bíró hibájából nem lett minden releváns bizonyíték beszerezve és megvizsgálva). Ezért az ítélezésben meglehetősen nagy a bizonytalanság azon a téren, hogy hatályon kívül helyezési okot jelent-e, ha a bíróság a vádat alátámasztó bizonyítékot nem szerzett be vagy nem vizsgált. A hatályos szabályozás rákényszeríti a bírót arra, hogy a Be. 75. § (1) bekezdésében foglaltak ellenére az ügyész helyett szerezzék be azokat a bizonyítékokat, amelyek a vádat erősítik, ugyanis szintén a Be. 75. § (1) bekezdése írja elő a tényállás alapos, hiánytalan és a valóságnak megfelelő tisztázását.

4) Az egyik ítélőtábla vizsgálati anyagának elemzése – illetve konkrét ügy – kapcsán alappal felvetődik, valóban szükséges-e az elévülés másodfokon történt téves megállapítása címén új eljárást lefolytatni, hiszen az elsőfokú bíróság az ügy érdemi elbírálásához szükséges adatokat hiánytalanul feltárta, a bűnösség a minősítés és a büntetés kiszabás (intézkedésalkalmazás) szükségessége a harmadfokú eljárásban elbírálható. Egyébként pedig az elévülés téves megállapítása anyagi jogszabálysértés. Tulajdonképpen arról van szó, hogy a másodfokú bíróság tévedett az ítélet felülbírálati során a bűnösség megállapíthatóságát illetően. A hatályon kívül helyezés és az új eljárásra kötelezés legfeljebb akkor volna indokolt, ha az ügy törvényes elbírálását lehetővé tevő tények a harmadfokú eljárásban nem pótolhatóan nem állnak rendelkezésre. Ilyen esetben a hatályon kívül helyező döntés jogalapja a Be. 376. §-a.

5) Komoly érvek szólnak a relatív eljárási szabálysértés és a megalapozatlanság miatt meghozott hatályon kívül helyező határozat fellebbezhetővé tétele mellett (egyúttal, illetve egyidejűleg az indokolási kötelezettség megsértésének relatív hatályon kívül helyezési okká minősítésével). Egyrészt, a tisztességes eljárás egyik alapkövetelménye, hogy az eljárások ésszerű időn belül befejeződjenek. A hatályon kívül helyezés olyan drasztikus megoldás, amely jelentős terhet ró az érintett bíróra, vádlottra, tanúkra és az ügy összes szereplőjére. Kiemelten fontos ezért, hogy csak azokban az ügyekben éljenek ezzel az eszközzel a fellebbviteli bíróságok, amelyekben tényleg indokolt. A hatályon kívül helyező döntéssel szembeni fellebbezési lehetőség megnyitása egy lépés lenne ebbe az irányba. Másrészt, a hatályon kívül helyezések vizsgálata számos olyan kérdést is felvetett, amelyek nem igényelnek jogalkotói beavatkozást, megfelelő jogértelmezéssel alakítható volna a gyakorlat. Az egységes gyakorlat kialakításának legegyszerűbb módja a jogorvoslati rendszer kiépítése, mivel így könnyebben kontrollálhatóvá és kiszámíthatóbbá válhatnak a hatályon kívül helyező döntések. Visszaszorítható lenne az a jelentésben is kritizált gyakorlat, amikor a hatályon kívül helyező határozat az érdemi döntés helyett születik meg.

Természetesen további aprólékos és alapos munkát igényelne az ilyen fellebbezési rendszer kidolgozása (pl.: mire utasíthatja a felülbírálatot végző fórum a döntést meghozó bíróságot; hozhat-e maga a felülbíró bíróság érdemi döntést az ügyben, ha úgy látja, ehhez elég bizonyíték áll a rendelkezésére; hozhat-e ismételt hatályon kívül helyező döntést az alacsonyabb szintű bíróság stb.).

6) El kell kerülni, hogy a hatályon kívül helyező döntés kockázatot jelentsen a valósághű tényállás megállapításának – a Be. 75. § (1) bekezdése szerinti – követelményére nézve. Ehhez képest egyazon bűncselekmény több vádlottja esetében a megalapozatlanság miatti hatályon kívül helyezésnek valamennyi vádlottra vonatko-

zőan van helye, mesterséges megosztásuk félreérthető, és perjogilag kezelhetetlen helyzetet eredményez. A hatályon kívül helyezés – értelemszerűen – nem jelenti a büntetőjogi felelősség megállapítását, a megalapozatlanság pedig jogerő előtt az érintett terhelt számára nem válhat előnyössé. A kontinentális rendszer lényege pedig éppen az, hogy biztosítsa jogerő előtt a helyes – valóságghú ténybeli alapon álló – döntés meghozatalát. E probléma megfelelő megoldását is jelenti a hatályon kívül helyezés elleni fellebbezés lehetősége.

7) Ahhoz, hogy a jogorvoslati rendszer a funkciójának megfelelően működjön, szükséges több olyan törvényi módosítás, amely egyértelműsít bizonyos elvárásokat. Ilyen annak rendezése, hogy miként alakul a fellebbeviteli bíróság által adott iránymutatás kötőereje a megismételt és az újabb jogorvoslati eljárásban eljáró bírói fórumok vonatkozásában. Szintén emelné az ítélkezési gyakorlat színvonalát, ha az alacsonyabb szintű bíróságoknak indokolnia kellene, miért tér el a fellebbeviteli bíróságnak a hatályon kívül helyezési okkal össze nem függő iránymutatásától.

A hatályon kívül helyezés gyakorlatára vonatkozó javaslat:

A bíróságok hatályon kívül helyezési gyakorlatát utoljára közel 30 évvel ezelőtt volt vizsgálat tárgya. A két vizsgálat adatait összevetve kitűnik, hogy arányaiban és megoszlásában a bíróságok ítélkezése e téren gyökeresen nem változott. Ez is azt mutatja, hogy a hatályon kívül helyezést a rendszer elemének, nem pedig hibájának kell tartani. Az összevetésből az is kiderül, hogy mennyiben tekinthető eredményesnek új okok beiktatása, illetve azok mennyiben váltak öncélúvá és az időszerűsége nézve hátrányossá. E körben leghangsúlyosabb az indokolási kötelezettség megszegésének feltétlen hatályon kívül helyezést eredményező eljárási szabálysértésként történt szabályozása, ami átgondolást érdemel. A vizsgálat alapján – a vizsgálati tárgykör természetéből is adódóan – jogegységi döntésre nincs szükség. Szükség lehet azonban a megalapozatlanság tárgyában – időközben hatályon kívül helyezett BK 84. számú állásfoglalásnak megfelelő – kollégiumi vélemény alkotására.

Ugyanakkor az elemzés alapján – egyéb jogalkotási javaslatok mellett – megfogalmazható két olyan, a hatályon kívül helyezés ítélkezési gyakorlatát érdemben érintő, és alapvetően a Kúria szerepét, feladatát igénylő és képező javaslat, amely együttesen alkalmas arra, hogy biztosítsa a hatályon kívül helyezések ésszerűségét és egységességét:

1) Indokolt előírni a törvényben, hogy amennyiben a Kúria helyez hatályon kívül, és utasít új eljárásra, akkor a döntésében kifejtett iránymutatás – eltérően a Be. 403. § (3)-(4) bekezdésétől – nem csupán figyelembe veendő, hanem kötelező.

2) Indokolt előírni a törvényben, hogy a – bármely más bíróság által meghozott – hatályon kívül helyező döntéssel szembeni fellebbezés elbírálására a Kúria jogosult.

Mindkét javaslat lényege és indoka, hogy a Kúriának – a legfelső szint egyedülállóságából fakadóan – kivételes jelentősége és felelőssége van.

Az összefoglaló vélemény teljes szövege elérhető a Kúria honlapján: http://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemen_y_2012iiimod2_2.pdf

2.4.2. A közigazgatási és a munkaügyi joggyakorlat-elemző csoportok tevékenysége

A Közigazgatási-Munkaügyi Kollégium a Kúria joggyakorlat-elemző tevékenységben igen aktív szerepet töltött be 2012-ben. Az összesen nyolc joggyakorlat-elemző csoportból a Közigazgatási-Munkaügyi Kollégiumhoz öt önálló csoport (három közigazgatási, két munkaügyi tárgyú), valamint egy, a Polgári Kollégiummal közös csoport kapcsolódott.

1. A joggyakorlat-elemző munkában a Polgári Kollégiummal közösen működtetett, a pénzügyi támogatásokkal kapcsolatos polgári és közigazgatási ügyek gyakorlatát vizsgáló csoport kezdte meg elsőként a működését és elsőként is teljesítette feladatát, mivel 2012 júliusában összefoglaló jelentését elkészítette.

Megállapította, hogy a támogatásokkal kapcsolatos jogviták bírósági hatásköri problémái 2008-2009-re vezethetők vissza. Több kísérlet is történt a hatásköri szakmai viták megoldására, illetve korábban a Legfelsőbb Bírósághoz számos jelzés érkezett arra nézve, hogy végső soron a hatásköri problémák a közpénzügyi háttérű

igények érvényesítésének ellehetetlenülését jelenthetik. A joggyakorlat-elemző csoport megállapításai szerint a pénzügyi támogatásokkal összefüggő polgári ügyek bírósági gyakorlatát a jogviszony összetettségéből, és a különböző jogágakra tartozó jogintézmények együttes alkalmazásával eredő hatásköri viták jellemzik. Ezekben a jogviszonyokban a magánjogi és a közjogi elemek egyaránt megtalálhatók, ugyanakkor megállapítható az is, hogy a támogatást nyújtó szervezetek közjogi státuszának tisztázatlansága is forrása a hatáskörökkel kapcsolatos jogvitáknak.

A joggyakorlat-elemző csoport arra az álláspontra helyezkedett, hogy a pénzügyi támogatásokkal összefüggő perek a konkrét támogatási jogviszony anyagi jogi szabályozása alapján minősülhetnek polgári vagy közigazgatási ügynek. Az elhatárolás alapja annak meghatározása, hogy a támogatási jogviszony vonatkozásában valamely szervezet részére a jogszabály tételes rendelkezése mennyiben biztosít tényleges hatósági hatáskört. A jogviszonyban jelentkező közjogi elemek, vagy bármely résztvevő „közhatalmi-jellegű” státusza támogatási döntést nem teszi közigazgatási határozattá, közigazgatási pernek csak a Pp. XX. fejezete szerinti feltételek maradéktalan érvényesülése esetén lehet helye.

A joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye és az annak alapján készült együttes kollégiumi vélemény felhasználásával a jelenlegi joggyakorlatban a pénzügyi támogatásokkal összefüggő bírósági hatásköri viták teljes egészében rendezhetők, s ez által biztosítva van ezekben az ügyekben a közpénzügyi igényekkel kapcsolatos jogviták hatékony elbírálásának lehetősége.

Az összefoglaló vélemény teljes szövege elérhető a Kúria honlapján: http://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/penzugyi_tamogatások_összefoglaló_velemeny.pdf

2. A menekültügyi joggyakorlat-elemző csoport vizsgálatának célja elsősorban annak áttekintése volt, hogy a sajátos bírósági hatásköri szabályokra tekintettel mennyiben tekinthető egységesnek az országban a menekültügyi jogszabályok alkalmazása. A csoport a beérkezett szakmai jelzések alapján részletesen vizsgálta az egyes törvényszékek joggyakorlatát az ún. „biztonságos harmadik ország” megítélése kérdésében, és megállapította, hogy a törvényszékek eltérő ítélezést folytatnak. A csoport megvizsgálta, milyen információk alapján lehet megalapozottan állást foglalni arról, hogy egy ország a menekültügyi eljárásban mennyiben minősülhet „biztonságos harmadik országnak”. Ebben a körben a nemzetközi gyakorlatot is tanulmányozta, majd az idegenrendészeti joggyakorlat-elemző csoporttal együttesen 2012. november 26-án részjelentést terjesztett a Kollégium elé, melyben szakmai szempontokat jelölt meg a „biztonságos harmadik ország” vizsgálatához. A csoport összefoglaló jelentése 2013. első felében készül el.

A menekültügyi és idegenrendészeti joggyakorlat-elemző csoport együttes részjelentése elérhető a Kúria honlapján: http://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/idegenrendeszeti_reszjelentes.pdf

2012-ben feladatának jelentős részét elvégezte a közigazgatási perek eljárási kérdéseinek elemzésére alakuló joggyakorlat-elemző csoport is. A csoport olyan szakmai elemzéseket is készített, amelyek a közigazgatási-munkaügyi bíróságok 2013. évi működésének megkezdéséhez voltak felhasználhatók, illetőleg fontos szempontot szolgáltattak a szükséges jogszabály-módosításokhoz. A joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleményét a Kollégium 2013. januárjában elfogadta.

Az összefoglaló vélemény teljes szövege elérhető a Kúria honlapján: http://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_jelentes_kozigazgatasi_perek.pdf

3. A munkaügyi joggyakorlatot (a rokkantsági nyugellátással kapcsolatos ítélezési gyakorlatot, illetve az új Mt. hatálybalépésének munkaügyi joggyakorlatra gyakorolt hatását) elemző csoportok munkája még nem fejeződött be, az összefoglaló vélemény elkészítése 2013. első felében várható.

2.4.3. A Polgári Kollégium joggyakorlat-elemző tevékenysége

2012-ben a Polgári Kollégium ügykörét érintően a Kúria elnöke két joggyakorlat-elemző csoportot állított fel. Az egyik – a Közigazgatási-Munkaügyi Kollégiummal közös csoport – a pénzügyi támogatásokkal kapcsolatos polgári és közigazgatási ügyek gyakorlatát vizsgálta, a másik csoport témája pedig a fogyasztói kölcsön-szerződésekből a pénzügyi intézmények által alkalmazott általános szerződési feltételekben szereplő egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelenségének vizsgálata volt.

A joggyakorlat-elemző csoportok által elkészített összefoglaló véleményeket a Polgári Kollégium a 2012. december 10-én megtartott – részben a Közigazgatási-Munkaügyi Kollégiummal közös – kollégiumi ülésén elfogadta, és azok a Kúria honlapján, valamint az interneten közzétételre is kerültek.

A fogyasztói kölcsönszerződésekkel kapcsolatos joggyakorlat-elemző csoport munkáját igen élénk szakmai, társadalmi és médiaérdeklődés kísérte, erre tekintettel az észrevételtevők számára egy szakmai konferenciát rendeztek, a csoport munkájáról több sajtóközlemény jelent meg, valamint a joggyakorlat-elemző csoport vezetője is több interjút adott a vizsgált témával kapcsolatban.

A joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleményének megállapításait a Kollégium a 2/2012. (XII. 10.) PK véleménybe átemelte (ld. 2.2.3. pont).

Az összefoglaló vélemény teljes szövege elérhető a Kúria honlapján: http://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/joggyakorlat_osszefoglalo_velemenypdf

2.5. A Kúria elvi határozatai, elvi döntései

A Kúria a jogalkalmazás egységének biztosítására irányuló Alaptörvény 25. Cikk (3) bekezdése szerinti feladatának ellátása körében a Bszi. 24. § (1) bekezdés e) pontja alapján elvi bírósági határozatokat és elvi bírósági döntéseket tesz közzé. Az elvi bírósági határozatokat és elvi döntéseket a kollégiumban a Bszi. 31. §-a alapján működő öttagú elvi közzétételi tanács választja ki és teszi közzé a Bírósági Határozatokban (BH) és a honlapon.

2.5.1. A Büntető Kollégium elvi határozatai és elvi döntései

A Kúria Büntető Elvi Közzétételi Tanácsa 2012-ben a Bírósági Határozatok című folyóiratban a 81 eseti döntés mellett 22 elvi határozatot és 12 elvi döntést tett közzé.

Az elvi határozatok és az elvi döntések összefoglalóját a 3. sz. mellékletben tartalmazza.

2.5.2. A Közigazgatási-Munkaügyi Kollégium elvi határozatai, elvi döntései

A törvényi előírásoknak megfelelően megalakult a Kollégium mindkét szakágában az Elvi Közzétételi Tanács, melyek működése folyamatos. 2012 áprilisától a szakágakban közzétételre kerülnek elvi határozatok, illetőleg elvi bírósági döntések is, ezekkel orientálva a joggyakorlat alakulását, illetve elősegítve az egységes szemléletű ítélkezést.

Az Elvi Közzétételi Tanács működése kapcsán ki kell emelni, hogy az elvi határozat kiválasztásáról való döntés a jogegység biztosításának egyik eszköze, ami a gyakorlatban jelentheti azt is, hogy eltérő tartalmú ítélkezés esetén az Elvi Közzétételi Tanács döntésében meghatározhatja az adott kérdésben elvinek, s ezáltal követendőnek tartott álláspontot.

A Közigazgatási Szakágban 2012. évben két esetben került sor az Elvi Közzétételi Tanács ilyen tartalmú döntésére, melynek nyomán a joggyakorlat egysége is helyreállt, mivel az érintettek döntését elfogadva a közzétételt követően az adott kérdésben azonos tartalmú határozatot hoztak.

Az egyik ilyen döntés tárgya a fogyasztók széles körét érintő, az egységár feltüntetésével kapcsolatos kereskedelmi gyakorlatot érintette.

Az elvi határozatok és az elvi döntések összefoglalóját a 3. sz. mellékletben tartalmazza.

2.5.3. A Polgári Kollégium elvi határozatai, elvi döntései

2012-ben a BH-ban 17 db polgári szakágú elvi határozat, négygazdasági szakágú elvi határozat és egy gazdasági szakágú elvi döntés került közzétételre.

Az elvi határozatok és az elvi döntések összefoglalóját a 3. sz. melléklet tartalmazza.

Az elvi döntések kis számát az magyarázza, hogy az alsóbb szintű bíróságok kisebb számban terjesztettek fel közzétételre alkalmas döntéseket. Ezen új intézmény gyakorlatának kialakulása a jövőben feltehetőleg több első fokú bírói döntés elvi döntésként való közzétételét teszi lehetővé.

A Kúriai Döntések 2013-ban eddig megjelent két számában már megjelent két polgári szakágú és két gazdasági szakágú elvi döntés, amelyek kiválasztására még 2012 évben került sor. A BH-ban mindezek felül 116 polgári és gazdasági szakágú eseti döntés jelent meg; több mint az előző években.

2.6. Szakmai együttműködés az alsóbb fokú bíróságokkal

2.6.1. A Büntető Kollégium kapcsolata az alsóbíróságokkal

Dr. Kónya István kollégiumvezető, elnökhelyettes részt vesz a törvényszékek és ítéltáblák által tartott kollégiumi Ezen túlmenően a Kollégium szervezeti kereteken kívüli (informális) kapcsolatok útján is rendszeres segítséget nyújt az ítéltábláknak és a törvényszékeknek.

2.6.2. A Közigazgatási-Munkaügyi Kollégium kapcsolata az alsóbíróságokkal

A Kollégium folyamatos szakmai kapcsolatot tart az alsóbb fokú bíróságok kollégiumaival és bíráival. Ennek keretében a Kollégium vezetője a Fővárosi Törvényszék Közigazgatási Kollégiumának, valamint a Kecskeméti Törvényszék Polgári-Közigazgatási Kollégiumának ülésén részt vett, az ott felvetett témakörök megvitatását elősegítette. Ezt meghaladóan a Kollégium szakmai konzultációs lehetőséget biztosít mindkét ügyszak bírái részére, a felvetett kérdéseket, szakmai problémákat a Kollégium jellegűkhöz igazodóan megvitatja, és a megoldásukhoz szükséges eszközöket igénybe veszi.

2.6.3. A Polgári Kollégium kapcsolata az alsóbíróságokkal

A korábbi évekhez hasonlóan a Polgári Kollégium 2012. évben is szoros szakmai kapcsolatot tartott fenn az ítéltáblák és a törvényszékek civilisztikai kollégiumaival és azok vezetőivel. Az ítéltáblák és törvényszékek civilisztikai kollégiumainak ülésein vagy személyesen (a kollégiumvezető, kollégiumvezető-helyettes, illetve esetenként a kollégium valamely tagja által) képviseltette magát a Kollégium, vagy pedig írásban fejtette ki észrevételeit a részére megküldött vitaanyagokkal kapcsolatban. A törvényszékek és az ítéltáblák kollégiumai az esetek döntő többségében egyetértettek a Polgári Kollégium által kifejtett állásponttal, és annak megfelelő véleményt alakítottak ki. Az ítéltáblák kollégiumvezetőivel ugyancsak szoros a személyes munkakapcsolat, szakmai egyeztetést igénylő kérdésekben rendszeresen kerül sor megbeszélésekre.

2012-ben több alkalommal is szükségessé vált, hogy gyors intézkedést igénylő jogszabály-értelmezési kérdésekben a Polgári Kollégium „körlevélben” tájékoztassa álláspontjáról a törvényszékek és ítéltáblák kollégiumvezetőit.

Ilyen a Bszi.-ben nem szabályozott és természetesen kötelező erővel nem bíró tájékoztatás a következő kérdésekben fordult elő:

- az illeték mérséklésének szabályai a fizetési meghagyással indult perben;
- a Műszaki, Igazságügyi Szakértői Testület jogállása és díjazása;
- az idegen pénznemben meghatározott pénzkövetelésről kiállított közjegyzői okiratok végrehajtási záradékkal való ellátása;
- a kiemelt jelentőségű perekre előírt határidők irányadók-e a másodfokú, valamint a felülvizsgálati eljárásra;
- a végrehajtót és a végrehajtást kérőt megillető végrehajtási költségekkel kapcsolatban.

A szakmai információ-cserének meghatározó fóruma a civilisztikai kollégiumvezetők országos tanácskozása, melynek tematikáját és szakmai anyagát minden évben a Kúria Polgári Kollégiumának vezetése állítja össze a törvényszékek és ítéltáblák kollégiumvezetőinek javaslatai, valamint az általuk készített vitaanyagok felhasználásával. 2012-ben két alkalommal került sor országos kollégiumvezetői értekezletre.

A 2012. február 22-24. között megtartott tanácskozáson a következő témákat vitatták meg:

- a hibás teljesítéssel kapcsolatos országos vizsgálat tapasztalatai;
- a társasházi jogviszonyból eredő perek egyes joggyakorlati kérdései;
- a felszámolási eljárások egyes aktuális kérdései;
- az államháztartás alrendszereiből és az európai uniós forrásokból folyósított támogatásokkal összefüggésben kötött szerződésekből eredő igények érvényesítésével kapcsolatos jogalkalmazási kérdések.

A 2012. október 18-19-én megtartott tanácskozás napirendjén pedig a következő kérdések szerepeltek:

- a vezető tisztségviselők felelősségével kapcsolatos jogalkalmazási problémák;
- keresetösségi jog hiányában elutasítható-e a felszámolás alá került gazdasági társaság tagjainak az üzletrészükből bekövetkezett kár megtérítése iránt benyújtott keresete;
- kezdeményezhető-e a vagyonrendezési eljárás a jogutód nélkül megszűnt termelőszövetkezet közös használatában levőként nyilvántartott ingatlanra;
- az ügyész perképessége a polgári perekben;
- a bírósági végrehajtásról szóló törvény gyakorlatban felmerült vitás kérdései.

2012. február 29-én a Kúria Polgári Kollégiumának gazdasági szakága országos konferenciát szervezett több mint 100 bíró részvételével a Cstv. 2012-ben hatályba lépő módosításaival kapcsolatban felmerült jogértelmezési probléma megvitatására. A tanácskozás eredményeként több vitás kérdésben többségi álláspont alakult ki. A konferencia által elfogadott álláspontokat a BH 2012. évi 6. számában megjelent Emlékeztető tartalmazza.

3. A Kúria Önkormányzati Tanácsának 2012. évi tevékenysége

3.1. Néhány általános jellemző

Az Alaptörvény és a Bszi. a Kúria új feladataként határozta meg az önkormányzati rendeletek más jogszabályba ütközésének, valamint a jogszabályon alapuló jogalkotási kötelezettség elmulasztásának vizsgálatát. Ez a feladat a bírói szervezet számára teljességgel újnak tekinthető, figyelemmel arra is, hogy korábban ez a hatáskör az Alkotmánybírósághoz tartozott. A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban: Bszi.) IV. fejezetében foglalt feladat ellátására a törvényi szabályoknak megfelelően 2012. január 1. napjától létrejött a Kúria három bíró tagból álló Önkormányzati Tanácsa. Az Önkormányzati Tanács szervezetenként a Közigazgatási-Munkaügyi Kollégiumhoz tartozik.

A hatásköri változásokra tekintettel 2012 januárjában az Alkotmánybíróságtól összesen 42 önkormányzati normakontroll-ügy érkezett, melyek között kisebb számban többéves ügyek is voltak. A Kúria Önkormányzati Tanácsa a törvényi határidőket is figyelembe véve érdemi működését 2012. április 1. napjától kezdte meg és folyamatosan végezte az ügyek feldolgozását. Valamennyi ügyben a törvényi határidőket messzemenően betartotta. Az önkormányzati normakontroll-ügyek elbírálása folyamatos és naprakész.

Az önkormányzati jogviták döntő része a rendeletalkotási felhatalmazás kérdéseire kapcsolódik, illetőleg szintén gyakoriak az ún. szervezeti típusú jogviták, amelyek az önkormányzat belső szervezeti megoldásához és döntéshozatali mechanizmusához kapcsolódnak. A Kúria Önkormányzati Tanácsa feladatát a törvényben meghatározott rendben, gyors és hatékony eljárással teljesíti. Figyelembe véve az ügyek érkezésével és elbírálásával kapcsolatos mutatókat, elmondható, hogy az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközésével kapcsolatos viták jelenleg – ha valamennyi törvényi feltétel adott – átlagosan 60-90 napon belül véglegesen lezáródnak.

A gyors és hatékony eljárás egyik következménye éppen az, hogy viszonylag jelentős arányú azon döntések száma, amelyek alapján az érintett önkormányzatok az indítványnak megfelelően módosítják a kifogásolt rendeletüket, mivel valamennyi érintett számára világos, hogy a jogvitában a bíróság rövid időn belül végleges jellegű döntést fog hozni. Az önkormányzati rendeletek törvényességi vizsgálatával kapcsolatos tapasztalatok alapján került sor a Bszi. módosítására 2012. év végén, melynek nyomán az Önkormányzati Tanács eljárására vonatkozó egyes kérdések is tisztázódtak, másrészt bővült az indítványozói kör az Alapvető Jogok Biztosára vonatkozó szabályozás módosításával.

Az Önkormányzati Tanács szakmai munkája teljes egészében nyilvános. A törvényi rendelkezéseknek megfelelően a tanács érdemi határozatait a Magyar Közlönyben megjelennek. A Kúria Önkormányzati Tanácsának tevékenysége közvetlen bírói normakontroll, melynek szakmai tapasztalatait a tanács folyamatosan összegzi és szakmai fórumokon a szélesebb nyilvánosság elé tárja.

Az Önkormányzati Tanács két előadó bírója a normakontroll első tapasztalatairól összefoglalást készített, s ezt a BH 2012. évi 7. számában közzétette. Ebben vizsgálta a Bszi.-ben biztosított bírói normakontroll hatáskörök kiterjedését és viszonyulását az alkotmánybírói eljáráshoz, kiemelve, hogy a Kúria normakontroll tanácsának tevékenysége szükségképpen összefüggésben áll az Alkotmánybíróság korábbi gyakorlatával. Elemzésre került a már hatályát veszített önkormányzati rendelet törvényellenessége vizsgálatának kérdése, illetve a jogi norma megsemmisítéséből eredő helyzet értékelése is. A tanulmány kitért arra is, hogy a Bszi. 56. § (5) bekezdése értelmében a Kúria lehetőséget kapott, hogy konkrét normakontroll eljárásának keretében általánosan tilalmazza a törvényellenes rendelet perbeli alkalmazását.

A normakontroll-hatáskörhöz kapcsolódó, de tartalmilag bizonyos fokig elkülönülő új hatáskör az önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettségének, illetve ennek elmulasztásának vizsgálata. A szakmai elemzés kiemelte, hogy a rendelet pótlását előíró kúriai eljárásra és döntésre a törvények nem tartalmaznak részletes szabályokat, így azokat a joggyakorlatnak kell kialakítani. Az ilyen esetekben a Kúriának az önkormányzati rendelet pótlását megállapító döntésében pontosan meg kell állapítania, hogy a kormányhivatal milyen keretek között, milyen garanciák beépítésével alkothatja meg a rendeletet.

2012. január 1-jétől a Kúria hatáskörébe tartozik a népszavazási jogviták elbírálása az aláírásgyűjtő ív hitelesítésével, valamint a népszavazást kezdeményező kérdéssel összefüggésben. Ezt a hatáskört korábban az Alkotmánybíróság gyakorolta. 2012-ben a Kúriához hat ilyen ügy érkezett, melyeket az ügyelosztási rend szerint az Önkormányzati Tanács a soron kívüli eljárás követelményét figyelembe véve rövid határidőben elbírálta.

A népszavazási ügyek mellett a Kúriához összesen 20 választási ügy érkezett. Ezek a jogviták a választási eljárással függtek össze, s a törvény két napos elbírálási határidőt ír elő. Valamennyi ügyben az ügyelosztási rend szerint illetékes tanács határidőben döntött, a tanácsok a két napos határidőt akkor is betartották, ha a határidő lejárt a hétfőre, vagy ünnepnapra esett.

A Kúria Önkormányzati Tanácsa 2012. szeptember 1. és 2013. április 1. közötti időszakban 44 határozatot hozott önkormányzati rendelet vizsgálata tárgyában.

Ebből 35, a Magyar Közlönyben közzétett törvényellenességet megállapító (utólagos törvényességi felülvizsgálat vagy törvényen alapuló rendeletalkotási kötelezettség elmulasztása tárgyában) és 8 elutasító határozatot hozott. Egy határozat pedig az ún. rendeletpótlás tárgyában született.

A 35, Magyar Közlönyben közzétett határozatból 30 esetben az önkormányzati rendeletet, illetve valamely rendelkezését a Kúria Önkormányzati Tanácsa megsemmisítette, 5 esetben pedig a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettségének elmulasztását állapította meg.

A 44 érdemi döntésből 38 kormányhivatali, míg 6 bírói kezdeményezés alapján született.

Míndezek mellett – az indítvány visszavonása, a korábban támadott önkormányzati rendelet hatályon kívül helyezése vagy módosítása miatt – számos eljárást megszüntető végzést is hozott.

Az Önkormányzati Tanács az Alkotmánybíróságtól áttett indítványokat a tavalyi év első félévében feldolgozta, a 2012. szeptembertől meghozott határozatok, már eredetileg a Kúriára benyújtott indítványokon alapulnak. A beadványok közül a kormányhivatali indítványok vannak túlsúlyban, a bírói kezdeményezések aránya alacsony. Mindazonáltal elmondható, hogy az új jogintézmény az elmúlt évben ismertté vált a bírák körében.

Az önkormányzati rendeletekkel kapcsolatos utólagos normakontroll ügyekben leggyakrabban a szervezeti és működési kérdéseket, az építésügyet, illetve a helyi adókat szabályozó önkormányzati rendeletek kerültek felülvizsgálatra. Ezt követi a szociális rendeletek, a lakás- és vagyongazdálkodásra, a vállalkozási tevékenységre, a közterület-használatra és a hulladék-gazdálkodásra vonatkozó önkormányzati rendeleti szabályozás törvényességi vizsgálata, de olyan kérdések is megjelentek, mint pl.: a helyi zajrendelet, taxi rendelet, vagy repülőterre vonatkozó helyi szabályozás.

A fentiek között több olyan ügy is volt, amelyekben a vizsgált önkormányzati rendelettel kapcsolatos törvényességi probléma visszavezethető valamely alapjog – pl.: gyülekezési jog, választójog, vállalkozáshoz való jog, pihenéshez való jog – gyakorlásához. Az Önkormányzati Tanács a törvényességi vizsgálat keretein belül ezeket a kérdéseket rendezni tudta.

A helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettsége elmulasztása tárgyában a Kúria Önkormányzati Tanácsa mulasztást állapított meg:

- a szociális törvényből eredő rendeletalkotási kötelezettség nem teljesítése miatt,
- a hivatali helyiségen kívüli, valamint a hivatali munkaidőn kívül történő házasságkötéshez és bejegyzett élettársi kapcsolathoz szükséges helyi szabályozás elmulasztása miatt,
- a helyi építési szabályzat és szabályozási terv hiányos volta miatt,
- a személyszállítás helyi szabályozásának elmulasztása miatt, valamint
- az önkormányzati költségvetés végrehajtásáról szóló zárszámadási rendelet meg nem alkotása miatt.

Ez utóbbi tekintetében a hiányosságot az önkormányzat határidőre nem pótolta, s a kormányhivatal az Alaptörvény 32. cikk (5) bekezdése alapján kezdeményezte a Kúriánál, hogy rendelje el: a mulasztás orvoslásához szükséges önkormányzati rendeletet a helyi önkormányzat nevében a megyei kormányhivatal vezetője alkossa meg. A rendeletpótlás lehetősége az Alaptörvényben is szabályozott jogintézmény, s ez az ügy is mutatja, hogy – adott esetben – szükség is van rá. A Kúria ezzel a 2012. január 1-jétől hatályos valamennyi hatáskörét gyakorolta már.

A Kúria Önkormányzati Tanácsának egy éves működése – bár kisebb volumenben, de – lefedi a korábbiakban az Alkotmánybíróság által vizsgált rendelet-típusokat, egy-egy törvényességi probléma kapcsán az Önkormányzati Tanács által adott „válaszok” is hasonlóak voltak. Az Önkormányzati Tanács döntéseiben tekintettel volt a normakontroll sajátosságaira, valamint az önkormányzati rendeletek vizsgálata kapcsán kiforrott alkotmánybírósági gyakorlatra (pl.: Köf.5043/2012/3. határozat Indokolás II/1. pont, 5011/2012/7. határozat Indokolás II/2. pont, 5033/2012/6. határozat Indokolás II/3. pont stb.), így a normakontroll tekintetében a kontinuitás biztosítotttnak tűnik. Ugyanakkor az Önkormányzati Tanács döntéseiben több bírói fórum joggyakorlata is tükröződik: hivatkozik bírósági (legfelsőbb bírósági, kúriai) ítéletekre döntése átáramasztásakor (lásd pl. Köf.5013/2012/7. határozat Indokolás II/5. pont), vagy az Európai Unió Bíróságának döntéseire is (lásd Köf.5023/2012/9. II/8-10 pontok) de figyelemmel van az Emberi Jogok Európai Egyezményére (lásd pl. Köf.5051/2012/6. számú határozatot), illetve egyéb nemzetközi gyakorlatra. Ezáltal az Önkormányzati Tanács döntéshozatala „több lábon áll”, a bíróságok rendszerébe és ítélkezési gyakorlatába ágyazva folytatja iurisdictióját.

A Kúria Önkormányzati Tanácsa az önkormányzati rendeletek törvényességi vizsgálata során számos olyan határozatot hozott, amelyben elvi jellegű – az adott döntésen túlmutató – megállapítást tett. Elvi érveléssel mondta ki az Önkormányzati Tanács, hogy önkormányzati rendeletben nem lehet a szociális segély feltételévé tenni a magánszféra körébe tartozó magatartásokat (pl. tisztálkodás). Kiemelendő az a döntés is, amely az új jogalkotási törvénynek a más jogszabály szövege megismétlésének tilalmát kimondó rendelkezését úgy értelmezte, hogy az a magasabb jogszabályban foglaltak szó szerinti átvételére vonatkozik, de olyan esetre nem, amikor az adott jogszabály belső koherenciájának a fenntartása végett e jogszabály magasabb szintű jogszabály tartalmát is érintően rendelkezik. Elvi megállapítást tett továbbá az Önkormányzati Tanács a helyi adók megállapításához kapcsolódóan is, amikor kimondta, hogy vagyoni típusú adók esetében az adó mértéke nem vezethet az adó tárgyának elvonásához, illetve azzal kapcsolatos aránytalansághoz, illetve az adó megfizetése alóli mentesések szabályozása nem köthető egyéb igazgatási aktushoz.

A 2012. január 1-jén hatályba lépett Bszi. eljárási szabályai az önkormányzati rendeletek törvényességi ellenőrzését közelebb hozta a közigazgatási bírászkodáshoz, a rendes bíróságok által folytatott ténybíráskodáshoz. A Bszi. 2013. január 1-jei módosításával az eddigi gyakorlatot figyelembe véve pontosította az önkormányzati rendeletek bírósági vizsgálatát érintő szabályozást. A módosított eljárási szabályok révén sikerült kiküszöbölni, ha nem is az összes, de az első fél év gyakorlatában feltárt több akadályt (pl. hatályon kívül helyezett önkormányzati rendelet bírói kezdeményezésre történő vizsgálatának lehetősége). A kormányhivatalok – de a megküldött iratanyagok tanúsága szerint a magánszemélyek és jogi képviselők, valamint a szakirodalom is – figyelemmel kísérik a Kúria Önkormányzati Tanácsának döntéseit, indítványaikban a korábbi határozatokra, mint a Kúria gyakorlatára hivatkoznak. A Bszi. módosítása alapján 2013. január 1-jétől az alapvető jogok biztosa is indítványozási joggal rendelkezik, e jogosítványával az ombudsman már élt (jelen beszámoló megírásakor ilyen indítványra határozat még nem született).

Az Önkormányzati Tanács határozatainak szerkesztése kapcsán megállapíthatjuk, hogy csak annyiban módosított a bírósági határozatokra is jellemző tartalom-szerkesztési elveken (tényállás – jogszabály-ismertetés – jogi indokolás – költségviselés), amennyiben azt a normakontroll eljárás sajátosságai indokolták (nincs költség-megállapítás, viszont a megsemmisítés hatályáról, az alkalmazási tilalomról, valamint a közzétételről rendelkezni kell).

Megjegyzendő ugyanakkor, hogy az Önkormányzati Tanács határozatainak tagolása az alkotmánybírósági határozatokéra emlékeztet azzal, hogy a könnyebb hivatkozhatóság érdekében – az európai mértékadó bíróságokhoz hasonlóan – tematikus bekezdés-számozást alkalmaz.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a normakontroll a Kúria által ellátott feladatok közé problémamentesen beilleszkedett, nem alakult ki fölösleges párhuzamosság vagy ellentét a miatt, hogy az Alkotmánybíróság hatáskörébe maradt a rendeletek (kizárólag) alkotmányossági vizsgálata. (Olyan már előfordult, hogy korábban az Alkotmánybíróság által megsemmisített rendelkezést az önkormányzat ugyanazon tartalommal újraalkotta, kormányhivatali kezdeményezésre másodízben pedig a Kúria semmisítette meg.)

Az Alaptörvény által bevezetett valamennyi, a Kúria által ellátandó jogintézmény (utólagos normakontroll, mulasztás, rendeletpótlás) megjelent a gyakorlatban, azok működőképes megoldásoknak bizonyultak, alapot adnak a jövőbeli kiteljesedéshez. Elgondolkodtató ugyanakkor az önkormányzati rendeletek törvényességi vizsgálatára irányuló indítványok viszonylag alacsony száma annak ellenére, hogy számítások szerint közel százezer önkormányzati rendelet van hatályban.

A Kúria Önkormányzati Tanácsának Magyar Közlönyben közzétett döntései megjelentek a jogszabálygyűjteményekben, némi késéssel elérhetőek a CompLex kiadó jogszabálytárában is. Hiányosság, hogy az ingyenesen elérhető Nemzeti Jogszabálytárban nem kerültek még feldolgozásra.

3.2. A Kúria Önkormányzati Tanácsa eljárásának egyes kérdései az ítélezési gyakorlat szerint (az Önkormányzati Tanács önmeghatározása)

Az alábbiak az Önkormányzati Tanács döntéseiből azokat az eljárással kapcsolatos elvi – jövőbe mutató – megállapításokat tartalmazzák, amelyek a későbbiekben hivatkozással szolgálhatnak, s ismeretük az indítványozóknak is hasznos.

1. Budajenő Község Önkormányzatának a közterület-használatáról szóló rendelete vizsgálatára irányuló bírói kezdeményezés kapcsán a Kúria Önkormányzati Tanácsa hatáskörét értelmezve úgy döntött, „hogy nem hatályos önkormányzati rendelet törvényellenességének megállapítására és a rendelet konkrét esetben való alkalmazhatósága kizárására irányuló bírói kezdeményezés esetén vizsgálni kell azt is, hogy a nem hatályos önkormányzati rendeletre vonatkozó normakontroll lefolytatásának lehet-e a törvénysértés kimondásán túlmenő eljárásjogi jogkövetkezménye” (Köf. 5004/2012/7. határozat, Indokolás 4. pont). Ebben a döntésben az Önkormányzati Tanács a már hatályon kívül helyezett önkormányzati rendelet vizsgálatára irányuló bírói kezdeményezések befogadhatóságáról és elbíráltóságáról döntött, hiszen a bíróság a közigazgatási határozatokat a meghozatalakor alkalmazandó jogszabályok alapján bírálja felül, így ekkor merülhet fel az önkormányzati rendelet (mint jogszabály) törvényellenessége a bíróság előtt. A bíróság a rendeletet akkor is alkalmazza, ha már nincs hatályban.

2. Gyöngyössolymos Község Önkormányzata Szervezeti és működési szabályzata vizsgálata során az Önkormányzati Tanács eljárásának – más eljárásokhoz viszonyított – jellegét a költség és illetékmentesség oldaláról a következőképpen határozta meg a Köf.5036/2012/6. határozat: „Az Önkormányzati Tanács normakontroll eljárása sui generis jellegű, mert annak lényege közhatalommal rendelkező szervek jogalkotási feladatai törvényességének megítélése. A Bszi. IV. Fejezet 15. pontja önálló eljárási szabályokat alkotott erre az eljárásra, amelyből az állapítható meg, hogy az eljárás illetékmentes az Indítványozó számára, és az eljárás során felmerült költségek előlegezésére és megfizetésére az Indítványozó és az érintett Önkormányzat nem kötelezhető.” (Indokolás II/3. pont)

3. Budakeszi Város Önkormányzatának a helyi építési szabályzatról és szabályozási tervről szóló rendeletét vizsgálva az 5031/2012/11. határozat a normahierarchia védelmével összefüggésben a következőket állapította meg: „A Kúria Önkormányzati Tanácsa az önkormányzati rendeletek törvényességi vizsgálata során az

önkormányzati rendeletet (vizsgált rendelkezését) mindig a hatályos törvényekhez és a hatályos más jogszabályokhoz méri. A Kúria Önkormányzati Tanácsának – az Alaptörvény 25. cikk (2) bekezdés c) pontjában és a Bszi. 24. § (1) bekezdés f) pontjában foglalt hatáskörében eljárva – az Alaptörvényből és törvényből eredő feladata, hogy az önkormányzati normákat a törvényekkel összhangba hozza, illetőleg – az új jogalkotást tekintve – összhangban tartsa. Az önkormányzati rendszer hatályos szabályainak a mindenkor hatályos törvényekkel és más jogszabályokkal kell összhangban állni. Ezt fejezi ki az Alaptörvény és a Bszi. idézett szabálya akkor, amikor kimondja, hogy a Kúria Önkormányzati Tanácsa a más jogszabályba ütköző önkormányzati rendeletet megsemmisíti.” (Indoklás II/6. pont)

4. Gyöngyöspata Község Önkormányzatának a szociális rászorultságtól függő pénzbeli és természetbeni ellátásokról szóló rendeletével összefüggésben a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotói kötelezettségének elmulasztása vizsgálatához kapcsolódva a KÖM.5046/2012/6. határozat rámutatott: „A Kúria Önkormányzati Tanácsa ebben az ügyben jár el első alkalommal a helyi önkormányzat jogalkotási kötelezettsége elmulasztásának vizsgálata tárgyában, s – mint ahogy a jelen ügyben is megállapítható – a vizsgálat kiterjedhet egy adott tárgyú önkormányzati rendelet egésze, illetve hatályos rendelet meghatározott rendelkezése megalkotása elmulasztásának vizsgálatára is.” (Indoklás II/1. pont) E döntés a Bszi. 55. § (2) bekezdése és az 57. §-a alapján megállapította, hogy a Kúria, amennyiben “az önkormányzati rendelet vagy annak valamely rendelkezése más jogszabályba ütközik – a megsemmisítés illetve a törvényellenesség megállapítása mellett – elrendeli határozatának a Magyar Közlönyben és a helyben szokásos módon történő közzétételét.” (Indoklás II/6. pont)

5. Az indítványhoz kötöttség kapcsán – Foktő Község Önkormányzatának a Szervezeti és működési szabályzatáról szóló rendeletét vizsgálva – az Önkormányzati Tanács a következőket állapította meg: „A Bszi. 55. § (1) bekezdése értelmében „(a)z önkormányzati tanács az indítványhoz kötve van, de az önkormányzati rendeletnek az indítványban megjelölt rendelkezésével szoros összefüggésben álló más rendelkezését is vizsgálhatja”. A Kúria Önkormányzati Tanácsa indítvány alapján jár el, ahhoz kötve van. Azon túlmenően csak annak az önkormányzati rendeleti rendelkezésnek végzi el a jogszerűségi felülvizsgálatát, amely a támadottal szoros – tartalmi, logikai – összefüggést mutat és amennyiben a „kiterjesztett” vizsgálat hiánya értelmezhetetlen, alkalmazhatatlan jogszabályt eredményez, az önkormányzati működést akadályozó helyzetet teremtene.” (KÖF.5030/2012/9. határozat Indoklás II/1. pont)

6. Az önkormányzati norma törvényességének vizsgálatakor jelentősége van a kialakult jogviszonyok stabilitásának is. Az Önkormányzati Tanács Budapest-Zugló XIV. kerület Önkormányzata által alkotott a Zugló Kerületi Városrendezési és Építési Szabályzatának, valamint Zugló Kerületi Szabályozási Tervének elfogadásáról szóló rendelete vizsgálata kapcsán a KÖF.5028/2012/5. határozatában megállapította: „(...) a hatályt ezen belül az időbeli hatály kezdetét meghatározó rendelkezés a jogszabály fontos, tartalmi szabálya. Ugyanakkor egy több éve hatályban lévő és alkalmazandó jogszabály esetében az időbeli hatály kezdetét meghatározó rendelkezés megsemmisítése – különös tekintettel a jogszabály alapján létrejött jogviszonyokra – a jogbiztonságot megkérdőjelező bírói döntést jelentene. Ilyen esetben nagyobb érdek fűződik a kialakult viszonyok stabilitásához, mint a formális jogszerűség helyreállításához”. (Indoklása II/6. pontja) Az Önkormányzati Tanács tehát az önkormányzati rendeletet hatályba léptető rendelkezés törvényességének vizsgálatakor érdemi jelentőséget tulajdonított a jogbiztonságnak, az időmúlásnak és az utóbb bekövetkező módosításoknak.

7. Az Önkormányzati Tanács – Gyöngyössolyos Község Önkormányzata Szervezeti és működési szabályzata vizsgálata során, a vizsgált norma kíméletének alkotmánybírói gyakorlatát adaptálva – megállapította: jogkövetkezményként csak azt a rendelkezési részt semmisíti meg, amely a törvénysértést előidézte. Az ún. mozaikos megsemmisítés technikája jelenik meg elsőként a KÖF.5036/2012/6. szám alatti határozatban, majd ezt követően több határozatban is. Ilyen esetben a Kúria igyekezett tiszteletben tartani az önkormányzati jogalkotó jogalkotói szabadságát, szuverenitását, ugyanakkor az egyértelműség érdekében meghatározta a hatályban maradó normaszöveget.

8. A Kúria Önkormányzati Tanácsának gyakorlatában is alkalmazza az ún. közjogi érvénytelenség fogalmát a rendeletalkotási eljárás garanciális szabályainak megsértése esetén. Ezt megalapozandó, a Dömös Község Önkormányzatának a települési hulladékkezelési közszolgáltatás igénybevételéről szóló rendelete vizsgálata során a KÖF.5045/2012/5. határozat megállapította: „A jogszabályalkotás – így az önkormányzati rendelet megalkotásának is – elengedhetetlen feltétele az eljárási szabályok betartása. „Csak a formalizált eljárás szabályainak a betartásával keletkezhet érvényes jogszabály” (11/1992. (III. 5.) AB határozat, ABH 1992, 85.). Ha a

jogalkotás során a jogalkotási eljárás garanciális szabályai sérülnek, akkor ez az adott jogszabály közjogi érvénytelenségét vonja maga után (29/1997. (IV. 29.) AB határozat, ABH 1997, 122.). Az önkormányzati rendeletalkotás garanciális szabályait törvények tartalmazzák, de adott esetben garanciális rendelkezéseket tartalmazhat az adott önkormányzat által saját maga eljárására nézve meghatározott helyi szabályozás is. Az eljárási szabályok betartása és az eljárási garanciák érvényesülése a rendeletalkotási eljárás kiszámíthatóságának, ésszerű rendben történő lefolytatásának is lényeges feltétele. Részei ennek a képviselő-testületi ülések összehívásának, a lakosság tájékoztatásának, a napirendi javaslatok megfelelő továbbításának szabályai, csakúgy, mint a megfelelő szavazataránnyal elfogadott rendelet jogszabályokban meghatározottak szerinti kihirdetése” (Indokolás II/7. pont.). A közjogi érvénytelenség az adott jogszabály kihirdetése napjára történő visszamenőleges hatályú megsemmisítését eredményezi, amely jogkövetkezményt az Önkormányzati Tanács ebben az ügyben érvényesített is.

9. A Kúria Önkormányzati Tanácsa Foktő Község Önkormányzatának a 2011. évi költségvetés végrehajtásáról szóló zárszámadási rendeletéhez kapcsolódó mulasztásos törvénysértés vizsgálata kapcsán a Köm.5064/2012/3. számú határozatában kiemelte: „abban az esetben ha sem a kormányhivatal sem a Kúria nem tudja hitelt érdemlően megállapítani, hogy az önkormányzat megalkotta-e az adott tárgyú rendeletet úgy azt – figyelembe véve a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletének részletes szabályairól szóló 119/2012. (VI. 26.) Korm. rendelet 9. § d) pontját is – úgy kell tekinteni, hogy az önkormányzat nem tett eleget rendeletalkotási kötelezettségének, ami alapul szolgálhat a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (a továbbiakban: Möt.) 137. § (3) bekezdése és 138. §-a alapján a rendeletpótlási eljárásnak.” A fenti kormányrendelet szabályainak a Kúria Önkormányzati Tanácsa gyakorlatára való alkalmazása lehetővé teszi az érdemi eljárást és határozathozatalt azokban az esetekben is, amikor az érintett önkormányzat a felhívásra nem válaszol, a Bszi. 52. §-ába foglalt állásfoglalás lehetőségével nem él.

10. A Kúria Önkormányzati Tanácsa – bírói kezdeményezésre – a Köf.5083/2012/4. határozatában érdemben vizsgálta a Budapest Főváros Terézváros Önkormányzata Képviselő-testületének az Önkormányzat tulajdonában lévő vagyonnal való gazdálkodás és rendelkezés szabályairól szóló már nem hatályos rendeletének a már szintén nem hatályos államháztartási törvénybe ütköző törvényellenességét. A bírói kezdeményezés alapján indult eljárásban rámutatott: „Az Alaptörvény 25. cikk (1) bekezdés c) pontja, valamint a Bszi. 24. § (1) bekezdés f) pontja értelmében a Kúria Önkormányzati Tanácsa „dönt az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközéséről és megsemmisítéséről”. A Kúria Önkormányzati Tanácsa ezt a hatáskörét gyakorolja a Bszi. által megjelölt indítványozói körhöz igazítottan, a kormányhivatal és az alapvető jogok biztosának indítványai esetében absztrakt normakontroll, bírói kezdeményezés esetén pedig konkrét normakontroll eljárásaiban. Mindkét eljárás lényege a norma törvényességének ellenőrzése. Ezzel együtt az absztrakt normakontroll eljárás elsődleges célja az önkormányzati jogalkotás törvényességének, végső fokon a jogrendbe való illeszkedésének biztosítása. A konkrét normakontroll eljárás – bírói kezdeményezésre – az előbbiek mellett azt célozza, hogy a perbe vitt jogokról a bíró (alkotmányos) törvényes jogszabályok alapján döntsön. A bírói kezdeményezés intézményének szabályozása tehát nem elsődlegesen a felek jogérvényesítéséhez, hanem közvetlenül a bíró Alaptörvényben megfogalmazott kötelezettségéhez kötődik.

A Kúria Önkormányzati Tanácsa ehhez az alaptörvényi környezethez igazította a Bszi. IV. fejezete eljárási rendelkezéseinek értelmezését és alkalmazását. A bíró a peres eljárás időbeliségéhez képest korábban létrejött jogviszonyokból származó jogokról, kötelezettségekről dönt a jogviszony létrejöttkor hatályos jogszabályok alapján, ezért tevékenysége szükségképpen „visszaható” jellegű. Sok esetben a bíró alkotmányossági, törvényességi kezdeményezése olyan időben válik szükségessé, amikor az alkalmazandó jog – vagy annak viszonyítási jogszabályi alapja – már nincs hatályban. Mindez azonban nem változtat a bíró azon alaptörvényi kötelezettségén, hogy jogállami keretek között a jogokról és kötelezettségekről az alaptörvénynek megfelelő, a demokratikus viszonyok között keletkezett és fennálló jogrend koherenciájába illeszkedő (jogszabály) önkormányzati rendelet alapján kell döntenie. A jog pedig akkor áll fenn, a kötelezettség akkor állapítható meg, ha a keletkezésükkor azt a jogállami körülmények között alkotott jogrend elismerte.

Az indítványozó bírói tanács csak abban az esetben tud eleget tenni alkotmányos kötelezettségének, ha arra kap választ, hogy a perben alkalmazandó és a perbe vitt jogokat keletkeztető önkormányzati rendelet hatályossága idején megfelelt-e a hatályos jogrendnek, ezért a Kúria Önkormányzati Tanácsa lehetőséget látott az önkormányzati rendeletnek az 1992. évi XXXVIII. törvény (a régi Áht.) alapján történő érdemi vizsgálatára. Az alapper elbírálása szempontjából nincs érdemi összefüggés – és ezért szükségtelen – annak vizsgálata, hogy a támadott rendelkezés a jelenleg hatályos, 2011. évi CXCV. törvény (új Áht.) rendelkezéseivel összhangban áll-e.

3.3. Elvi jellegű tartalmi megállapítások

1. Az önkormányzati működés transzparenciájával, a képviselő-testületi ülések nyilvánosságával összefüggésben a már említett Gyöngyössolymos Község Önkormányzata Szervezeti és működési szabályzata vizsgálatakor az Önkormányzati Tanács rámutatott: „A választópolgári kontroll gyakorlásának ellehetetlenítését – és egyben a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény (a továbbiakban: Ötv.) rendelkezéseinek sérelmét is – jelenti az a szabályozás, amely aránytalan erőfeszítést követel meg a választópolgártól ahhoz, hogy a nyilvános működésből eredő jogait gyakorolja. A székhelyen kívüli ülésezés helyszínének meghatározását ezért oly módon kell térben szabályozni (pl. szomszédos település), hogy az biztosíthassa a képviselő-testületi működés nyilvánosságát, azaz a választópolgár számára az ülés helyszíne jelentősebb megterhelés nélkül is elérhető legyen”. (Köf. 5036/2012/6. határozat, Indokolás II/3.)

2. Budapest Főváros Önkormányzata Közgyűlésének a Fővárosi Önkormányzat Szervezeti és működési szabályzatáról szóló rendelete korlátozta az önkormányzati képviselő módosító indítványának benyújtását, annak tartalma szerint. Az Önkormányzati Tanács megállapította: „...az önkormányzati képviselői (így a fővárosi közgyűlési képviselői) jogok része, hogy a képviselő részt vesz a képviselő-testületi munkában, amelyben a képviselő „szabad mandátummal” rendelkezik, meggyőződése és lelkiismerete alapján alakítja ki állásfoglalásait. A képviselő-testületi munkához kapcsolódik a döntés előkészítés, az ülésen való részvétel, a vitában való felszólalás, vagy egy adott renDELETEH kapcsolódva a módosító indítványok benyújtása is. Adott esetben a módosító indítvány benyújtásában is megtettesül a települési képviselőnek a település egészéért vállalt felelőssége, ennek korlátozása alappal veti fel a képviselői jogok Ötv. 19. § (1) bekezdését sértő korlátozását, végső soron a szabad mandátum elvének sérelmét.” (Köf.5026/2012/9. határozat Indokolás II/1. pont)

3. Az adók, benne a helyi adók rendszerével összefüggésben az Önkormányzati Tanács Budapest Főváros XI. kerület Újbuda Önkormányzat Képviselő-testületének az építmény- és telekadóról szóló rendelete vizsgálatához kapcsolódva az alábbiakra mutatott rá: „Az adó közjövedelem, amely részben megteremti az állam és a közszolgáltatások anyagi alapját, részben pedig gazdaságpolitikai eszköz, mivel direkt vagy indirekt módon befolyásolja, orientálja a gazdasági élet szereplőinek magatartását. Az adó a helyi közhatalom kezében is eszköz. Az adópolitika kialakításakor az önkormányzat az adó révén gazdaságossági, szociálpolitikai, helyi politikai, a költségvetési egyensúlyt szolgáló avagy egyéb szempontokat érvényesíthet. E szempontok jelennek meg akkor, amikor a helyi önkormányzat mérlegeli a helyi adó bevezetését, dönt arról, hogy a helyi adók melyiket, mikortól, milyen körben és milyen részletszabályokkal vezeti be.” (Köf.5017/2012/8. határozat Indokolás II/7. pont).

4. Jogalkotási technika törvényességét vizsgálta az Önkormányzati Tanács Budapest XXI. kerület Csepel Önkormányzat Képviselő-testületének a Városrendezési és Építési Szabályzatáról szóló rendelete kapcsán. A Köf.5040/2012/6. szám alatti határozatában megállapította, hogy a jogszabály módosítása csak akkor fejti ki hatását, amennyiben az beépül a módosított jogszabályba. „(...) a módosító jogszabály azon rendelkezései, amelyek nem épülnek be a módosított jogszabályba, hatályon kívül helyezésüket követően nem fejtik ki hatásukat”. Hiába rendelkezik tehát az önkormányzati jogalkotó a jogalkotási törvénytől eltérően az átmeneti rendelkezések tekintetében, ha a módosító rendelkezések nem tudnak beépülni az önkormányzati rendeletbe. A hatályon kívül helyezett módosító rendelkezés ugyanakkor törvénysértést nem eredményez, hiszen a jogalkotásról szóló rendelkezések értelemszerűen alkalmazandóak. (Indokolás II/8. pontja)

5. Az Önkormányzati Tanács a nemzetközi összehasonlítás módszerét is felhasználta a döntések során, így a Köf. 5011/2012/7. határozat az üzletek éjszakai nyitva tartásának helyi szabályozása kapcsán rámutatott, hogy „Az üzletek, kereskedelmi szolgáltatók működésének szabályozása körében a helyi sajátosságokra alapozott „decentralizált” jogalkotói jogkör Európa-szerte ismert. A német, a francia, a brit, illetve a belga törvényi szintű szabályozás is delegálja a tárgykörben való szabályozás kialakítását a helyi szintre annak érdekében, hogy a vállalkozások gazdasági érdekei és a lakóközösségek életének, az egyének magánéletének tiszteletben tartásához fűződő közösségi és egyéni érdekek összeegyeztethetőek legyenek.” (Indokolás II/2. pont)

Más döntésében az uniós jogi összefüggésekre hívta fel a figyelmet. A Köf.5023/2012/9 határozat az Európai Unió Bírósága joggyakorlatára tekintettel értelmezte az eljárásában alkalmazott belső jogot (lásd: Indokolás II/8-10. pontjait). A döntés rámutat a Kúria és az Alkotmánybíróság által folytatott normakontroll közötti egyik alapvető különbségre: a Kúria nemcsak az egyéni jogérvényesítés terén minősül „az uniós jog bíróságának”, hanem akár önkormányzati rendelet vizsgálata során is érvényesíti az uniós jog elsőbbségét. Ebből

következőleg megfontolást igényel majd a Kúria által folytatott normakontroll eljárás során az előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezésének lehetősége/kötelezettsége, amely jogintézmény alkalmazása egy-két kivételtől eltekintve (lásd például a belga vagy az olasz alkotmánybíróságot) a tagállami alkotmánybíróságok gyakorlatában meglehetősen vitatott. A Kúria normakontroll-eljárása e téren ebből a szempontból is előnyösnek tűnik.

6. A Kúria Önkormányzati Tanácsa Érpatak Község Önkormányzatának a szociális ellátások helyi szabályairól szóló 9/2012. (VII. 10.) önkormányzati rendelet egyes rendelkezései vizsgálata kapcsán a Köf.5051/2012/6. számú határozatában – többek között – rámutatott: önkormányzati rendeletben nem lehet a szociális segély feltételévé tenni magánszféra körébe tartozó magatartásokat (pl. tisztálkodás). A rendszeres tisztálkodás és a higiénikus ruhával való folyamatos ellátottság jogszabályi előírása a magánszférát érintő szabályozást eredményez. Az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény (Emberi Jogok Európai Egyezménye) 8. cikke rögzíti a magán- és családi élet tisztelgetben tartásához való jogot. Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 428/1970. sz. határozata szerint e jog azt jelenti, hogy „mindenki saját életét élhesse és abba más csak minimális módon avatkozhat be. A magánszférában benne van a magánélet, a családi élet, az otthon, a fizikai és erkölcsi integritás, a becsület és a jó hírnév védelme, a jog arra, hogy ne kerüljünk hamis megvilágításba, hogy velünk kapcsolatban irreleváns vagy zavaró tényeket ne fedjenek fel...” (Resolúció 428 (1970)(1) C/2). A rendszeres tisztálkodás és a higiénikus ruházat viselésének kötelezettsége a magánszférát érinti, a személyek fizikai integritásával szoros összefüggésben áll. Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint van egy abszolút határ, amelyen sem az állam, sem más emberek kényszerítő hatalma nem terjedhet túl, vagyis az autonómiának, az egyéni önrendelkezésnek egy mindenki más rendelkezése alól kivont magja, amelynél fogva – a klaszszikus megfogalmazás szerint – az ember alany maradhat és nem válik eszközzé vagy tárggyá. (23/1990. (X. 31.) AB határozat). A tisztálkodás és az öltözködés az egyének személyiségéhez és magánszféréjához tartozik, annak milyensége több tényező függvénye. Az egyén személyiségéhez mélyen hozzátartozó kérdések csak kivételesen lehetnek jogi szabályozás tárgyai (a korlátozó rendelkezéseknek egyébként is meg kell felelniük a szükségesség-arányosság követelményének). Az önkormányzati rendelet 9. § (1) bekezdésének c) pontjában foglalt követelmény a segélyezés szempontjából irreleváns, valamint mások életébe magánszféréjába avatkozik be. Az állam, vagy az önkormányzat az általa nyújtott támogatás feltételeként nem vonhatja ellenőrzés alá a magánszféra teljességét.

(...)

A látszólag mindenkire egyformán vonatkozó, de tartalmában meghatározott közösséget megbélyegző rendeletben foglalt kifejezések hátrányos megkülönböztetést valósítanak meg. Az önkormányzati rendelet koncepciója kialakításánál és szövegezésénél sem hagyható figyelmen kívül, hogy az önkormányzati rendelet jogszabály, a helyi közhatalom-gyakorlás ennek révén kapcsolódik az Alaptörvényben meghatározott demokratikus jogállam jogalkotási rendjébe.

7. A Kúria Önkormányzati Tanácsa Budapest Főváros X. kerület Önkormányzat Képviselő-testületének Szervezeti és működési szabályzatáról szóló rendelete vizsgálata kapcsán a Köf.5055/2012/8. számú határozatában kiemelte: „az önkormányzati döntések között mind az Alaptörvény, mind az Ötv., mind pedig a már hatályos Mőtv.-beli szabályok a rendeletet és a határozatot nevesítik. Az önkormányzat döntéshozatali eljárásának meghatározása – s ezzel kapcsolatban fennálló önkormányzati autonómia – a demokratikus döntéshozatali mechanizmus jogszabályi (önkormányzati rendeletben történő) rögzítését jelenti, és nem új döntési formát. Az önkormányzati rendelet és határozat formájú döntés (s e két forma alaptörvényi és törvényi meghatározottsága) garanciális jelentőségű a törvényességi felügyelet és az egyéni jogvédelem szempontjából egyaránt. A Mőtv. 132. § (1) bekezdés c) pontja az önkormányzati rendelet alkotmányossági vizsgálatának Alkotmánybíróság előtti kezdeményezéséről, a 136. § (2) bekezdése az önkormányzati rendelet törvényességi vizsgálatának a Kúria előtti kezdeményezéséről szól, míg a 132. § (1) bekezdés d) pontja az önkormányzati határozat törvényszék előtti vizsgálatának kezdeményezéséről. Látható tehát, hogy a döntési formák meghatározóak azok felülvizsgálhatóságát illetően is. Mindebből következik, hogy a döntési formák meghatározása semmiképpen nem tekinthető törvény által nem szabályozott társadalmi viszonyoknak, erre az önkormányzat ún. eredeti rendeletalkotói jogköre nem terjed (nem terjedhet) ki.”

8. A Kúria Önkormányzati Tanácsa Dömös Község Önkormányzatának a Szervezeti és Működési Szabályzatát vizsgálta a Köf.5056/2012/5. számú döntésében. E határozatában elvi élel rámutatott, hogy a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Jat.) 3. §-a szerint: „Az azonos vagy hasonló életviszonyokat azonos vagy hasonló módon, szabályozási szintenként lehetőleg ugyanabban a jogszabályban kell

szabályozni. A szabályozás nem lehet indokolatlanul párhuzamos vagy többszintű. A jogszabályban nem ismételtethető meg az Alaptörvény vagy olyan jogszabály rendelkezése, amellyel a jogszabály az Alaptörvény alapján nem lehet ellentétes.” A Jat. 3. §-ának helyes értelmezése szerint e tilalom a magasabb jogszabályban foglaltak szó szerinti átvételére vonatkozik, de nem vonatkozhat olyan esetre, amikor az adott jogszabály belső koherenciájának a fenntartása végett e jogszabály magasabb szintű jogszabály tartalmát is érintően rendelkezik. Egy ilyen általános – a tartalmat általában érintő – átvételi tilalom az önkormányzati jogalkotást ellehetetlenítené, az érthető és mindenki számára értelmezhető normatartalom követelményével ellentétes helyi jogalkotást eredményezne. A Jat. 3. §-a az ismétlést, azaz a szó szerinti átvételt tiltja.

9. A Kúria Önkormányzati Tanácsa megerősítette az építményadó alóli mentesülés önkormányzati rendeletben való szabályozási lehetőségeivel kapcsolatos korábbi gyakorlatát a Köf.5076/2012/4. számú határozatában. A Budapest Főváros XXIII. Kerület Soroksár Önkormányzata Képviselő-testületének építményadóra vonatkozó rendeletével összefüggésben – bírói kezdeményezésre – megállapította: Mivel a helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény (a továbbiakban: Hatv.) 6. § c) pontjának „az adóalanyok teherviselői képességéhez igazodó” fordulata a Hatv. jogegyenlőségi szabálya is egyben, ezért az önkormányzati jogalkotó – a 6. § d) pontjában foglalt mentességeken túl – minden adóalany esetében a teherbíró képességhez igazítottan köteles az adófizetés mértékét megállapítani. Vagyoni típusú adók, így az építményadó esetében az érintett önkormányzat nincs tekintettel az adófizetési kötelezettségben érvényesítendő jogegyenlőségre akkor, ha a vagyontömeg értékén és az adóalany teherbíró képességén túli szempontokat is értékel, így az adófizetési kötelezettséget az adóalany igazgatási szempontú lakhatásától teszi függővé. Tekintettel tehát az építményadó vagyoni adó jellegére és e jellegből levonható következtetésekre, valamint a mentesülés Hatv.-ben kijelölt szabályozási irányára, a Kúria Önkormányzati Tanácsa megállapította, hogy az építményadó alóli mentességek szabályozását elsődlegesen a mindenki számára egyenlő mércével érvényesített lakhatási biztonság indokolhatja, figyelemmel az adóalany teherbíró képességét is értékelő szociálpolitikai okokra is. A mentesség alapja tehát a lakásingatlan tényleges lakáscélú használata.

10. A Kúria Önkormányzati Tanácsa Zalaszentiván Község Önkormányzat Képviselő-testületének a telekadóról szóló rendelete vizsgálat kapcsán a Köf.5081/2012/4 számú határozatában megállapította: „a teherbíró képességhez igazodó közteherviselés Alaptörvény XXX. cikkében megfogalmazott kötelezettsége – az Alkotmánybíróság arányos közteherviseléshez kapcsolódó gyakorlata alapján – többek között magában foglalja az adómérték arányosságát. Jóllehet a (helyi) jogalkotónak nagy a szabadsága abban, hogy milyen módon kötelezi az adóalanyokat a közterhekhez való hozzájárulásra, vagyoni típusú adók esetében azonban az adó mértéke nem vezethet az adó tárgyának elvonásához illetve azzal kapcsolatos aránytalansághoz. A teherbíró képességet meghaladó, a vagyont elvonó, konfiskáló jellegű az az adó, amely mértékénél fogva és az adó tárgyát képező vagyontömeghez képest súlyosan aránytalan. Az ilyen adó elveszti az adóhoz, mint jogintézményhez kapcsolódó jellegzetességeit, és lényegében szankciónak tekinthető, amely az adó intézményével összeegyeztethetetlen.

Az az adómérték, amely évente a vagyon értékének közel 60-70%-át teszi ki, súlyosan aránytalanak minősül, mivel belátható időn belül felemészti az adótárgyat.

Az adókievetés ugyanakkor ösztönözheti a (helyi) adóalanyokat meghatározott gazdasági magatartás tanúsítására, vagy ettől való tartózkodásra.

Nem kétségesen nem tölti be az adófizetési kötelezettség eredeti, a (helyi) közterhekhez a teherviselési képesség arányában való hozzájárulás funkcióját akkor, ha az egy, a szabályozás alapján jól körülhatárolható adóalanyt céloz.”

11. A Kúria Önkormányzati Tanácsa Foktő Község Önkormányzatának törvényen alapuló jogalkotási kötelezettségének elmulasztása kapcsán a Köm.5084/2012/3. számú döntésében kiemelte, hogy a hivatali helyiségen kívüli, valamint a hivatali munkaidőn kívül történő házasságkötéshez és az ilyen módon történő bejegyzett élettársi kapcsolat létesítéshez az önkormányzati szabályozása elengedhetetlen. Meg kell határozni a az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviseletről szóló 1982. évi 17. tvr. (a továbbiakban: At.) 42/A. § (4) bekezdés a) pontjából eredő többlétszolgáltatás szabályait, és az At. 42/A. § (4) bekezdés b) pontjából következően ezen többlétszolgáltatásokért az önkormányzat, illetve az anyakönyvvezető részére fizetendő díj mértékét. Önkormányzati szabályozás hiányában a házasságkötés valamint a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítésének e módjai akadályba ütköznek. A szabályozási kötelezettséget támasztja alá, hogy az At. 15/A. § (6a) bekezdése értelmében az anyakönyvvezető kizárólag akkor működik közre, ha a többlétszolgáltatás ellentételezéseként megállapított díjat megfizették. Az At. 42/A. § (4) bekezdés a) díj mértékét önkormányzati szabályozási körbe utalta. Ennek hiányában a hivatalos helyiségen és a munkaidőn kívüli házasságkötésre

vagy a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítésére jogszerűen nincs mód. Ezért az önkormányzati rendeleti szabályozás a felhatalmazó rendelkezésekből kényszerítően következik.

A házasságkötéshez való jog az Alaptörvényből fakad, de a bejegyzett élettársi kapcsolat létesíthetősége is visszavezethető alkotmányi szabályokra (lásd: 154/2008. (XII. 17.) AB határozat ABH 2008, 1203, 1214, 1224), így az önkormányzatnak az e téren fennálló szabályozási kötelezettségének teljesítése az Alaptörvény által behatárolt jogrend koherenciájának a fenntartása szempontjából is jelentőséggel bír.

12. Esztergom Város Önkormányzata Képviselő-testületének a családok és gyermekek támogatásáról szóló 42/2010. (XII. 1.) önkormányzati rendelete felülvizsgálatára irányuló indítvány alapján a Kúria Önkormányzati Tanácsa az önkormányzati rendeletek megalkotásának jogszerűségével, az önkormányzati rendeletek közjogi érvénytelenségével kapcsolatosan az alábbi megállapításokat tette a Köf.5027/2012/15. számú határozatában:

„A kifejtettek szerint tehát az önkormányzati jogalkotás az előkészítés-megalkotás-kihirdetés szakaszai mindegyikében jogszabályon alapuló formalizált eljárás keretei között zajlik. Abban az esetben, amennyiben az egyes szakaszok bármelyike eltér a jogszabályi előírásoktól, az önkormányzati norma nem jön létre, illetve közjogi érvénytelenségére tekintettel semmis. (...) A jegyzőkönyv közokirat, amely hitelt érdemlő módon tartalmazza azt, hogy az ülésen hozott-e és ha igen, milyen döntéseket a képviselő-testület. Az önkormányzati rendelet megalkotása nem a képviselő-testület „belső” eljárása, hiszen az önkormányzat közhatalmat gyakorló Alaptörvényben szabályozott szerv és ennek megfelelően tevékenységét a nyilvánosság ellenőrzése mellett végzi. Az Ötv. 12. § (3) bekezdése értelmében a képviselő-testület ülései főszabály szerint nyilvánosak. A jegyzőkönyvbe bárki betekinthez, tehát a jegyzőkönyv a nyilvánosság utólagos „csatornája”. Azt hivatott igazolni, hogy a képviselő-testület megalkotta és azt a normát alkotta meg, amelyet a polgármester és a jegyző „ellenjegyzett” és utóbb a jegyző kihirdetett. Hiteles jegyzőkönyv hiányában tehát a norma jogszerű megalkotása kétséget ébreszthet.

Emellett a jegyzőkönyv az Indítványozó Kormányhivatal törvényességi felügyeleti tevékenységének is az alapja. (...) Az Indítványozó (a Kormányhivatal) azonban sem törvényességi ellenőrzési hatáskörében, sem a 2012. január 1-ével hatályos Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (a továbbiakban: új Ötv.) 132. §-a szerinti törvényességi felügyeleti jogkörében eljárva nem tett lépéseket az Rm. megalkotása valós körülményeinek feltárása érdekében.

Jóllehet az Indítványozónak úgy a régi Ötv. mint az új Ötv. alapján is lettek volna, illetve vannak eszközei annak vizsgálatára, hogy az önkormányzat betartotta-e a rendeletalkotás régi Ötv.-beli és a magára szabott szervezeti és működési szabályzatról szóló 18/2004. (IV. 29.) számú rendeletének szabályait.”

4. A Kúria 2013. évi szakmai célkitűzései

A 2013. évi célok meghatározása során nagyrészt a 2012-ben megfogalmazott célkitűzésekből kellett kiindulni, hiszen ezek között számos hosszú távú, több éven átívelő célkitűzés van.

4.1. Az egységes és magas színvonalú ítélkezési gyakorlat biztosítása az új jogegységi eszközökben rejlő lehetőségek kiaknázása által

2013-ban folytatjuk az ítélkezési gyakorlat aktuális kérdéseinek vizsgálatát a kúriai joggyakorlat-elemző csoportok keretein belül. A társadalom széles körét érintő, illetve a joggyakorlat egysége szempontjából kiemelkedő fontosságú jogalkalmazási problémák feltárása érdekében 2012. december 10-én tanácskozást tartottunk, amelyen a Kúria vezetői mellett több állami szerv (ÁSZ, GVH, PSZÁF) képviselője, a Magyar Ügyvédi Kamara főtitkára és többi jogi kar képviselője is részt vettek, és javaslatot tettek a 2013-ban vizsgálandó kérdésekre. A javaslatokra figyelemmel, a Kúria kollégiumainak véleménye alapján 2013. évre az alábbi kilenc vizsgálati tárgykörben állítottam fel joggyakorlat-elemző csoportokat:

1. Az Európai Unió jogának alkalmazása: az előzetes döntéshozatali eljárások kezdeményezésének tapasztalatai
2. Határozatszerkesztés
3. A személyi jövedelemadó megállapítása során alkalmazott ún. becslési eljárással kapcsolatos ítélkezési gyakorlat vizsgálata
4. Közigazgatási perrendtartás

5. Közigazgatási bíróságok
6. A rendes és rendkívüli felmondások gyakorlata
7. A vád törvényessége
8. A jogorvoslati bíróságok hatályon kívül helyezési gyakorlata
9. A jogellenesen Magyarországra hozott gyermekek visszavitelével kapcsolatos gyakorlat

A jogszabály rendelkezése értelmében az elemző csoportok vezetői és tagjai a Kúria bírái. Az elmúlt évhez hasonlóan az elemző csoportok munkáját – élve a jogszabály által adott lehetőséggel – idén is külső szakértők segítik, akik között egyaránt megtalálhatók az alsóbb fokú bíróságok bírái, más jogász szakmák képviselői, valamint egyetemi oktatók és tudományos kutatók. Az elemző munkát jelentős mértékben segítik a tavaly szerzett tapasztalatok. A cél idén is az, hogy a felmerülő elméleti kérdések minél hamarabb tisztázó, sok szempontú műhelyvitákban kapjanak egyértelmű megoldást. Mindez segítheti az ügyek gyors és színvonalas elintézését.

A vizsgált témák kiválasztása során több szempontot is figyelembe vettem. Így például büntető ügyszakban a tavalyi vizsgálat tárgya a büntetőbíróságok hatályon kívül helyezési gyakorlata volt – ennek az elemzésnek szerves folytatása a 2013. évi, a vád törvényességével kapcsolatos vizsgálat, hiszen a hatályon kívül helyezések egyik oka a törvényes vád hiánya.

A polgári eljárásokban érvényesülő hatályon kívül helyezési gyakorlat vizsgálata, illetőleg közigazgatási ügyszakban az önálló közigazgatási perrendtartás létjogosultságát vizsgáló munkacsoport működése a polgári perrendtartás (Pp.) reformjához nyújthat megalapozott szakmai véleményt.

Az Európai Unió Bíróságai előzetes döntéshozatali eljárásának kezdeményezésével kapcsolatos gyakorlat elemzésétől pedig az uniós jog értelmezése és alkalmazása során a napi ítélkezésben felmerülő problémák tisztázását várjuk.

4.2. A Kúria határozatainak közérthetőbbé tétele

A Kúria fokozott figyelmet fordít arra, hogy a 2013. január 1. napjától „Kúriai Döntések” című kiadványában minél könnyebben kezelhető, áttekinthetőbb formában jelenjenek meg az iránymutató kúriai határozatok, az érdemi tartalom sérelme nélkül. A cél az, hogy a határozat elvi tartalma, a tulajdonképpeni iránymutatás világosan elkülönüljön a határozat többi részétől, és így a közzétételre kerülő kúriai döntések még hatékonyabban szolgálják a bíróságok szakmai orientációját, az ítélkezési gyakorlat egységét.

Ennek érdekében 2012 végén a „Bírósági Határozatok” és az „Ítéltáblai Határozatok” szerkesztősége közös szerkesztőbizottsági ülésen vitatta meg a felsőbbbírósági határozatok közzétételével, a jó bírói iránymutatással kapcsolatos elképzeléseket.

4.3. A jogalkotás előkészítésének támogatása

A Kúria 2012-ben is aktív szerepet vállalt a jogszabály-tervezetek véleményezésében, e munkát idén is folytatni kívánjuk.

2013-ban erre számos területen lesz lehetőség, így különösen az új polgári eljárásjogi kódex kidolgozásához, valamint a 2014. március 15. napján hatályba lépő új Polgári Törvénykönyvhöz kapcsolódó végrehajtási jogszabályok kidolgozásához kívánunk segítséget nyújtani javaslatainkkal.

Az előzőekben részletesen bemutatott, a bíróságok jogalkalmazása egységének, valamint az önkormányzati rendeletalkotás törvényességének biztosítása érdekében kifejtett tevékenység alapján meggyőződésem, hogy a Kúria – az ország legfőbb bírói szerveként – a 2012. évben eleget tett Magyarország új Alaptörvényéből, valamint az új bírósági szervezeti törvényből fakadó követelményeknek. Megfelelően élt azokkal az új lehetőségekkel is, amelyeket a jogalkotó a Kúria számára a jogegység hatékonyabb megvalósítása érdekében biztosított.

A fentiekre figyelemmel kérem a tisztelt Országgyűlést, hogy beszámolómat elfogadni szíveskedjenek.

Budapest, 2013. május 22.

Dr. Darák Péter s. k.

A KÚRIA 2012. ÉVI JOGEGYSÉGI HATÁROZATAI**1/2012. büntető jogegységi határozat**

A Kúria büntető jogegységi tanácsa a Kúria Büntető Kollégiuma vezetőjének jogegységi határozat meghozatalára irányuló indítványára Budapesten, a 2012. október 29. napján megtartott ülésen meghozta a következő

jogegységi határozatot:

A Btk. 177/A. § (1) bekezdés a) pontjának első fordulatába ütköző személyes adattal visszaélés vétségének az elkövetője nemcsak az adatvédelmi jogszabályok szerinti adatkezelő, hanem bárki lehet.

A Kúria a Legfelsőbb Bíróság Határozatainak Hivatalos Gyűjteményében 2003. évi 926. szám alatt közzétett elvi bírósági határozatot a továbbiakban nem tartja irányadónak.

Indokolás

A Kúria Büntető Kollégiumának vezetője a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (Bszi.) 33. § (1) bekezdésének a) pontjában biztosított jogkörében a Bszi. 32. § (1) bekezdésének a) pontja alapján 2012.EI.II.JE/B.2/3. számon az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében jogegységi eljárás lefolytatását indítványozta abban a kérdésben, hogy a személyes adattal visszaélés (Btk. 177/A. §) bűncselekményének elkövetője bárki, vagy csupán az lehet, aki az adatvédelemre vonatkozó törvényi szabályozás szerint adatkezelőnek minősül.

A bírói gyakorlat megosztottságának alátámasztására az indítvány a következő határozatokra hivatkozott.

1. Bírósági Határozatok 2011. évi első számában a 2. sorszám alatt közzétett, a Legfelsőbb Bíróság Bhar.III.285/2010. számú határozatának indokolásában foglaltak szerint az 1978. évi IV. törvény (Btk.) 177/A. § (1) bekezdésébe ütköző személyes adattal visszaélés vétségét csak adatkezelő követheti el, aki az Avtv. 2. § 8. pontja szerint lehet természetes személy és jogi személy, vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet egyaránt. Az adatkezelő az, aki az adatkezelés célját meghatározza, az adatkezelésre vonatkozó döntéseket meghozza, végrehajtja vagy végrehajthatja.

A határozat indokolása szerint a másodfellebbezés „tévesen hivatkozik a 2003. évi II. törvény 11. § (1) bekezdésére, mert az „aki” általános alany megjelölésére szolgáló névmás használata nem a bűncselekmény alanyainak körét bővítette, hanem az Avtv. 2. § 8. pontjában írtakkal konzekvens módon határozta meg a lehetséges adatkezelői kört. A fellebbezésben írtakkal szemben, a HGY. 2003/926. számú döntésben írtak változatlanul irányadók az ítélkezés során, annak pedig, hogy a 2. § 7. pontjából az adatkezelő törvényi meghatározása átkerült a 8. pontba, a tartalmi azonosságra figyelemmel nincs jelentősége. Ugyanakkor viszont a fellebbezés helytállóan idézi az adatvédelmi biztos ajánlásának meghatározását, mivel az teljes egészében összhangban áll az Avtv. 2. § 9. és 10. pontjában írt adatkezelés fogalmával. Mindazonáltal az e pontokban részletezett magatartások, mint adatkezelési tevékenység önmagában nem, hanem az adatkezelő (2. § 8. pont) fogalmával együtt értelmezhető.”

2. A Legfelsőbb Bíróság Határozatainak Hivatalos Gyűjteményében a 2003. évben közzétett 926. számú elvi határozatban (Legf. Bír. Bfv.III.2.535/2002/7.szám) a Legfelsőbb Bíróság kifejtette: „A 2003. március hó 1. napjáig hatályban volt büntető anyagi jogi rendelkezés, a Btk. 177/A. §-a értelmében a jogosulatlan adatkezelés vétségét az az adatkezelő vagy adatfeldolgozó követi el, aki – egyebek mellett – személyes adatot jogellenesen továbbít vagy nyilvánosságra hoz. A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (a továbbiakban: Avtv.) 2. §-ának 1. pontja akként rendelkezik, hogy személyes adat a meghatározott természetes személlyel kapcsolatban hozható adat, az abból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés. E rendelkezést alapul véve pedig nem kétséges, hogy a városi bíróság polgári perben meghozott ítélete és a magánvádló 2001. május 28-i keltezésű, mellékletekkel ellátott beadványa – részint a magánvádlóra, részint családtagjaira vonatkozóan – személyes adatokat tartalmazott. A jogosulatlan adatkezelés vétségének alanya azonban kizárólag az adatkezelő vagy adatfeldolgozó lehet. Adatkezelőnek viszont az Avtv. 2. §-ának 7. pontja szerint az a természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet minősül, aki (vagy amely) a személyes adatok kezelésének célját – azaz a személyes adatok célhoz rendelt gyűjtését, felvételét, tárolását, feldolgozását, hasznosítását – meghatározza, az adatkezelésre vonatkozó döntéseket meghozza és végrehajtja, illetőleg a végrehajtással adatfeldolgozót bíz meg. Az adatkezelés ilyen

módon nem azonos a más vagy mások személyi adatainak pusztá birtoklásával, azzal tehát, hogy valaki más vagy mások személyi adatainak birtokába jut, korántsem válik adatkezelővé.”

3. A Legfelsőbb Bíróság Bfv.II.997/2005/5. számú határozata a 2003. évi II. törvény – amely a Btk. 177/A. §-át, annak alcímét (bűncselekményi megnevezését) is teljes mértékben megváltoztatta – hatályba lépését követően is követendőnek tartotta a Hivatalos Gyűjteményben a 2003/926. sorszámú közlő elvi határozatot:

„A Btk. 177/A. § (1) bekezdés a) pontjában leírt magatartás az adatkezelő törvényi kötelezettségeinek megszegése: adatkezelésnek minősül a személyes adatok felvétele, tárolása, feldolgozása, hasznosítása, megváltoztatása és további felhasználásának megakadályozása. Az e tevékenységekkel kapcsolatos büntetendő magatartás alanya azonban kizárólag a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) 2. § 7. pontjában megjelölt személy lehet (természetes vagy jogi személy, illetve szervezet), aki/amely a személyes adatok kezelésének célját, azaz a személyes adatok célhoz kötött gyűjtését, felvételét, tárolását, feldolgozását, hasznosítását meghatározza, az adatkezelésre vonatkozó döntéseket meghozza és végrehajtja, illetőleg a végrehajtással adatfeldolgozót bíz meg.”

4. A Somogy Megyei Bíróság Katonai Tanácsa a Kb.II.13/2009/29. számú ítéletével a vádlottat – más bűncselekmények mellett – bűnösnek mondta ki a Btk. 177/A. §-ának (3) bekezdése szerint minősülő különleges személyes adattal visszaélés büntetéseben. A tényállás szerint a vádlott ellen alárendelt megsértésének büntette és más bűncselekmények miatt a Kaposvári Katonai Ügyészségen büntetőeljárás indult, melynek során a már nyugállományban lévő vádlott gyanúsítottként kilenc oldalas írásbeli gyanúsítottai vallomást csatolt be a bűnügyi iratokhoz, mely negyedik oldalának második bekezdésében a büntetőeljárás során sértettként meghallgatott tanúról a következő megállapítást tette: „A rendőri felvétele során elvégzett pszichológiai vizsgálat megállapította, hogy érzelmi-indulati kiegyensúlyozottsága, pszichés terhelhetősége problémás!” A bírósági tárgyaláson a sértett tanú egyértelműen úgy nyilatkozott, hogy sem a nyomozati szakban, sem a tárgyalási szakban a vádlott tőle nem kért és nem kapott felhatalmazást arra vonatkozóan, hogy a büntetőeljárás során a különleges személyes adatnak minősülő pszichikai állapotára utaló pszichológusi szakvéleményt felhasználhassa.

Az első fokon eljáró katonai tanács álláspontja szerint a vádlott cselekménye alkalmas volt a Btk. 177/A. §. (1) bekezdés a) pontjába ütköző, de a (3) bekezdés szerint minősülő és büntetendő különleges személyes adattal visszaélés büntette törvényi tényállásának megállapítására, ugyanis vitathatatlan, hogy a nyugállományú vádlott jogosulatlanul és egyben jogszerűtlenül, céltól eltérően használta fel a tanú egészségi állapotára vonatkozó különleges személyes adatot a gyanúsítottai és vádlottai vallomásaiban, egyben ezzel a sértettnek jelentős érdeksérelemet okozott, tekintettel arra, hogy gyanúsítottai vallomását a rendőr-főkapitányság állományába tartozó másik tanúnak diktálta le, valamint a nyomozás befejezésekor a rendőr-főkapitányság állományába tartozó további négy fő sértett az iratismertéskor megtekinthette a bűnügyi iratok között a gyanúsítottai vallomást, így módon közvetve bárki tudomást szerezhetett a sértett különleges személyes adatáról. A vádlott a nyugállományba helyezését követően, mint nyugállományú rendőrtiszt nem rendelkezett jogosultsággal arra, hogy a rendőr-főkapitányság állományába tartozó személyek, köztük a sértett személyes adatait, így különösen a pszichológusi szakértői vélemény értékelésére vonatkozó adatokat megismerhesse, illetőleg azokat felhasználhassa.

A másodfokon eljáró Fővárosi Ítéletábrla Katonai Tanácsa a 6.Kbf.11/2010/7. számú ítéletében a vádlottat a Btk. 177/A. § (1) bekezdés a) pontjában meghatározott és (3) bekezdése szerint minősülő különleges személyes adattal visszaélés büntette miatt emelt vád alól felmentette. Az ítéletábrla álláspontja szerint a Btk. 177/A. § (1) bekezdés a) pontjába ütköző, de a (3) bekezdés szerint minősülő különleges személyes adattal visszaélés bűncselekményét az valósítja meg, aki a személyes adatok védelméről vagy kezeléséről szóló törvényi rendelkezések megszegésével jogtalan hasznosítási célból vagy jelentős érdeksérelem okozva jogosulatlanul vagy céltól eltérően személyes adatot kezel és mindezt különleges személyes adattal összefüggésben követi el. A személyes adatok védelméről és közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. tv. alapján határozható meg, hogy ki minősül adatkezelőnek, illetve mi minősül adatkezelésnek. A másodfokú bíróság álláspontja szerint a vádlott, amikor a kiterjesztett vád szerint e bűncselekményt elkövette, már nyugállományban volt, ezért adatkezelőnek nem minősül, így e bűncselekmény alanya nem lehetett, továbbá az általa tudott információt büntetőeljárásban, saját védekezése céljából használta fel, így az társadalomra veszélyesnek sem tekinthető.

A Fővárosi Ítéltábla Katonai Tanácsának felmentő rendelkezése ellen bejelentett ügyészi fellebbezés visszavonása folytán a másodfokú ítélet e rendelkezését a Legfelsőbb Bíróság Bhar.I.1215/2010/6. számú végzése nem vizsgálta, azonban határozatában megállapította, hogy „az anyagi jogszabályoknak megfelelően, törvényesen került sor a vádlottnak a Btk. 177/A. § (1) bekezdés a) pontjában meghatározott és (3) bekezdése szerint minősülő különleges személyes adattal visszaélés büntette miatt emelt vád alól felmentésére.”

5. Az Orosházi Városi Bíróság 3.B.39/2008/5. számú ítéletében a vádlott bűnösségét személyes adattal visszaélés büntetében az alábbi tényállás alapján állapította meg: „A vádlott munkahelyén az általa a munkájához használt, a munkáltatója tulajdonát képező számítógép merevlemezén található könyvtárban természetes személyek különleges személyes adatait – közöttük a politikai szimpátia, az egyes pártok iránti rokonszenvük szerint csoportosított minősítő jelölésekkel – tárolta, kezelte, és módosította a nyilvántartásba vett természetes személyek tudta, beleegyezése és hozzájárulása, illetve törvényi felhatalmazás nélkül. A természetes személyek lakóhelye, – amennyiben rendelkeztek vele – telefonszámuk, e-mail címük került feltüntetésre a könyvtárban található excel fájlokban. A fájlokban ezen adatokon túlmenően a felsorolt személyek politikai párttal kapcsolatos nézetei is megjelölésre kerültek oly módon, hogy a név mellett megjelenített „SZ” betű szimpatizánst, az „E” betű elutasító gesztust tevőt, míg a „B” betű bizonytalan politikai beállítottságú személyt jelentett.”

A bíróság nem fogadta el a vádlott védekezését, mely szerint részéről bűncselekmény azért nem valósult meg, mert az adatokat csak birtokolta, és az Avtv. 2. §. 8. pontjában foglalt értelmező rendelkezésben foglalt adatkezelést nem valósította meg.

Eszerint ugyanis adatkezelő: az a természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki vagy amely az adatok kezelésének célját meghatározza, az adatkezelésre (beleértve a felhasznált eszközt) vonatkozó döntéseket meghozza és végrehajtja, vagy az általa megbízott adatfeldolgozóval végrehajtja. Az Avtv. 2. § 9. pontja szerint ugyanakkor az adatkezelés az alkalmazott eljárástól függetlenül az adatokon végzett bármely művelet, vagy műveletek összessége, így például gyűjtése, felvétele, rögzítése, rendszerezése, tárolása, megváltoztatása, felhasználása, továbbítása, nyilvánosságra hozatala, összehangolása vagy összekapcsolása, zárolása, törlése, megsemmisítése, valamint az adatok további felhasználásának megakadályozása. Adatkezelésnek számít a fénykép-, hang-, vagy képfelvétel készítése, valamint a személy azonosítására alkalmas fizikai jellemzők (pl. ujj-, vagy tenyérnyomat, DNS-minta, íriszkép) rögzítése is.

A bíróságnak a bűncselekményre vonatkozó elkövetési magatartás tekintetében a jogi álláspontja az volt, hogy a fenti törvényi definíció erejénél fogva bárki lehet adatkezelő, aki e fogalom-meghatározás körébe tartozó bármely tevékenységet végez. Így azáltal, hogy a vádlott – saját maga által sem vitatottan – adatokat törölt, vagy módosított, – mely tevékenységére szándéka kiterjedt – adatkezelőnek tekinthető. Miután az Avtv. 5. § (1), (2) és (4) bekezdésére tekintettel a vádlott sem törvényi felhatalmazással, sem az érintett személyek írásbeli hozzájárulásával nem rendelkezett, az adatbázisban szereplő személyek személyes, illetve különleges adatait jogellenesen kezelte, megvalósítva ezzel a terhére rótt – a Btk. 177/A. § (1) bekezdés a) pontjába ütköző és a (3) bekezdés szerint minősülő és büntetendő – bűncselekményt.

Az ügyben másodfokon eljáró Békés Megyei Bíróság a 7.Bf.297/2008/8. számú ítéletében a vádlottat felmentette, mert álláspontja szerint a jelentős érdeksérelem, mint a törvény által a bűncselekmény megvalósulásához szükséges eredmény, nem következett be.

A másodfokú bíróság azonban „osztotta abban a tekintetben az elsőfokú bíróság álláspontját, hogy a vádlott lehet a bűncselekmény alanya, hiszen a 2003. évi II. törvény 11. § (1) bekezdésének 2003. március 1. napjától történő hatályba lépése óta általános alanyiságról beszélünk, azaz bármely természetes személy lehet a bűncselekmény elkövetője.”

A Szegedi Ítéltábla Bhar.II.199/2009/13. számú ítélete az első- és másodfokon eljáró bíróságok jogi álláspontját abban a kérdésben osztotta, hogy a vádlott a személyes adattal visszaélés bűncselekményének alanya lehet.

6. A Fővárosi Ítéltábla 1.Bhar.94/2008/9. számú ítéletében az I. r. vádlottat, mint tettest, a II. r. vádlottat, mint felbujtót az ellenük személyes adattal visszaélés vétsége miatt emelt vád alól felmentette.

A harmadfokú bíróság által elfogadott történeti tényállás lényege szerint I. r. vádlott a Magyarország Távközlési Rt. üzemeltetési alkalmazottjaként 2004. augusztus 19., 25., és szeptember 1. napján ismerőse, a II. r. vádlott kérésére munkahelyén, üzemeltetési tevékenysége felhasználásával, ellenszolgáltatás nélkül, azonban az engedélyezett munkafolyamatok körén kívül a II. r. vádlott által megadott időszakokra és hívószámokra – a tanúk hívószámai között – jogosulatlan kigyűjtést végzett, és a felfedezett telefonkapcsolat tényét és időpontját a II. r. vádlottal szóban közölte.

Az eljárásban a jogkérdés volt vitatott. Az elsőfokú bíróság jogi álláspontja értelmében a személyes adattal visszaélés bűncselekménye megállapításához megkívánt, tényállási elemként megfogalmazott jelentős érdeksérelem nem következett be, mivel egyetlen kapcsolatot (mobiltelefon-hívást) talált az I. r. vádlott a sértett és a tanú között, amelyről tájékoztatta II. r. vádlottat. Az a körülmény pedig, hogy volt egy telefonbeszélgetés a nevezett két személy között és erről az I. r. vádlott tevékenységével összefüggésben tudomást szerzett a II. r. vádlott, nem tekinthető jelentős érdeksérelemnek.

A másodfokú bíróság jogi álláspontja értelmében a fentiekben nem tévedett az elsőfokú bíróság, azonban elmulasztotta megvizsgálni, hogy a tényállás nem felel-e meg más anyagi jogi rendelkezésnek, nem valósult-e meg más bűncselekmény. A Fővárosi Bíróság ítéletében kifejtette, hogy a II. r. vádlott rávette az I. r. vádlottat arra, hogy „kifürkéssze” élettársa telefonforgalmából az adott számmal való kapcsolatot és mivel vele ezt közölte ezzel a sértett magántitkát nyilvánosságra hozta, amely érdeksérelemmel járt. Erre figyelemmel a cselekmény a Btk. 177. § (1) bekezdésébe ütköző magántitoksértés, amelynek felbujtója a II. r. vádlott volt.

A Fővárosi Ítéletábra nem osztotta a másodfokú bíróság által elfoglalt jogi álláspontot. Kifejtette, hogy a Btk. 177. §-ában rögzített magántitoksértést azt követi el, aki a foglalkozásánál vagy köz megbízásánál fogva tudomására jutott magántitkot alapos ok nélkül felfedi. A bűncselekmény védett jogi tárgya a sértett titka megőrzéséhez fűződő személyes érdeke. A törvényalkotó akkor nyilvánítja a fenti formában büntetendővé az adott tényállást, ha a magántitok a felfedője tudomására a foglalkozásánál fogva jut. Ha a magántitkot más formában tudja meg az elkövető, más bűncselekményért lehet csak felelősségre vonni. Adott esetben az I. r. vádlottnak nem a foglalkozása körében tudomására jutott és ennél fogva megőrzési kötelezettséggel terhelt tény felfedéséről kell számot adnia, hanem általa jogellenesen megszerzett, a másodfokú határozatban pontosan rögzített, kifürkészett titok miatt. A magántitok megsértése esetén az elkövető jogszerűen, munkaköre, megbízása révén jut a titok birtokába és a megőrzése helyett azt nyilvánosságra hozza. Az I. r. vádlott viszont a foglalkozásának a felhasználásával puhatolta ki a magántitok körébe tartozó információt és azt fedte fel az illetéktelen személynek.

Ellenben a visszaélés személyes adattal törvényi tényállást az valósítja meg – többek között – aki jogosulatlanul kezel személyes adatot és ezzel más(ok) érdekeit jelentősen sérti. Az I. r. vádlott jogosulatlanul kezelte a személyes adatot, amikor olyan válogatást készített, ami nem volt a munkaköri kötelessége és a személyes adatok megszerzése érdekében foglalkozási szabályait megszegve, azt felhasználva jogosulatlanul jutott személyes adat birtokába. Ennélfogva magatartása egyéb törvényi feltételek bekövetkezése mellett személyes adattal visszaélés vétségként minősül. Azonban a cselekménnyel okozott érdeksérelem nem tekinthető jelentősnek, amelyet az elsőfokú bíróság helyesen állapított meg és az eljárásban senki nem is kifogásolt.

A Fővárosi Ítéletábra jogi álláspontja szerint a magántitok tárgyát képező adat megszerzésének jogszerűsége jelen esetben a két bűncselekmény elhatárolásának az alapja. A foglalkozásánál fogva, jogszerűen tudomásra jutott titok felfedése a Btk. 177. §-ába ütköző magántitok megsértésének vétségét, a jogszerűtlenül megszerzett, kifürkészett, kikémlt magántitok törvényi rendelkezések megszegésével történő kezelés a Btk. 177/A. §-ába ütköző személyes adattal visszaélés vétségét valósítja meg.

7. A Legfelsőbb Bíróság Bfv.II.458/2008/7. számú határozata szerint megállapítható a személyes adattal visszaélés vétsége annak a terhére, aki – miután a sértettel baráti kapcsolata megromlott – kihasználva azt, hogy a barátság ideje alatt a sértett magánéletével kapcsolatos információkat (így a titkosított mobiltelefonszámát) is megtudta, egy internetes hirdetési oldalon, a sértett nevére utaló jelzéssel, valamint telefonszámával különböző tartalmú hirdetéseket adott fel, melynek eredményeként a sértett jelentős érdeksérelem szenvedett. Ebben az ügyben nem merült fel jogkérdésként, hogy a terhelt a sértett titkosított mobiltelefonszáma tekintetében az Avtv. szerinti adatkezelőnek minősül-e.

8. A Fővárosi Ítéltábla 4.Bf.172/2009/14. számú ítéletével a vádlottat az ellene társtettesként elkövetett személyes adattal visszaélés büntette [Btk. 177/A. § (1) bekezdés a) pont, (2) bekezdés, 20. § (2) bekezdés] miatt emelt vád alól felmentette. Határozatának indoklásában szerepel a következő megállapítás: „Jóllehet a törvényi tényállás „aki” megfogalmazásából a bűncselekmény alanya bárki lehet, az elkövető az adatkezelés során adatkezelővé válik, az alapul szolgáló Avtv. 2. § 8. pontja pedig megfogalmazza az adatkezelő fogalmát, ezért szükséges ennek a feltüntetése is. Eserint adatkezelő: az a természetes személy vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki, vagy amely a személyes adatok kezelésének célját meghatározza, az adatkezelésre (beleértve a felhasznált eszközt) vonatkozó döntéseket meghozza és végrehajtja, vagy az általa megbízott adatfeldolgozóval végrehajtatja. Ennek értelmében az adatkezeléssel kapcsolatos büntendő magatartás alanya kizárólag az Avtv. 2. § 8. pontjában meghatározott személy lehet.”

A harmadfokon eljáró Legfelsőbb Bíróság Bhar.II.881/2010. számú határozata szerint „helyálló az a fellebbezési érvelés, amely szerint téves az a megállapítás, hogy a személyes adattal visszaélés bűncselekményének elkövetője csak olyan személy lehet, aki az Avtv. 2. § 8. pontja szerinti adatkezelő fogalomnak megfelel. Nem helyálló ugyanis az ehhez fűzött az az érvelés, amely szerint a törvényi tényállás „aki” megfogalmazásából következően ugyan a bűncselekmény alanya bárki lehet, azonban az elkövető az adatkezelés során adatkezelővé válik, ezért a büntetendő magatartás alanya kizárólag az Avtv. 2. § 8. pontjában meghatározott személy lehet. Az Avtv. 2. § 9. pontja értelmében adatkezelés: „Az alkalmazott eljárástól függetlenül az adatokon végzett bármely művelet vagy a műveletek összessége, így például gyűjtése, felvétele, rögzítése, rendszerezése, tárolása, megváltoztatása, felhasználása, továbbítása, nyilvánosságra hozatala, összehangolása vagy összekapcsolása, zárolása, törlése és megsemmisítése, valamint az adatok további felhasználásának megakadályozása. Adatkezelésnek számít a fénykép-, hang- vagy képfelvétel készítése, valamint a személy azonosítására alkalmas fizikai jellemzők (például ujj- vagy tenyérnyomat, DNS-minta, íriszkép) rögzítése is.” Ugyanakkor a 8. pont értelmében adatkezelő: „Az a természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki vagy amely az adatok kezelésének célját meghatározza, az adatkezelésre (beleértve a felhasznált eszközt) vonatkozó döntéseket meghozza és végrehajtja vagy az általa megbízott adatfeldolgozóval végrehajtatja.” A két fogalom összevetéséből megállapítható, hogy a törvényhozó adatkezelőként nem szükségszerűen az adatkezelésnek minősített tevékenységeket végző személyt tekinti és határozza meg, hanem az adatkezelési tevékenység szervezőjét, irányítóját. Ebből következően nem szükségszerű az, amit a másodfokú bíróság feltételez, vagyis, hogy az elkövető az adatkezelés során adatkezelővé is válik, ezért a törvényi tényállás „aki” megfogalmazása valóban tágabb kört ölel fel, mint az Avtv. 2. § 8. pontja szerinti adatkezelő fogalom.”

A Legfelsőbb Bíróság harmadfokú határozata közzétételre került a Bírósági Határozatok 2012. évi negyedik számában a 87. sorszám alatt. A közzétett eseti döntés összefoglalója szerint a személyes adattal visszaélés bűncselekményének az elkövetője nemcsak az a személy lehet, aki a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvény szerinti adatkezelő fogalomnak megfelel, hanem bárki, aki az e törvényben meghatározott adatkezelést végez [1978. évi IV. törvény 177/A. § (1) bek. a) pont, 1992. évi LXIII. tv. 2. § 8. és 9. pontjai].

Az ismertetett határozatok egy részében tehát az az álláspont került kifejtésre, hogy a személyes adattal visszaélés bűncselekményének elkövetője csak az adatvédelmi jogszabályok által adatkezelőnek minősülő személy lehet (1-4. szám alatti jogerős határozatok), míg a többi határozatban (5-8. szám alatti határozatok) az, hogy azt bárki elkövetheti. A bemutatott határozatok közül hatot a Legfelsőbb Bíróság hozott (1., 2., 3., 4., 7., 8. számú határozatok), melyek közül kettő a Bírósági Határozatokban is – alig több, mint egy év eltéréssel – megjelent (az 1. és a 8. számon bemutatott határozat).

Az indítványozó azzal az állásponttal értett egyet, hogy az elkövető bárki lehet, és ennek részletes indokát is adta.

A legfőbb ügyész a jogegységi indítványra a Bszi. 36. §-ának (2) bekezdése alapján BF.1849/2012/1. sz. alatt tett nyilatkozatában szintén ehhez az állásponthoz csatlakozott. Kifejtette, hogy a Btk. 177/A. §-ának szövege 2003. március 1. napjával már az „aki” általános alanyt tartalmazza a korábban hatályos szöveg „adatkezelő” meghatározása helyett, szakítván ezzel a speciális alanyisággal, erre utal a módosító törvény indokolása is.

A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság a NAIH-5957-2/2012/V. számú átiratában az indítványban felvetett jogértelmezési kérdéstről a következő véleményt fejtette ki:

A hatályos magyar és uniós jogforrások alapján az adatkezelői státusz jogszerűen az Info.tv. 5-6. §-aiban és az Adatvédelmi Irányelv 7. cikk f) pontjának közvetlen hatályán alapuló adatkezelés során jöhet létre. „Természetesen a büntetőjogi felelősség megállapításához egyáltalán nem szükséges az, hogy az adatkezelő a fenti rendelkezéseknek megfelelő jogalap nyomán kezeljen személyes adatokat. A jogalkotó a Btk. 177/A. § (1) bekezdés a) pontjának első fordulatában szereplő, jogosulatlan adatkezeléssel elkövetett személyes adattal visszaélés esetében azt a magatartást rendelte büntetni, amikor az adatkezelő nem rendelkezik az adatkezeléshez az Info.tv. 5-6. §-ai szerinti vagy az Adatvédelmi Irányelv 7. cikk f) pontjában szereplő jogalappal.”

Az állásfoglalás ezen túlmenően a személyes adattal visszaélés vétségének más – a Btk. 177/A. § (1) bekezdés a) pontjának első fordulatán kívül eső – elkövetési magatartásai esetében felhívta a figyelmet a differenciált megítélés fontosságára.

A jogegységi tanács az indítványozóval egyetértve a jogegységi eljárás lefolytatását és jogegységi határozat meghozatalát indokoltnak tartotta, annak jogszabályi feltétele, az egységes ítélkezési gyakorlat biztosításának szükségessége fennáll [Bszi. 32. §-a (1) bekezdésének a) pontja].

A jogegységi tanács – egyetértve az indítvánnyal és a legfőbb ügyész nyilatkozatával – azzal az állásponttal értett egyet, mely szerint a személyes adattal visszaélés vétségének – Btk. 177/A. §-a (1) bekezdés a) pontjának I. fordulata – az elkövetője bárki lehet, tehát nemcsak az, akit az adatvédelmi jogszabályok adatkezelőként határoznak meg.

A jogegységi tanács döntése kialakítása során szükségesnek tartotta a törvényi tényállás beiktatásának és módosításainak áttekintését.

A személyes adatok védelmével kapcsolatos törvényi tényállásokat első ízben az 1993. évi XVII. törvény iktatta be a Btk.-ba. A 177/A. § eredetileg a jogosulatlan adatkezelés alcímet viselte, és az abban leírt bűncselekményt eredetileg az adatkezelő követhette el. Ebben az időszakban egyértelmű volt, hogy a büntető tényállásban szereplő speciális alany (az adatkezelő) megegyezik a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) 2. § akkori 7. pontja szerinti adatkezelő-fogalommal, mely szerint adatkezelő a törvény 2. § 4. pontjában meghatározott tevékenységet (adatkezelést) végző vagy mással végeztető személy. Ezt a meghatározást módosította az 1999. évi LXXII. törvény, amely mind az Avtv.-t, mind a Btk. 177/A. §-át kiegészítette az adatfeldolgozó fogalmával. E törvény indokolása nem hagy kétséget a jogalkotó akkori szándékát illetően: a Btk.-t módosító 35. §-hoz fűzött indokolás szerint „a jogosulatlan adatkezelés Btk.-tényállása igazodik a törvény (Avtv.) fogalomhasználatához, és az adatfeldolgozóra is kiterjeszti a pónalizációt”.

Az Avtv. e módosítása szerint:

„adatkezelő: az a természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki vagy amely a személyes adatok kezelésének célját meghatározza, az adatkezelésre vonatkozó döntéseket meghozza és végrehajtja, illetőleg a végrehajtással adatfeldolgozót bízhat meg. Kötelező adatkezelés esetén az adatkezelés célját és feltételeit, valamint az adatkezelőt az adatkezelést elrendelő törvény vagy önkormányzati rendelet határozza meg;

adatfeldolgozó: az a természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki vagy amely az adatkezelő megbízásából személyes adatok feldolgozását végzi.”

E törvényi szabályozás keretei között hozta meg a Legfelsőbb Bíróság a Hivatalos Gyűjteményben 2003-ban közzétett 926. számú elvi bírósági határozatot, melyben az akkori jogszabályi környezetet helyesen értelmezve foglalt állást egy, a 2001. évben elkövetett cselekmény kapcsán akként, miszerint „a jogosulatlan adatkezelés vétségének alanya kizárólag az adatkezelő vagy adatfeldolgozó lehet. Adatkezelőnek viszont az Avtv. 2. §-ának 7. pontja szerint az a természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet minősül, aki (vagy amely) a személyes adatok kezelésének célját – azaz a személyes adatok célhoz rendelt gyűjtését, felvételét, tárolását, feldolgozását, hasznosítását – meghatározza, az adatkezelésre vonatkozó döntéseket meghozza és végrehajtja, illetőleg a végrehajtással adatfeldolgozót bíz meg. Az adatkezelés ilyen módon nem azonos a más vagy mások személyi adatainak pusztán birtoklásával, azzal tehát, hogy valaki más vagy mások személyi adatainak birtokába jut, korántsem válik adatkezelővé.”

Ezt a tisztán keretdiszpozíciós jogalkotási technikát váltotta fel a 2003. évi II. törvénnyel kialakított szabályozás, amely a jelenleg is hatályos kodifikációs megoldás alapjait fektette le. A törvényhez fűzött miniszteri indoklás (Igazságügyi Közlöny CXI. évfolyam 2. szám, 2003. február 28., 416. oldal) kifejti:

„A Javaslat az (1) bekezdést pontosítja akkor, amikor a bűncselekmény lehetséges elkövetőinek körét az „aki” általános alánnyal fogalmazza meg. Ennek oka, hogy az Avtv. bár meghatározza a hatályos tényállás által lehetséges elkövetőként megjelölt személyi kört (adatkezelő, adatfeldolgozó), ez valójában szinte minden természetes és jogi személyt felölel. A Javaslat tehát figyelembe veszi azt, hogy adatkezelő, illetve adatfeldolgozó bárki lehet.”

A 2003. évi II. törvény szerinti szabályozás kialakításának egyik fontos szempontja volt az adatvédelmi biztos 2001. április 25-én kelt, a büntető törvénykönyv személyes adatok kezelésével kapcsolatos rendelkezéseinek módosítását kezdeményező ajánlása. Az adatvédelmi biztos ebben az ajánlásban a következőket fogalmazta meg: „Nem szükséges az elkövetői kört mint adatkezelőt és adatfeldolgozót meghatározni, hiszen az adatkezelést és adatfeldolgozást (tehát az elkövetési magatartások valamelyikét) végző személy minden esetben adatkezelő, illetve adatfeldolgozó. Ráadásul az adatkezelők és adatfeldolgozók nemcsak természetes személyek, hanem büntetőjogi felelősséggel jelenleg nem terhelt jogi személyek és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek is lehetnek [Avtv. 2. § 7. pont], az ilyen adatkezelők jogellenes adatkezelése esetében pedig az adatkezelési műveletet ténylegesen megvalósító természetes személy büntetőjogi felelőssége elvész az elkövetői kör pontatlan meghatározása következtében.[...] A jogellenes adatkezelés, vagy az adatvédelmi törvény szabályainak megsértésével történő adatkezelés ezért pontosabban fejezné ki a büntetni rendelt magatartások körét.”

Az Avtv.-t a Btk. módosítását követően nem sokkal módosította a 2003. évi XLVIII. törvény, amely az Európai Parlament és a Tanács 1995. október 24-i, a személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról szóló 95/46/EK Irányelvét ültette át a nemzeti jogba. Mind az Irányelv, mind az annak alapján módosított Avtv. rendszerében egyértelmű, hogy az adatkezelő fogalmán a jogszerű adatkezelést végző természetes vagy jogi személyt, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetet kell érteni [Irányelv 2. cikk d) pont, 5. cikk].

A jogszabályok történeti értelmezéséből tehát egyértelműen kitűnik, hogy a jogalkotó a 2003. évi II. törvény szerinti szabályozás bevezetésével – a jogosulatlan adatkezeléssel elkövetett személyes adattal visszaélés esetében – el kívánt szakadni az Avtv. szerinti adatkezelő és adatfeldolgozó fogalmaktól.

Hasonló értelmezésre juthatunk a Btk. és az Avtv. (illetve a 2012. január 1. napjától azt felváltó, az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény, a továbbiakban: Info.tv.) jogdogmatikai elemzésével is:

A Btk. 177/A. § (1) bekezdése a) pontjának első fordulata szerint annak a magatartása tényállásszerű, aki a személyes adatok védelméről vagy kezeléséről szóló törvényi rendelkezések megszegésével jogosulatlanul vagy a céltól eltérően személyes adatot kezel (a 2009. augusztus 9-i módosítás óta alaptényállási elemmé vált a „jogtalan haszonszerzési célból vagy jelentős érdeksérelmet okozva” kitétel is, ennek az eldöntendő jogkérdés szempontjából nincs jelentősége).

Amennyiben a törvényi tényállás a bűncselekmény alanyaként az „aki” vonatkozó névmást határozza meg, hacsak a törvényi tényállás rendszertani (fejezeti) elhelyezkedéséből (pl. a Btk. XX. Fejezete szerinti katonai bűncselekmények), vagy a bűncselekmény megvalósulásához szükséges, az alanyhoz kapcsolódó többletkövetelményből (pl. a Btk. XIII. Fejezetébe foglalt 185-189. § szerinti közlekedési bűncselekmények) más nem következik, a bűncselekmény elkövetője – elvileg – bárki lehet.

Vannak természetesen olyan törvényi tényállások a Btk.-ban, amelyek, bár nem tartalmazzak az alany tekintetében speciális előírást, az elkövetési magatartásból, vagy a törvényi tényállás más eleméből következően azok elkövetője nem lehet „bárki”. A személyes adattal visszaélés vétsége – Btk. 177/A. §-a (1) bekezdésének a) pontja I. fordulata – azonban nem ilyen bűncselekmény, nem teszi azzá az a körülmény, hogy a tényállásban levő „adatot kezel” szövegrész adatvédelmi joganyagban is fellelhető.

A személyes adatok védelméről vagy kezeléséről szóló törvényi rendelkezéseken elsősorban, de nem kizárólag 2011. december 31-ig az Avtv., ezt követően a jelenleg hatályos Info.tv. rendelkezéseit kell érteni. A személyes adat kezelésének jogszerű eseteit az Avtv. 3. § (1) bekezdése, illetve az Info.tv. 5. § (1) bekezdése tar-

talmazza. Ha az érintett a személyes adat kezeléséhez nem járult hozzá, illetve nincs olyan törvényi rendelkezés (vagy annak felhatalmazása alapján megalkotott helyi önkormányzati rendelet), amely a személyes adat kezelését elrendeli, a személyes adat kezelése objektíve jogellenes. Az adatkezelés fogalmát nem a büntetőjog, hanem az Avtv., illetve az Info.tv. értelmező rendelkezése határozza meg (Avtv. 2. § 9. pont, Info.tv. 3. § 10. pont, majdnem szó szerint azonosan). Az Avtv. 2. § 9. pontja szerint adatkezelés: az alkalmazott eljárástól függetlenül az adatokon végzett bármely művelet vagy a műveletek összessége, így például gyűjtése, felvétele, rögzítése, rendszerezése, tárolása, megváltoztatása, felhasználása, továbbítása, nyilvánosságra hozatala, összehangolása vagy összekapcsolása, zárolása, törlése és megsemmisítése, valamint az adatok további felhasználásának megakadályozása. Adatkezelésnek számít a fénykép-, hang- vagy képfelvétel készítése, valamint a személy azonosítására alkalmas fizikai jellemzők (pl. ujj- vagy tenyérynymat, DNS-minta, íriszkép) rögzítése is. Az adatkezelésre vonatkozó példálózó felsorolást az Info. tv. kiegészítette az adatok lekérdezésével is.

A Btk. 177/A. § (1) bekezdése a) pontjának első fordulata szerinti jogosulatlan adatkezelés objektíve akkor valósul meg, ha az adatot kezelőnek az Avtv., illetve az Info.tv. általános szabályai szerint, valamint, ha az adatot kezelőre további, adatkezelési rendelkezéseket és jogosultságokat meghatározó törvényi szabályozás vonatkozik, e külön törvényi szabályok szerint nincs jogosultsága személyes adatot kezelni. Az adatkezelő tehát jogosultság birtokában, a Btk. 177/A. § (1) bekezdése a) pontjának első fordulata szerinti elkövetési magatartást megvalósító személy pedig jogosultság hiányában kezel adatot.

A jogosultság hiányában történő adatkezelés is az Avtv., illetve az Info.tv. szerinti adatkezelés, mivel ez a fogalom „az adatokra vonatkozó minden elképzelhető műveletet felölel” (az Avtv. 2. §-ához fűzött indokolás; Adatvédelem és információszabadság a gyakorlatban, Complex, Budapest, 2010. 43. o.), jogosulatlaná attól válik, hogy a személyes adatok védelméről és kezeléséről szóló törvényi rendelkezések szerint az azt végzőnek nincs ilyen jogosultsága.

Ha a 177/A. § (1) bekezdés a) pontjának első fordulata szempontjából „akin” az Avtv., illetve az Info.tv. szerinti adatkezelőt kellene érteni, ez ahhoz vezetne, miszerint a büntetőjogi védelem olyan adatkezelésre korlátozódik, amit az Avtv. (Info.tv.) szerint egyébként (jogszerűen) adatkezelést végző személy valósít meg akként, hogy adatkezelői jogosultságának terjedelmét túllépi, és az adatkezelése ez okból jogellenes. Ezen értelmezés alapján az az adatkezelés, amelyet olyan személy végez, aki a kérdéses adatkört a törvényi feltételek hiányában egyáltalában nem kezelhetné, teljes egészében kikerülne a büntetőjog köréből, s a speciális alany hiányában a cselekmény akkor sem lenne bűncselekmény, ha azt jogtalan haszonszerzés céljából vagy jelentős érdeksérelem okozva valósítja meg. Ez pedig a védelemben részesített jogi tárgy, az információs önrendelkezési jog elvi sérelmét, a büntetőjogi védelem kiüresítését jelentené. Amint az előző ismertetésből kitűnik, éppen ennek kiküszöbölése volt a törvényi tényállás azon módosításának egyik indoka, amely az „adatkezelő” szövegrészt 2003. március 1. napjától felváltotta az „aki” szóval.

A jogegységi tanács a fenti indokokra tekintettel a Bszi. 37. §-a (1) bekezdése szerinti ülésen eljárva a rendelkező rész szerint határozott. A korábbi szabályozásnak megfelelő, a Legfelsőbb Bíróság Hivatalos Gyűjteményében a 2003. évben 926. szám alatt felvett elvi bírósági határozatot a továbbiakban nem tartja irányadónak, mivel az a jogszabályi változás folytán meghaladottá vált.

A határozatot a jogegységi tanács a Bszi. 42. §-ának (1) bekezdése alapján a Magyar Közlönyben, a központi honlapon és a Kúria honlapján közzéteszi.

Budapest, 2012. október 29.

Dr. Darák Péter s.k. a jogegységi tanács elnöke,
Dr. Katona József s.k. előadó bíró,
Dr. Mészár Róza s.k. bíró,
Dr. Márki Zoltán s.k. Bíró,
Dr. Csere Katalin s. k. bíró a jogegységi tanács tagjai

A kiadmány hitelül:
bíróági tisztviselő
N-né TH

1/2012. Büntető-közigazgatási-munkaügyi-polgári jogegységi határozat

A Kúria héttagú jogegységi tanácsa a Polgári Kollégium kollégiumvezető-helyettese által indítványozott jogegységi eljárásban meghozta a következő

jogegységi határozatot

A nyilvános helyen vagy közterületen szolgálati kötelezettséget teljesítő vagy munkát végző személy e tevékenységének ellátása során nem minősül közszereplőnek, ezért a személyt beazonosítható módon, egyediesítetten ábrázoló képmás vagy hangfelvétel nyilvánosságra hozatalához szükséges a hozzájárulása.

Indokolás**I.**

A Kúria Polgári Kollégiumának kollégiumvezető-helyettese a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (Bszj) 32.§ (1) bekezdés a) pontjára és 33.§ (1) bekezdés a) pontja alapján az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében jogegységi eljárás lefolytatását indítványozta abban az elvi kérdésben, hogy a nyilvános helyen vagy közterületen szolgálati kötelezettséget teljesítő vagy munkát végző személy e tevékenységében közszereplőnek minősül-e, azaz a személyt beazonosítható módon, egyediesítetten ábrázoló képmás vagy hangfelvétel nyilvánosságra hozatalához szükséges-e a hozzájárulása.

Indítványában hivatkozott arra, hogy a Legfelsőbb Bíróság töretlen gyakorlata szerint a nyilvánosság előtt folytatott munkavégzés, a közterületen történő szolgálati kötelezettségteljesítés nem minősül nyilvános közszereplésnek, ezért a tevékenységét széles nyilvánosság előtt kifejtő rendőr, tűzoltó, börtönőr, postás, mentős, utcaseprő stb. képmása, hangfelvétele csak hozzájárulásával hozható nyilvánosságra. Utalt a Legfelsőbb Bíróság Pfv.IV.22.364/2006/4. számú határozatára, amelyben megállapította, hogy az utcán járóőröző rendőrrel felvétel készítése és annak dokumentumfilmbe való felhasználása sérti az adott rendőr személyhez fűződő jogát, ha az engedély nélkül készült felvétel a személyt egyénileg, egyediesítetten ábrázolja. A közterületen tartózkodás még, ha az a szolgálati kötelezettségteljesítés miatt is történik, nem minősül nyilvános közszereplésnek.

Ezzel részben ellentétesen foglalt állást a Pécsi Ítéltábla Pf.I.20.360/2011/6. számú döntésében, amelyet a BDT 2012/1. számában tettek közzé. A határozat szerint a konkrét ügyben intézkedő rendőr, például igazoltatás során nem minősül közszereplőnek. Azonban a sporteseményre kivezényelt rendőrök rendfenntartó tevékenysége nyilvános közszereplés, ezért a Ptk. 80.§ (2) bekezdése szerint képmásuk nyilvánosságra hozatalához engedélyükre nem volt szükség. Mindemellett azt is megállapította, hogy a felvétel összehatásában örökítette meg az eseményeket, az ábrázolás módja nem volt egyéni.

II.

A legfőbb ügyész a jogegységi indítványra tett nyilatkozatában kifejtette: a nyilvános helyen vagy közterületen szolgálati kötelezettséget teljesítő vagy munkát végző személyek tevékenysége nem nyilvános közszereplés, ezért személyüket beazonosítható módon, egyediesítetten ábrázoló képmás vagy hangfelvétel nyilvánosságra hozatalához szükség van az érintett személyek hozzájárulására. Erre tekintettel a Kúria eddigi ítélkezési gyakorlatának fenntartását és megerősítését tartotta indokoltnak.

III.

Az indítványban megjelölt jogkérdés eldöntésénél a Kúria az alábbiakra volt tekintettel.

Az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése alapján az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.

A Ptk. 75.§ (1) bekezdése szerint a személyhez fűződő jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. E jogok a törvény védelme alatt állnak.

Az ember külső megjelenésével kapcsolatos személyiségvédelmet a Ptk. 80.§-a biztosítja. A Ptk. 80.§ (1) bekezdése szerint a személyhez fűződő jogok megsértését jelenti a más képmásával vagy hangfelvételével kapcsolatos bármiféle visszaélés. A (2) bekezdés értelmében a képmás vagy hangfelvétel nyilvánosságra hozatalához – a nyilvános közszereplés kivételével – az érintett személy hozzájárulása szükséges.

E rendelkezésekből következően az érintett személy kizárólagos jogosultsággal rendelkezik személyiségét kifejező, azt felismerhető módon ábrázoló képmása és hangfelvétele kérdésében. Nemcsak a felvétel elkészítéséhez, hanem annak jogszerű felhasználásához is kifejezett és határozott hozzájárulása szükséges. E rendelkezési jog korlátját képezi – a Ptk.80.§ (2) bekezdése szerint – a nyilvános közszereplés, amely esetében a nyilvánosságra hozatalhoz nincs szükség a felvételen szereplő személy hozzájárulására.

A Ptk. sem a közszereplő, sem a nyilvános közszereplés fogalmát nem definiálja.

A joggyakorlat és a jogirodalom meghatározása szerint szereplésnek, ezen belül közszereplésnek az egyén önkéntes elhatározásán, autonóm döntésén alapuló olyan politikai, társadalmi, művészeti tevékenység, megnyilvánulás tekinthető, amelyet egy meghatározott cél, szűkebb vagy tágabb értelemben a helyi közösség vagy a társadalom életének befolyásolása érdekében fejt ki. Tehát a nyilvános közszereplés a közterületen való jelenlétnél, az ott zajló eseményekben való részvételnél szűkebb kategória, feltételezi a nyilvánosság előtt fellépő, megnyilvánuló személy erre irányuló szándékát.

A szolgálati jogviszony vagy munkaviszony alapján a nyilvánosság előtt, közterületen tevékenykedő rendőrök, büntetés-végrehajtási intézet alkalmazottai, továbbá mindazok a személyek, akik munkaviszonyon alapuló tevékenységüket közterületen, a nyilvánosság előtt végzik, nem önkéntes akaratelhatározás alapján, nem abból a célból tevékenykednek, hogy a szűkebb vagy tágabb értelemben vett társadalmi viszonyok alakításában szereplésükkel részt vegyenek, hanem törvényben meghatározott illetve munkaköri kötelezettségüknek tesznek eleget.

Önmagában a közterületen tartózkodás, közfeladat ellátása, közhatalom gyakorlása – akár szolgálat teljesítése érdekében – vagy a munkaviszonyon alapuló munkavégzés nyilvánvalóan nem minősül szereplésnek, ezért attól függetlenül nem tekinthető a Ptk. 80.§ (2) bekezdése alá eső nyilvános közszereplésnek, hogy azt az adott személy esetleg a legszélesebb nyilvánosság előtt végzi.

Ebből következően a közterületen, a nyilvánosság előtt munkáját végző, intézkedő rendőr nem tekinthető nyilvános közszereplőnek csupán amiatt, mert a közhatalmi funkciót megtestesítő állami szerv alkalmazottja.

A Ptk. 80.§ (2) bekezdésének alkalmazása során a rendőri cselekvés jellegétől függően nem tehető különbség a közhatalmi tevékenységet gyakorló személy rendelkezési jogosultságának jogi megítélésében. A rendőrnek az a nyilvánosság előtt tanúsított magatartása, hogy valakit az utcán igazoltat, és a szintén közrendőri feladatnak számító, a tömegrendezvény rendfenntartásában való közreműködés egyaránt a közhatalom gyakorlásának egy meghatározott módja, és a fentiek alapján egyik tevékenység sem minősíthető nyilvános közszereplésnek.

Amennyiben a felvétel összhatásában mutatja be a közterületen történő eseményeket, és az ábrázolt személy nem ismerhető fel, a nyilvánosságra hozatalhoz hozzájárulásra nincs szükség.

A jogegységi tanács az elvi kérdés megválaszolásához a következő jogszabályokat is megvizsgálta.

Az elmúlt rendszer titkosszolgálati tevékenységének feltárásáról és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára létrehozásáról szóló 2003. évi III. törvény (Ügynöktörvény) 1.§ (2) bekezdés 13. pontja meghatározza a közszereplő fogalmának személyi körét.

Ennek alapján az a személy minősül közszereplőnek, aki közhatalmat gyakorol, gyakorolt vagy közhatalom gyakorlásával járó tisztségre jelölték, illetve aki a politikai közvéleményt feladatszerűen alakítja vagy alakította. Azonban a törvény 1.§ (2) bekezdése szerint e fogalom meghatározás kifejezetten csak e törvény alkalmazása szempontjából irányadó. Márpedig a közterületen szolgálati feladatát végző rendőr nem minősül e törvény hatálya alá eső személynek. Ezért ez a speciális fogalom meghatározás nem alkalmazható a képmáshoz fűződő személyiségi jogot korlátozó Ptk. 80.§ (2) bekezdésének értelmezése során.

Az Alaptörvény VI. cikk (2) bekezdése szerint mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez, valamint a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez.

Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (Infotv.) 3.§ 5.pontja alapján közérdekből nyilvános adat a közérdekű adat fogalma alá nem tartozó minden olyan adat, amelynek nyilvánosságra hozatalát, megismerhetőségét vagy hozzáférhetővé tételét törvény közérdekből elrendeli.

Az Infotv. 26. § (1) bekezdésének rendelkezése értelmében az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szervnek vagy személynek (közfeladatot ellátó szerv) lehetővé kell tennie, hogy a kezelésében lévő közérdekű adatot és közérdekből nyilvános adatot – az e törvényben meghatározott kivételekkel – erre irányuló igény alapján bárki megismerhesse.

A (2) bekezdés meghatározása szerint közérdekből nyilvános adat a közfeladatot ellátó szerv feladat- és hatáskörében eljáró személy neve, feladatköre, munkaköre, vezetői megbízása, a közfeladat ellátásával összefüggő egyéb személyes adata, valamint azok a személyes adatai, amelyek megismerhetőségét törvény előírja.

A törvény indokolása kiemeli, hogy az érintettek törvényben fel nem sorolt egyéb személyes adatainak megismerése azonban már nem feltétlenül szolgálja a szerv működésének átláthatóságát, sőt az információk nyilvánosságra kerülése akár a szerv befolyástól mentes működését is veszélyeztetheti. Indokolt tehát olyan kérést adni a nyilvánosságnak, amely a munkavégzésre irányuló jogviszony és a közfeladat sajátosságaira tekintettel van, és lehetővé teszi a különbségtételt a nyilvánosságra hozható személyes adatok tekintetében.

Az Alkotmánybíróság az 54/2000.(XII.18.) AB határozatában az alapjog korlátozás körében kifejtette: az állampolgárok jogainak hatékony védelme érdekében szükséges az, hogy az állam nevében közhatalmat gyakorlók személyének azonosítása, a vele szemben intézkedő hivatalos közeg „egyediesítése” az állampolgár által könnyen elvégezhető legyen. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az egyenruhát viselő hivatásos és szerződéses állomány tagjai tevékenységüket nem „arctalan tömegként”, hanem közhatalom gyakorlására felruházott tisztségviselőként végzik, akiknek egyedi azonosíthatósága alapozza meg esetleges személyes felelősségre vonásuk lehetőségét. Az intézkedés alá vont állampolgárnak jogos érdeke az, hogy a hatósági fellépés teljes időtartama alatt tisztában legyen a vele szemben intézkedő személyazonosságával, „egyediesítéssel”.

A Rendőrségről szóló 1994. évi XXIV. törvény (Rtv.) 20.§ (1) bekezdése kimondja, hogy a rendőrt az intézkedés során az egyenruhája és azon elhelyezett azonosító jelvénye vagy szolgálati igazolványa és azonosító jelvénye igazolja. A (2) bekezdés szerint a rendőr az intézkedés megkezdése előtt – ha az a rendőri intézkedés eredményességét veszélyezteti, az intézkedés befejezésekor – köteles nevét, azonosító számát, valamint az intézkedés tényét és célját szóban közölni. A (3) bekezdés értelmében a rendőr köteles szolgálati igazolványát vagy azonosító jelvényét – ha az a rendőri intézkedés eredményességét nem veszélyezteti, az intézkedés megkezdése előtt, ha veszélyezteti, az intézkedés befejezésekor – felmutatni.

Ezek a rendelkezések biztosítják azt, hogy a rendőrt intézkedése során – neve, azonosító száma, szolgálati igazolványa illetve azonosító jelvénye alapján – kétséget kizáró módon azonosítani lehessen.

A közhatalmi tevékenység ellenőrizhetőségéhez, az átláthatóság biztosításához az intézkedő rendőrök képmásának nyilvánosságra hozatala azonban nem szükséges, tevékenységük anélkül is bemutatható. A rendőri munkáról történő tájékoztatás az intézkedést végrehajtó személyek felismerhető, egyedileg beazonosítható képmásának bemutatása nélkül is megvalósítható.

Az intézkedést foganatosító rendőr arcképe tehát nem tekinthető közérdekből nyilvános adatnak, ugyanis az nem tartozik a rendőri szerv feladat- és hatáskörében eljáró személy közfeladatának ellátásával összefüggő egyéb személyes adata körébe.

Emellett a fenti rendelkezések alapján az Infotv. 26.§ (1) és (2) bekezdése az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy adatkezeléséről és adatkiadási kötelezettségéről rendelkezik. Így nem jelent a képmás, hangfelvétel nyilvánosságra hozatalához szükséges hozzájárulás alóli kivételt.

A fentiekből következően az ismertetett jogszabályi rendelkezések tehát nem adnak felhatalmazást a közterületen, nyilvános helyen szolgálati feladatát teljesítő rendőrt illetve munkáját végző más személyt felismerhető módon ábrázoló képmása hozzájárulása nélküli nyilvánosságra hozatalára.

Mindezek alapján azt a kérdést, hogy a közterületen intézkedést végrehajtó rendőr egyedileg azonosítható, felismerhető képmása nyilvánosságra hozható-e, nem az Ügynektörvény illetve az Infotv. fenti rendelkezései, hanem a Ptk.80.§ (2) bekezdése alapján kell megítélni.

IV.

A kifejtett indokok alapján a jogegységi tanács a bírósági jogalkalmazás egységének biztosítása érdekében a rendelkező részben foglaltak szerint határozott (Bsz. 40.§ (2) bekezdése), és határozatát a Bsz. 42.§ (1) bekezdésének megfelelően a Magyar Közlönyben, a központi honlapon és a Kúria honlapján közzéteszi.

Budapest, 2012. november 26.

Dr.Darák Péter s.k. a jogegységi tanács elnöke,
Böszörményiné dr.Kovács Katalin s.k. előadó bíró,
Dr.Wellmann György s.k. bíró,
Dr.Mészáros Mátyás s. k. bíró,
Dr.Mudráné dr. Láng Erzsébet s.k. bíró,
Dr. Márki Zoltán s.k. bíró,
Dr.Katona Sándor s.k. bíró

A kiadmány hitelül:
(Safranyikné Nyáregyházi Klára)
tisztviselő

1/2012. közigazgatási-munkaügyi-polgári jogegységi határozat

A Kúria jogegységi tanácsa a Fővárosi Ítéltábla elnöke által az egyes bírósági eljárás szakaszok illetékkötelezettsége tárgyában indítványozott jogegységi eljárásban meghozta a következő

jogegységi határozatot:

1. Az illetékekről szóló módosított 1990. évi XCIII. törvény (a továbbiakban: Itv.) 38.§ /1/ bekezdése szerint az eljárás megindításának a keresetlevél, a nemperes eljárás iránti kérelem, a fellebbezés, a perújítási, a felülvizsgálati kérelem előterjesztése minősül. Az Itv. alkalmazásában a bírósági eljárás egyes szakaszai, az elsőfokú és jogorvoslati eljárások egymástól elkülönülő, önálló illetékköteles eljárások.

2. Az illeték alapját eljárásonként kell meghatározni az Itv. 39.§ /1/-/3/ bekezdései szerint.

3. Az egyes adótörvények és azzal összefüggő egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi CLVI. törvényt a 2012. január 1-jét követően indult bírósági eljárásokban kell alkalmazni.

Indokolás

I.

A Fővárosi Ítéltábla elnöke az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban: Bszi.) 33.§ /1/ bekezdésének a.) pontja alapján jogegységi eljárás lefolytatását indítványozta a következő kérdésekben:

1. Az Itv. 38.§-ának /1/ bekezdése alkalmazása szempontjából milyen magatartás minősül az eljárás megindításának?

2. Az Itv. 39.§ /1/ bekezdésének első vagy második fordulata szerint megállapított pertárgyérték rögzül-e az elsőfokú eljárás szerint?

3. Az egyes adótörvények és azzal összefüggő egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi CLVI. törvényt (a továbbiakban: Módtv.) a 2012. január 1-jét követően indult ügyekben kell-e alkalmazni, függetlenül attól, hogy erre vonatkozó rendelkezést a jogszabály nem tartalmaz?

Az indítvány szerint az Itv-t módosító, a fizetési meghagyásos eljárásról szóló 2009. évi L. törvény (a továbbiakban: Fmhtv.) a 61.§-ának /2/ bekezdése értelmében 2010. január 1-jei hatályba lépéssel módosította az Itv. bírósági eljárásokkal kapcsolatos rendelkezéseit, a 61.§-ának /6/ bekezdésében kimondva, hogy a módosító rendelkezéseket a hatálybalépés után indult eljárásokban kell alkalmazni. A Módtv. /helyesbített, 2012. január 1-jei hatálybalépési időponttal/ ugyancsak módosította a bírósági eljárásokkal kapcsolatos illetékösszegeket, ezúttal azonban külön nem rendelkezett arról, hogy a módosító rendelkezéseket csak a hatálybalépés után indult eljárásokban kell alkalmazni.

A bíróságok túlnyomó többsége az Itv-t az adott eljárási szakaszt megindító kérelem (keresetlevél, fellebbezés, felülvizsgálati kérelem) benyújtásának időpontjában hatályos előírásai szerint alkalmazza.

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága, mint felülvizsgálati bíróság a 2011. december 13. napján kelt Kfv.III.37.283/2010/3. illetve Kfv.III.37.295/2010/3. számú ítéleteiben a Fővárosi Ítéltábla 4.Kf. tanácsa ítéleteinek az illetékekre vonatkozó rendelkezéseit hatályon kívül helyezve kifejtette, hogy a polgári eljárás egységes szabályrendszer, az ügy fogalmát – bármilyen szakaszban – azonosan kell értelmezni, az ügy indulásának pedig azt az időpontot kell tekinteni, amikor a keresetlevelet benyújtják. Érvelését az 1/1998. Polgári Jogegységi Határozatban (a továbbiakban: PJE határozat) kifejtett elvek alkalmazhatóságára alapította.

A Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának Elvi Csoportja 2011. december 18-án a Legfelsőbb Bíróság K.III. tanácsának e határozataiban foglaltaktól eltérő véleményt közölt.

Az Elvi Csoporttal egyezően, a Fővárosi Ítéltábla Közigazgatási Kollégiuma tagjainak véleménye is az volt, hogy az Itv. alkalmazása során az 1/1998. PJE határozatban foglaltak nem irányadók, mert az illetékekkel kapcsolatos rendelkezések nem a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) általános szabályain, hanem az Itv. speciális rendelkezésein alapulnak. Az illetékkötelezettség megállapítása során, az Itv. szabályozása alapján az elsőfokú, illetve jogorvoslati eljárásokat önálló, egymástól elkülönülő eljárásoknak kell tekinteni. Ebből következően az illetékkötelezettséget az adott eljárás kezdeményezésének időpontjában hatályban lévő szabályok alapján kell megállapítani.

Az indítványozó szerint a feltett jogkérdésekben a valamennyi ügyszakot érintő egységes jogalkalmazás érdekében jogegységi határozat meghozatala szükséges.

II.

A Legfőbb Ügyész képviselőjének a jogegységi tanács nem nyilvános ülésén kifejtett álláspontja szerint a bírósági peres és nemperes eljárásokban az illeték alapját eljárásonként kell meghatározni. Az Itv.-nek a Módtv.-nyel megállapított rendelkezéseit a módosító rendelkezések hatályba lépésének napján, és az azt követően előterjesztett keresetlevél, jogorvoslati kérelem vonatkozásában kell alkalmazni.

III.

Az Itv. meghatározza saját területi és személyi hatályát, az illetékkötelezettség keletkezését, az illeték alapját, tárgyát, mértékét, rendelkezik a mentességekről, kedvezményekről, arról, hogy kit és mely időponttól terhel illetékfizetési kötelezettség. A közigazgatási hatósági és bírósági eljárásért az Itv. 1.§-ának /1/ bekezdése alapján eljárási illetéket vagy igazgatási, bírósági szolgáltatási díjat kell fizetni.

A bírósági eljárási illetékek szabályait az Itv. VI. fejezete tartalmazza, azon belül önálló cím alatt szabályozva a polgári eljárás illetékét, és a jogorvoslat illetékét. A jogalkotó az Itv. szabályozási körébe a bírósági eljárások több, egymástól lényegesen különböző fajtáit vontta, így a polgári peres és nemperes eljárásokat, a csőd- és felszámolási, a cégbírói és a választottbírói eljárásokat, továbbá a büntető eljárásokat. Az illetékterhet a különböző bírósági eljárásokra általános módon nem lehetett megállapítani, ezért az Itv. az egyes eljárások között illeték szempontjából tehető megkülönböztetés szerint képezett csoportokat, s ezekre állapított meg szabályokat. Az Itv. szabályozási rendszerében a jogorvoslat az elsőfokú eljárásoktól elkülönülő, önálló illetékköteles eljárás. Az egyes jogorvoslatokhoz pedig külön-külön kapcsolódnak az alapeljárás illetékétől eltérő összegben meghatározott illetékek. Az Itv. alkalmazása során az 1/1998. PJE határozatban foglaltak nem irányadók, mert az illetékfizetési kötelezettséggel kapcsolatos rendelkezések az Itv. előírásain alapulnak.

IV.

Az Itv. 3.§ /4/ bekezdése értelmében az eljárási illetékkötelezettség az eljárás megindítása iránti kérelem előterjesztésekor keletkezik. Az Itv. 38.§ /1/ bekezdése alapján az illetéket az eljárást kezdeményező fél az eljárás megindításakor köteles megfizetni, kivéve, ha az illeték megfizetéséről utólag kell határozni. A polgári elsőfokú eljárást a keresetlevéllel kell megindítani /Pp. 121.§ /1/ bekezdés/, a nemperes eljárást kérelemmel, a másodfokú eljárást megindító beadvány a fellebbezés /Pp. 234.§/, míg a perújítás perújítási kérelem /Pp. 263.§/, a felülvizsgálati eljárás felülvizsgálati kérelem /Pp. 272.§/ előterjesztésével indul.

Figyelemmel arra, hogy az eljárási illetékfizetési kötelezettség az eljárást megindító kérelem előterjesztésekor keletkezik, illetve, hogy a polgári elsőfokú eljárást követő jogorvoslati eljárást a jogalkotó önálló illetékterhellel külön eljárásnak minősítette, továbbá, hogy az illetéket az adott eljárás megindításakor hatályos törvényi előírások alkalmazásával rendeli megfizetni, az illetékfizetésre minden egyes, az Itv. szabályozása alá vont eljárás megindításakor, a beadvány előterjesztésének időpontban hatályos illetékszabályok az irányadók az illeték alapja, mértéke, valamint a tételes illeték meghatározására.

V.

A Módtv. a jogalkotásról szóló 2010. évi CXIII. törvény 7.§ /1/ bekezdésében foglaltaknak megfelelően tartalmazza az Itv.-t módosító szabályok hatálybalépésének napját. Miután az eljárási illetékkötelezettség az elsőfokú eljárás, illetve a perorvoslatok esetén is az eljárás megindítása iránti kérelem előterjesztésekor kelet-

kezik, ha a polgári – akár elsőfokú, akár jogorvoslati – eljárás megindítása 2012. január 1-jét követően történt, a módosított Itv-t kell alkalmazni, függetlenül attól, hogy erre vonatkozó külön rendelkezést a Módtv. nem tartalmaz.

Mindezek folytán a jogegységi tanács a bírósági jogalkalmazás egységének biztosítása érdekében /Bsz. 40.§ /2/ bekezdése/ a rendelkező részben foglaltak szerint határozott, és e határozatát a Bsz. 42.§-ának /1/ bekezdése alapján a Magyar Közlönyben, a központi honlapon és a Kúria honlapján közzéteszi.

Budapest, 2012. március 26.

Dr. Darák Péter sk. a jogegységi tanács elnöke,
Dr. Kurucz Krisztina sk. előadó bíró,
Dr. Kozma György sk. bíró,
Dr. Wellmann György sk. bíró,
Bauer Jánosné dr.sk. bíró,
Dr. Török Judit sk. Bíró,
Tamáné dr. Nagy Erzsébet sk. bíró

2/2012. sz. közigazgatási-munkaügyi-polgári jogegységi határozat

A Kúria héttagú jogegységi tanácsa a legfőbb ügyész által indítványozott jogegységi eljárásban meghozta a következő

j o g e g y s é g i h a t á r o z a t o t:

I. Az ügyész a fél jogainak gyakorlására törvény által feljogosított absztrakt közjogi jogalany. Azokban a polgári peres vagy nemperes eljárásokban, amelyeket külön törvény alapján indít vagy amelyeket ellene indítanak, felperesként, illetve alperesként vesz részt az eljárás valamennyi szakaszában. Az ügyészt mint absztrakt közjogi jogalanyt az illetékes ügyészi szerv képviseli, amely eljárási szakaszonként változhat.

II. Azokban a polgári perekben, amelyekben a jogvita tárgya ügyészi szerv által kötött szerződésből eredő igény, vagy ügyészi szerv által szerződésen kívül okozott kár megtérítése, félként a Legfőbb Ügyészség jár el.

I n d o k o l á s

I.

A legfőbb ügyész a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. tv. (Bsz.) 32. § (1) bekezdés a) pontjára és 33. § (1) bekezdés a) pontjára hivatkozással jogegységi eljárás lefolytatását indítványozta.

Indítványában rámutatott, hogy a 2012. január 1-jétől hatályos, az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény (Ütv.) 26. § (1) bekezdése és 27. § (1) bekezdés a) pontja egyértelműsíti a Pp. 9. § (4) bekezdését, mely jogszabályi rendelkezések helyes értelmezése alapján polgári perben félként az ügyész, és nem az ügyészség járhat el. A bírósági gyakorlatban ez a jogszabályi változás eltérő értelmezésekhez vezetett, melyek az alábbiak szerint foglalhatók össze. A bíróságok egy része az ügyész perképességét nem fogadta el, jogképességének hiánya miatt a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül elutasította. Más bíróságok az ügyész által benyújtott keresetlevelet, előterjesztett kérelmet befogadták, az ügyet érdemben elbírálták, de az érdemi határozatukban valamely főügyészséget tüntették fel felperesként, kérelmezőként. Voltak olyan bíróságok is, amelyek az ügyész keresetindítási jogosultságát teljes egészében elfogadták, és érdemi határozatukban ennek megfelelően az ügyészt tüntették fel felperesként, kérelmezőként.

A bírósági gyakorlatban kialakult eltérő jogértelmezésekre tekintettel a legfőbb ügyész a jogegységi tanács határozatának meghozatalát abban az elvi kérdésben kérte, hogy az Ütv. 26. § (1) bekezdésében és a 27. §-ában szabályozott ügyészi hatáskört a polgári peres és nemperes eljárásokban mely eljárásbeli jogalany gyakorolhatja.

II.

A jogegységi tanács nem nyilvános ülésén a legfőbb ügyész – képviselője útján – megismételte a jogegységi indítványban kifejtett azon álláspontját, amely szerint 2012. január 1-jétől, a részben megváltozott jogi szabályozás alapján biztosított ügyészi hatásköröket a polgári peres és nemperes eljárásokban az ügyész mint speciális jogalany gyakorolhatja. Álláspontja szerint az ügyész a jogalkotó rendelkezése szerinti speciális céllal: a közérdek védelmében, a törvénysértések megakadályozása, illetve kiküszöbölése érdekében jár el, ezért a polgári perek közjogi felhatalmazás alapján fellépő résztvevőjének minősül.

III.

Az indítványban megjelölt jogkérdés eldöntésekor a Kúria az alábbi jogszabályokra volt tekintettel.

Az Alaptörvény 29. cikk (2) bekezdése értelmében a legfőbb ügyész és az ügyészség törvényben meghatározottak szerint

- a) jogokat gyakorol a nyomozással összefüggésben;
- b) képviseli a közvádat a bírósági eljárásban;
- c) felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett;
- d) törvény által meghatározott további feladat- és hatásköröket gyakorol.

Az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény rendelkezései az ügyészségnek az igazságszolgáltatás közreműködőjeként gyakorolt – büntetőjogon kívüli – közérdekű feladat- és hatásköreit részletesen meghatározzák.

A 26. § (1) bekezdése szerint az ügyész a törvényben biztosított hatásköreit a törvényt sértés kiküszöbölése érdekében elsősorban bírósági peres és nemperes eljárások megindításával (perindítási jog), valamint hatósági eljárások kezdeményezésével és jogorvoslat előterjesztésével gyakorolja (a továbbiakban együtt: fellépés).

A 27. § (1) bekezdése értelmében az ügyész

- a) a perben felperesként vagy az ellene indított perben alperesként vesz részt,
- b) a mások között folyó perben törvény felhatalmazása alapján felléphet, vagy
- c) a más által indított perbe – törvényben meghatározott esetben és módon – beléphet.

A (2) bekezdés alapján az ügyészt abban a peres vagy nemperes eljárásban, amelyet törvény alapján indít, vagy ellene indítanak, a féllel azonos jogok illetik meg.

A (5) bekezdés értelmében törvény perindításra jogosíthatja az ügyészt különösen:

- a) a nemzeti vagyonnal történő rendelkezéssel,
- b) a közpénzek jogszerűtlen felhasználásával,
- c) a semmis szerződéssel a közérdekben okozott sérelem megszüntetésével,
- d) a közhiteles nyilvántartásba bejegyzett adatokkal,
- e) a környezet, természet és termőföld védelmével,
- f) magánszemélyek fogyasztói szerződésai (általános szerződési feltételek) megtámadásával,
- g) családi jogállás megváltoztatásával összefüggésben.

A (6) bekezdés úgy rendelkezik, hogy ha törvény az ügyészt perindításra jogosítja, az eljárás közérdekűségét vélelmezni kell.

A 28. § (1) bekezdése értelmében is a perindítási jog az ügyészt illeti meg.

A 8. § (3) bekezdése szerint az ügyészség szervezetét, működését és illetékességét – törvényi keretek között – a legfőbb ügyész utasítással szabályozza.

Az ügyészség közérdekvédelmi feladatairól szóló 3/2012. (I.6.) LÜ utasítás (a továbbiakban: LÜ utasítás) 34. § (1) bekezdése szerint ha, a legfőbb ügyész egyedi vagy általános rendelkezése másként nem rendelkezik, a magánjogi tevékenységet az a főügyészség, illetve az a helyi ügyészség látja el, amelyik az illetékes bíróság területén működik. Az ítéletáblához tartozó ügyekben az ítéletábla illetékességi területén működő fellebbviteli főügyészség jár el.

A 37. § úgy rendelkezik, hogy abban az eljárásban, amelyet az ügyész törvény alapján indít, vagy ellene indítanak, amelyben fellép, perbe lép vagy beavatkozik a bírósághoz intézett beadványban a speciális perbeli jogalany megjelölésére az „ügyész” kifejezést kell alkalmazni. Emellett kell – zárójelben – feltüntetni az adott eljárási szakaszban eljáró ügyész szervet.

A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény 9. § (1) bekezdése az ismertetett rendelkezésekkel összhangban megengedi, hogy az ügyész a felek rendelkezési jogának tiszteletben tartása mellett keresetet indítson, ha a jogosult a jogainak védelmére bármely okból nem képes. Nem indíthat az ügyész keresetet olyan jog iránt, amelyet csak jogszabályban meghatározott személy vagy szervezet érvényesíthet. A (2) bekezdés alapján, ha az ügyészt az (1) bekezdésben meghatározott keresetindítási jog illeti meg, de a perbeli részvételét megalapozó körülmények a per folyamán állnak be, az ügyész a perben felléphet. Ha az ügyészi fellépés törvényi feltételei fennállnak, a bíróság erről az ügyészt értesíti. A (3) bekezdés rendelkezése szerint az ügyészt az általa indított perben, illetve fellépése esetén megilletik mindazok a jogok, amelyek a felet megilletik, egyezséget azonban nem köthet, jogról nem mondhat le, illetve jogokat nem ismerhet el, ugyanakkor a (4) bekezdés alapján abban a perben, amelynek megindítására külön törvény jogosítja fel az ügyészt, vagy amelyet ellene lehet indítani, az ügyész a fél jogait gyakorolja. Az (5) bekezdés értelmében a bíróság előtt az ügyészségről szóló törvény szabályai szerint illetékes ügyész jár el.

IV.

Az ügyészség alkotmányos helyzetének fontos jellemzője az önállóság: az ügyészi szervezet és az azt irányító, vezető legfőbb ügyész az Országgyűlésnek beszámolni tartozik tevékenységéről, de nem annak alárendelten működik, azaz alkotmányos feladatának teljesítése körében nem utasítható [42/2005.(XI.14.) AB határozat, ABH 2005, 504, 519., 3/2004.(II.17.) AB határozat, ABH 2004, 48, 62].

Az ügyészség nem önálló hatalmi ág, de önálló alkotmányos szervezet.

További sajátossága az ügyészség közjogi helyzetének az, hogy alkotmányos feladatait és hatásköreit önálló szervezettel és feladatkörrel rendelkező alkotmányos szervként látja el. E szervezet hierarchikus alapon felépülő, szigorú alá-fölérendeltségi elv alapján működik, melynek élén a legfőbb ügyész áll, aki vezeti és irányítja az ügyészi szervezetet [3/2004.(II.17.) AB határozat, ABH 2004. 48, 58.]. Jogi személyiséggel azonban – az Ütv. 9. § (1) bekezdése értelmében – csak a Legfőbb Ügyészség rendelkezik.

Az ügyészség alkotmányon alapuló feladata a vádképviselés és a törvényesség biztosítása. Utóbbi olyan közérdekvédelmi – a jog által védett közérdek érvényesítésére irányuló – funkció, amely alapvetően elhatárolandó az igény állapotába került alanyi jog érvényesítésétől. Az ügyészség a törvényesség biztosítását törvényességi ellenőrzési jogkörének gyakorlásán keresztül látja el, amely részben államigazgatási-, részben pedig magánjogi ellenőrzési körre terjed ki. [3/2004.(II.17.) AB határozat]. Ez utóbbi körben jelent eljárási lehetőséget az ügyész perbeli szerepe.

Az Alkotmánybíróság korábban az 1/1994.(I.7.) AB határozatában akként foglalt állást, hogy az Alkotmány 51. § (3) bekezdése alapján az ügyész eseti és konkrét polgári ügyekben való részvételének törvényi biztosítása nem eleve alkotmányellenes, az alkotmányossági összefüggések csak az egyes, konkrét felhatalmazást adó törvényi rendelkezések alkotmányossági vizsgálata során bírálhatók el. Mindezt a 2/2000.(II.25.) AB határozatban azzal egészítette ki, hogy az Alkotmány 51. § (3) bekezdésének második fordulata nemcsak az ügyészt hatalmazza fel arra, hogy a törvényesség érdekében fellépjen, hanem egyúttal jogalkotási felhatalmazást is tartalmaz az ügyészi fellépés feltételeinek és módjának törvényi szabályozására. Az Alkotmánybíróság említett határozatai – az Alkotmány szóhasználata ellenére – az ügyész (és nem a legfőbb ügyész vagy ügyészség) fellépésének kereteit határozták meg.

Az Alkotmánybíróság vonatkozó gyakorlata alapján az állapítható meg, hogy az ügyész közreműködése a polgári jogviták elbírálásánál, illetve a közigazgatási ügyekben – a közérdekvédelem elvét tekintve – összhangban van az alkotmányos rendelkezésekkel. Az ügyészség közjogi jogállásából következik az is, hogy az ügyész perbeli fellépési joga nem a polgári jogból, hanem közvetlenül az Alaptörvényből, illetve a rá vonatkozó közjogi szabályozásból ered.

Mindebből az a következtetés vonható le, hogy az ügyész perbeli jogképessége nem a személyeknek a magánjog talaján álló perbeli jog- és cselekvőképességéhez igazodik, azaz nem a Pp. 48-49. §-aiban megjelölt kritériumokon, hanem a rá vonatkozó speciális szabályozáson alapul.

V.

A külföldi jogok jelentős eltéréseket mutatnak az ügyész magánjogi jogosítványaival és az ezekhez kapcsolódó eljárási szabályokkal kapcsolatban. Az Európa Tanács az ügyész büntetőjogon kívüli hatásköreit elemző tanulmánya [CCPE-Bu (2008)4rev] – 48 tagállam jogának vizsgálata alapján – három csoportba sorolta az Európa Tanács tagállamait az ügyész magánjogi jogosítványaival kapcsolatban. Az elsőbe azok az országok tartoznak, amelyekben az ügyész a büntetőjog körén kívül semmilyen jogosítvánnyal nem rendelkezik. Ilyen például Észtország, Finnország, Norvégia, Svédország, Svájc és az Egyesült Királyság. A második csoportba azon országok tartoznak, amelyekben az ügyésznek csupán néhány rendkívüli esetben van magánjogi jogosítvány. Ilyen tagállam például Ausztria, Dánia, Németország, Görögország, Olaszország, Luxemburg és Szlovénia. Ezekhez képest az országok harmadik csoportjában az ügyész jelentős magánjogi jogosítványokkal is rendelkezik. Ilyen – Magyarország mellett – például Belgium, Horvátország, Csehország, Franciaország, Lettország, Litvánia, Hollandia, Portugália, Románia, Szlovákia, Spanyolország és Oroszország. Ezekben az országokban az ügyész jogköre jellemzően kiterjed egyes családjogi (pl. házasság semmisségének megállapítása, apaság megállapítása, örökbefogadással kapcsolatos eljárások), cselekvőképességi, fogyasztóvédelmi és kiskorúak védelmével kapcsolatos ügyekre.

Az egyes külföldi országok megoldásai eltérnek a tekintetben is, hogy az ügyész a magánjogi jogosítványait hogyan gyakorolja, az ügyész által indított eljárások különböző fázisaiban ugyanaz a szervezet képviseli-e az ügyészséget.

A spanyol polgári perrendtartás (Ley 1/2000, de 7 de enero, de Enjuiciamiento Civil) korábban az ügyészt jelölte meg a jogosítványok címzettjeként. E rendelkezéseket a spanyol jogalkotó módosította: a hatályos szabályozás az ügyészséget ruházta fel perbeli jogképességgel. E megoldás összhangban van azzal, hogy a spanyol jogban a főügyészek tevékenységük során a legfőbb ügyész képviselésében járnak el.

A francia polgári perrendtartás (Code de procédure civile) is az ügyészséget nevezi meg a magánjogi jogosítványok jogosultjaként, de nem mint jogi személyt, hanem mint absztrakt jogalanyt. A peres eljárásra vonatkozó illetékességi szabályok határozzák meg, hogy az ügyészséget az adott eljárásban melyik ügyészi szint képviseli.

A holland polgári perrendtartás (Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering) az ügyészséget nevesíti, az eljárásra, hatáskörére vonatkozó szabályok szerint más-más szintű ügyészségi szervezet jár el a perben elsőfokon, másodfokon és a kasszáció során.

A cseh polgári perrendtartás (Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád) szerint az ügyészség jár el a polgári peres eljárásokban. Az ügyészség magánjogi fellépésével kapcsolatos eljárás szervezeti szabályait az ügyészségről szóló törvény, míg a részletszabályokat a legfőbb ügyész utasítása tartalmazza, amely szerint jogorvoslati eljárásban a fellebbezést az elsőfokú eljárásban eljáró ügyészi szint nyújtja be, a másodfokú eljárásban azonban a másodfokú bíróság mellett működő ügyészi szint jogosult eljárni; e rendelkezés megfelelően alkalmazandó a felülvizsgálati eljárásra is.

VI.

A Pp. 9. §-a általános jelleggel nevesíti az ügyész feladatait a polgári perben. A perképességnek a 48-49. §-okban található definíciója alapján az „ügyész” nem értelmezhető fogalom, mivel csak a Legfőbb Ügyészségnek mint intézménynek van – a polgári jog szabályai szerint – jog- és cselekvőképessége. Az Ütv. 27. §-a szabályozza az ügyész részvételét a peres és nemperes eljárásokban, következetesen az ügyész kifejezést használva. A LÜ utasítás szerint az Ütv. 8. § (3) bekezdésének felhatalmazása alapján elfogadott jogi norma 37. §-a a bírósághoz intézett ügyészi beadványhoz kapcsolódva fejezi ki azt a törvényalkotói megközelítést, amely általánosan jelöli meg az eljárásban résztvevő ügyészt.

Tekintettel arra, hogy azok a törvények, amelyek az ügyészt keresetindításra jogosítják fel nem nevesítik az eljárásra jogosult ügyészséget, hanem egyszerűen csak az ügyész szót használják, levonható az a következtetés, hogy az ügyészség közérdekvédelmi feladatai körében az ügyész mintegy általános jogalany jár el. Az ügyész tehát sui generis jogalanyként indíthat keresetet, amihez nem szükséges az, hogy magánjogi jogalanyisággal (jogi személyiséggel), illetve a Pp. 48-49. §-ai szerinti perbeli jogképességgel és perbeli cselekvőképességgel rendelkezzen.

Mindebből az következik, hogy a törvényi felhatalmazás alapján eljáró ügyészt speciális, absztrakt jogalanynak kell tekinteni, aki tevékenysége körében az Ütv.-ben, illetve az Ütv. felhatalmazása alapján kiadott LÜ utasításban meghatározott ügyészi szerv útján jogosult eljárni. Ez egyben azt is jelenti, hogy a speciális perbeli jogalany megjelölésére az ügyész kifejezést kell alkalmazni, zárójelben feltüntetve az adott eljárási szakban eljáró ügyészi szervet. Ennek azért is van fontos jelentősége, mert az Ütv. és a LÜ utasítás szabályai szerint egy adott per különböző eljárási szakaszaiban más-más ügyészi szervezet járhat el, tehát más ügyészi szervezet jár el elsőfokon és más a fellebbeviteli vagy felülvizsgálati eljárásban.

Ha az ügyészt, mint speciális jogalanyt kell a törvényi felhatalmazás alapján eljáró félként feltüntetni, az egy eljárás szakaszban szereplő ügyészséget pedig a képviselő jogállása illeti meg, az megoldja azt az egyébként nem ritkán előforduló helyzetet is, amikor akár illetékességi probléma, akár áttétel, bíróság kijelölése vagy más ok miatt más bírósághoz kerül az ügyész által vagy ellene indított per. A bíróságoknak – a LÜ utasítás rendelkezéseit is figyelembe véve – a kifejtettek alapján csak akkor kell vizsgálniuk az eljáró ügyész jogosultságát, ha nem a bíróság illetékességi területéhez igazodó ügyészség ügyésze jelentkezik képviselőként. Ez esetben meg kell kívánni, a más illetékességi területen működő ügyészség igazolja, hogy a legfőbb ügyész az adott ügybeni képviselőre ezt a szervezetet jogosította fel.

A Pp. XX. fejezetében szabályozott közigazgatási perekben a Pp. 327/A. § (1) bekezdése alapján az ügyész akkor kérheti a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát, ha azt megelőzően – az Ütv. szerinti – felhívásában megállapított határidőn belül a közigazgatási szerv a törvénysértést nem orvosolta. A már kifejtettek, valamint a Pp. 327/A. § (1) bekezdésének megfogalmazása alapján az ügyészt közigazgatási perekben is absztrakt jogalanyként kell tekinteni, aki tevékenysége körében az Ütv.-ben, illetve az Ütv. felhatalmazása alapján kiadott legfőbb ügyészi utasításban meghatározottak szerinti ügyészi szervezet útján jogosult eljárni. Ugyanez irányadó abban az esetben, amikor az ügyész a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. tv. 20. § (9) bekezdése alapján nemperes eljárást kezdeményez.

VII.

Amikor az ügyészség hagyományos polgári jogi – szerződéses jogviszonyból eredő, vagy ügyészségi jogkörben okozott károk megtérítése iránti – jogvitákban szerepel félként, értelemszerűen vizsgálni kell, hogy a perben félként megjelenő ügyészi szervezet mint magánjogi jogalany perbeli jogképességgel rendelkezik-e. A jelenlegi jogi szabályozás alapján egyértelműen megállapítható, hogy jogi személyiséggel kizárólag a Legfőbb Ügyészség rendelkezik. Bár az ügyészségről szóló 1972. évi V. törvény (rég. Ütv.) ide vonatkozó rendelkezést nem tartalmazott, annak hatályossági időszaka is levonható volt az a következtetés, miszerint jogi személyiséggel kizárólag a Legfőbb Ügyészség rendelkezik, és a bírósági gyakorlat is ezt állapította meg (BH 1992. 60.). Az ilyen perekben félként csak a Pp. 48-49. §-ai szerint perbeli jogképességgel és perbeli cselekvőképességgel rendelkező Legfőbb Ügyészség járhat el.

A kifejtett indokok alapján a jogegységi tanács a bírósági jogalkalmazás egységének biztosítása érdekében a rendelkező részben foglaltak szerint határozott (Bsz. 40. § (2) bekezdése), és határozatát a Bsz. 42. § (1) bekezdésének megfelelően a Magyar Közlönyben, a központi honlapon és a Kúria honlapján közzéteszi.

Budapest, 2012. december 5.

Dr. Darák Péter s.k. a jogegységi tanács elnöke,
Dr. Osztoivits András s.k. előadó bíró,
Dr. Tóth Kincső s.k. bíró,
Dr. Kalas Tibor s.k. bíró,
Dr. Török Judit s.k. bíró,
Dr. Tamáné dr. Nagy Erzsébet s.k. bíró,
Dr. Wellmann György s.k. bíró

1/2012. sz. polgári jogegységi határozat

A Kúria összevont polgári-gazdasági jogegységi tanácsa a Polgári Kollégium vezetője által indítványozott jogegységi eljárásban meghozta a következő

j o g e g y s é g i h a t á r o z a t o t

Nem rendelkezik perbeli jogképességgel a külföldi székhelyű vállalkozások magyarországi fióktelepeiről és kereskedelmi képviseletéről szóló 1997. évi CXXXII. tv. (Ftv.) szerinti, EGT-államban székhellyel rendelkező pénzügyi szektorhoz tartozó külföldi vállalkozás magyarországi pénzügyi fióktelepe.

I n d o k o l á s :**I.**

A Kúria Polgári Kollégiumának vezetője a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. tv. (Bszj) 32. § (1) bekezdés a) pontjára és 33. § (1) bekezdés a) pontjára hivatkozással jogegységi eljárás lefolytatását indítványozta.

Indítványában rámutatott, nem egyértelmű a jogi szabályozás és ebből következően nem egységes a bírói gyakorlat abban a kérdésben, hogy az Ftv. 24. § (3) bekezdése szerinti pénzügyi fióktelep rendelkezik-e perbeli jogképességgel, hasonlóan az ún. általános fióktelephez, tekintettel arra, hogy mindkét fajta fióktelep a cégjegyzékbe bejegyzendő, jogi személyiséggel nem rendelkező jogalany. A nem egységes joggyakorlat alátámasztására hivatkozott arra, hogy a Legfelsőbb Bíróság Pfv.VIII.20.441/2011. számú határozatában úgy foglalt állást, miszerint egy egyesült-királyságbeli székhelyű biztosító magyarországi fióktelepének van perbeli jogképessége, míg a Legfelsőbb Bíróság a Gfv.IX.30.197/2011. és Gfv.IX.30.201/2011. számú ügyben arra a megállapításra jutott, hogy egy portugál székhelyű bank fióktelepének nincs perbeli jogképessége.

II.

A legfőbb ügyész a jogegységi indítványra tett nyilatkozatában kifejtette, az Ftv. különbséget tesz az általános szabályok szerinti és a pénzügyi fióktelep között. A fióktelep mindkét fajtája a cégjegyzékbe bejegyzett, jogi személyiséggel nem rendelkező cég, ugyanakkor a pénzügyi fióktelep, eltérően az általános fiókteleptől, perbeli jogképességgel nem rendelkezik, mert sem az Ftv., sem az ágazati jogszabályok jogalanyisággal nem ruházzák fel. Az Ftv. fenti szabályai összhangban vannak az Európai Parlament és Tanács 2006/48/EK irányelvben, továbbá a 2011/61 EU irányelvben, illetve a 2009/65/EK irányelvben foglaltakkal.

III.

A Pp. 48. §-a szerint a perben fél az lehet (perbeli jogképesség), akit a polgári jog szabályai szerint jogok illethetnek és kötelezettségek terhelhetnek.

Perbeli jogképességgel az rendelkezik, aki a polgári jog szabályai szerint jogképes. Az ilyen jogalany a perben fél lehet, azaz pert indíthat, perelhető, illetve a perbe beavatkozhat. A Ptk. szerint jogképesek a természetes személyek, a jogi személyek, ide értve az államot is (Ptk. 8. § (1) bekezdés, 28. § (4) bekezdés és (1) bekezdés). Jogszabály jogi személyiséggel nem rendelkező jogalanyt is feljogosíthat perbeli jogképességgel (pl. a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. tv. 2. § (3) bekezdése).

A külföldi vállalkozás magyarországi fióktelepe – az Ftv. 2. § b) pontja értelmében – egy külföldi vállalkozás jogi személyiséggel nem rendelkező, gazdálkodási önállósággal felruházott olyan szervezeti egysége, amelyet önálló cégformaként a belföldi cégnyilvántartásba a külföldi vállalkozás fióktelepeként bejegyeztek. Az Ftv. 3. § (1) bekezdése szerint a külföldi vállalkozás a magyar cégjegyzékbe bejegyzett fióktelepe útján vállalkozási tevékenységet végezhet, ennek során a fióktelep tevékenységével összefüggésben – törvény eltérő rendelkezése hiányában – a fióktelep jár el, többek között a hatóságokkal szemben. Az Ftv. 11. § (1) bekezdése értelmében a külföldi vállalkozás folyamatosan köteles biztosítani a fióktelep működéséhez, a tartozások kiegyenlítéséhez szükséges vagyont, a külföldi székhelyű vállalkozás és a fióktelep egyetemlegesen és korlátlanul felel a fióktelep működése során keletkezett tartozásokért. Az Ftv. 10. § (2) bekezdése szerint a külföldi vállalkozás a fióktelep cégneve alatt szerzett vagyonról, jogokról és kötelezettségekről saját cégneve alatt csak a fióktelep megszűnéskor, illetve az Ftv.-ben meghatározott fizetési képtelenségi eljárások során, valamint a fióktelep cégneve alatt szerzett vagyonnal, jogokkal, kötelezettségekkel összefüggésben külföldön indított eljárások

során rendelkezhet. Az Ftv. 10. § (1) bekezdése egyértelműen rögzíti, hogy a fióktelep nem folytathat a külföldi vállalkozás nevében képviseleti tevékenységet. A fióktelepre vonatkozó szabályok részben differenciálódhatnak aszerint, hogy a külföldi vállalkozás EGT-államban (Ftv. 2. § e) pont) bejegyzett vállalkozás-e vagy sem. Az Ftv. 17. § (1) bekezdés értelmében például az EGT-államnak nem minősülő államban bejegyzett külföldi vállalkozás fióktelepének csak meghatározott feltételek fennállása esetén nem szükséges engedély beszerzése ingatlan megszerzéséhez.

Az általános fióktelep – melyre az Ftv. 24. §-a nem vonatkozik – gazdasági önállóságát, jogképességét a fenti szabályok, így elsődlegesen az Ftv. 3. § (1) bekezdése, valamint a 10. §-a biztosítja. Az általános fióktelepet perbeli jogképesség megilleti.

Az általános fióktelepektől eltérő szabályok vonatkoznak ugyanakkor a pénzügyi fióktelepekre (Ftv. 24. §). Az Ftv. 24. § (1) bekezdése meghatározza a pénzügyi szektorhoz tartozó vállalkozások körét, mely körbe tartozó külföldi vállalkozások magyarországi fióktelepei a pénzügyi fióktelepek, ideértve más külföldi székhelyű vállalkozásnak a hivatkozott bekezdésben felsorolt tevékenységet folytató belföldi fióktelepeit is. A külföldi hitelintézetek, illetve biztosítók magyarországi fióktelepei egyértelműen pénzügyi fióktelepek, melyek tekintetében az Ftv.-nek a fióktelep létesítésére, működésére, illetve a velük szemben lefolytatandó fizetésektelen-ségi eljárásokra vonatkozó rendelkezései akkor irányadóak, ha külön jogszabály, mint lex speciális másként nem rendelkezik.

A pénzügyi fióktelepek tekintetében különbséget tesz az Ftv. az EGT-államban bejegyzett illetve ott székhellyel rendelkező külföldi vállalkozás magyarországi fióktelepe és a nem EGT-államban bejegyzett, székhellyel rendelkező vállalkozás pénzügyi fióktelepe tekintetében.

Az EGT-államban bejegyzett külföldi vállalkozás magyarországi pénzügyi fióktelepe, szemben az általános cégjogi szabályokkal, már az alapítással létre jön, nem a cégjegyzékbe történő bejegyzéssel (Ftv. 24. § (2) bekezdés).

Az EGT-államban székhellyel rendelkező külföldi vállalkozás által létesített pénzügyi fióktelep – szemben az általános fióktelepre vonatkozó, az Ftv. 10. § (1) bekezdésében szereplő rendelkezéssel – az alapítója nevében, képviseletében jár el (Ftv. 24. § (3) bekezdés). E rendelkezés az Ftv. 24. § (3) bekezdésében szereplő azon nem egyértelmű szabály ellenére, miszerint a 10. § (1) és (2) bekezdésében foglaltakat a pénzügyi fióktelepekre nem kell alkalmazni, a 10. § (1) bekezdése tekintetében egyértelmű. Az Ftv. tételes rendelkezése, nevezetesen a 24. § (3) bekezdésének első tagmondata zárja ki a 10. § (1) bekezdésének alkalmazását EGT-államban székhellyel rendelkező vállalkozás magyarországi pénzügyi fióktelepe tekintetében. Az Ftv. 24. § (3) bekezdésének az a rendelkezése, hogy az EGT-államban székhellyel rendelkező külföldi vállalkozás által létesített pénzügyi fióktelep az alapítója nevében, képviseletében jár el, azt jelenti, hogy a fenti körbe eső fióktelepnek nincs perbeli jogképessége, csak az alapítót képviselheti a perben. A Kúria álláspontja szerint e körben az Ftv. 24. § (1) bekezdésének rendelkezése nem irányadó, mert az nem ad felhatalmazást arra, hogy a jogképesség tekintetében külön törvény az Ftv.-ben írt fenti szabálytól eltérő rendelkezést tartalmazzon, a jogképesség kérdése pedig az (1) bekezdésében felsorolt körbe nem tartozik. EGT-államban székhellyel rendelkező pénzügyi fióktelep perbeli jogképességére vonatkozóan az Ftv.-től eltérő rendelkezés egyik vonatkozó ágazati jogszabályban sincs.

IV.

A kifejtett indokok alapján a jogegységi tanács a bírósági jogalkalmazás egységének biztosítása érdekében a rendelkező részben foglaltak szerint határozott (Bsz. 40. § (2) bekezdése), és határozatát közzéteszi a Magyar Közlönyben, a központi honlapon és a Kúria honlapján (Bsz. 42. § (1) bekezdés).
Budapest, 2012. március 19.

Dr. Török Judit s.k. a jogegységi tanács elnöke,
Dr. Vezekényi Ursula s.k. előadó bíró, Dr. Kiss Mária s.k. bíró,
Dr. Lőrincz Györgyné s.k. bíró, Dr. Puskás Péter s.k. bíró

A kiadmány hitelül:
(Safranyikné Nyáregyházi Klára)
tiszttviselő

2/2012. sz. polgári jogegységi határozat

A Kúria Polgári Kollégiuma a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (Bszi.) 195. §-ának (3) bekezdése alapján jogegységi tanácsként eljárva meghozta a következő

j o g e g y s é g i h a t á r o z a t o t

A Kúria Polgári Kollégiuma a Legfelsőbb Bíróság I. számú Polgári Gazdasági Elvi Döntése II. pontjának utolsó mondatát és a II. ponthoz kapcsolódó indokolás utolsó bekezdését, valamint a Legfelsőbb Bíróság GK 11. számú állásfoglalását nem tartja fenn.

I n d o k o l á s :

I.

A Kúria Polgári Kollégiumának kollégiumvezetője a Bszi. 195. §-ának (3) bekezdése alapján indítványozta, hogy a Kúria Polgári Kollégiuma – a Bszi. 34. § (5) bekezdése értelmében a Kúria elnökének elnökletével – folytasson le jogegységi eljárást, és ennek eredményeként hozzon jogegységi határozatot a Legfelsőbb Bíróság I. számú Polgári Gazdasági Elvi Döntése II. pontjának utolsó mondata és a II. ponthoz kapcsolódó indokolás utolsó bekezdése, valamint a Legfelsőbb Bíróság GK 11. számú állásfoglalása felülvizsgálata tárgyában. Az indítvány szerint a Legfelsőbb Bíróság I. számú Polgári Gazdasági Elvi Döntésének hivatkozott részei a hatályos jogszabályokkal és az azok alkalmazása során a bírói gyakorlatban kialakult elvekkel ellentétes iránymutatást tartalmaznak, ezért indokolt az elvi döntés e részeinek meghaladottá nyilvánítása. A Legfelsőbb Bíróság GK 11. sz. állásfoglalása pedig a meghozatala óta a polgári eljárásjog szabályaiban bekövetkezett változások folytán már nincs összhangban a hatályos rendelkezésekkel, a Pp. 146. §-ában, 146/A. §-ában és 247. §-ában foglaltakkal ellentétes iránymutatást tartalmaz, ezért fenntartása a továbbiakban nem indokolt.

II.

A legfőbb ügyész a Legfelsőbb Bíróság I. számú Polgári Gazdasági Elvi Döntése II. pontjának utolsó mondatát és a II. ponthoz kapcsolódó indokolás utolsó bekezdését érintő jogegységi indítvánnyal egyetértett. Indokoltnak ítélte ugyanakkor a GK 11. számú állásfoglalás további fenntartását. Álláspontja szerint ugyanis az állásfoglalásban kifejtett jogértelmezés összhangban áll a hatályos jogszabályokkal, mivel a más szavatossági jogra való áttérés – a kereset alapjának és tartalmának változatlanlansága miatt – a Pp. jelenlegi szabályai szerint sem minősül keresetváltatásnak.

III.

A Ptk. a szavatossági igények érvényesítésére elévülési és jogvesztő határidőket határoz meg. A szavatossági elévülési határidők számítására az elévülés általános szabályai – köztük az elévülés nyugvásának és megszakadásának a szabályai – az irányadóak (Ptk. 324.-327. §-ok). A gyakorlatban előfordulhat, hogy a jogosultnak az elévülés nyugvása vagy megszakadása folytán még rendelkezésére álló határidőben lehetősége volna a szavatossági igénye érvényesítésére, időközben azonban a Ptk. 308/A. § (1) bekezdésében meghatározott jogvesztő szavatossági határidő eltelik. A Legfelsőbb Bíróság az I. számú Polgári Gazdasági Elvi Döntése II. pontjának utolsó mondatában – a fogyasztói érdekek védelmére hivatkozással – úgy foglalt állást ebben a kérdésben, hogy ilyen esetben a jogosult a szavatossági igényét az elévülés nyugvása vagy megszakadása folytán még rendelkezésre álló határidő végéig a jogvesztő határidő elteltére tekintet nélkül érvényesítheti a bíróság előtt. Az elévülés és a jogvesztés az időmúláshoz, mint jogi tényhez fűződő jogkövetkezmények. Közülük az elévülés a Ptk. 325. § (1) bekezdése értelmében megszünteti a követelés bírósági úton való érvényesítésének lehetőségét. A jogvesztés azonban a joggyakorlat és a jogirodalom egységes álláspontja szerint magának az alanyi jognak, a követelésnek a végleges megszűnését eredményezi. A jogvesztő szavatossági határidők elteltével ezért a jogosult szavatossági jogai megszűnnek, ezt követően tehát nem lehet szavatossági igényt érvényesíteni. Ez alól a törvény egyetlen kivételt ismer: a Ptk. 308/C. §-a ugyanis lehetővé teszi, hogy a jogosult az ugyanabból a jogalaptól eredő követeléssel szemben a szavatossági jogait kifogásként a jogvesztő határidő eltelte után is érvényesítse. Mindezekre figyelemmel a Legfelsőbb Bíróság I. számú Polgári Gazdasági Elvi Döntése II. pontjának utolsó mondata a hatályos jogszabályokkal és az azok alkalmazása során a bírói gyakor-

latban kialakult elvekkel ellentétes iránymutatást tartalmaz. Ezt 2003-ban már az új Ptk. szabályozási Tematikája is megállapította. A Legfelsőbb Bíróság az elvi döntés e tételét az ítélkezési gyakorlatában hosszabb ideje ténylegesen nem is alkalmazta. Ezért a Kúria Polgári Kollégiuma az elvi döntés II. pontja utolsó mondatát és a hozzá kapcsolódó indokolást a továbbiakban nem tartja fenn. Ebből következően a jogvesztő szavatossági határidők elteltét követően a Ptk. 308/C. §-ában meghatározott eset kivételével nem lehet szavatossági igényt érvényesíteni.

IV.

A szavatossági jogok közül a Ptk. 306. §-a értelmében a jogosult választhat. A Ptk. 306/A. §-a lehetőséget biztosít a számára arra is, hogy az általa választott szavatossági jogról utóbb másokra térjen át azzal, hogy az áttéréssel okozott kárt köteles a kötelezett részére megtéríteni, kivéve, ha az áttérésre a kötelezett magatartása adott okot, vagy az áttérés egyébként indokolt volt.

A Legfelsőbb Bíróság a GK 11. számú állásfoglalásában azt az iránymutatást adta, hogy a gazdálkodó szervezetek közötti szerződés hibás teljesítése esetén a jogosult a választott szavatossági jogról addig térhet át másokra, amíg a kötelezett vele meg nem egyezett, vagy a gazdasági perben eljáró bíróság jogerős határozatot nem hozott. Az állásfoglalás szerint a Ptk. azért engedi meg a választott szavatossági igény későbbi megváltoztatását, mert a kötelezett nem minden esetben áll helyt a választásnak megfelelően, illetőleg a jogosult által megjelölt határidőt nem veszi figyelembe. Ilyenkor pedig a választott szavatossági igény meghaladottá válhat, és ennek következtében a jogosult az eredeti követelésének megváltoztatására kényszerül. Emellett előfordulhat az is, hogy a szavatossági igény közlését követően keletkezik olyan – az érdekeltek akaratától független – helyzet, amelyben az eredetileg választott igény már nem töltheti be célját: a hibás teljesítés helyrehozatalára már nem alkalmas.

A GK 11. számú állásfoglalásban foglaltakra figyelemmel a kialakult bírói gyakorlat – nem csupán a gazdasági perekben, hanem mindenfajta szavatossági perben – úgy tekintette, hogy a jogosult a Ptk. 306/A. §-a szerinti jogát (a más szavatossági jogra való áttérést) a másodfokú tárgyalás berekesztéséig gyakorolhatja. A másik szavatossági jogra a per során történő áttérés általában a kereset alapjának és tartalmának a megváltoztatását jelenti. A kereset tartalmának (a bíróság döntésére irányuló határozott kérelemnek) a megváltoztatása pedig keresetváltoztatásnak minősül. A polgári perben viszont a keresetváltoztatásra a Pp. 146. § (1) bekezdése szerint alapvetően csak az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig van lehetőség. Kötelező jogi képviselő esetében pedig – a Pp. 146/A. § (1), (3) és (4) bekezdései értelmében – a keresetváltoztatásra az elsőfokú eljárás során is csak az alperes érdemi ellenkérelmének előadását követő 30 napon belül kerülhet sor, kivéve, ha az alperes a kereset megváltoztatásába beleegyezett, vagy ha a felperes olyan tényre, bizonyítékra, illetve olyan jogerős bírói vagy más hatósági határozatra hivatkozik, amely önhibáján kívül az első tárgyalást követően jutott tudomására, és ezt igazolja. A másodfokú eljárásban a Pp. 247. § (1) bekezdése szerint a keresetet már egyáltalán nem lehet megváltoztatni. A Pp. 146. § (5) bekezdés b) pontja értelmében ugyanakkor nem minősül keresetváltoztatásnak az, ha a felperes az eredetileg követelt dolog helyett, utóbb beállott változás folytán más dolgot vagy kártérítést követel.

Mindezekre tekintettel a jogosult a per során alapvetően a Pp. keresetváltoztatásra vonatkozó szabályai szerint térhet át az eredetileg választott szavatossági jogról másokra. Ez alól csupán az az eset képez kivételt, ha az áttérést az időközben bekövetkezett változások tették indokolttá (pl. az, hogy az eredetileg választott szavatossági igény a kötelezett magatartása miatt, vagy objektív okokból a célját már nem töltheti be, teljesítése időközben lehetetlenné vált). Ilyenkor ugyanis a másik szavatossági jog választása a Pp. 146. § (5) bekezdés b) pontja értelmében nem minősül keresetváltoztatásnak.

A Kúria Polgári Kollégiuma a Pp. 146. §-ában, 146/A. §-ában és 247. §-ában foglaltakkal ellentétes iránymutatást tartalmazó GK 11. számú állásfoglalást mindezekre figyelemmel a továbbiakban nem tartja fenn.

V.

A kifejtett indokok alapján a jogegységi tanács a bírósági jogalkalmazás egységének biztosítása érdekében a rendelkező részben foglaltak szerint határozott (Bsz. 40. § (2) bekezdés), és határozatát közzéteszi a Magyar Közlönyben, a központi honlapon és a Kúria honlapján (Bsz. 42. § (1) bekezdés).

Budapest, 2012. június 21.

Dr. Darák Péter s.k.
a jogegységi tanács elnöke

3/2012. sz. jogegységi határozat

A Kúria Polgári Kollégiumának Jogegységi Tanácsa, a Kúria Pfv. I. ítélkező tanácsa által, a bíróságok szerkezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (Bsz.) 32. § (1) bekezdés b) pontja alapján előterjesztett jogegységi indítvány folytán indult jogegységi eljárásban meghozta a következő

j o g e g y s é g i h a t á r o z a t o t

A végrendelet tanújának az okiratot a rá jellemző, szokásos módon kell aláírnia. A tanú aláírását sem neve kezdőbetűjének feltüntetése, sem olvashatatlan írásjel vagy a tanú ügyvédi bélyegzőjének használata nem pótolja. A tanú személyének magából az okirattól megállapíthatónak kell lennie.

I n d o k o l á s :**I.**

A Kúria Pfv. I. ítélkező tanácsa jogegységi eljárást indítványozott, mert a Pfv.I.22.193/2011. számú felülvizsgálati eljárás során, el kívánt térni a Kúria Pfv. II. ítélkező tanácsának elvi bírósági határozatként közzétett, EBH.2006.1412. számú határozatától abban a jogkérdésben, hogy milyen alaki követelmények érvényesítése indokolt a végrendelet tanú aláírásával szemben. A jogegységi határozat meghozataláig a folyamatban lévő felülvizsgálati eljárást felfüggesztette.

A jogegységi indítványban megjelölt perek végrendelet érvénytelenségének a megállapítása iránt indultak és a mindkettőben irányadó tényállás szerint, a keresettel támadott végrendeletet az okiratszerkesztő ügyvéd bélyegzőlenyomatával látta el, valamint lakcímének, továbbá tanúkenti minőségének feltüntetése mellett, az okiratot tanúként is aláírta. A felperesek keresetükben azért kérték a végrendeletek érvénytelenné nyilvánítását, mert az okiratszerkesztő ügyvéd aláírása mindkét esetben csupán néhány betűre emlékeztető írásjel tartalmazott, amely álláspontjuk szerint nem felelt meg a tanú aláírásával szemben támasztott és a Ptk. 629. § (1) bekezdés b) pontjában meghatározott alaki követelményeknek.

A Kúria Pfv. II. ítélkező tanácsa – az EBH2006. 1412. szám alatt közzétett – elvi határozatában kifejtette, hogy a végrendelet tanújának aláírását sem neve kezdőbetűjének feltüntetése, sem olvashatatlan írásjel vagy a tanú ügyvédi bélyegzőjének használata nem pótolja. Rámutatott, hogy a végrendelet alaki kellékeire vonatkozó és a Ptk. 629 § által meghatározott anyagi jogi szabályok alkalmazása során, a magánokiratokra vonatkozó eljárásjogi rendelkezéseknek nincs ügyszintű relevanciájuk. Ezért abból indult ki, miszerint az aláírás szokásos módja: a családi és utónév együttes használata, amely az érvényességi feltételeknek akkor is megfelel, ha az nehezen vagy alig olvasható. Kiemelte, hogy az írásbeli magánvégrendeletnél a tanúk szerepe az, hogy az örökhatályú névaláírását – tanúkenti minőségük feltüntetése mellett – aláírásukkal hitelesítsék. Utalt arra, hogy a törvény az örökhatályú névaláírásának hitelesítését csak tanúk alkalmazásával teszi lehetővé, a hitelesítés más módját [(közjegyzői tanúsítvánnyal (BH2000. 446. jogeset), a végrendeletkező aláírásának a végrendelet tanúk előtt sajátjaként történő elismerésével (Pfv.V.22.402/1993., Pfv.V.20.536/1995.)) a bírói gyakorlat nem fogadja el. Ennek megfelelően a végrendelet tanú aláírása sem helyettesíthető nevének kezdőbetűjével, vagy olvashatatlan írásjellel. Az aláírást pedig az ügyvédi bélyegző használata sem pótolja. Ezért nem osztotta a jogerős ítélet azon megállapítását, miszerint a tanú által magáénak elismert név kezdőbetűjének, olvashatatlan írásjellel, valamint az ügyvédi bélyegzőnek a használatával az anyagi jogszabályban előírt alaki kellék (az aláírás) teljesült.

Ezzel szemben a jogegységi indítvány érvelése szerint, sem a Ptk. 629. § (1) bekezdés b) pontjának nyelvtani értelmezéséből, sem pedig a jogintézmény rendeltetéséből nem vonható le olyan következtetés, hogy az aláírás szokásos módjának csak a családi és utónév együttes használata felel meg. A végrendelet alaki kellékeinek ilyen megszorító értelmezése esetén figyelmen kívül marad az a tapasztalati tény, hogy az emberek a mindennapi életben a legkülönbözőbb aláírasmódokat használnak. A végrendelet tanú aláírásával szemben nem az a követelmény, hogy megfeleljen az aláírás szokásos módjának, hanem hogy az illető tanú szokásosan azt alkalmazza aláírásként és a tanú neve magából a végrendeletből, mint okirattól, külön bizonyítás nélkül megállapítható legyen. Semmilyen garanciális szabály nem sérül ugyanis abban az esetben, ha a tanú személyazonosságához kétség azért nem fér, mert személye az okiratszerkesztéshez használt ügyvédi bélyegző lenyomatával és lakcímének feltüntetésével beazonosítható.

II.

A Legfőbb Ügyész írásban kifejtett és szóban is fenntartott állásfoglalása szerint a Ptk. 629. § (1) bekezdés b) pontja alkalmazásában a végrendeleti tanú aláírásával szemben fő szabályként az a követelmény, hogy az illető tanú szokásosan azt alkalmazza aláírásaként és a tanú neve magából a végrendeletből, mint okiratból külön bizonyítás nélkül megállapítható legyen. Az adott ügyben azonban mindig az egyedi bizonyítás eredményétől függően állapítható meg az örökhatályó névaláírásának – a tanú által biztosítani hivatott, jogszabály által megkövetelt – hitelessége.

III.

1) A vizsgált szabály rendszertani elhelyezkedése:

A végrendeletnek az örökhatályó, valamint a tanúk részéről történő aláírására vonatkozó és a Ptk. 629. § (1) bekezdés b) pontjában meghatározott előírások elemzése során abból kell kiindulni, miszerint ezek a szabályok rendszertanilag a Polgári Törvénykönyv Ötödik részének, a „Végrendelet” címet viselő fejezetében, az írásbeli magánvégrendelet alaki érvényességi kellékei között helyezkednek el. Hiányukhoz a jogalkotó az érvénytelenség jogkövetkezményét fűzi. Ebből okszerűen az következik, hogy a törvény e rendelkezései olyan anyagi jogi szabályok, amelyek jogi jellemzőit és működését a polgári anyagi jogi alapelvek határozzák meg.

2) A végrendeleti tanú aláírásának elvi alapjai:

Az öröklésjogi jognyilatkozatok értelmezésére vonatkozó tételes rendelkezést a Polgári Törvénykönyv nem tartalmaz, ezért azt a bírói gyakorlat a szabályozás jogi jellegéből vezette le. Eszerint az öröklési jogviszonyokra irányadó rendelkezések – szemben a kötelmi jogi szabályokkal – általában kogensek, amelyben kifejeződik a jogalkotónak a szabályoktól való eltérést meg nem engedő akarata. Ez alól a bírói gyakorlatban egy kivételes esetkör alakult ki, amelynek lényege, hogy a végrendeletet kétség esetén úgy kell értelmezni, hogy az örökhatályó akarata a lehetőség határai között a legmesszebbmenően érvényre jusson és a végrendelet érvényes legyen. (favor testamenti elve, PK 82. számú állásfoglalás) Mivel kogens szabály alóli kivételről van szó, a bírói gyakorlat gondosan kimunkálta a favor testamenti érvényesülésének a határait is. Több közzétett eseti döntésben és nagy számú közzétételre nem került határozatban rögzítette ugyanis, hogy az örökhatályó akaratának feltárásával alakilag hibás végrendelet nem tehető érvényessé. (BH.2010. 247; BH1995. 34; BH1994. 315; BH1986. 234; Pfv.II.20.248/2001; Pfv.II.20.106/2001;Pfv.V.22.624/1993.) A hivatkozott kollégiumi állásfoglalásból, valamint az iránymutató eseti döntésekből egyértelműen levonható az a következtetés, miszerint a végrendelet alaki kellékeit olyan kogens szabályok határozzák meg, amelyek alkalmazásával kapcsolatban sem az akarat elv érvényesítésének, sem pedig kiterjesztő értelmezésnek nincs helye, a törvény azok maradéktalan teljesülését kívánja meg.

Az allograf végrendelet érvényességének a Ptk. 629. § (1) bekezdés b) pontjában meghatározott feltétele – egyebek mellett – hogy azt az örökhatályó és a két tanú egyaránt aláírja. A fent kifejtettek következtében a bírói gyakorlatban az örökhatályó és a tanú aláírása között jelentős elvi különbségek mutathatók ki. Ez abban jelölhető meg, hogy az örökhatályó aláírásával kapcsolatban érvényesül, míg a tanúk aláírásával kapcsolatban nem érvényesül a favor testamenti fent vizsgált alapelve. Az örökhatályó aláírása ugyanis – amellett, hogy formai kellék – egyben része az örökhatályó nyilatkozatának is, aki ezzel nyilvánítja ki, hogy a végrendeletben foglaltak az ő akaratát tartalmazzák. Erre vezethető vissza, hogy e téren mind a jogtudomány, mind pedig a bírói gyakorlat megengedő módon, a favor testamenti elvét alkalmazza. Ez jelenik meg a Legfelsőbb Bíróság azon iránymutató eseti döntésében is, amelyben a végrendeletet érvényesnek fogadta el úgy is, hogy arra az örökhatályó a családi és utóneve helyett a végrendelettel érintett személyek körében ismert becenevét írta. (BH1973. 124)

A végrendeleti tanúk aláírásával kapcsolatban azonban a favor testamenti alkalmazásának sem tételes jogi, sem elvi alapja nem lehet. Ez ugyanis az allograf végrendeletnek a Ptk. 629. § (1) bekezdés b) pontja által meghatározott olyan alaki kelléke, amely – a fent részletesen leírt érvek és iránymutatások értelmében – az örökhatályó szándékának és akaratának elemzésével nem orvosolható. E szabályozás szigorúan kogens jellegére utal, hogy a bírói gyakorlatban a végrendeleti tanú aláírását sem az ügyvéd ellenjegyzése, (BH2008. 122; BDT2012. 2772.) sem a fél aláírásának közjegyzői hitelesítése, (BH2000. 446.) sem az örökhatályó szóbeli nyilatkozata (Pfv.V.20.536/1995/6; Pfv.V.22.402/1993/3.) nem pótolja. Mindebből okszerűen az következik, hogy a tanú aláírásának a végrendelettről kiállított okiraton olyan formában kell megjelennie, amely a törvény előírásait minden további magyarázat, vagy értelmezés nélkül, maradéktalanul kielégíti.

3) A törvényben meghatározott „aláírás” fogalom jelentése:

A továbbiakban azt kellett megvizsgálni, hogy a Ptk. 629. § (1) bekezdés b) pontjának az alkalmazása szempontjából mi fogadható el a törvény előírásait kielégítő aláírásnak. Abból kellett kiindulni, miszerint az „aláírás” fogalom tartalmát és jelentését az öröklési jog szabályai nem határozzák meg és azok nem tesznek különbséget szokásos, vagy nem szokásos aláírás közt sem. Ezért annak fogalmi elemeit a bírói gyakorlatnak kellett kimunkálnia. Ennek során rendező elvként azt kellett szem előtt tartani, hogy a szavaknak a mindennapi életben elfogadott, általános jelentéséből kiindulva, a mai korban élő, átlagos szókinccsel és nyelvi ismeretekkel rendelkező ember számára mit jelent az „aláírás” kifejezés.

E megközelítésben az „aláírás” fogalom hétköznapi jelentésének lényeges eleme, hogy az közvetlenül az aláírótól való származását fejezi ki és célja e személy különböző élethelyzetekben történő azonosítása. Az aláírásnak történetileg kialakult, szokásos módja, hogy az aláíró az iraton a családi és utónevét tünteti fel. Jellemző vonása annak rendszeres és viszonylag nagy számú alkalmazása, amelynek során mind a formai, mind a képi megjelenést illetően kialakulnak bizonyos egyénre jellemző egyedi sajátosságok. Ezek magukba foglalják egyrészt azt, hogy az illető az aláíráskor hogyan használja a nevét, másrészt, hogy ezt milyen grafikai kép formájában jeleníti meg. Ennek eredményeként mindenki rendelkezik egy egyénre jellemző, „szokásos aláírással”, mely az általa kialakított egyedi aláírás formát és aláírás képet jelent. A végrendeleti tanú aláírás-hitelesítő funkciója ezzel áll összefüggésben.

4) A tanúk közreműködésének rendeltetése:

Az allograf végrendelet megalkotásában a tanúk közreműködésének az a rendeltetése, hogy egyrészt a végrendelező személyazonosságát igazolják, (Ptk. 631. § a) pontja) másrészt pedig az örökhagyó aláírását hitelesítsék. (Ptk. 629. § (1) bekezdés b) pontja) E hitelesítő funkció betöltéséhez a Ptk. 629. § (1) bekezdés b) pontjának kogens szabálya által meghatározott feltételeknek maradéktalanul meg kell valósulniuk és bármelyikük hiánya elvezethet a végrendelet érvénytelenségéhez. Ezek a követelmények részben megegyeznek a más által írt teljes bizonyító erejű magánokiratnak a Pp. 196. § (1) bekezdés b) pontja által meghatározott formai kellékeivel. Megállapítható azonban, hogy a végrendelet alaki követelményeire irányadó szabályok a magánokirathoz képest speciálisabbak és hiányukhoz eltérő jogkövetkezmény fűződik. Ezért a végrendelet alaki érvényességére az említett eljárásjogi szabályok nem hatnak ki. A végrendelet formai kellékeire vonatkozó szabályok kogens jellegéből következik, hogy a végrendeleti tanú az örökhagyó aláírását hitelesítő funkcióját akkor töltheti be, ha mind a személye, mind pedig tanúi minősége magából az okiratból kitűnik. Mivel alaki kellékről van szó, amelyet magának az okiratnak kell tartalmaznia, erre nézve bizonyítás nem folytatható le. Emellett a végrendeleti tanú aláírásával kapcsolatban az értelmezési szabályok alkalmazására sincs jogi lehetőség, mert értelmezni csak érvényesen létrejött végrendeletet lehet, amely feltételezi a tanú szabályszerű aláírását.

A tanú közreműködésének rendeltetéséből származó és a végrendeleti tanú aláírásával szemben érvényesülő, fent írt követelményeknek a tanú akkor tesz eleget, ha az okiratot a rá jellemző, általa rendszeresen alkalmazott, szokásos névformát és írásképet tartalmazó aláírásával látja el. Ennek legalább olyan mértékben kell olvashatónak lennie, hogy abból a tanú személye kideríthető legyen. Elfogadható azonban az is, ha a tanú az olvashatatlan aláírása mellett a nevét olvasható módon is feltünteti. Ennek hiányában azonban az olvashatatlan aláírás az aláíró személyének azonosítására nem alkalmas. Ugyanilyen okból nem felel meg a végrendeleti tanú aláírásával szemben támasztott jogszabályi követelményeknek, ha aláírásként csupán neve kezdőbetűjét tünteti fel. Az ügyvédi bélyegző használata pedig önmagában csak arra utal, hogy az adott okirat ügyvéd közreműködése mellett készült. Amennyiben az okratszerkesztő ügyvéd végrendeleti tanúként is közreműködik, nem mellőzhető, hogy a végrendeletet a megfelelő helyen aláírja és e minősége magából az okiratból kitűnjön.

IV.

A kifejtett indokok alapján a jogegységi tanács a bírósági jogalkalmazás egységének biztosítása érdekében (Bsz. 25. §.) a rendelkező részben foglaltak szerint határozott és a határozatát a Bsz. 42. §-ának (1) bekezdése alapján a Magyar Közlönyben közzéteszi.

Budapest, 2012. november 12.

Dr. Wellmann György s.k. a jogegységi tanács elnöke,
Dr. Molnár Ambrus s.k. előadó bíró,
Dr. Harter Mária s.k. bíró,
Dr. Makai Katalin s.k. bíró,
Dr. Csentericsné Dr. Ágh Bíró Ágnes s.k. bíró

A kiadmány hitelül:
(Safranyikné Nyáregyházi Klára)
tisztviselő

A KÚRIA 2012. ÉVBEN ELFOGADOTT KOLLÉGIUMI VÉLEMÉNYEI**1/2012. (VI. 21.) PK vélemény a hibás teljesítéssel kapcsolatos egyes jogalkalmazási kérdésekről**

A hibás teljesítés szabályainak alkalmazása során a polgári perekben 2011. évben lefolytatott országos vizsgálat tapasztalatai szerint számos jogalkalmazási nehézséget jelentő kérdés merült fel, amelyek megoldása elősegítheti a bíróságok egységes jogalkalmazását. Ezért a Kúria Polgári Kollégiuma a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (Bsz.) 27 §-ának (1) bekezdése alapján a következő

v é l e m é n y t

nyilvánítja.

1.) A kötelezett hibásan teljesít, ha a szolgáltatás nem felel meg a Ptk. 277. § (1) bekezdésében meghatározott követelményeknek. Hibás a teljesítés akkor is, ha a szolgáltatás nem elégíti ki a rá vonatkozó konkrét minőségi előírásokban foglalt követelményeket, valamint, ha a kötelezett nem tesz eleget a szolgáltatáshoz kapcsolódó ún. járulékos kötelezettségeknek.

2.) A jogosultat a szerződéskötéskor nem terheli megvizsgálási kötelezettség. Ha azonban a szolgáltatás – köznap értelemben vett – fogyatékoságát, hibáját a szerződés megkötésekor a jogosult ténylegesen ismerte, vagy azt a szolgáltatás jellege, természete (pl. használt dolgok) vagy a szerződéskötés körülményei alapján számításba kellett vennie, fel kellett ismernie, a kötelezett hibás teljesítése nem állapítható meg. A kötelezett ezért bizonyíthatja, hogy a jogosultnak a megkötött szerződés tartalma alapján a teljesítéskor milyen minőségű, milyen tulajdonságokkal rendelkező szolgáltatásra kellett ésszerűen számítania.

3.) A Ptk. 306. §-a a szavatossági jogokat ún. kétlépcsős rendszerbe foglaltnak határozza meg. Ennek keretében a jogosult hibás teljesítés esetén ötféle szavatossági jogot érvényesíthet: kijavítást, illetőleg kicserélést kérhet, a kijavítási költség megfizetését követelheti, vagy árleszállítást igényelhet, illetve elállhat a szerződéstől. Az ún. második lépcsőbe tartozó szavatossági jogok érvényesítésének nem szükségképpen előfeltétele az, hogy a jogosult előzetesen eredménytelenül felhívja a kötelezettet a dolog kijavítására vagy kicserélésére.

4.) A Ptk. 306. § (1) bekezdés a) pontjában meghatározott arányossági feltétel teljesülését a Ptk. 306. § (1) bekezdés b) pontjában és (3) bekezdésében említett szavatossági jogok, valamint az eltérő lépcsőkbe tartozó jogok közötti választás során is vizsgálni kell.

5.) A jogosult a polgári perben alapvetően akkor térhet át az általa eredetileg választott szavatossági jogról másira, ha a Pp. szabályai a keresetváltoztatást lehetővé teszik. Ha azonban az áttérést az időközben bekövetkezett változások tették indokolttá, a másik szavatossági jog választása – a Pp. 146. § (5) bekezdés b) pontja megfelelő alkalmazásával – nem minősül keresetváltoztatásnak. Ezért ilyenkor a jogosult a Ptk. 306/A. §-ában meghatározott jogát a Pp. 146. § (1) bekezdésében, 146/A. §-ában és 247. §-ában foglaltakra tekintet nélkül gyakorolhatja. Egyéb esetekben viszont a per során másik szavatossági jogra nem térhet át.

6.) A Ptk. 308/C. § szerinti szavatossági kifogás a keresettel szemben való védekezést szolgálja, legfeljebb a kereset elutasítását eredményezheti, de nem vezethet a felperes marasztalására. A felperes pénzkövetelésével szemben ezért a kijavítás és a kicserélés szavatossági jogok kifogásként nem érvényesíthetőek, hanem helyettük az e szavatossági jogokhoz kapcsolódó, a Ptk. 306. § (4) bekezdése szerinti visszatartási jog gyakorolható. Az egyes szavatossági jogok érvényesítésének feltételeire, a szavatossági jogok sorrendjére vonatkozó szabályokat (Ptk. 306. § (1)-(3) bekezdés) akkor is alkalmazni kell, ha a jogosult a szavatossági jogait kifogás útján kívánja érvényesíteni.

7.) A jogosult a kijavítás mellett árleszállításra is igényt tarthat, ha a szolgáltatás értéke és ellenértéke közötti egyensúly csak így állítható helyre.

8.) A kijavítási költség megfizetése az ún. második lépcsőbe tartozó szavatossági jog, amely a kijavítás helyett az árleszállítás, illetve az elállás alternatívájaként választható a Ptk. 306. § (3) bekezdésében meghatáro-

zott feltételek fennállása esetén. A jogosult kijavítási költség megtérítése iránti igényt érvényesíthet akkor is, ha a hibás teljesítés körülményei, illetve a kötelezett magatartása miatt alappal rendel meg a bizalma abban, hogy a kötelezett a javítást az ő méltányos érdekeinek sérelme nélkül, megfelelő határidőn belül el tudja végezni.

9.) A jogosult elállása esetén a kölcsönösen teljesített szolgáltatások visszatérítése is főszabályként csak kölcsönösen és egyidejűleg történhet. Erre figyelemmel nem gyakorolhat elállás szavatossági jogot a jogosult akkor, ha a dolgot nem hajlandó visszaszolgáltatni. Nem akadály azonban az elállási jog gyakorlásának az, ha a jogosult a dolgot a hibás teljesítés miatt vagy a kötelezett érdekkörébe tartozó bármely más okból csak lényegesen értékcsökken állapotban vagy egyáltalán nem tudja visszaszolgáltatni. Az alperesnek visszajáró szolgáltatásról a bíróság az alperes ellenkérelmének, illetve viszontkeresetének előterjesztése nélkül is köteles dönteni.

10.) Ha a kötelezett pénzkövetelésével szemben a jogosult az ellenkérelmében megalapozottan hivatkozik a Ptk. 306. § (4) bekezdése szerinti visszatartási jogára, ez a hivatkozás (az adott keretben) alaptalanná teszi a keresetet. Ezért a kereset tárgyában ilyenkor ítélettel történő döntésnek van helye.

11.) A Ptk. 308/A. § (1) bekezdésének alkalmazása során a hiba – elévülés nyugvásának megszűnését eredményező – felismerését az jelenti, ha a jogosult tudomást szerez mindazokról a hibával kapcsolatos tényekről, amelyek ismerete szükséges a hiba miatti szavatossági igény érvényesítéséhez. E tények megismeréséhez számos esetben a hibajelenség észlelése is elegendő. Más esetekben viszont ehhez az is szükséges, hogy a jogosult szakember bevonásával megvizsgálja azt, hogy az adott hibajelenséget mi idézte elő, és így megállapítsa a hiba terjedelmét, jelentőségét és következményeit.

12.) Azon kívül, hogy a hiba nem volt felismerhető, más körülmények is előidézhetik az elévülés nyugvását. Ha egyidejűleg, de legalábbis tartalmilag és időben szorosan összekapcsolódva több igényérvényesítést akadályozó körülmény áll fenn, az elévülés nyugvása akkor szűnik meg, amikor az igényérvényesítés utolsó akadály is elhárul. Ha azonban az elévülés nyugvását korábban előidéző októl elkülönülten, önállóan jelentkezik a Ptk. 326. § (2) bekezdése szerinti határidőkön belül olyan újabb körülmény, amely egyébként jellegénél fogva alkalmas lehet arra, hogy az igényérvényesítés akadályát képezze, ez – e határidők jogvesztő jellege folytán – már nem eredményezheti az elévülés újabb nyugvását.

13.) A dolognak vagy jelentősebb részének kicserélése (kijavítása) esetén az elévülési és a jogvesztő szavatossági határidők egyaránt újrakezdődnek.

14.) A jogosult a Ptk. 310. §-a alapján a hibás teljesítésből eredő mindenfajta kára megtérítését követelheti. Ennek megfelelően mind a teljesítési érdek sérelmét jelentő (tapadókárok), mind az egyéb kárai (következménykárok) megtérítésére igényt tarthat. A kártérítési igény érvényesítésére nem vonatkoznak az egyes szavatossági jogok érvényesítésének szabályai.

15.) Ha a jótállást alapító jogszabály, vagy szerződés a jótállás alapján érvényesíthető jogokat külön nem határozza meg, a jogosult jótállás címén a Ptk. 306. § (1) bekezdés a) és b) pontjaiban, valamint (3) bekezdésében szabályozott szavatossági jogoknak megfelelő tartalmú igényeket érvényesíthet. A hibás teljesítéssel okozott következménykárokra a jótállási kötelezettség – jogszabály eltérő rendelkezése, illetve erre vonatkozó külön szerződéses kötelezettségvállalás hiányában – nem terjed ki.

A jótállás szigorúbb felelősséget eredményező szabályai csak a jótállás alapján érvényesített igények elbírálása során alkalmazhatóak. A jótállási idő alatt felmerült hiba miatt nem jótállás alapján, hanem szavatosság, illetve kártérítés címén érvényesített igényeket a szavatosságra, illetve a kártérítésre vonatkozó szabályok alapján kell elbírálni. A Kúria Polgári Kollégiuma a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiuma 1/2004. (XII.02.) PK számú véleményének 5. pontját nem tartja fenn.

1.) A kötelezett a Ptk. 305. §-ának (1) bekezdése szerint hibásan teljesít, ha a szolgáltatott dolog a teljesítés időpontjában nem felel meg a törvényes vagy a szerződésben meghatározott tulajdonságoknak. A felek ugyanis szerződésükben szabadon meghatározhatják a kötelezett által nyújtandó szolgáltatás minőségét, konkrét tulajdonságait. A szolgáltatásnak pedig elsősorban ezeknek a szerződéses minőségi követelményeknek kell megfelelnie (Ptk. 277. § (1) bekezdés c) pont).

A szolgáltatott dolog törvényes tulajdonságait meghatározó jogi szabályozásnak három szintje különíthető el. Ezek: a teljesítés minőségére vonatkozó, a Ptk. 277. § (1) bekezdésében foglalt általános szabályok (generálklauzula); a dolog (termék, szolgáltatás) konkrét tulajdonságaira vonatkozó minőségi követelményeket rögzítő szabványokat, műszaki előírásokat, szakmai útmutatókat előíró jogszabályok; valamint a dologhoz kapcsolódó járulékos kötelezettségeket szabályozó normák.

A Ptk. 277. § (1) bekezdésének a) és b) pontjai értelmében a szerződésben vállalt bármely szolgáltatás minőségével kapcsolatban általános törvényi követelmény, hogy alkalmas legyen a rendeltetése szerinti, tehát az ilyen szolgáltatások esetében általánosan megszokott céljának betöltésére, és rendelkeznek az azonos fajtájú szolgáltatások szokásos, elvárható minőségével. A hibás teljesítés megítélése során ezért – a felek eltérő megállapodásának hiányában – elsősorban a generálklauzula követelményéből kell kiindulni: hibás a szolgáltatás, ha bármely okból nem alkalmas a rendeltetésének megfelelő felhasználásra, vagy nem rendelkezik az ilyen szolgáltatások szokásos, a jogosult által elvárható minőségével.

Külön jogszabályok ugyanakkor minőségi követelmények rögzítésével előírhatják az adott dolog (szolgáltatás) konkrét tulajdonságait is. Ilyen minőségi követelményeket fogalmazhatnak meg például a szabványok, a szakmai útmutatók és az egyéb műszaki előírások.

A nemzeti szabványosításról szóló 1995. évi XXVIII. törvény 6. §-ának 2002. január 1. előtt hatályos rendelkezése szerint a nemzeti szabványok alkalmazása alapvetően önkéntes volt, jogszabály azonban a szabványt kötelezően alkalmazandónak nyilváníthatta. 2002. január 1-től ugyanakkor jogszabály már nem teheti kötelezővé a szabvány alkalmazását.

A kötelező szabványban és más kógens normában előírt követelmények a szolgáltatás törvényes kellékei közé tartoznak, így a szolgáltatás minden esetben hibásnak minősül, ha nem felel meg az ezekben előírtaknak. Az önkéntesen alkalmazandó szabványok és más előírások pedig olyan szerepet töltenek be, mint általában a szerződési jog diszpozitív rendelkezései: az ilyen szabványokban és egyéb előírásokban megfogalmazott minőségi követelmények – ha a felek eltérően nem rendelkeznek – a szerződés részévé, tartalmává válnak, vagyis a szolgáltatás elvárható minőségének vizsgálata során e követelményeket kell alapul venni.

A szolgáltatás értelemszerűen akkor is hibás lehet, ha a minőségére nézve egyáltalán nincs külön konkrét szabványi vagy más előírás, valamint, ha kielégíti ugyan a szabvány előírásait, a rendeltetésszerű használat általános követelményeinek azonban valamely, a szabványban nem részletezett okból nem felel meg, vagyis egyéb hibája van.

A főszolgáltatással, a szolgáltatni vállalt dologgal kapcsolatos ún. járulékos kötelezettségek teljesítésének (használati, kezelési utasítások, árujelzők, minőségi tanúsítványok, megfelelőségi nyilatkozatok, megfelelő címkézés, csomagolás, kísérő okmányok stb. átadásának, illetve feltüntetésének) elmulasztása szintén a szolgáltatás hibáját eredményezi, még akkor is, ha maga a főszolgáltatás egyébként nem minőséghibás. A Ptk. 277. § (6) bekezdése e vonatkozásban általános követelményként előírja, hogy a kötelezett, dolog szolgáltatására irányuló szerződés esetén, köteles a dolgot – a jogszabályok rendelkezéseinek és a szakmai szokásoknak megfelelően – azonosításra alkalmas jelzéssel ellátni, és a dologról a rendeltetésszerű használathoz, a felhasználáshoz szükséges tájékoztatást megadni. Ha a kötelezett gazdálkodó szervezet, a dolog minőségének tanúsítására is köteles. A járulékos kötelezettségekre vonatkozóan részletes előírásokat tartalmaz a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény 12. §-a és 13. §-a is. A 12. § (1) bekezdés szerint külön jogszabályban meghatározott termék csak használati és kezelési útmutatóval forgalmazható. A 13. § szerint pedig azok a termékek, amelyekre vonatkozóan jogszabály megfelelőség-értékelési kötelezettséget ír elő, csak az előírt mód szerinti megfelelőségi tanúsítvánnyal, megfelelőségi nyilatkozattal, illetve megfelelőségi jelöléssel együtt forgalmazhatók. Mindezek mellett egyéb külön jogszabályok is konkrét előírásokat fogalmaznak meg az egyes szolgáltatásokhoz kapcsolódó járulékos kötelezettségekről.

2.) A hibás teljesítés a Ptk. 305. § (1) bekezdése szerint akkor következik be, ha a visszerthes szerződés alapján szolgáltatott dolog a teljesítés időpontjában nem felel meg a törvényes vagy a szerződésben meghatározott tulajdonságoknak. Ha azonban a jogosult a szolgáltatás hibáját a szerződés megkötésekor ténylegesen ismerte, vagy azt ismernie kellett, a kötelezett hibás teljesítése a Ptk. 305/A. § (1) bekezdése értelmében nem állapítható meg. Az ugyanis, hogy a jogosult a szolgáltatás fogyatékoságának ismeretében köt szerződést, vagy a hibát, hiányosságot a szerződéskötéskor ismernie kellett, a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiuma 1/2004. (XII.02.) PK számú véleménye 1. pontjához fűzött indokolás szerint azt jelenti, hogy a felek szerződési akarata ténylegesen az adott fogyatékosággal rendelkező szolgáltatás nyújtására irányult. Ezért ilyen esetben a kötelezett a fogyatékos dolog szolgáltatásával nem hibásan, hanem éppen a szerződésben foglaltaknak megfelelően teljesít. Ha tehát a jogosult a hibás teljesítés miatt érvényesít igényt, a kötelezett bizonyíthatja, hogy a jogosult az általa megjelölt és igazolt hibát már a szerződéskötéskor ismerte, vagy azt ismernie kellett, vagyis a hibás teljesítés nem következhetett be.

A Ptk. nem írja elő a jogosult számára a szerződés tárgyát képező szolgáltatás szerződéskötés kori megvizsgálásának kötelezettségét. Ilyen előírást a Ptk. 305/A. § (1) bekezdése sem tartalmaz. Az e jogszabályi rendelkezésben szereplő „ismernie kellett” fordulat azokra a hibákra vonatkozik, amelyeket a jogosult önmagában a szerződéskötés körülményei, illetve a szolgáltatás természete alapján észlelhetett, felismerhetett. A megtekintett állapotban történő vétel esetében az ún. nyílt hibák, tehát az egyszerű észleléssel megállapítható hibák tartoznak ebbe a körbe. Használt dolog vétele esetében pedig azok a fogyatékoságok, amelyeket a jogosultnak a felek eltérő megállapodása, illetve a kötelezett eltérő tájékoztatása hiányában a dolog életkorára és használati fokára tekintettel a szerződéskötéskor számításba kellett vennie.

Az így felismerhetőnek minősülő hibák fennállása miatt tehát a hibás teljesítés megállapítására nem kerülhet sor. A Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiuma 1/2004. (XII.02.) PK számú véleménye 1. pontjában és a hozzá kapcsolódó indokolásban foglaltak mindezek figyelembe vételével változatlanul iránymutatónak tekinthetők.

3.) A Ptk. 306. §-a a szavatossági jogokat ún. kétlépcsős rendszerbe foglaltnak határozza meg. Ennek keretében a jogosult hibás teljesítés esetén ötféle szavatossági jogot érvényesíthet: kijavítást, illetőleg kicserélést kérhet, a kijavítási költség megfizetését követelheti, vagy árleszállítást igényelhet, illetve elállhat a szerződéstől. A szavatossági jogok közül a jogosult a választása szerint elsősorban a hibás teljesítés természetbeni orvoslását jelentő kijavításra vagy kicserélésre tarthat igényt (ún. első lépcsőbe tartozó jogok), kivéve, ha a választott szavatossági igény teljesítése lehetetlen, vagy ha az a kötelezettnek a másik szavatossági igény teljesítésével összehasonlítva aránytalan többletköltséget eredményezne, figyelembe véve a szolgáltatott dolog hibátlan állapotban képviselt értékét, a szerződésszegés súlyát, és a szavatossági jog teljesítésével a jogosultnak okozott kényelmetlenséget. A további, az ún. második lépcsőbe tartozó szavatossági jogokat a jogosult a Ptk. 306. § (1) bekezdés b) pontjában, illetve (3) bekezdésében meghatározott feltételek fennállása esetében választhatja. Ennek megfelelően akkor igényelhet megfelelő árleszállítást, illetve akkor állhat el a szerződéstől, ha sem kijavításra, sem kicserélésre nincs joga, vagy ha a kötelezett a kijavítást, illetve a kicserélést nem vállalta, vagy e kötelezettségének a dolog tulajdonságaira és a jogosult által elvárható rendeltetésére figyelemmel megfelelő határidőn belül, a jogosultnak okozott jelentős kényelmetlenség nélkül nem tud eleget tenni. A kijavítási költség megfizetését pedig a jogosult akkor kérheti, ha a kötelezett a dolog kijavítását megfelelő határidőre nem vállalja, vagy nem végzi el.

Az ún. második lépcsőbe tartozó szavatossági jogok érvényesítésének – a Ptk. 306. § (1) bekezdés b) pontjának és (3) bekezdésének helyes értelme szerint – nem szükségképpen előfeltétele az, hogy a jogosult előzetesen eredménytelenül felhívja a kötelezettet a dolog kijavítására vagy kicserélésére. A jogosult ugyanis ilyen előzetes felhívás hiányában is bizonyíthatja, hogy a kötelezett a kijavítási vagy kicserélési kötelezettségének a Ptk. 306. § (2) bekezdésében írt feltételekkel nem tudna eleget tenni, vagyis, hogy a kötelezett által elvégzendő kijavítás vagy kicserélés az eset összes körülményeire figyelemmel nem áll érdekében, és erre figyelemmel megalapozottan tarthat igényt a kijavítási költség megfizetésére vagy az árleszállításra, illetve elállhat a szerződéstől.

Ha a kötelezett magának a hibás teljesítésnek a tényét is vitatja, ez általában – külön felhívás hiányában is – azt jelenti, hogy a kijavítást, kicserélést sem vállalja. Nincs akadálya ezért annak, hogy a jogosult ilyen esetben – a kötelezett előzetes felhívása nélkül is – az ún. második lépcsőbe tartozó szavatossági jogot érvényesítsen.

4.) A jogosult a Ptk. 306. § (1) bekezdés a) pontjából kitűnően akkor nem követelhet kijavítást vagy kicserélést a kötelezettől, ha a választott szavatossági igény teljesítése lehetetlen, vagy ha az a kötelezett számára a másik szavatossági igény teljesítésével összehasonlítva aránytalan többletköltséget eredményezne. Az arányossági feltétel vizsgálata során a Ptk. 306. § (1) a) és b) pontjainak és (3) bekezdésének helyes értelme szerint nem csupán az első lépcsőbe tartozó másik, hanem valamennyi, még választható szavatossági jogot figyelembe kell venni, a szolgáltatott dolog hibátlan állapotban képviselt értékének, a szerződésszegés súlyának, és a szavatossági jog teljesítésével a jogosultnak okozott kényelmetlenségnek az együttes mérlegelésével. Ennek megfelelően nem kérhet például kijavítást a jogosult akkor, ha ez a kötelezettnek az árleszállításhoz képest aránytalan többletköltséget eredményezne.

A rendeltetészerű joggyakorlás követelményére figyelemmel az arányosság szempontjának a második lépcsőbe tartozó szavatossági jogok közötti választás során is érvényesülnie kell. Ezért például kijavítási költség címén nem követelhető aránytalanul nagyobb összeg annál, ami árleszállítás címén megállapítható lenne és fordítva. Az elállás esetében pedig a Pp. 306. § (1) bekezdés b) pontja külön is előírja az arányosság elvének figyelembe vételét annak kimondásával, hogy jelentéktelen hiba miatt elállásnak nincs helye.

5.) A szavatossági jogok közül a Ptk. 306. §-a értelmében a jogosult választhat. A Ptk. 306/A. §-a lehetőséget biztosít a számára arra is, hogy az általa választott szavatossági jogról utóbb másikra térjen át azzal, hogy az áttéréssel okozott kárt köteles a kötelezett részére megtéríteni, kivéve, ha az áttérésre a kötelezett magatartása adott okot, vagy az áttérés egyébként indokolt volt. Azt, hogy a jogosult ezt, a számára az anyagi jogszabályok által biztosított jogot a polgári perben mennyiben, milyen feltételek szerint gyakorolhatja, az eljárási szabályok alapján kell megítélni.

E vonatkozásban annak van döntő jelentősége, hogy a másik szavatossági jogra a per során történő áttérés általában a kereset alapjának és tartalmának megváltoztatását jelenti. A kereset tartalmának, vagyis a bíróság döntésére irányuló határozott kérelemnek a megváltoztatása pedig keresetváltoztatásnak minősül. A polgári perben viszont a keresetváltoztatásra a Pp. 146. § (1) bekezdése szerint alapvetően csak az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig van lehetőség. Kötelező jogi képviselő esetében pedig – a Pp. 146/A. § (1), (3) és (4) bekezdései értelmében – a keresetváltoztatásra az elsőfokú eljárás során is csak az alperes érdemi ellenkérelmének előadását követő 30 napon belül kerülhet sor, kivéve, ha az alperes a kereset megváltoztatásába beleegyezett, vagy ha a felperes olyan tényre, bizonyítékra, illetve olyan jogerős bírói vagy más hatósági határozatra hivatkozik, amely önhibáján kívül az első tárgyalást követően jutott tudomására, és ezt igazolja. A másodfokú eljárásban a Pp. 247. § (1) bekezdése szerint a keresetet már egyáltalán nem lehet megváltoztatni.

A Pp. 146. § (5) bekezdése szerint ugyanakkor nem minősül keresetváltoztatásnak az, ha a felperes

- a) a keresettel érvényesített jog megváltoztatása nélkül annak megalapozására újabb tényeket hoz fel, vagy a felhozottakat kiigazítja,
- b) az eredetileg követelt dolog helyett, utóbb beállott változás folytán más dolgot vagy kártérítést követel,
- c) a keresetét leszállítja, illetve az eredetileg nem követelt járulékokra vagy a követeléseknek, illetőleg járulékoknak a per folyamán esedékessé vált részleteire is kiterjeszti,
- d) megállapítás helyett teljesítést vagy teljesítés helyett megállapítást követel.

Mindezekre tekintettel a jogosult a per során alapvetően azokban a határidőkben, illetve azon feltételek között térhet át az eredetileg választott szavatossági jogról másikra, amikor a Pp. szabályai a keresetváltoztatást lehetővé teszik. Abban az esetben azonban, ha az áttérést az időközben bekövetkezett változások tették indokolttá (pl. az, hogy az eredetileg választott szavatossági igény a kötelezett magatartása miatt, vagy objektív okokból a célját már nem töltheti be, teljesítése időközben lehetetlenné vált), a másik szavatossági jog választása a Pp. 146. § (5) bekezdés b) pontja értelmében nem minősül keresetváltoztatásnak. Ilyenkor ezért a jogosult a Ptk. 306/A. §-ában meghatározott jogát a Pp. 146 § (1) bekezdésében, 146/A. §-ában és 247. §-ában foglaltakra tekintet nélkül gyakorolhatja. Egyéb esetekben viszont a per során másik szavatossági jogra nem térhet át.

6.) A szavatossági jogok a Ptk. 308/C. §-a értelmében az ugyanabból a jogalpból eredő követeléssel szemben kifogásként a szavatossági határidők eltelte után is érvényesíthetők. A kifogás azonban csak a keresettel szembeni védekezést szolgálhatja, így legfeljebb a kereset elutasítását eredményezheti, a felperes marasztalására nem vezethet. A kifogás útján érvényesített szavatossági igényről ezért a bíróság csak a kereseti kérelem korlátai között dönthet. Erre figyelemmel a felperes pénzkövetelésével szemben a kijavítás és kicserélés szavatossági jogok kifogásként nem érvényesíthetőek, hanem helyettük a Ptk. 306. § (4) bekezdése szerinti visszatérési jog gyakorolható a Ptk. 308/C. §-a szerinti kifogásként. Annak ugyanakkor nincs akadálya, hogy a jogosult a kijavítási költség megfizetése iránti szavatossági jogát érvényesítse, és így beszámítsa az általa elvégzett, illetőleg elvégzetett javítás költségét a felperes követelésébe (ilyenkor a szavatossági jog érvényesítése beszámítási kifogás formájában jelenik meg), illetőleg árleszállítást kérjen. Sor kerülhet arra is, hogy a jogosult kifogásként elállási jogára hivatkozással kérje a ki nem egyenlített vételár megfizetése iránti kereset elutasítását.

Az egyes szavatossági jogok érvényesítésének feltételeire, a szavatossági jogok sorrendjére vonatkozó, a Ptk. 306. § (1)-(3) bekezdéseiben meghatározott szabályokat a törvény eltérő rendelkezésének hiányában akkor is alkalmazni kell, ha a jogosult a szavatossági jogait kifogás útján kívánja érvényesíteni.

7.) Az elsődlegesen választható szavatossági jogok egyike a kijavítás. A kötelezett a kijavítási kötelezettségét akkor teljesíti, ha a dolgot olyan állapotba hozza, hogy az a javítás után megfelel a törvényes és a szerződéses kellékeknek. Előfordulhat azonban, hogy a dologban a javítás elvégzése után is fennmarad olyan hiba, amely a rendeltetésszerű használatra való alkalmasságát, az élettartamát, vagy az értékét csökkenti, illetve hátrányosan befolyásolja a küllemét, az esztétikai hatását. Ha a jogosult a szolgáltatáshoz ilyenkor is ragaszkodik, nincs akadálya annak, hogy a kijavításon felül árleszállításra is igényt tartson. A szolgáltatás és az ellenszolgáltatás közötti értékegyensúly ebben a kivételes esetben csak két szavatossági jog együttes gyakorlásával állítható helyre.

Különösen vállalkozási (építési) szerződések hibás teljesítése esetében az is előfordulhat, hogy az elkészült műnek számos olyan hibája van, amelyek közül egyes hibák javíthatóak, más hibák pedig gazdaságosan nem javíthatóak, illetve esztétikai jellegűek. Ilyenkor sincs akadálya annak, hogy a jogosult, ha a választott igény érvényesítésének a Ptk. 306. § (1) bekezdés a) és b) pontjaiban, illetve (3) bekezdésében meghatározott feltételei egyébként fennállnak, a javítható hibák miatt kijavítást kérjen vagy kijavítási költségigényt érvényesítsen, a többi hiba miatt pedig árleszállítást igényeljen.

8.) A Ptk. 306. § (3) bekezdése értelmében abban az esetben, ha a kötelezett a dolog kijavítását megfelelő határidőre nem vállalja, vagy nem végzi el, a jogosult a hibát a kötelezett költségére maga kijavíthatja, vagy mással kijavíttathatja. A Ptk. 306. § (1) bekezdése a kijavítási költség megtérítését a szavatossági jogok között külön nem nevesíti. Ettől függetlenül a jogosult a Ptk. 306. § (3) bekezdése alapján az ilyen igényét is szavatossági jogként érvényesítheti.

Annak megítélése során, hogy ez az igény hogyan illeszkedik a szavatossági jogok rangsorába, abból kell kiindulni, hogy a kijavítási költség megfizetését a jogosult a Ptk. 306. § (3) bekezdésében meghatározott feltételek fennállta esetében kérheti, így ez az igény nem tartozik az elsődleges, külön feltételek nélkül választható szavatossági jogok közé. A kijavítási költség igénylésének feltételei valójában az ún. második lépcsőbe tartozó szavatossági jogok érvényesítésének feltételeihez hasonlóak, azzal az eltéréssel, hogy a kijavítási költség megfizetése az ún. első lépcsős szavatossági jogok közül kizárólag a kijavítás helyett választható. Erre figyelemmel a kijavítási költség megfizetése az ún. második lépcsőbe tartozó szavatossági jognak tekinthető, tehát az árleszállítás és az elállás alternatívájaként választható.

A kijavítási költség megfizetését a jogosult a Ptk. 306. § (3) bekezdése értelmében a kijavítás helyett akkor választhatja, ha a kötelezett a dolog kijavítását megfelelő határidőre nem vállalja, vagy nem végzi el. Mindezek mellett a kijavítási költségigény a kialakult ítélkezési gyakorlat szerint akkor is érvényesíthető, ha a hibás teljesítés körülményei, illetve a kötelezett magatartása miatt a jogosultnak megalapozottan megrendül a bizalma abban, hogy a kötelezett a javítást az ő méltányos érdekeinek sérelme nélkül el tudja végezni.

9.) A jogosult a Ptk. 306. § (1) bekezdés b) pontja alapján – az ott írt feltételek fennállta esetében – elállhat a szerződéstől azzal, hogy jelentéktelen hiba miatt elállásra nem kerülhet sor. Az elállás a szerződést a Ptk. 320. § (1) bekezdése értelmében felbontja. A Ptk. 319. § (3) bekezdése szerint a szerződés ilyenkor a megkötésének időpontjára visszamenő hatállyal szűnik meg, és a már teljesített szolgáltatások visszajárnak.

A kölcsönösen teljesített szolgáltatások visszatérítésére egységesen, vagyis alapvetően csak kölcsönösen, kétoldalúan kerülhet sor. A szerződés felbontásának ugyanis – a Ptk. 319. § (3) bekezdése értelmében – a szerződéskötést megelőző állapot visszaállítását kell eredményeznie. Ez pedig – ahogy azt a Legfelsőbb Bíróság 1/2010. (VI.28.) PK véleményének 4. pontja az érvénytelenség jogkövetkezményeként alkalmazott eredeti állapot helyreállítása kapcsán megfogalmazza – csak akkor valósulhat meg, ha a szolgáltatások visszatérítése kölcsönösen megtörténik. Ez azt is jelenti, hogy csak az a fél követelheti eredményesen a neki visszajáró szolgáltatást, aki egyidejűleg hajlandó az általa kapott szolgáltatást is visszaszolgáltatni. Ez tekintendő ugyanis a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megfelelő joggyakorlásnak.

Nem akadálya ugyanakkor az elállás szavatossági jog gyakorlásának az, ha a jogosult a dolgot a hibás teljesítés miatt vagy a kötelezett érdekkörébe tartozó bármely más okból csak lényegesen értékcsökken állapotban, vagy egyáltalán nem tudja visszaszolgáltatni. Ilyenkor ugyanis az elállási jog gyakorlása nem valósít meg joggal való visszaélést, a Ptk. 320. § (3) bekezdésének azon rendelkezése pedig, amely szerint nem gyakorolhatja az elállási jogát az a fél, aki a már megkapott szolgáltatást nem, vagy csak tetemesen csökkent értékben tudja visszaszolgáltatni, kizárólag a szerződésen alapuló elállási jog gyakorlására vonatkozik. Az elállás jogkövetkezményeként ilyen esetben nem a szerződéskötést megelőző állapot helyreállítására kerül sor, hanem a jogalap nélküli gazdagodás elve alapján rendeli el a bíróság az ellenszolgáltatás nélkül maradt szolgáltatás ellenértékének pénzbeni megtérítését.

A felperesnek az elállásra alapított keresete megalapozza a bíróságnak azt a kötelezettségét, hogy az alperes ellenkérelme vagy viszontkeresete hiányában is döntsön az alperes részére visszajáró szolgáltatásról. A kereset megalapozottsága, az elállás jogszerűsége esetén ugyanis a már teljesített szolgáltatásokat a Ptk. 320. § (1) bekezdése és 319. § (3) bekezdése értelmében kölcsönösen vissza kell téríteni. A felperes keresete tehát csak úgy teljesíthető, ha a bíróság az alperes részére történő egyidejű visszaszolgáltatási kötelezettségről is rendelkezik. A szerződéskötést megelőző állapot visszaállítására irányuló kérelem esetében ezért a bíróságnak külön viszontkereset vagy ellenkérelem hiányában is köteleznie kell a felperest a részére nyújtott szolgáltatás visszaadására. Az elállás jogszerűségét vitató alperestől egyébként sem várható el olyan viszontkereset előterjesztése, amely a perbeli védekezésével nem áll összhangban. A Legfelsőbb Bíróság 2/2010. (VI.28.) PK véleménye 7. pontjában foglaltak e vonatkozásban megfelelően alkalmazhatóak.

Az elállás jogszerűségét a bíróságnak az ítélete rendelkező részében külön nem kell megállapítania, hanem csupán a visszajáró szolgáltatásokról kell rendelkeznie. Az elállás jogszerűségével kapcsolatos álláspontját a bíróságnak az ítélet indokolásában kell kifejtene.

10.) A Ptk. 306. § (4) bekezdése lehetővé teszi a jogosult számára, hogy a hibás dolog kijavításáig vagy kicseréléséig visszatartsa az ellenszolgáltatás arányos részét. A visszatartási jog nem önálló szavatossági jog, hanem a természetbeni reparációt biztosító elsődleges szavatossági jogok választása esetén biztosít lehetőséget a jogosult számára arra, hogy a szavatossági igénye teljesítéséig időlegesen elzárkózzék az ellenszolgáltatás arányos részének megfizetésétől. Kicserélési igény esetében a jogosult a teljes vételárat visszatarthatja, a kijavítási igény esetében pedig olyan összeg visszatartására kerülhet megalapozottan sor, amely a javítás előrelátható költségeihez képest nem tekinthető túlságosan nagyknak.

A visszatartási jog a Ptk. 306. § (4) bekezdésének egyértelmű rendelkezése és a jogintézmény természete szerint csak a kijavításhoz vagy a kicseréléshez kapcsolódhat. Ha ugyanis a jogosult az árleszállítási igényére vagy az elállási joga gyakorlására figyelemmel részben vagy egészben elzárkózik az ellenszolgáltatás teljesítésétől, nem visszatartásról van szó, hiszen ilyenkor a kifogás (abban a körben, amelyben megalapozottnak bizonyul) véglegesen megszünteti a kötelezett követelését. A visszatartás nem azonos a beszámítással sem. A beszámítás során ugyanis a jogosult a saját egynemű ellenkövetelését állítja szembe a tartozásával, és így a tartozását a beszámítás erejéig a teljesítés hatályával megszünteti. A visszatartási jog gyakorlása viszont, amelyre csak a kijavítási és a kicserélési, tehát a kötelezett pénzkövetelésével nem egynemű, a vele szembeni beszámításra nem alkalmas igények kapcsán kerülhet sor, a megalapozottsága esetében sem szünteti meg a kötelezett követelését, hanem csupán időlegesen kizárja annak érvényesítését. Abban az esetben tehát, ha a jogosult a felmerült javítási költség összegét beszámítja a vételártartozásába, nem a visszatartási jog gyakorlására kerül sor.

Annak megítélése körében, hogy a jogosult a visszatartási jogát megalapozottan gyakorolta-e, az ellenszolgáltatás arányos részét jogszerűen tartotta-e vissza, a bíróságnak vita esetén érdemi vizsgálódást kell lefolytatnia, tisztázva azt, hogy a teljesítés hibás volt-e, és a hibák kijavításának költségével a visszatartott összeg arányban áll-e. Ha a visszatartási jog gyakorlása jogszerűnek bizonyul, ez – miután a kötelezettnak az ellenszolgáltatás teljesítése iránti igénye a szolgáltatás teljesítésével már megnyílt –, nem időelőttív, hanem (az adott keretben) alaptalanná teszi a keresetet. Ezért a kereset tárgyában a bíróságnak ilyenkor ítélettel kell határoznia.

A keresetet a visszatartási jogra hivatkozás megalapozottsága miatt részben vagy egészben elutasító döntés nem zárja ki azt, hogy a vállalkozó a kijavítást illetve kicserélést követően ismét pert indítson a visszatartott vállalkozói díj megfizetése iránt. Ez az újabb kereset ugyanis már a korábbtól eltérő ténybeli alapon nyugszik.

11.) A Ptk. a szavatossági igények érvényesítésére elévülési és jogvesztő határidőket határoz meg, amelyek egyaránt a teljesítéskor kezdődnek.

A szavatossági elévülési határidők számítására – amint arra a Legfelsőbb Bíróság is rámutatott az I. számú Polgári Gazdasági Elvi Döntés I. pontjában – az elévülés általános szabályai az irányadók. Ennek megfelelően a szavatossági igények elévülése a Ptk. 326. § (2) bekezdésének és 308/A. § (1) bekezdésének helyes értelme szerint nyugszik akkor, ha a jogosult a követelést menthető okból nem tudja érvényesíteni, így különösen, ha a hiba a jellegénél vagy a dolog természeténél fogva az elévülési határidőn belül nem volt felismerhető.

A hiba felismerését e jogszabályi rendelkezések alkalmazása során az jelenti, ha a jogosult tudomást szerez mindazokról a hibával kapcsolatos tényekről, amelyek ismerete szükséges a hiba miatti szavatossági igény érvényesítéséhez, vagyis a hibajelenség észlelése mellett felismeri a hiba okát (azt, hogy a hiba a szerződéskötést megelőző vagy azt követő időszakban felmerült ok miatt jelentkezett), terjedelmét, jelentőségét és következményeit is. Az elévülés nyugvásának megszűnése ugyanis csak akkor következhet be, ha a jogosult a követelése érvényesíthetőségének helyzetébe került.

A szavatossági igény érvényesítéséhez szükséges tényeket a jogosult számos esetben a hibajelenség észlelésekor maradéktalanul – további vizsgálódás nélkül is – megismeri. Más esetekben viszont ehhez az is szükséges, hogy szakember bevonásával vizsgálja meg azt, hogy az adott hibajelenséget mi idézte elő, és így megállapítsa a hiba terjedelmét, jelentőségét és következményeit. A szükséges szakmai vizsgálatra szakértő megbízásával, vagy előzetes bizonyítás keretében is sor kerülhet. Ilyenkor az elévülés mindaddig nyugszik, ameddig a szavatossági igény érvényesítéséhez szükséges adatokat a jogosult a szakértő tájékoztatása, illetőleg a beszerzett szakértői vélemény alapján meg nem ismeri.

Az azonban, hogy a jogosult a hibát – az okaira, terjedelmére, jelentőségére és következményeire is kiterjedően, tehát teljes körűen – nem ismerte fel, csak akkor eredményezheti az elévülés nyugvását, ha a hiba kellő időben történő felismerése menthető, vagyis a jogosult hibáján kívüli okból maradt el. Ezért akkor, ha a hiba

jelenség észlelését követően a jogosult ésszerű időn belül a saját érdekkörében felmerült okból nem teszi meg az igényérvényesítéshez még szükséges tények megismerése iránti intézkedéseket (nem fordul szakemberhez, nem kezdeményezi az előzetes bizonyítást, stb.), az elévülés nyugvásának jogkövetkezményei nem alkalmazhatók.

12.) Azon kívül, hogy a hiba nem volt felismerhető, más körülmények is előidézhetik az elévülés nyugvását. Ilyen körülmény lehet az, hogy a felek a hibás teljesítés peren kívüli orvoslása érdekében komoly egyeztetéseket, egyezségi tárgyalásokat folytatnak egymással, illetve hogy a kötelezett olyan magatartást tanúsít, amelynek alapján a jogosult alapos okkal bízhat abban, hogy a kötelezett a követelést önként teljesíteni kívánja. Emellett a jogosult személyében rejlő okok (például betegsége vagy cselekvőképtelenné válása) is akadályozhatják a követelés érvényesítését. Ide tartozik az az eset is, amikor társasházaknál a közgyűlés összehívása szükséges a szavatossági igény érvényesítésére vonatkozó döntés meghozatalához. A bíróságnak természetesen ezekben az esetekben is megfelelően ellenőriznie kell, hogy az elévülés nyugvása körében felhozott körülmények valóban fennálltak-e, és hogy az adott esetben ténylegesen olyan menthető oknak minősülnek-e, amelyek akadályozták a jogosult igényérvényesítését.

Előfordul a gyakorlatban az is, hogy egyidejűleg több olyan, az igényérvényesítést akadályozó körülmény áll fenn, amelyek külön-külön is alkalmasak lennének az elévülés nyugvásának előidézésére. Ilyenkor az elévülés mindaddig nyugszik, ameddig az igényérvényesítés utolsó akadálya is fennáll. Előfordulhat ugyanakkor az is, hogy az egyes, az elévülés nyugvásának előidézésére alkalmas okok nem egyidejűleg állnak fenn, hanem egymást követően jelentkeznek (az egyik akadály megszűnését követően az igényérvényesítést akadályozó újabb körülmény merül fel). Ilyen esetben, ha az egyes igényérvényesítési akadályok tartalmilag és időben szorosan összekapcsolódnak egymással (például ha a jogosult a hiba felismerését követően komoly egyeztető tárgyalásokat folytat a kötelezettel a hibás teljesítés peren kívüli orvoslása érdekében), úgy fogható fel, mintha ezek a körülmények egy egységes folyamatot képező egyetlen menthető okot jelentenének. Ezért ilyenkor az elévülés nyugvása akkor szűnik meg, amikor az igényérvényesítés utolsó akadálya is elhárul.

Ha azonban az egymást követően felmerülő, az elévülés nyugvásának előidézésére önmagukban egyébként alkalmas körülmények között nincs szoros időbeli és tartalmi összefüggés, az utóbbi jelentkezett körülmények már nem vehetőek figyelembe. Az igényérvényesítési akadály megszűnését követően ugyanis a jogosult a Ptk. 326. § (2) bekezdése értelmében három hónapon belül érvényesítheti a szavatossági igényét a bíróság előtt. Ez a határidő pedig – amint azt a Legfelsőbb Bíróság az 1/2004. (XII.2.) PK vélemény 4. pontjában és az EBH 2003.853. számú elvi határozatában is kimondta – jogvesztő. E határidőt tehát nem lehet megszakítani, és az elévülés további nyugvása sem állapítható meg. Ezért a Ptk. 326. § (2) bekezdésében említett 3 hónapos jogvesztő határidő alatt az elévülés nyugvását korábban előidéző októl elkülönülten, önállóan jelentkező olyan körülményt, amely egyébként jellegénél fogva alkalmas lenne arra, hogy az igényérvényesítés akadályát képezze, a bíróság már nem veheti figyelembe, az ilyen körülményhez a Ptk. 326. § (2) bekezdésében meghatározott joghatás nem fűződhet, vagyis az elévülés újbóli nyugvása nem következhet be.

A törvény a szavatossági igény érvényesítésére az elévülési határidők mellett jogvesztő határidőket is megállapít. E határidők elteltével a jogosult szavatossági jogai megszűnnek, ezt követően tehát – a Ptk. 308/C. §-ában meghatározott eset kivételével – nem lehet szavatossági igényt érvényesíteni.

13.) A Ptk. 308. § (3) bekezdése kimondja, hogy a szavatossági jog érvényesíthetőségének határideje a dolognak vagy jelentősebb részének kicserélése (kijavítása) estén a kicserélt (kijavított) dologra (dologrészre), valamint a kijavítás következményeként jelentkező hiba tekintetében újból kezdődik. Kérdésként vehető fel ezzel összefüggésben, hogy ilyen esetben csak az elévülési jellegű határidő indul-e újra, vagy az elévülési és a jogvesztő határidő egyaránt újrakezdődik.

Kétségtelen, hogy a Ptk. 308. § (3) bekezdésének további rendelkezései, valamint a 308. § (1), (2) és (4) bekezdései az elévülési szavatossági határidővel kapcsolatos szabályokat tartalmazznak. Ettől függetlenül – miután a dolog (dologrész) kicserélését (kijavítását) úgy kell tekinteni, mintha a jogosult új szolgáltatásban részesült volna – ilyenkor nemcsak az elévülési jellegű, hanem a jogvesztő határidő is újból kezdődik.

14.) A kártérítés a hibás teljesítés további, ún. szubjektív jogkövetkezménye. A jogosult ugyanis hibás teljesítés esetén a Ptk. 310. §-a értelmében a szavatossági jogainak érvényesítésén kívül kára megtérítését is követelheti. A kártérítési felelősség megállapítása és a kártérítés mértékének és módjának meghatározása során, valamint a kártérítési igény érvényesítésének feltételeit illetően a Ptk. 310. §-ának utaló szabálya alapján alapvetően a Ptk. XXIX.-XXXI. fejezeteiben foglalt rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni. Ebből következően az egyes szavatossági jogok érvényesítésének feltételeire vonatkozó, a Ptk. 306. §-ban foglalt szabályok ebben a

körben nem irányadóak. A hibás teljesítéssel okozott kár megtérítése iránti igény érvényesítésére – amint arra a Legfelsőbb Bíróság az I. sz. Polgári Gazdasági Elvi Döntés III. pontjában is rámutatott – nem vonatkoznak a szavatossági jogok érvényesítésére megszabott határidők sem.

A hibás teljesítéssel összefüggésben alapvetően kétféle kár különböztethető meg. Az egyik esetben a jogosult kárát az jelenti, hogy maga a szolgáltatás hibás (ún. tapadókárr). A másik esetben pedig a hibás teljesítés folytán további károsodás következik be (ún. következménykárr). Miután a jelenleg hatályos Ptk. a teljes kártérítés elvét követi, és a megtéríthető károk körét illetően nem tartalmaz semmiféle korlátozó rendelkezést, a jogosult a Ptk. 310. §-a alapján a hibás teljesítésből eredő mindenfajta kára megtérítésére igényt tarthat. A szerződésszegésért való felelősség körében a Ptk. 318. § (1) bekezdése értelmében a szankció mérséklésére sem kerülhet sor.

A hibás teljesítésből eredő kártérítési igények elbírálásakor a Ptk. 310. §-a értelmében a kártérítés módjának meghatározása során is a kártérítés szabályait kell alkalmazni. A Ptk. 355. § (2) bekezdésének e vonatkozásban irányadó rendelkezése szerint pedig a kárt elsődlegesen pénzben kell megtéríteni, a természetben való megtérítés ehhez képest kivételes, arra ugyanis csak akkor kerülhet sor, ha a körülmények a kártérítésnek ezt a módját indokolják, például ha a kártérítés tárgyát a károkozó maga is termeli, vagy az egyébként rendelkezésre áll. A kártérítés módjának meghatározása során a bíróság – a Legfelsőbb Bíróság PK. 44. számú állásfoglalásában foglaltak értelmében – a felek kérelméhez nincs kötve; az eset körülményeinek mérlegelésével azt a kártérítési módot kell alkalmaznia, amely a teljes jóvátétel elvének gyakorlati érvényesülését a legcsekélyebb sérelemmel és a legeredményesebben biztosítja. A hibás teljesítésből eredő ún. tapadókárok megtérítése iránti igények esetében e vonatkozásban nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy abban az esetben, ha a teljesítés időpontját követően hosszabb idő telt el, a természetbeni kártérítés alkalmazása a felek számára az időközben bekövetkezett változások miatt jelentős érdeksérelemmel is járhat. Ilyen esetekben ezért általában a kár pénzbeli megtérítését indokolt elrendelni.

Mindezek nem jelentik azt, hogy a kártérítés és a szavatosság viszonyának, a hibás teljesítésből eredő kártérítési igények érvényesítési feltételeinek esetleges újraszabályozása (és ezzel összefüggésben a szavatossági határidőkre vonatkozó szabályok felülvizsgálata, hosszabb elévülési határidők biztosítása, a jogvesztő határidők megszüntetése) ne lenne indokolt. Ennek eldöntése, és az újabb, megfelelő szabályok megalkotása azonban a jogalkotó hatáskörébe tartozik. A Kúria Polgári Kollégiumának fenti jogértelmezése nem ezekben a kérdésekben kíván állást foglalni, hanem kizárólag a Ptk. jelenleg hatályos szabályaira vonatkozik.

15.) A jótállást a Ptk. XXIII. fejezete a szerződést biztosító mellékkötelezettségek között szabályozza, a törvény 248. § (1) bekezdésében foglaltakra és a tényleges gyakorlati alkalmazási körére figyelemmel azonban – a szavatosság és a kártérítés mellett – a hibás teljesítés jogkövetkezményének tekinthető. Lényegét tekintve a szerződés hibátlan teljesítéséért vállalt objektív, a szavatossághoz képest szigorúbb felelősség, ami abban nyilvánul meg, hogy a bizonyítási terhet fordított: a jótállási idő alatt észlelt – és kifogásként a kötelezettrel közölt – hiba esetén a törvényi vélelem az, hogy a hiba már a teljesítés időpontjában megvolt. Ilyenkor tehát a kötelezettnek kell kimentenie magát annak bizonyításával, hogy a hiba oka a teljesítés után keletkezett (Ptk. 248. § (1) bekezdés).

A jótállási kötelezettség alapulhat jogszabályon (kötelező jótállás): ilyen jogszabály az egyes tartós fogyasztási cikkekre vonatkozó kötelező jótállásról szóló 151/2003. (IX.22.) Korm. rend., a lakásépítéssel kapcsolatos kötelező jótállásról szóló 181/2003. (XI.5.) Korm. rend., és az egyes javító-karbantartó szolgáltatásokra vonatkozó kötelező jótállásról szóló 249/2004. (VIII.27.) Korm. rendelet. A jótállási kötelezettség másik esetköre az önként vállalt jótállás, amely szerződésen, valamint a szolgáltatásra vonatkozó reklámban foglalt feltételeken, vagyis egyoldalú jognyilatkozaton alapulhat.

Jogszabályon alapuló jótállás esetében a jogosult a jótállást elrendelő jogszabályban, szerződésen alapuló jótállás esetében pedig a szerződésben meghatározott jótállási jogokat gyakorolhatja. Előfordulhat azonban, hogy a jótállást alapító jogszabály vagy szerződés csupán a jótállási helytállásról rendelkezik, a jótállás alapján érvényesíthető jogokat viszont külön nem jelöli meg. Miután erre az esetre a Ptk. sem tartalmaz kifejezett rendelkezést, az ilyenkor érvényesíthető jótállási jogok körét a jótállásra vonatkozó általános szabályok, a jótállás jogintézményének rendeltetése alapján kell megállapítani.

A jótállás pedig a Ptk. 248. § (1) bekezdése értelmében a szerződés hibátlan teljesítéséért vállalt objektív helytállási kötelezettséget jelent, vagyis a jótállásra kötelezett azt garantálja, azért áll jót, hogy az általa nyújtott szolgáltatás hibátlan. A jótállással védeni kívánt vagyoni kör tehát maga a szerződés tárgyát képező szolgáltatás. Ennek megfelelően a jótállás alapvető rendeltetése a teljesítési érdek védelme, a szerződéses szolgáltatás hibájának orvoslása. Ez következik annak az 1999/44/EK irányelvnek az 1. cikk (2) bekezdés e) pontjából, amellyel összhangban a jótállás jelenlegi, 2003. július 01. napjától hatályos szabályait megalkották, és ez tűnik

ki a 151/2003. (IX.22.) Korm. rendelet, a 181/2003. (XI.5.) Korm. rendelet, valamint a 249/2004. (VIII.27.) Korm. rendelet rendelkezéseiből is. Rendelgetése alapján tehát a jótállás a szavatossághoz hasonló jogintézmény, a szavatosságra kötelezett ugyanis a Ptk. 305. §-a értelmében szintén a szolgáltatás hibátlanságáért szavatol.

A jótállási helytállás terjedelmét, a jótállási kötelezettség tartalmát tehát a jótállással védeni kívánt vagyoni érdek határozza meg. Ezért abban az esetben, ha a jogszabály vagy a szerződés a jótállás alapján érvényesíthető jogokról külön nem rendelkezik, a jogosult – miután a jótállás alapvető rendeltetése a teljesítési érdek védelme – jótállás címén a szolgáltatás hibájának orvoslására alkalmas, a Ptk. 306. § (1) bekezdés a) és b) pontjaiban, valamint (3) bekezdésében szabályozott szavatossági jogoknak megfelelő tartalmú igényeket érvényesítheti. Így kijavítást vagy kicserélést kérhet, a kijavítási költség megtérítését követelheti, árleszállítást igényelhet, vagy elállhat a szerződéstől. Ilyenkor, tehát ha a jogosult ezeket az igényeit a jótállás alapján érvényesíti, az igények elbírálása során a jótállás szabályait kell alkalmazni, vagyis a kötelezett a helytállási kötelezettsége alól csak annak bizonyításával mentesülhet, hogy a hiba oka a teljesítés után keletkezett. A hibás teljesítéssel okozati összefüggésben felmerült következménykárookra viszont, miután ezek a jótállással alapvetően védeni kívánt vagyoni érdek körén kívül esnek, a jótállás tartalma – jogszabály eltérő rendelkezése, illetve erre vonatkozó külön kötelezettségvállalás hiányában – nem terjed ki. Az ilyen kárai megtérítését a jogosult a jótállás szabályai alapján csak akkor követelheti, ha a jótállást alapító jogszabály ezt kifejezetten lehetővé teszi, vagy ha a kötelezett jótállási nyilatkozata kártérítési kötelezettségvállalást is tartalmaz.

Előfordulhat a gyakorlatban, hogy a jótállás tartalma nem esik egybe a törvény szerinti szavatosság tartalmával. A jótállást alapító jogszabály vagy szerződés ugyanis a jótállás alapján érvényesíthető jogok körét a szavatossági jogokhoz képest tágabban és szűkebben is meghatározhatja. Mivel a jótállás a Ptk. 248. § (1) bekezdésének második mondata szerint a jogosult törvényből eredő jogait nem érinti, nincs akadálya annak, hogy a jogosult ilyen esetben – például, ha az általa választani kívánt igényre a jótállási kötelezettségvállalás nem terjed ki – a jótállási idő alatt felmerült hiba miatt is a szavatosság alapján érvényesítse jogait, vagy szavatossági igénnyel azonos tartalmú kártérítési igényt terjesszen elő. Nem kizárt az sem, hogy a jogosult a jótállási idő alatt felmerült hiba miatt úgy kérje a hibás teljesítéssel okozott többletkárok (következménykárok) megtérítését, hogy a jótállási nyilatkozat külön kártérítési kötelezettségvállalást nem tartalmaz.

Ezekben az esetekben a jogosult igényét a szavatosság, illetve a kártérítés szabályai alapján kell elbírálni. A jótállás szigorúbb felelősséget eredményező szabályai ugyanis csak a jótállási igények elbírálása során alkalmazhatóak. A jótállási helytállás ezért nem hat ki azokra a szavatossági és kártérítési kötelezettségekre, amelyekre a jótállás tartalma nem terjed ki. Erre figyelemmel a Kúria a Legfelsőbb Bíróság 1/2004. (XII.02.) PK véleményének mindezekkel ellentétes irányutatást tartalmazó 5. pontját és az ahhoz kapcsolódó indokolást nem tartja fenn.

2/2012 (XII. 10.) PK vélemény a fogyasztói kölcsönszerződésben pénzügyi intézmény által alkalmazott általános szerződési feltételekben szereplő egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelenségéről

A Kúria Polgári Kollégiuma a fogyasztói kölcsönszerződésben pénzügyi intézmény által alkalmazott általános szerződési feltételekben szereplő egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelenségének megítélésére tárgyában felállított joggyakorlat-elemző csoport kollégium által elfogadott összefoglaló véleményében foglalt megállapítások alapul vételével a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (Bszi.) 27. §-ának (1) bekezdése alapján az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében a következő kollégiumi

véleményt

nyilvánítja azzal, hogy a véleményben foglaltak

- a vonatkozó jogszabályok hatályos rendelkezésein alapulnak, ugyanakkor irányadóak lehetnek olyan jogvitákra is, amelyekre a korábban hatályos jogszabályi rendelkezések az alkalmazandóak;
- kizárólag a fogyasztói kölcsön- és pénzügyi lízingszerződésekre (a továbbiakban: fogyasztói kölcsön-szerződés) vonatkoznak, ugyanakkor ezen szerződésekre megfelelően irányadóak a fogyasztói szerződés érvényességével kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 2/2011(XII. 12.) PK véleményben, illetve a fogyasztói szerződéssel kapcsolatos közérdekű kereset egyes kérdéseiről szóló 3/2011(XII. 12.) PK véleményben kifejtettek is.

1. A pénzügyi intézmény a fogyasztói kölcsönszerződésre vonatkozó általános szerződési feltételei között, illetve az egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltételekben (a továbbiakban: általános szerződési feltételek) a kamat, díj, költség ügyfélre kedvezőtlen, egyoldalú módosításának jogát törvényi felhatalmazás alapján, annak megfelelően kikötheti. E szerződési kikötés önmagában nem minősülhet tisztességtelenségnek.

2. Az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó jogszabályba ütköző kikötés ezen okból semmis. A bíróság ezért először azt vizsgálja, hogy az általános szerződési feltételek között szereplő kikötés a jogszabályi rendelkezéseket sérti-e.

Semmis a kikötés akkor is, ha jogszabályba ugyan nem ütközik, de az egyoldalú szerződésmódosításra okot adó egy vagy több feltétel – tartalmát tekintve – a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megsértésével indokolatlanul és egyoldalúan előnyös a pénzügyi intézmény, illetve hátrányos a fogyasztó számára, ezért a Ptk. 209. § (1) bekezdése értelmében tisztességtelen.

3. Az olyan feltétel tisztességtelensége, amelynek tartalmát jogszabály kimerítően (taxatív) határozza meg bíróság által nem vizsgálható. Ha a kógens keretszabályt a felek rendelkezési joga tölti meg tartalommal, vagy ha a felek a diszpozitív jogszabályi rendelkezésektől eltérnek az ilyen feltétel tisztességtelensége vizsgálható.

4. A pénzügyi intézmény egyoldalú szerződésmódosítási jogosultsága nem a kölcsönügylet főszolgáltatását megállapító, illetve a szolgáltatás és ellenszolgáltatás arányát meghatározó szerződési kikötés. Ezért a Ptk. 209. § (5) bekezdése nem zárja ki az ilyen kikötés tisztességtelenségének a vizsgálatát.

5. A pénzügyi intézmények által elfogadott Magatartási Kódex nem jogszabály, az abban foglalt egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő feltételek semmisségét a bíróság vizsgálhatja.

6. Tisztességtelen az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó olyan kikötés, amely a fogyasztóval szerződő pénzügyi intézmény számára – a fogyasztó hátrányára – indokolatlanul és egyoldalúan előnyt nyújt. Az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó kikötés különösen akkor tisztességtelen – feltéve, hogy nem ütközik jogszabályba –, ha:

- a) tartalma a fogyasztó számára nem világos, nem érthető (egyértelmű és érthető megfogalmazás elve);
- b) az egyoldalú szerződésmódosítás feltételei nem tételesen meghatározottak, vagyis az ok-lista hiányzik, vagy van ok-lista, de az csak példálózó jellegű felsorolást tartalmaz (tétéles meghatározás elve);

c) az egyoldalú módosítás feltételei nem objektív jellegűek, vagyis a fogyasztóval szerződő félnek módja van a feltétel bekövetkeztét előidézni, abban közrehatni, a módosításra okot adó változás mértékét befolyásolni (objektivitás elve);

d) az ok-listában meghatározott körülmények ténylegesen nem, vagy nem a körülmények változásának mértékében hatnak a kamatra, költségre illetve díjra (ténylegesség és arányosság elve);

e) a fogyasztó nem láthatta előre, hogy milyen feltételek teljesülése esetén és milyen mértékben kerülhet sor további terhek rá történő áthárítására (átláthatóság elve);

f) a szerződésmódosítás bekövetkezése esetére nem biztosítja a fogyasztó számára a felmondás jogát (felmondhatóság elve).

g) kizárja, hogy a fogyasztó javára bekövetkező feltétel változás hatása a fogyasztó javára érvényesítésre kerüljön (szimmetria elve).

7. Az egyoldalú szerződésmódosítás jogát megalapozó, az ok-listában felsorolt körülményeket egységesen akként kell értelmezni, hogy e körülményeknek a szerződés megkötését követő megváltozása akkor teszi indokolttá – a jóhiszeműség és tisztesség elvének megfelelően – a szerződés fogyasztó terhére történő egyoldalú módosítását, ha e körülmények előre nem látható változása a pénzügyi intézmény számára a rendes üzleti kockázatot meghaladó mértékű érdeksérelmet okoz.

Nem tisztességtelen a kikötés önmagában azért, mert az általános szerződési feltételek nem tartalmazzák, hogy a pénzügyi intézmény az egyoldalú szerződésmódosítás jogával csak akkor élhet, ha az ok-listában szereplő körülmények megváltozása előre nem látható, a rendes üzleti kockázatot meghaladó mértékű érdeksérelmet okoz. Azt, hogy a pénzügyi intézmény e szempont betartásával jár-e el, a tényleges szerződésmódosításkor lehet és kell figyelembe venni.

8. a) Az ok-listában szereplő érvénytelen kikötés nem vált ki joghatást; a szerződés e kikötés mellőzésével egyebekben változatlan feltételekkel köti a feleket. A fogyasztói kölcsönszerződés az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő érvénytelen feltétel mellőzése esetén is teljesíthető. Arra nincs mód, hogy a bíróság az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő érvénytelen szerződési feltétel mellőzése helyett, azt módosítva új, a felek egyenlőségét helyreállító szerződési kikötést állapítson meg.

b) Ha a szerződési feltételnek csak meghatározott része érvénytelen nincs akadálya, hogy a bíróság – a részleges érvénytelenség szabályait alkalmazva – a szerződési kikötésnek ne az egészét, hanem csak az érvénytelenségét okozó részét mellőzze.

9. a) A bíróságnak a per tárgyává tett általános szerződési feltétel érvénytelenségét hivatalból kell észlelnie, ha az érvénytelenség a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján megállapítható.

b) A bíróságnak az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó kikötés jogszabályba ütköző, illetve tisztességtelen jellegét – amennyiben ez szükséges a fogyasztó által vagy közérdekű keresettel indított jogvita eldöntéséhez – attól függetlenül kell vizsgálnia, hogy azt a pénzügyi intézmény ténylegesen alkalmazta-e, vagy már nem hatályos.

c) Az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó olyan kikötés, amelynek a tartalmát a fogyasztó a szerződéskötéskor nem ismerhette meg, nem válik a szerződés részévé. Az ilyen kikötés tisztességtelensége nem vizsgálható.

10. a) Az általános szerződési feltételek között szereplő ok-listában foglalt feltételek érvénytelensége a ténylegesen gyakorolt egyoldalú szerződésmódosítás érvényességének a megítélése során is vizsgálható.

b) Amennyiben az egyoldalú szerződésmódosításra az általános szerződési feltétel módosításával kerül sor, a módosított általános szerződési feltétel érvénytelenségének megállapítása iránt közérdekű kereset is indítható.

c) Az egyoldalú szerződésmódosítás kapcsán indult perekben erre irányuló kereseti kérelem esetén vizsgálandó, hogy érvényesült-e a ténylegesség, az arányosság és a szimmetria elve.

1. A szerződési jog alapvető elve a „pacta sunt servanda”, amely a szerződésben vállalt kötelezettségek teljesítését követeli meg a felektől azzal a tartalommal, ahogyan a szerződéskötéskor megállapodtak. A szerződés lényegéhez tartozik, hogy a szerződés megkötésekor a szerződéssel elérni kívánt előnyök érdekében mindkét (mindegyik) fél önként többletkockázatot vállal, azt, hogy a tevékenységi, ellenőrzési köréhez tartozó körülményekért a másik fél irányában helytáll, ennek fejében viszont számíthat arra, hogy a másik felet is terheli ugyanez a kötelezettség. A szerződésben a felek kölcsönösen felvállalják a rendes (normális) üzleti kockázatot, amely nem más, mint a szerződéskötést követő változások lehetőségének, esélyének felmérése, mindezeknek a szerződéses ellenértékben történő kalkulálása, és a saját érdekkörhöz tartozó üzleti kockázat viselése. A szerződésben foglalt kötelezettségek egyoldalú módosítása vagy teljesítésük megtagadása érdekében a fél általában nem hivatkozhat arra, hogy a szerződés megkötése után a körülményekben olyan változások következtek be, aminek fogya a teljesítés számára terhesebbé vált. Általában a saját helyzetének objektív nehezüléséből eredő következményeket – a már megkötött szerződések keretei közt – egyik fél sem háríthatja a másikra. A pacta sunt servanda elvéből következik, hogy – főszabályként – egyik fél sem jogosult egyoldalúan a megkötött szerződést megszüntetni (felmondás, elállás), vagy pedig azt egyoldalúan módosítani.

A szerződés módosítását – ha az nem a felek közös megegyezésével történik – az teheti indokolttá és a másik félre nézve kötelező erejűvé, ha a tartós jogviszonyok tartama alatt a szerződéskötéskor fennállt körülmények előre nem látható módon, a rendes üzleti kockázaton kívüli objektív okok folytán megváltoznak, és ezért a szerződés eredeti feltételekkel történő teljesítése egyik, vagy mindkét fél lényeges érdekét sérti (clausula rebus sic stantibus). Ezt az elvet a bírósági szerződésmódosítás körében a Ptk. 241. §-a rögzíti, a jogszabállyal történő szerződésmódosítás feltételeivel – hasonló elvi alapon – pedig az Alkotmánybíróság több határozata foglalkozott (32/1991. (VI. 6.) AB határozat, 66/1995. (XI. 24.) AB határozat).

A felek egyike a megkötött szerződés tartalmát egyoldalúan akkor módosíthatja (egyoldalú hatalmasság), ha erre jogszabály jogosítja fel, vagy pedig a felek a szerződésben e jogosultságot előre közösen kikötötték. A Ptk. szabályaiba nem ütközik, ha a közös megegyezéssel létrejött szerződés az egyik szerződő fél számára az egyoldalú szerződésmódosítás jogát biztosítja. A Ptk. azt sem írja elő, hogy a közösen kikötött egyoldalú szerződésmódosítási jog milyen esetekben gyakorolható; azt sem, hogy e feltételeket, körülményeket (ok-listát) előre a szerződésben kellene meghatározni; és azt sem, hogy a kikötött egyoldalú szerződésmódosítási jog csak kivételes esetekben lenne gyakorolható. A felek által közösen kikötött egyoldalú szerződésmódosítási jogosultságra nem vonatkoznak a Ptk. 241. §-ában írt, a bírósági szerződésmódosításra vonatkozó kritériumok.

A Ptk. szabályaiba nem ütközik az sem, ha az egyoldalú szerződésmódosítás jogát a fél az általános szerződési feltételei között előre meghatározza, és az ilyen kikötés a felek megállapodása folytán a szerződés tartalmává válik.

A pénzügyi intézmények az általános szerződési feltételeik között rendszerint kikötik az egyoldalú szerződésmódosítás jogát. A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (Hpt.) 207. § előírja, hogy a pénzügyi intézmény köteles az általa rendszeresen végzett, engedélyezett tevékenységre vonatkozó általános szerződési feltételeit üzletszabályzatba foglalni. A Ptk. 205/A. § (1) bekezdésének megfelelően általános szerződési feltételeket tartalmaz továbbá – az üzletszabályzat mellett – a pénzügyi intézmény által közzétett hirdetés, valamint minden olyan szerződésminta (kölcsönszerződés, lízingszerződés, a különböző célú válfajai, a kapcsolódó biztosítéki szerződések), amelyet a pénzügyi intézmény több személlyel való szerződéskötés érdekében előre elkészít, és amelyet a felek egyedileg nem tárgyaltak meg. Közömbös a rögzítés módja, és az is, hogy a feltételek a szerződéses okiratba szerkesztve vagy külön okiratban jelennek meg. A fogyasztóval kötött szerződésben az általános szerződési feltételekhez hasonló megítélés alá esik az olyan kikötés is, amelyet a pénzügyi intézmény ugyan nem több szerződés megkötése céljából alakított ki, de előre egyoldalúan határozott meg és a kikötést egyedileg a felek nem tárgyaltak meg, vagyis a fogyasztónak nem volt módja arra, hogy a kikötés tartalmát érdemben befolyásolja, alakítsa, választási lehetősége legfeljebb a szerződéskötéstől való elzárkózásra terjedt ki.

A kölcsönszerződések speciális jellemzőire tekintettel külön jogszabály, a Hpt. lehetővé teszi az egyoldalú szerződésmódosítási jog kikötését. A Hpt. 210. § (3) bekezdése szerint fogyasztóval kötött kölcsönszerződésben vagy pénzügyi lízingszerződésben az ügyfél számára kedvezőtlenül kizárólag a kamatot, díjat vagy költséget lehet egyoldalúan módosítani. Egyéb feltétel, ideértve az egyoldalú módosításra okot adó körülmények felsorolását is, egyoldalúan nem módosítható az ügyfél számára kedvezőtlenül. Az egyoldalú módosítás jogát a hitelező akkor jogosult gyakorolni, ha a módosításra okot adó objektív körülmények tételes meghatározását a

szerződés tartalmazza, valamint a hitelező árazási elveit írásban rögzítette. Az egyoldalú szerződésmódosítás törvényi feltételeit időben eltérő módon és részletességgel rendezte a Hpt., így a fogyasztóra hátrányosan 2009. augusztus 1. napját megelőzően bármely szerződési feltétel, ezt követően csak a kamatra, díjra, költségre vonatkozó rendelkezések módosíthatók egyoldalúan.

A Hpt. a fogyasztói kölcsönszerződések esetén tehát az egyoldalú szerződésmódosítás jogát elismeri, ugyanakkor – a Ptk.-hoz képest, a fogyasztók érdekében – korlátozza is, mivel kizárólag a kamat, költség és a díj tekintetében teszi lehetővé fogyasztói kölcsönszerződés esetén az egyoldalú szerződésmódosítást. Miután az egyoldalú szerződésmódosítás jogát (bár korlátokkal) a Hpt. elismeri, önmagában az egyoldalú szerződésmódosítási jogosultság kikötése tisztességtelennek nem minősülhet, ilyen címen sem támadni, sem pedig azt vizsgálni nem lehet. A Ptk. 209. § (6) bekezdése értelmében ugyanis nem minősülhet tisztességtelennek a szerződési feltétel, ha azt jogszabály állapítja meg, vagy jogszabály előírásának megfelelően határozzák meg.

A kamat, díj, költség egyoldalú módosítását elismerő jogszabályi rendelkezéseknek racionális, mindkét szerződő fél érdekében álló indoka van. Az egyoldalú szerződésmódosítás biztosítja, hogy a hosszú távú szerződés ideje alatt a szolgáltatás és annak ellenértéke között a szerződés megkötésekor kialakult értékegyensúly fennmaradjon. Célja, hogy a tartós jogviszonyhoz kapcsolódó kalkulációkból származó kockázatot csökkentse, ezáltal megóvja a fogyasztót attól, hogy a pénzügyi intézmény a kalkulált jövőbeli költségemelkedést elővigyázatosságból már a szerződéskötéskor a fogyasztóra hárítsa, és ezáltal a kölcsön felvételét jelentősen megdrágítsa.

Az egyoldalú szerződésmódosítás joga tehát jogszabályban elismert, az adott szerződéstípus sajátosságai által indokolt, korlátozott jogosultság, amely azonban másfelől együttjár a Hpt.-ben szintén előírt azzal a kógens kötelezettséggel, hogy ha a változás a fogyasztóra kedvező, azt a fogyasztó javára is érvényesíteni kell. Ebből következően az egyoldalú szerződésmódosítás a pénzügyi intézmények számára nem csak jogosultság, hanem – ellentétes irányú változás esetén – egyoldalú szerződésmódosítási kötelezettség is (szimmetria elve).

2. A Hpt. az egyoldalú szerződésmódosítási jog gyakorlásának kógens törvényi korlátai között előírja, hogy a pénzügyi intézménynek előre, tételesen kell megjelölnie a későbbi változtatás lehetséges okait (ún. ok-lista). Amennyiben a pénzügyi intézmény az egyoldalú emelés jogát anélkül köti ki, hogy a módosításra okot adó körülményeket az üzletszabályzatában előzetesen meghatározta volna, a kikötés jogszabályba ütközik. Jogszabályba ütközik továbbá a kikötés például akkor is, ha a pénzügyi intézmény azt nem a Hpt. követelményeinek megfelelő módon fogalmazta meg, vagyis a módosításra okot adó körülmények meghatározása nem objektív és nem tételes (taxatív) jellegű. Az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó jogszabályba ütköző kikötés a tisztességtelen jelleget is megalapozó egyéb körülményektől függetlenül a Ptk. 200. § (2) bekezdése szerint semmis. A bíróság ezért az ilyen ügyekben először a szerződési kikötés jogszabályba ütközését vizsgálja.

Az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló tisztességtelen kikötés érvénytelenségéről viszont másik törvényhely, a Ptk. 209. §-a rendelkezik; a fogyasztóval kötött kölcsönszerződések tekintetében tehát az általános szerződési feltételek kikötéseinek tisztességtelen jellegét a Ptk. 209. §, és nem a Hpt. alapján kell megítélni.

Lényeges, hogy a Hpt. nem rögzíti, melyek lehetnek azok a konkrét tételes okok, amelyekre hivatkozva a pénzügyi intézmény a későbbiekben egyoldalúan módosíthatja a kamat mértékét. Az ok-listát a törvény nem tartalmazza; azt a pénzügyi intézmény maga határozza meg, előre egyoldalúan, az általános szerződési feltételei között.

Önmagában abból, hogy a pénzügyi intézmény az általános szerződési feltételekben az egyoldalú szerződésmódosítás jogát a Hpt.-ben írt követelményeknek megfelelő módon határozza meg, nem következik, hogy az ily módon körülírt okok – tartalmuk szerint – ne minősülhetnének a jóhiszeműség és tisztesség követelményét sértő, egyoldalúan és indokolatlanul a fogyasztóra hátrányos, tisztességtelen kikötéseknek. Az egyoldalú szerződésmódosítási jogra vonatkozó kikötés attól még minősülhet tisztességtelennek, hogy nem ütközik jogszabályba.

3. A Ptk. 209. § (6) bekezdésének rendelkezése folytán olyan feltétel tisztességtelensége bírósági vizsgálat tárgyát nem képezheti, melyet jogszabály határoz meg, vagy jogszabály előírásainak megfelelően határoznak meg. Ez azt jelenti, hogy ha jogszabály kimerítően (taxatív) határozza meg, hogy melyek lehetnek az egyoldalú szerződésmódosítás lehetséges indokai, akkor a jogszabályban nevesített okoknak a tisztességtelensége bíróság által nem vizsgálható. Nincs mód vizsgálni azt sem, hogy a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelő esetekben, az ott írtak betartásával történő szerződésmódosítás tisztességtelen-e.

A pénzügyi intézmény ilyen szabályozás esetén a jogszabályban szereplő feltételek körét nem bővítheti, azokat új feltételekkel nem egészítheti ki. Másfelől azonban ez nem jelenti azt, hogy a pénzügyi intézmény a jog-

szabályi rendelkezésekhez képest nem szűkítheti azon tények, körülmények körét, melyekben bekövetkező változás esetén az egyoldalú szerződésmódosítás jogát gyakorolhatja. A relatív kógenca folytán a saját akaratából az egyoldalú szerződésmódosításra lehetőséget adó okokat szűkítheti, ami azzal jár, hogy az általános szerződési feltételekbe nem foglalt, bár a jogszabályban egyébként szereplő feltétel bekövetkezése esetén az egyoldalú szerződésmódosítási jogával már nem élhet.

A fogyasztóval kötött, kizárólag lakáscélú hitel- és kölcsönszerződés, pénzügyi lízingszerződés esetében külön jogszabály, a 275/2010. (XII. 15.) Korm. rendelet taxatív (kimerítően) előírja, hogy konkrétan melyek lehetnek az egyoldalú módosítás, a kamatemelés lehetséges okai.

A fogyasztói kölcsönszerződésre vonatkozó Hpt. rendelkezések – szemben a 275/2010. (XII. 15.) Korm. rendeletben írtakkal – nem rögzítik, melyek lehetnek azok a konkrét tételes okok, amelyekre hivatkozva a pénzügyi intézmény a későbbiekben egyoldalúan módosíthatja a kamat, a költség, a díj mértékét. A Hpt. 210. § (3) bekezdése az egyoldalú szerződésmódosítás feltételeit taxatív nem határozza meg, csupán azt rögzíti, hogy a feltételnek tételesen meghatározottnak és objektívnek kell lennie. A 210. § (4) bekezdése pedig az arányosság és ténylegesség elvét, valamint egyéb, az árazási elvek tartalmára vonatkozó előírásokat tartalmaz, amelyek azonban a Ptk. 209. § (6) bekezdés kizáró rendelkezése alá nem esnek.

A törvényi keretszabályozás azt írja elő, hogy az egyoldalú szerződésmódosítás feltételeit – az ok-listát – a szerződésnek tartalmaznia kell, de azt nem határozza meg, hogy milyen feltételek bekövetkezése esetén lehet egyoldalúan a szerződést módosítani. A kógens keretszabályt a pénzügyi intézmény rendelkezési joga tölti meg tartalommal. Ilyen esetekben hivatkozni lehet arra, hogy a módosításra feljogosító egyik vagy másik, vagy valamennyi kikötés a tartalmában indokolatlanul és egyoldalúan előnyös a pénzügyi intézmény javára – hátrányos a fogyasztó számára –, ezért tisztességtelen; a feltétel tisztességtelenségének tartalmi vizsgálata pedig a bíróság jogkörébe tartozik. Vizsgálható a feltétel tisztességtelensége akkor is, ha az adott jogszabály diszpozitív rendelkezésében meghatározott feltételtől tér el a pénzügyi intézmény az általános szerződési feltételekben.

4. A Ptk. 209. § (5) bekezdése szerint a tisztességtelen szerződési feltételekre vonatkozó rendelkezések nem alkalmazhatók a főszolgáltatást megállapító, illetve a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás arányát meghatározó szerződési kikötésekre, ha azok egyébként világosak és érthetőek. A törvényi rendelkezés azt fejezi ki, hogy a tisztességtelen szerződési kikötés, mint érvénytelenségi ok a szerződéses jogok és kötelezettségek egyensúlyát, a „szerződési igazságosságot” védi, tehát nem a szolgáltatás és ellenszolgáltatás értékegyensúlyának sérelmét, hanem a felek közti egyenjogúság, a jogosultságok és kötelezettségek egyensúlyának a megbomlását kívánja szankcionálni.

Az egyoldalú szerződésmódosítási jog nem a szolgáltatás és ellenszolgáltatás viszonyát érinti, hanem azt kell vizsgálni, hogy az önmagában is többletjogosultságot biztosító egyoldalú hatalmasság kikötése és gyakorlása a jóhiszeműség és tisztesség követelményeit alapul véve milyen mértékben és milyen feltételek között indokolt vagy indokolatlan. A Ptk. kizáró rendelkezése nem alkalmazható a fogyasztónak nyújtandó szolgáltatás díjai módosításának mechanizmusára vonatkozó valamely kikötésre. E jogértelmezés helytállóságát támasztja alá az Európai Bíróságnak az Invitel ügyben hozott C-472/10. számú határozatában kifejtettek is.

5. A pénzügyi intézmények által megfogalmazott Magatartási Kódex – melyre a Hpt. maga is utal – nem jogszabály. A Magatartási Kódex a piaci önszabályozás keretében létrehozott olyan hasznos megállapodás (szabálygyűjtes), amely az adott kereskedelmi gyakorlat, kereskedelmi ágazat vonatkozásában a követendő magatartási szabályokat határozza meg azon vállalkozások számára, melyek a Kódexet magukra nézve kötelezőnek ismerik el. A pénzügyi intézményekkel szerződéses jogviszonyban álló adósokkal kialakult jogvitában azonban a Magatartási Kódex a másik, kívülálló szerződő félre vagy a bíróságra kötelező rendelkezésként nem vonatkozik. Önmagában tehát az, hogy az általános szerződési feltételben szereplő ok-lista megfelel a Magatartási Kódexben foglaltaknak, nem zárja ki a feltételek tisztességtelensége bíróság általi vizsgálatát.

6. A Ptk. szabályozza, hogy a szerződés valamely kikötése milyen törvényi feltételek mellett minősül tisztességtelennek, ami az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó szerződési feltételek kapcsán is irányadó.

A Hpt. külön is meghatároz olyan követelményeket, melyeknek az egyoldalú szerződésmódosításra feljogosító általános szerződési feltételeknek meg kell felelniük; ennek hiányában a kikötés törvénytört. A Hpt. 210. § (3) bekezdése kimondja, hogy az egyoldalú szerződésmódosítás jogát a hitelező akkor jogosult gyakorolni, ha a módosításra okot adó objektív körülmények tételes meghatározását a szerződés tartalmazza. A Hpt. 210. § (4) bekezdésének a) pontja rögzíti továbbá azt, hogy az egyoldalú szerződésmódosításra a szerződésben foglalt, a kamat, díj vagy költség mértékére hatást gyakorló ok alapján kerülhet sor; a c) pont szerint az adott kamatra, díjra vagy költségre kihatással bíró ok-okozati feltételeket együttesen, tényleges hatásuk arányában kell figyelembe venni; míg a d) pont a díj és költség emelésének éves maximumát határozza meg.

A pénzügyi intézmény és a fogyasztó közötti tartós pénzhasználati jogviszonyban előfordul, hogy a fogyasztó olyan időpontban készített üzletszabályzat kikötésének érvénytelenségét állítja, amikor a Hpt. fogyasztót védő rendelkezései nem, illetve nem ilyen tartalommal voltak hatályban. A Hpt. szabályainak visszaható hatálya nincs, ezért az általános szerződési feltételek e jogszabályba nem ütközhetnek. A fogyasztó hivatkozhat azonban arra, hogy az egyoldalú szerződésmódosítási jogra vonatkozó kikötés a Ptk-nak az üzletszabályzat készítése, illetve a szerződés megkötése időpontjában irányadó, akkor hatályos rendelkezései szerint tisztességtelen – a fogyasztóra indokolatlanul, egyoldalúan hátrányos – kikötésnek minősült, ezért érvénytelen. Nem ütközik a visszaható hatályú jogalkalmazás tilalmába, ha a bíróság a szerződéskötés időpontjában hatályos Ptk. rendelkezések alapján az általános szerződési feltétel tisztességtelenségét állapítja meg olyan okból, amelyet utóbb a külön törvény – adott esetben a kialakult joggyakorlat tapasztalatait felhasználva – kötelezően is szabályoz.

A pénzügyi intézmény által az egyoldalú szerződésmódosítást megalapozó ok-lista, annak egyes esetei semmiképpen lehetnek akkor is, ha kifejezetten nem ütköznek a Hpt. rendelkezéseibe. Tisztességtelen a kikötés, ha a jóhiszeműség és tisztesség követelményeit sértő módon, indokolatlanul, egyoldalúan előnyös a pénzügyi intézmény számára. A feltétel tisztességtelen voltának megállapításakor vizsgálni kell a szerződéskötéskor fennálló minden olyan körülményt, amely a szerződés megkötésére vezetett, továbbá a kikötött szolgáltatás természetét, az érintett feltételnek a szerződés más feltételeivel vagy más szerződésekkel való kapcsolatát. A kikötés tisztességtelen, ha nem egyeztethető össze általában a szerződésre, illetve az adott szerződéstípusra vonatkozó alapvető elvek, rendelkezések lényegi gondolatával. Ilyen szempontok mellett az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó kikötés különösen az alábbi esetekben lehet tisztességtelen.

a) Az általános szerződési feltétel tisztességtelenségét – tartalmától függetlenül – a Ptk. 209. §-ának (4) bekezdése szerint önmagában az is megalapozza, ha a feltétel nem világos vagy nem érthető. Az egyértelmű és érthető megfogalmazás követelményének a sérelme esetén – a főszabálytól eltérően – a főszolgáltatást megállapító, illetve a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás arányát meghatározó szerződési kikötésekre is alkalmazhatók a tisztességtelen szerződési feltételekre vonatkozó rendelkezések (Ptk. 209. § (5) bekezdés).

A világos és érthető megfogalmazás körében abból indokolt kiindulni, hogy a fogyasztó a gazdasági vagy szakmai tevékenysége körén kívül eső célból szerződést kötő személy. Az átlagos fogyasztó tehát nem rendelkezik különleges szakismerettel és szakértelemmel, ugyanakkor az ügyletkötés kockázata őt is terheli.

A pénzügyi kötelekben – az átlagfogyasztó által nem feltétlenül ismert – szakkifejezések használata, adott esetben matematikai formulák (képletek, algoritmusok) alkalmazása elkerülhetetlen. A szakmai fogalmak (például BUBOR, EURIBOR, SWAP ügylet stb.) használata önmagában nem tisztességtelen. Lényeges követelmény viszont, hogy az általános szerződési feltételek a fogyasztó számára áttekinthető szerkezetben jelenjenek meg. A több szerződés megkötése céljából előre elkészített, különböző rendeltetésű kölcsönszerződésminták gyakran utalnak a külön okiratokba foglalt, másutt elhelyezett üzletszabályzatra, hirdeteményre, és ilyenkor az átlagfogyasztó számára – az utaló szabályok bonyolultsága miatt – nem követhető, hogy mely általános szerződési feltételek mely kikötései vonatkoznak az általa megkötött konkrét jogügyletre. Ha az általános szerződési feltételek szerkezeti kialakítása nem áttekinthető, követhetetlen, szükségtelenül bonyolult, a szerződési feltétel az egyértelmű és érthető megfogalmazás követelményébe ütközik. Elvárás az is, hogy a kikötés – az ügylet sajátosságai által indokolt szakmaiságon kívül – az átlagfogyasztó számára közérthető stílusban és olvasható formátumban kerüljön megszövegezésre. Önmagában is tisztességtelen a szerződési feltétel, ha ezen okokból – az egyértelmű, világos és érthető szerkesztés és megszövegezés hiánya miatt – a fogyasztónak nem volt tényleges lehetősége a kikötés alapos megismerésére, a szerződés megkötése előtt.

A kölcsönszerződés megkötése során ugyanakkor a fogyasztónak is a jóhiszeműség és tisztesség követelményének, az együttműködési kötelezettségének megfelelően úgy kell eljárnia, ahogy az adott helyzetben általában elvárható (Ptk. 4. § (1), (4) bekezdés).

Elvárható a fogyasztótól, hogy a rendszerint nagy összegű és hosszabb távra szóló ügylet jellegéhez, nagyságrendjéhez, a vállalt kockázat mértékéhez igazodóan tájékozódjon a szerződés megkötése előtt. A szerződési feltételeket tartalmazó okiratot – az átlagfogyasztótól elvárható gondossággal – át kell tanulmányoznia, és ha a szerződésben olyan rendelkezéseket észlel, amelyeket nem ért, megfelelő magyarázatot igényelhet. Szükség esetén határidőt kérhet a szerződés áttanulmányozásához, és adott esetben igénybe veheti jogban jártas szakember közreműködését, kikerheti véleményét.

b) Az egyoldalú szerződésmódosítást biztosító általános szerződési feltételekben szereplő kikötés alaki szempontból akkor nem tisztességtelen, ha a szerződéskötés időpontjában előre tételesen meghatározza a módosításra okot adó körülményeket (ok-listát tartalmaz). A tételes meghatározás követelményének akkor felel meg a kikötés, ha az ok-lista teljes körűen és nem példálózva jelöli meg az egyoldalú szerződésmódosításra okot adó körülményeket, azaz olyan zárt rendszert alkot, amely a figyelembe vehető tények és körülmények taxatív felsorolását tartalmazza.

c) Az előre tételesen meghatározott kikötésnek objektívnek kell lennie, azaz olyan, a szerződéskötést követően beálló külső körülményt kell megjelölni, amelyet nem a pénzügyi intézmény idézhet elő, vagyis nem szubjektív (tőle függő) döntése, magatartása következtében állhat elő, annak előidézésében a felek szerepet nem játszanak, tőlük független tényezők eredménye.

Tisztességtelen tehát az ok-listában szereplő olyan körülmény-változás megjelölése, amelynek bekövetkeztét vagy mértékét a pénzügyi intézmény egyoldalúan képes meghatározni (pl.: a tulajdonosi hozamelvárás változása).

d) Az ok-listával kapcsolatos alapvető elvárás, hogy az ok-listában meghatározott feltétel változása ténylegesen hatást gyakoroljon a szerződésben meghatározott kamatra (díjra, költségre). Nem szerepeltethető jogszerűen olyan tényező az ok-listában, mely szakmailag indokolatlan, mert a kamatra (díjra, költségre) kihatással nincs, azaz semmilyen okszerű kapcsolatban nem áll a kamat (díj, költség) mértékével.

Az arányosság szempontjából kiindulópont, hogy a fogyasztóval szerződő pénzügyi intézmény – amely a szerződést gazdasági–szakmai tevékenysége körében köti – előre kalkulálja a kölcsönnyújtás kockázatait, és azokat a Hpt. szerint kezelni is köteles. Az egyoldalú szerződésmódosítás jogát nem lehet egyoldalú haszon-szerzésre fordítani. Az emelés mértéke nem lehet magasabb, mint a körülmény-változásnak a kamatra (díjra, költségre) gyakorolt hatása, és – másfelől – a fogyasztó számára kedvező változást is érvényesíteni kell.

A Hpt. 210.§-a (4) bekezdésének a)-c) pontjai – az árazási elvek kapcsán – rögzítik a tényleges hatás, a szimmetria és az arányosság elve betartásának kötelezettségét. A hitelező pénzügyi intézménynek árazási elveit írásban kell rögzítenie. Az árazási elvek határozzák meg a pénzügyi intézmények árképzési gyakorlatát, vagyis azt, milyen ügyfeleknek, mennyiért, milyen árazási és árváltoztatási mechanizmusokkal értékesítik szolgáltatásaikat, hogyan állapítják meg a kockázati felárat, milyen referencia kamatokat alkalmaznak, milyen kötelezettségeket hogyan vesznek figyelembe, milyen módszereket, statisztikai eloszlásokat, modelleket használnak a különböző szolgáltatások ellenértékének megállapításánál. Az árazási elvek azonban a pénzügyi intézménnyel szerződő felek, így a fogyasztók számára nem nyilvánosak, azok megfelelőségét, valamint alkalmazásának gyakorlatát a PSZAF jogosult ellenőrizni a Hpt. 210. § (5) bekezdésében foglaltak szerint.

e) Az ok-listával kapcsolatban további elvárás az átláthatóság (transzparencia) érvényesülése. Az átláthatósági követelménynek a bankok például akkor tudnak eleget tenni, ha a szerződésben:

- pontosan meghatározzák, mit tekintenek irányadó referencia kamatnak, illetve milyen képletet alkalmaznak a kamat, a költség és a díj módosításával összefüggésben;
- megjelölik, hogy milyen időközönként vizsgálják felül a kamatlábat (kamat periódusok); milyen időközönként alkalmazzák a képletet; továbbá rögzítik azt, hogy az egyoldalú szerződésmódosítás feltétele bekövetkezésekor a fordulónapi helyzetet, a periódus átlagát illetően pontosan mit vesznek figyelembe;
- szükség szerint meghatározzák azt a legkisebb kiigazítási értéket, amely alatt nem módosíthatják a kamatot sem a fogyasztó hátrányára, sem előnyére.

f) Az egyoldalú szerződésmódosítás esetére – mivel az a fogyasztó kötelezettségeire kihat – biztosítani szükséges a felmondás jogát. Ezt előírhatja maga a jogszabály is, ennek hiányában az általános szerződési feltételek között indokolt rendezni: a módosítást hogyan kell a fogyasztó tudomására hozni, és mennyi idő áll a fogyasztó rendelkezésére ahhoz, hogy felmondási jogával éljen. E szerződési rendelkezések tisztességessége is vizsgálat tárgyát képezheti. Önmagában a felmondás jogának kikötése ugyanakkor nem teszi az egyoldalú szerződésmódosítást tisztességgé. A felmondási jog gyakorlásával együtt járó jogkövetkezmények – az egyösszegű visszafizetési kötelezettség, a hitelkiváltás magas tranzakciós költsége – miatt ugyanis az a fogyasztó számára gyakran nem jelent reális alternatívát a szerződésmódosítással szemben.

g) A fogyasztó terhére történő egyoldalú szerződésmódosítás lehetősége csak akkor tisztességes, ha nem csak a fogyasztó hátrányára történő körülményváltozás hatásának áthárítását teszi lehetővé, hanem egyidejűleg kötelezettségként kezeli a fogyasztó javára történő körülmények megváltozása esetén annak a fogyasztó javára történő érvényesítését az arányosság elvének érvényre juttatása mellett. Ellenkező esetben a szerződéskötéskor kialakult értékegyensúly felbomlik.

7. A fogyasztói kölcsönszerződésekben szereplő kamatkikötések eltérő tartalmúak lehetnek és az üzleti kockázatok viselésének kérdése a később ismertetendő valódi egyoldalú szerződésmódosítás esetén merül fel.

- Fix kamatozású kölcsönszerződés esetén a bank egyáltalán nem jogosult egyoldalúan a kamat mértékét módosítani. Ebben az esetben a pénzintézet a tartós futamidő alatti, a körülmények megváltozásából eredő minden kockázatot előzetesen kalkulálja. Emiatt a hitel – a kamat mértékében is kifejeződően – adott esetben lényegesen drágább. Ez egyben azt is jelenti, hogy a pénzügyi körülmények fogyasztóra nézve kedvező változásának hatását sem köteles a pénzügyi intézmény a fogyasztó javára érvényesíteni.

- A változó kamatozású kölcsönszerződések esetében a felek alkalmazhatják azt a megoldást, hogy a kamatszintet egy meghatározott, változó viszonyítási alaphoz, referencia kamatlábhoz (pl.: a BUBOR, EURIBOR, állampapír átlaghozama, a jegybanki alapkamat stb.) kötik. A megállapodás alapján a kamatszint – a szerződésben rögzített algoritmus, képlet alkalmazásával – automatikusan követi a viszonyítási referencia-kamat változását. A kamatszint módosulása a meghatározott referencia kamat változásával együtt, automatikusan megy végbe, vagyis ebben az esetben a pénzintézet részéről nem az egyoldalú jogosultság gyakorlása eredményeként változik a kamat.

A pénzügyi intézménynek nincs mérlegelési lehetősége, a kamatmódosítás nem egyoldalú akaratnyilatkozat eredményeként, hanem a szerződés előre rögzített tartalma szerint következik be, azaz, ha a szerződés alapján a pénzügyi intézmény értesíti a fogyasztót a kamatszint megváltozásáról, az értesítésnek csak deklaratív hatálya van. Az ilyen típusú változó kamatozású kölcsönszerződések esetében valójában nem következik be szerződésmódosítás, mivel a kamatszint változás az eredeti, szerződéskötés kori tartalomnak megfelelően a szerződés tartalmának módosulása nélkül következik be (értékmegtartó klauzula).

A fogyasztóval ingatlanon alapított, jelzálogjog fedezete mellett kötött kölcsönszerződésben – a Hpt. 210/B § 2012. április 1-től hatályos (1)-(3) bekezdései szerint – a kamat változását a pénzügyi intézménynek kötelezően vagy referencia-kamatlábhoz kötve, vagy pedig úgy kell meghatározni, hogy a kamat mértéke a kölcsönszerződésben meghatározott 3, 5 vagy 10 éves kamatperiódus alatt rögzített. A kamaton felül rendszeresen fizetendő kamatjellegű díj, költség nem számítható fel. Az ilyen fogyasztói szerződésben a pénzügyi intézmény egyoldalúan kamatot nem emelhet, hanem a kamat változása a szerződés tartalmának megfelelően következhet be.

- Más a helyzet az olyan változó kamatozású kölcsönszerződések esetén, amikor a pénzügyi intézmény az ok-listában szereplő valamely körülmény megváltozására hivatkozva emeli a kamatot (ún. kamat-kiigazító kikötések). Ebben az esetben a pénzügyi intézmény a szerződés egyoldalú módosításának előre kikötött joggal él, egyoldalú hatalmasságot, alakító jogot gyakorol (valódi egyoldalú szerződésmódosítási jog).

A rendes üzleti kockázat alatt a szerződés megkötése (módosítása) és teljesítése közötti időszakban felmerülő, a szerződés megkötésekor, illetve egyoldalú módosításakor a pénzügyi intézmény által kellő gondossággal eljárva előre látható, felmérhető, figyelembe vett és kezelt kockázat értendő. A rendes üzleti kockázat körébe eső, a pénzügyi intézményt érő érdeksérelmek a fogyasztókra nem háríthatók át, mert a kockázatok felmérése és kezelése a pénzügyi intézmény kötelezettsége (Hpt. XII-XIII. fejezet). Ezekkel a pénzügyi intézménynek – amely a fogyasztói szerződést gazdasági vagy szakmai tevékenysége körében köti (Ptk. 685. § e) pont) –, az ellenszolgáltatás mértékének megállapításakor számolnia kell. Ezért az előre látható, az ellenérték megállapításánál figyelembe vett, illetve kezelt (vagy kellő gondosság tanúsítása esetén figyelembe vehető, kezelhető) kockázatok tényleges bekövetkezésekor áthárításával a pénzügyi intézmény egyoldalú és indokolatlan előnyhöz jutna. Ez a gyakorlatban például azt jelenti, hogy ha az adott körülményre vonatkozó várakozások szélső értékei a szerződéskötés, illetve a megelőző szerződésmódosítás alkalmával figyelembe vett időszak, illetve a szerződésmódosítást követő, azonos időszak vonatkozásában lényegében változatlanok, a körülmények változása nem állapítható meg, így a szerződés egyoldalú módosításának nincs helye.

Amennyiben a pénzügyi intézmény előzetes üzleti számításai, melyeket a kamat, díj és költség meghatározásánál alkalmaz üzleti titkot képeznek, és a fogyasztók által nem ismerhetők meg, a pénzügyi intézményt terhelő annak bizonyítása, hogy az előre látott, felmért, kezelt kockázatokat meghaladó változás következett be.

A rendes üzleti kockázat viselésével kapcsolatos követelményt azonban nem kell feltétlenül magában az általános szerződési feltételekben megfogalmazni. Az ok-listára vonatkozó kikötés nem tisztességtelen önmagában azért, mert nem tünteti fel külön, hogy a pénzügyi intézmény az ok-listában egyébként szereplő valamely körülmény megváltozása esetén az egyoldalú szerződésmódosítás jogával csak akkor élhet, ha a körülmény előre nem látható megváltozása a pénzügyi intézmény számára a rendes üzleti kockázatot meghaladó mértékű érdeksérelmet okoz. Az ok-listában szereplő körülményeket ugyanakkor egységesen akként kell értelmezni, hogy az ott felsorolt körülményeknek a szerződés megkötését követő megváltozása akkor teszi indokolttá – a jóhiszeműség és tisztesség elvének megfelelően – a szerződés egyoldalú módosítását, ha e körülmények előre nem látható változása a pénzügyi intézmény számára a rendes üzleti kockázatán, ellenőrzési körén kívül eső érdeksérelmet okoz. Azt pedig, hogy a pénzügyi intézmény e szempont betartásával járt-e el, a tényleges szerződésmódosításkor, a kamat (díj, költség) emelésekor lehet és kell vizsgálni.

A kifejtettek megfelelően irányadók a díj és a költség egyoldalú módosítására is, abban az esetben is, ha a kamat egyébként fix vagy referencia kamatlábhoz kötött.

8. a) Az érvénytelenség alapvető joghatása az, hogy a felek által célzott joghatások nem érhetők el (1/2010. (VI. 28.) PK vélemény 2. pont), ezért a szerződés azon kikötései és rendelkezései, amelyek tekintetében az érvénytelenségi ok fennáll, joghatás kiváltására nem alkalmasak.

Az érvénytelenség további jogkövetkezésményei szempontjából a tisztességtelen kikötés, mint speciális érvénytelenségi ok sajátosságaira is figyelemmel kell lenni. A Ptk. 209/A. § (2) bekezdése értelmében ugyanis fogyasztói szerződésben az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló, továbbá a fogyasztóval szerződő fél által egyoldalúan, előre meghatározott és egyedileg meg nem tárgyalt tisztességtelen kikötés a semmis. Hasonlóképpen a Ptk. 209/A. § (1) bekezdése értelmében a sérelmet szenvedett fél nem a szerződést, hanem a szerződés részévé váló tisztességtelen kikötést támadhatja meg. A tisztességtelen kikötés tehát nem a szerződés egészét, hanem kizárólag a kikötéssel érintett részét – magát a tisztességtelen feltételt – teszi érvénytelenné. A Ptk. 239.§-ának (2) bekezdése alapján pedig a fogyasztói szerződés részbeni érvénytelenség esetén csak akkor dől meg, ha a szerződés az érvénytelen rész nélkül nem teljesíthető.

Fogyasztói kölcsönszerződések esetén a fogyasztó érdeke rendszerint kifejezetten ellentétes az egész szerződés megdőlésével, mivel az azonnali, egyösszegű visszafizetési kötelezettségének a beálltát eredményezné. A fogyasztó célja és érdeke ezzel szemben az, hogy a szerződés a tisztességtelen része nélkül legyen érvényes a felek között.

A 93/13/EGK irányelv 6. cikkének (1) bekezdése ezért is rendelkezik úgy, hogy a „fogyasztókkal kötött szerződésekben az eladó vagy szolgáltató által alkalmazott tisztességtelen feltételek a saját nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, és ha a szerződés a tisztességtelen feltételek kihagyásával is teljesíthető, a szerződés változatlan feltételekkel továbbra is köti a feleket.”

Az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tévő feltételek közül egy, több esetleg valamennyi feltétel érvénytelensége nem vezethet olyan eredményre, hogy emiatt az elhagyott feltételek nélkül a szerződés ne lenne teljesíthető, ami az egész szerződés megdőléséhez vezetne. Arra azonban nincs mód, hogy a bíróság az érvénytelen szerződési feltétel mellőzése helyett a felek akaratát mintegy „pótolja”, és a tisztességtelen megállapodás helyett új, a szerződési igazságosságot, jogegyenlőséget helyreállító kikötést konstruáljon, vagy pedig ennek érdekében az érvénytelen szerződési feltételt úgy egészítse ki, hogy valójában egy korábban nem létező, új – tisztességes – szerződési feltételt alakítson ki.

b) Előállhat olyan eset – így az egyoldalú szerződésmódosítást megalapozó ok-listával összefüggésben is –, amikor az érintett szerződési feltételnek nem az egésze, hanem csak meghatározott, jól behatárolható része tisztességtelen. A részben tisztességtelen szerződési kikötésre a részleges érvénytelenség szabályai az irányadók. Ez az értelmezés van összhangban a Ptk. 228.§-ának (3) bekezdésével, amely szerint az érthetetlen, ellentmondó, jogellenes vagy lehetetlen feltétel semmis; az ilyen feltétellel kötött szerződésre a részleges érvénytelenség szabályait (239. §) kell alkalmazni. Az érvénytelenség általános jogkövetkezésményei szerint annak nem lehet akadálya, hogy a bíróság ne a részben tisztességtelen szerződési kikötés egészének, hanem csak a tisztességtelen jellegét okozó részének érvénytelenségét állapítsa meg és azt mellőzze.

Az ok-listában szereplő feltételek egyikének, másikának tisztességtelensége tehát nem azt eredményezi, hogy a pénzügyi intézményt egyáltalán nem illeti meg az egyoldalú szerződésmódosítás joga, hanem csak azt, hogy a tisztességtelenül megállapított feltétel bekövetkezése esetén nem illeti meg.

A bíróság – ha a fogyasztó a Ptk. 239/A. § (1) bekezdése alapján a szerződés egyes rendelkezései érvénytelenségének megállapítását az érvénytelenség egyéb következményei alkalmazása nélkül kéri – ítéletében azt állapítja meg, hogy a szerződés mely érvénytelen kikötés (vagy a kikötés mely érvénytelen részének) elhagyásával, egyebekben azonban változatlan feltételekkel köti a feleket. Kérelem esetén adott esetben arra is kötelezheti a pénzügyi intézményt, hogy a fogyasztó fizetési kötelezettségét a semmis kikötés mellőzésével, a nélkül számítsa újra.

9. a) A Ptk. 209/A.§-ának (2) bekezdése szerint a fogyasztói szerződésben az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló tisztességtelen kikötés semmis. A semmisségre csak a fogyasztó érdekében lehet hivatkozni. A szerződés semmisségét a bíróság az előtte folyó eljárásban hivatalból észleli (2/2010. (VI. 28.) PK vélemény 4. pont), így a fogyasztói kölcsönszerződésben az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló feltétel tisztességtelen voltát is hivatalból kell észlelnie, ha az a fogyasztó érdekében áll, de csak a kereseti kérelem keretei között. Olyan szerződési kikötés hivatalból vizsgálat tárgyát nem képezheti, melynek érvénytelensége az adott jogvita elbírálását nem érinti.

A kereset elbírálása szempontjából lényeges szerződési feltétel tisztességtelen voltát a bíróságnak hivatalból észlelnie kell, ha annak tisztességtelensége a rendelkezésre álló iratok alapján megállapítható, és az a fogyasztó érdekében áll. Bizonyítás hivatalbóli lefolytatására nincs törvényes lehetőség.

b) A fogyasztói kölcsönszerződésben az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló olyan kikötés, amelyet a fogyasztóval szerződő fél már módosított, illetve mellőzött, a módosítás, illetve mellőzés időpontjától kezdve – általában a jövőre nézve – nem alkalmazható. A kikötés korábbi alkalmazása is okozhat azonban olyan jogsérelmet, amely a szerződési feltétel tisztességtelen voltának megállapítását szükségessé teheti.

A Ptk. 209/B.§-ának (2) bekezdése lehetővé teszi, hogy a bíróság a fogyasztókkal történő szerződéskötések céljából meghatározott és nyilvánosan megismerhetővé tett, de nem alkalmazott általános szerződési feltétel tisztességtelenségét vizsgálja és megállapítsa. Még inkább helye van ennek akkor, ha a kikötés az általános szerződési feltételek részévé vált ugyan, de az abból adódó lehetőségekkel a fogyasztóval szerződő fél nem élt. Egy ilyen múltbéli önkorlátozás ugyanis nem biztosítja a fogyasztót arról, hogy a vele szerződő fél a kikötés alkalmazásától a jövőben is tartózkodni fog, és ez által jogait a jövőben sem éri sérelem, ezért a fogyasztó jogai védelme érdekében alappal kérhető e feltétel tisztességtelenségének megállapítása.

A Ptk. 209. § alapján egyébként sem a pénzügyi intézmény joggyakorlását, hanem azt kell megítélni, hogy a kikötés indokolatlanul, egyoldalúan hátrányos, tisztességtelen-e, függetlenül attól, hogy a pénzügyi intézmény ténylegesen alkalmazta-e. Az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó kikötés tisztességtelen lehet akkor is, ha azt a pénzügyi intézmény a későbbiekben a gyakorlatában nem alkalmazta: a kikötés tisztességtelen jellege nem függ az alkalmazójának tisztességes eljárásától. Keresettel nem a pénzügyi intézmény tisztességtelen eljárása, hanem az általa megfogalmazott üzletszabályzat tisztességtelen kikötése támadható, így a bíróság nem a pénzügyi intézmény tisztességtelen eljárását vizsgálja, hanem a tisztességtelen kikötés érvénytelenségét állapítja meg.

c) A gyakorlatban többször előfordul, hogy a fogyasztó amiatt támadja az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó kikötést, mert annak tényleges tartalmát nem ismerhette meg.

A Ptk. 205/B.§-a szerint az általános szerződési feltétel csak akkor válik a szerződés részévé, ha alkalmazója lehetővé tette, hogy a másik fél annak tartalmát megismerje, és ha azt a másik fél kifejezetten vagy ráutaló magatartással elfogadta. Külön tájékoztatni kell a másik felet arról az általános szerződési feltételről, amely a szokásos szerződési gyakorlattól, a szerződésre vonatkozó rendelkezésektől lényegesen vagy valamely korábban a felek között alkalmazott kikötéstől eltér. Ilyen feltétel csak akkor válik a szerződés részévé, ha azt a másik fél – a külön, figyelemfelhívó tájékoztatást követően – kifejezetten elfogadta. Erre tekintettel az olyan általános szerződési feltételek között szereplő szerződési kikötés, amelyet a fogyasztó nem ismerhetett meg, nem válik a szerződés részévé; külön azonban csak azokra a feltételekre (okokra) kell felhívni a figyelmét, amelyek esetleg lényegesen eltérnek a szokásos szerződési gyakorlattól, a szerződésre vonatkozó rendelkezésektől, vagy valamely korábban a felek között alkalmazott kikötéstől. Önmagában a fogyasztói kölcsönszerződés részét képező általános szerződési feltételben szereplő, az egyoldalú szerződésmódosításra lehetőséget biztosító ok-lista nem tekinthető a szokásos szerződési gyakorlattól eltérő szerződési rendelkezésnek, hiszen ennek lehetőségét a jogi szabályozás – bár többször módosított feltételek mellett – már huzamos idő óta lehetővé teszi.

Ha az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó kikötés nem válik a szerződés részévé, a létre nem jött szerződési tartalom érvénytelen sem lehet. Az ilyen kikötés tisztességtelensége ezért nem vizsgálható.

10. a) A pénzügyi intézmény egyoldalú szerződésmódosítása, a kamat, a díj, a költség egyoldalú emelése az esetek egy részében akkor válik jogvita tárgyává, miután e jogát a pénzügyi intézmény – akár többször, visszatérően – már gyakorolta. Az egyoldalú szerződésmódosítás tényleges megtörténtét követően a pénzügyi intézmény a szerződésmódosítás érvényességét vitató fogyasztóval szemben rendszerint arra hivatkozik, hogy a szerződésben kifejezetten kikötött jogával élt.

A fogyasztó azonban éppen a szerződés e részének érvényességét vitatja: önmagában attól, hogy a felek megállapodása folytán az általános szerződési feltételek közt szereplő ok-lista a kölcsönszerződés részévé vált, a kikötés tartalma lehet tisztességtelen, ezért annak érvénytelensége a fogyasztó hivatkozhat.

A tényleges egyoldalú szerződésmódosítással összefüggésben a fogyasztó jogvita tárgyává teheti egyfelől azt, hogy a szerződésmódosításra az általános szerződési feltételekben szereplő kikötésnek megfelelően, azaz szerződésszerűen került-e sor – ez a kikötés érvényességét nem érinti –, és másfelől azt is, hogy az általános szerződési feltételekben szereplő kikötés már eredetileg, a szerződéskötéskor tisztességtelen, érvénytelen volt.

Ha az egyoldalú szerződésmódosítás joga a pénzügyi intézményt a kikötés érvénytelensége (részleges érvénytelensége) miatt az adott esetben nem illette volna meg, a szerződés egyoldalú módosítása sem történhetett meg érvényesen, így a szerződés a felek között a módosítást megelőző tartalommal érvényes.

Erre tekintettel az egyoldalú szerződésmódosítás érvényességét vitató perben is vizsgálható az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó, az általános szerződési feltételek között szereplő kikötés, illetve az ahhoz tartozó ok-lista érvényessége.

b) A fogyasztói kölcsönszerződésben a kamat, a költség és a díj meghatározása tipikusan az általános szerződési feltételek részét képezi, így annak egyoldalú módosítására is tipikusan olyan formában (például hirdetmény) kerül sor, amely a Ptk. 205/A §-ának (1) bekezdésének megfelelő általános szerződési feltétel alkal-

mazásának minősül. Erre tekintettel a fogyasztói kölcsönszerződést egyoldalúan módosító általános szerződési feltétel érvényessége is lehet közérdekű kereset tárgya a Ptk. 209/B. § (1) és (2) bekezdése alapján. A közérdekű kereset indítására jogosult szervezet kérheti a módosított általános szerződési feltételekben szereplő új összegű kamat, költség, díj érvénytelenségének a megállapítását arra hivatkozással, hogy a módosítás jogszabályba ütközött, illetve tisztességtelen volt.

c) Az egyoldalú szerződésmódosítás kapcsán indult perekben vizsgálat tárgyát képezheti, hogy a szerződés módosítására az általános szerződési feltételekben szereplő kikötésnek megfelelően került-e sor; azaz

- az egyoldalú szerződésmódosítás feltétele ténylegesen bekövetkezett-e;
- a módosítás tartalmilag megfelelt-e az arányosság és a szimmetria elvének.

Az arányosság elve betartásának vizsgálata során figyelemmel kell lenni arra, hogy a tartós pénzkötelmi jogviszonyban a szerződés megkötése után megváltozott olyan körülmények vehetők csak figyelembe a konkrét szerződésmódosítás során, amelyekkel a fogyasztóval szerződő pénzügyi intézmény az előzetes kalkulációk során a megfelelő gondossággal eljárva sem számolhatott előre. A kellő gondosság mellett előre látható kockázatok felmérése és kezelése a pénzügyi intézmény rendes üzleti kockázata körébe esik, és csak az e körbe nem tartozó, az ellenőrzési-tevékenységi körén kívül eső változásokat háríthatja át a fogyasztóra.

Az ok-listában szereplő körülményeknek a szerződéskötéskor fennállott helyzethez viszonyított változása tehát nem jelenti feltétlenül azt, hogy a szerződésben meghatározott kamatmérték megváltoztatása indokolt. A bekövetkezett változásnak meg kell haladnia a normálisan vállalható üzleti kockázatot.

A rendes üzleti kockázat határainak mérlegelése során, annak megítélésakor, hogy a körülmények változása a pénzügyi intézmény számára a rendes üzleti kockázatot meghaladó mértékű érdeksérelemmel jár-e, figyelemmel kell lenni a pénzügyi szolgáltatások, a hitelezői jogviszonyok sajátosságaira. Nyomatékkal értékelni kell a pénzügyi intézmények közvetítő szerepéből adódó érdekkiegyensúlyozást, a betétesek védelmét, ezzel összefüggésben a felelős hitelezés elvét. Mérlegelés körébe kell vonni a pénzügyi szolgáltatásoknak az átlagosnál gyakoribb, hektikus gazdasági háttérmozgásokra való fokozott érzékenységét, azt, hogy a pénzügyi folyamatok előreláthatósága korlátozott, gyakran kiszámíthatatlan. Mindezen szempontok együttes értékelése nyújthat eligazítást abban a kérdésben, hogy a kikötés a pénzügyi intézményre nézve a jóhiszeműség és tisztesség követelményeit sértő módon, indokolatlanul és egyoldalúan előnyös – a fogyasztóra indokolatlanul és egyoldalúan hátrányos –, azaz tisztességtelen, így érvénytelen vagy sem.

Ha a fogyasztóval szerződő fél által hivatkozott körülmény változása ténylegesen nem következett be, vagy a kamat, a költség, a díj mértékére nem volt befolyással, illetve ha a kamat, költség, díj mértékének növelése indokolatlan volt, nem állt arányban a változás mértékével, az egyoldalú szerződésmódosítás érvénytelen (részben érvénytelen), mert adott esetben hiányzik az egyoldalú módosítás szerződési jogalapja.

Az is vizsgálat tárgyát képezheti, hogy a fogyasztóra kedvező változásokat ugyanolyan arányban érvényesíti a pénzügyi intézmény, mint a fogyasztóra hátrányos változásokat vagyis a szimmetria elvét betartja-e.

Azokban a perekben, melyeknek tárgya az egyoldalú szerződésmódosítás érvénytelensége, rendszerint a pénzügyi intézmények vannak abban a helyzetben, hogy azokat az adatokat szolgáltatásuk, amelyek alapján megítélhető, hogy az egyoldalú szerződésmódosításra jogszerűen, a jóhiszeműség és tisztesség követelményeit betartva került sor. E körülménynek a bizonyítási eljárás során van jelentősége.

BKv 98. sz. büntető kollégiumi vélemény

A Be. 603. § (7) bekezdése nem új hatásköri szabály, hanem átmeneti rendelkezés; a 2012. január 1-jén folyamatban lévő büntetőügyeket az a bíróság tárgyalja le, amely előtt ezen időpontban az eljárás folyamatban van.

I.

Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény és egyes törvények pénzügyi bűncselekményekkel összefüggő módosításáról rendelkező 2011. évi LXIII. törvény (a továbbiakban: Módtv.) a költségvetést sértő bűncselekményeket [adócsalás (Btk. 310. §), munkáltatással összefüggésben elkövetett adócsalás (Btk. 310/A. §), visszaélés jövedékkel (Btk. 311. §), a jövedéki orgazdaság (Btk. 311/A. §), a csempészet (Btk. 312. §), továbbá a jogosulatlan gazdasági előny megszerzése (Btk. 288. §), az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértése (Btk. 314. §), illetve ÁFA-ra elkövetett csalás (Btk. 318. §)] újrakodifikálta.

Ennek során

- a jogosulatlan gazdasági előny megszerzése (Btk. 288. §) törvényi tényállását, az ahhoz kapcsolódó értelmező rendelkezést (Btk. 288/A. §),
- a munkáltatással összefüggésben elkövetett adócsalás (Btk. 310/A. §),
- a visszaélés jövedékkel (Btk. 311. §),
- a jövedéki orgazdaság (Btk. 311/A. §),
- a csempészet (Btk. 312. §) és
- az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértése (Btk. 314. §) önálló törvényi tényállását 2012. január 1. napjával hatályon kívül helyezte,
- a Btk. 309. §-ába visszaélés társadalombiztosítási, szociális vagy más jóléti juttatással elnevezéssel,
- az adócsalás (310. §) helyébe költségvetési csalás elnevezéssel,
- a munkáltatással összefüggésben elkövetett adócsalás (Btk. 310/A. §) helyébe a költségvetési csaláshoz kapcsolódó felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettség elmulasztása néven új törvényi tényállást iktatott be (Módtv. 1-3. §).

Ezen változásokhoz hozzáigazította a Btk. 313/E. §-a szerinti értelmező rendelkezéseket (Módtv. 4. §), módosította továbbá a Btk. 326. §-a szerinti orgazdaság törvényi tényállását (Módtv. 5. §), valamint a Be. 16. § (1) bekezdésének h) pontját és 36. § (2) bekezdésének c) pontját. Ez utóbbi – az eljárási törvényben – a törvényszék elsőfokú hatáskörét, illetve a Nemzeti Adó- és Vámhivatal nyomozó hatósági hatáskörébe tartozó bűncselekményeket megállapító rendelkezését hozzáigazította a 2012. január 1. napjától hatályos anyagi jogi szabályokhoz.

II.

Az egyes büntető tárgyú törvények módosításáról szóló 2011. évi CL. törvény (a továbbiakban: Novella) 79. §-ának (2) bekezdése a Be. 603. §-át a következő (7) bekezdéssel egészítette ki:

„(7) A különösen nagy, vagy ezt meghaladó mértékű bevételecsökkenést okozó adócsalás, a különösen nagy, vagy ezt meghaladó mértékű bevételecsökkenést okozó munkáltatással összefüggésben elkövetett adócsalás, a különösen nagy, vagy ezt meghaladó mértékű bevételecsökkenést okozó visszaélés jövedékkel, a különösen nagy, illetve a különösen jelentős értékű jövedéki termékre elkövetett jövedéki orgazdaság és a különösen nagy, vagy ezt meghaladó mértékű vámbevétel-csökkenést okozó csempészet miatt 2011. december 31. napját követően induló vagy 2012. január 1. napján folyamatban lévő büntetőeljárás a megyei bíróság hatáskörébe tartozik.”

A törvényhelyhez fűzött indoklás szerint a szabály „átmeneti rendelkezést tartalmaz”.

A törvényhozó tehát az I. pontban bemutatott anyagi jogi változásokra figyelemmel szükségesnek tartott egy olyan átmeneti rendelkezést – bár nem a Módtv.-be, hanem a Novellával a Be. "átmeneti rendelkezések" alcímet viselő 602-603. §-aiba – beiktatni, amely a Btk. szerinti bűncselekmények elnevezésének megváltozására figyelemmel ad eligazítást a bíróság hatáskörére vonatkozóan.

III.

A Be. 605. § (3) bekezdésének első mondata szerint az eljárást a korábbi jogszabály szerint hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróság folytatja le, ha az ügy iratai e törvény hatálybalépése előtt a bírósághoz érkeztek. A töretlen bírói gyakorlat szerint a Be. hatálybalépésre vonatkozó szabályai abban az esetben is irányadók, ha a hatálybalépést követően bármikor sor kerül a Be. újabb módosítására, és a jogalkotó a módosítás kapcsán az eddigiektől eltérő hatályba léptető rendelkezés meghozatalát nem tartja szükségesnek (BH 2009/238.).

Ez a rendelkezés arra az esetre alkalmazható, ha a Be.-nek a bírósági hatáskörre és illetékességre vonatkozó rendelkezései változnak. A Módtv. azonban a hatásköri és az illetékességi szabályokat nem érintette, csupán átvezette az anyagi jogi változásokat a Be. 16. §-a szerinti, a törvényszék elsőfokú hatáskörébe tartozó bűncselekmények listájában.

A Be. 603. §-ának új (7) bekezdése tehát nem a Be. (Be.-módosítás) hatályba lépésével, hanem azzal összefüggő szabály, hogy 2011. december 31-ig az eljárási törvény megyei bírósági elsőfokú hatáskört megalapozó rendelkezései a Btk. korábbi törvényi tényállásainak megnevezését tartalmazták, míg 2012. január 1-jétől – szükségképpen – már az új törvényi tényállásokat kell szerepeltetni a törvényszék elsőfokú hatáskörét meghatározó 16. §-ban (minthogy a Btk.-ban már nem szereplő törvényi tényállásokra hivatkozni a hatásköri szabályok között nem lehet).

A Be. 16. § (1) bekezdésének 2011. december 31. napjáig hatályos h) pontja szerint a megyei bíróság hatáskörébe tartozott – többek között – a különösen nagy, vagy ezt meghaladó mértékű bevételecsökkenést okozó adócsalás [Btk. 310. § (4) bek.], munkáltatással összefüggésben elkövetett adócsalás [Btk. 310/A. § (4) bek.], és visszaélés jövedékkel [Btk. 311. § (4) bek. a) pont és 311. § (5) bek.], a különösen nagy, illetőleg a különösen jelentős értékű jövedéki termékre elkövetett jövedéki orgazdaság [Btk. 311/A. § (3) bek. a) pont és 311/A. § (4) bek.], a különösen nagy, vagy ezt meghaladó mértékű vámbevétel-csökkenést okozó csempészet [Btk. 312. § (4) bek. a) pont].

Erre figyelemmel a Be. 603. § (7) bekezdése akként rendelkezik, hogy a különösen nagy, vagy ezt meghaladó mértékű bevételecsökkenést okozó adócsalás, a különösen nagy, vagy ezt meghaladó mértékű bevételecsökkenést okozó munkáltatással összefüggésben elkövetett adócsalás, a különösen nagy, vagy ezt meghaladó mértékű bevételecsökkenést okozó visszaélés jövedékkel, a különösen nagy, illetve a különösen jelentős értékű jövedéki termékre elkövetett jövedéki orgazdaság és a különösen nagy, vagy ezt meghaladó mértékű vámbevétel-csökkenést okozó csempészet – mely bűncselekmények e megnevezése 2011. december 31-én megszűnt – miatt a 2011. december 31. napját követően induló vagy 2012. január 1. napján folyamatban lévő büntetőeljárás a megyei bíróság hatáskörébe tartozik.

2011. december 31-ig elkövetett, a költségvetést károsító fenti cselekmények miatt a Btk. akkor hatályos szabályai szerint, mint adócsalás (munkáltatással összefüggő adócsalás), jövedékkel visszaélés, jövedéki orgazdaság vagy csempészet miatt lehet büntetőeljárást indítani, illetve folytatni.

A 2012. január 1. napja előtt megindult, és így az ezen időpontban folyamatban lévő büntetőeljárás ezért még a Btk. régebbi rendelkezései szerinti bűncselekmény miatt van folyamatban. A törvény azonban arról is rendelkezik, hogy a 2011. december 31. napját követően a felsorolt cselekmények miatt induló büntetőeljárás is a megyei bíróság hatáskörébe tartozik. Ebből az következik, hogy – a törvény helyes értelmezése szerint – a 2011. december 31. napja előtt elkövetett, ám az ezen időpontot követően meginduló büntetőeljárások is a Btk. 2011. december 31. napjáig hatályos minősítéseinek megfelelő bűncselekmények miatt indulnak meg.

A Be. 16. § (1) bekezdésének h) pontja 2005. január 1-jén lépett hatályba. Az azóta az e törvényhelyet érintő módosulások lényegében csak a Btk. szerinti bűncselekmények megnevezésével, törvényhelyeinek változásával függtek össze. Az e bűncselekmények miatti hatáskört tehát 2005. január 1. napjától a megyei bíróságra telepíti a törvény. A Be. 603. § új (7) bekezdése ezen nem változtatott, tehát nem új hatásköri szabály jelent meg, csupán a kérdéses bűncselekmények szabályozásában a Btk.-ban bekövetkezett változásokra kívánt átmeneti rendelkezést alkotni. Ennek értelmében a 2011. december 31-ig a megyei bíróságokra benyújtott vádiratok alapján január 1-től az adott megyei bíróság jogutódjaként [a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény 189. § (2) bek.] a törvényszéknek kell eljárnia.

Mivel a Be. 603. § (7) bekezdése nem hatásköri rendelkezés, ha a 2005. január 1. előtt a helyi bíróságra érkezett ügy még 2012. január 1-jét követően is első fokon folyamatban van, a Be. 605. § (3) bekezdése alapján az ügyet a helyi bíróság fejezi be.

Budapest, 2012. január 30.

Dr. Kónya István kollégiumvezető
Dr. Márki Zoltán a kollégium jegyzője

BKv. 99. sz. büntető kollégiumi vélemény

Ha a vádirat benyújtása előtt elrendelt előzetes letartóztatás meghosszabbítása helyett a bíróság házi őrizet rendel el, e kényszerintézkedés tartama az előzetes letartóztatás meghosszabbításának tartamához igazodik. Ugyanez a jogi helyzet akkor is, ha a házi őrizet váltja fel előzetes letartóztatás.

A vádirat benyújtása előtt elrendelt előzetes letartóztatást a bíróság (nyomozási bíró) az erre irányuló ügyészi indítvány esetén a törvényben írt időtartamokra meghosszabbíthatja [Be. 131. § (1) bek.]. A bíróságnak azonban vizsgálnia kell, hogy az előzetes letartóztatással elérni kívánt célok nem valósíthatók-e meg enyhébb kényszerintézkedéssel [Be. 60. § (2) bek.]. Ha a bíróság az előzetes letartóztatás meghosszabbítása helyett elegendőnek tartja a házi őrizet elrendelését, akkor e kényszerintézkedést alkalmazza. Ebben az esetben nem először rendel el a terhelttel szemben kényszerintézkedést, hanem a már korábban elrendelt súlyosabb helyett egy enyhébbre tér át.

A Be. 138. §-ának (3) bekezdése a házi őrizetre az előzetes letartóztatás elrendelésére, meghosszabbítására, illetőleg fenntartására, valamint megszüntetésére vonatkozó rendelkezéseket rendeli alkalmazni, tételesen felsorolva azokat a törvényhelyeket, amelyek az előzetes letartóztatás szabályai közül a házi őrizet esetében is alkalmazandók [130. § (1) bek., 131. §, 132. § (1) és (2) bek., 136. § (2)-(4) bek.]. Amikor a bíróság az előzetes letartóztatás meghosszabbítása helyett a házi őrizet elrendeléséről határoz, az előzetes letartóztatás meghosszabbítására irányuló indítvány keretei között, az előzetes letartóztatás meghosszabbítására vonatkozó időtartamok az irányadók. Az enyhébb kényszerintézkedést tehát olyan időtartamra rendelheti el, mint amilyen időtartamra az előzetes letartóztatást meghosszabbíthatta volna. Ez vonatkozik arra az esetre is, amikor az előzetes letartóztatás tartama az egy évet eléri, és a meghosszabbítás a törvényszék egyesbírájának hatáskörébe kerül át.

A házi őrizet ilyen elrendelésével továbbra is az előzetes letartóztatás meghosszabbítására vonatkozó határidők érvényesülnek. Ennek nem csak célszerűségi okai, hanem garanciális jelentősége is van: A Be. 138. § (3) bekezdése szerinti, a két kényszerintézkedés meghosszabbítására vonatkozó, azonos rendszert előíró rendelkezés, illetve az időmúláshoz tapadó további következmény (a hatásköri változás) biztosítja a terhelt jogát arra, hogy a vele szemben elrendelt kényszerintézkedést a törvényben meghatározottak szerint a bíróság időről időre felülvizsgálja.

Ugyanez a helyzet a fordított esetben is, ha a terhelt házi őrizetből előzetes letartóztatásba kerül. A Be. 132. § (3) bekezdésének a)-d) pontjaiban foglalt időtartamok szempontjából azonban a házi őrizetben töltött idő közbős, azok kizárólag az előzetes letartóztatásban töltött időtartamokra vonatkoznak.

Budapest, 2012. május 7.

Dr. Kónya István kollégiumvezető

Dr. Márki Zoltán a kollégium jegyzője

BKv. 100. sz. büntető kollégiumi vélemény

Ha a vádlott részére a tárgyalás mellőzésével hozott végzést azért nem lehetett kézbesíteni, mert ismeretlen helyen tartózkodik, a bíróság az ügyész indítványára áttérhet a Be. XXV. Fejezete szerinti külön eljárásra.

A Be. 548. § (5) bekezdése szerint, ha a vádlott részére a tárgyalás mellőzésével hozott végzést nem lehetett kézbesíteni, a bíróság az ügy tárgyalásának kitűzése iránt intézkedik. A kézbesítés sikertelensége esetén – az általános szabályok szerint (Be. 73. §) – először azt kell tisztázni, hogy a vádlott ismert, avagy ismeretlen helyen tartózkodik. Ezzel szemben a tárgyalás mellőzéses eljárásra vonatkozó külön rendelkezés szerint az ügyet – a kézbesítés sikertelenségének okától függetlenül – tárgyalásra kell kitűzni. Ezzel a törvény által kínált egyszerűbb, tárgyalás mellőzéses eljárás lefolytatása megghiúsult, a továbbiakban a tárgyalás kitűzésére és a tárgyalásra idézendők, értesítendők körére az általános szabályok irányadók.

Ha a tárgyalásra szóló idézés kézbesítése is sikertelen, a Be. általános rendelkezései szerint tisztázni kell a kézbesítés sikertelenségének okát. Ennek menetére a szabályokat a Be. 73. §-a, valamint az ismeretlen helyen tartózkodó terhelt, illetve a bűncselekmény elkövetésével alaposan gyanúsítható ismeretlen személy tartózkodási helye felkutatásának, lakóhelye, illetőleg személyazonossága megállapításának és körözése elrendelésének részletes szabályairól szóló 1/2003. (III. 7.) IM rendelet tartalmazza.

Ha ezen intézkedések alapján megállapítható, hogy a vádlott ismeretlen helyen tartózkodik, nincs akadálya annak, hogy – az egyéb törvényi feltételek fennállása esetén – az eljárást a továbbiakban a Be. XXV. Fejezete szerinti, az ismeretlen helyen tartózkodó terhelttel szembeni külön eljárás szabályai szerint folytassák le. Ennek jogalapját a Be. 529. § (1) és (2) bekezdése teremti meg, mivel a vádemelés már megtörtént, és a vádlott tartózkodási helye ezt követően vált ismeretlenné. (Értelemszerűen, ha a terhelt már a vádemeléskor is ismeretlen helyen tartózkodik, a tárgyalás mellőzéses eljárás lehetősége fel sem merül.)

Budapest, 2012. június 13.

Dr. Kónya István kollégiumvezető

Dr. Márki Zoltán a kollégium jegyzője

BKv. 101. sz. büntető kollégiumi vélemény

A vád tárgyát a tartás elmulasztásának bűncselekménye (Btk. 196. §) miatt indított eljárásban is kizárólag az ügyész által vád tárgyává tett cselekmény képezi.

A Btk. 196. §-ának (1) bekezdésében meghatározott tartás elmulasztásának vétségét az követi el, aki jogszabályon alapuló és végrehajtható hatósági határozatban előírt tartási kötelezettségét önhibájából nem teljesíti.

E bűncselekmény elkövetési magatartása a tartási kötelezettség „nem teljesítése”, a bűncselekmény alapesete tehát ún. tiszta mulasztási bűncselekményt határoz meg.

Mivel a tartásdíjat időszakonként (havonta előre) kell fizetni, az elkövetési magatartás rendszerint hosszabb időn át ismétlődő mulasztások sorozatából tevődik össze. A bíróság által elbírálandó cselekmény a vád tárgyává tett első mulasztással kezdődik. A következetes ítélkezési gyakorlat szerint a bíróságoknak nem csupán a vádiratban szereplő, hanem azt meghaladóan, az elsőfokú ítélet meghozatalának időpontjáig történt összes mulasztást el lehet és el kell bírálnia.

A tartás elmulasztásának bűncselekménye esetén az elkövetési időszak tehát a vád tárgyává tett első mulasztástól az elsőfokú ítélet meghozataláig terjedő időszak. Ennek a gyakorlatnak az teremtette meg a dogmatikai alapját, hogy a büntetőtörvény büntethetőséget megszüntető okot állapít meg annak az elkövetőnek a javára, aki kötelezettségének az elsőfokú ítélet meghozataláig eleget tesz (Btk. 196. § (4) bekezdésének I. fordulata).

Mivel a bűncselekményegységet az elsőfokú bíróság ítélete zárja le, az ítélkezési gyakorlat a vádirat benyújtása utáni mulasztásokat is a vád tárgyához tartozónak tekinti (BJD 4510.) függetlenül az ügyészi vád (esetleges) hiányától, vállalva, hogy ez az eljárás a védelem lerontását eredményezi.

Az eljárási feladatok megoszlásának alapelveire (Be. 1. §) figyelemmel és a törvényes vádra vonatkozó – 2006. július 1-jén hatályba lépett – szabályozás folytán ez a gyakorlat nem tartható fenn.

A vád tárgya a Be. 2. §-ának (2) bekezdés szerint, meghatározott személynek a vádló indítványában pontosan körülírt, büntetőtörvénybe ütköző cselekménye. A Be. 2. §-ának (4) bekezdése – ehhez kapcsolódóan – alapvetően mondja ki, hogy a bíróság köteles a vádat kimeríteni, de a vádon túl nem terjeszkedhet. Ez a vád szerinti és az ítélet szerinti tényállás „tettazonosságának” a követelményét jelenti. Ha a bíróság a vádon túlterjeszkedik, akkor az általa megállapított és a vád szerinti tényállás között a tettazonosság már nem állapítható meg. Márpedig a bíróság túlterjeszkedik a vádon, ha olyan cselekményt vagy rész-cselekményt is elbírál, amelyet a vádló nem tett vád tárgyává.

Nincs törvényes akadálya annak, hogy a vádló a vádat a történeti tényállásban leírt tényállással összefüggő, de vád tárgyává nem tett cselekmény(ek)re is kiterjessze. A bíróságnak azonban még arra sincs módja, hogy a vádló figyelmét erre a lehetőségre felhívja, mert már ezzel vádlói funkciót gyakorolna és megsértené az eljárási feladatok megoszlásának alapelvét.

Mivel pedig az Alkotmánybíróság a 72/2009. (VII. 10.) számú határozatával 2010. december 31-i hatállyal megsemmisítette a Be. 241. §-a (1) bekezdésének a) és b) pontjában foglalt rendelkezéseket, a fenti korábbi joggyakorlat jogpolitikai indoka is megszűnt, mert az ügyész (alügyész vagy ügyészségi fogalmazó) jelenléte mindig kötelező az elsőfokú bíróság tárgyalásán. A vád tárgyát ezért a tartás elmulasztásának vétsége (büntetete) miatt indított eljárásban is kizárólag az ügyész által – akár a vád kiterjesztése útján – vád tárgyává tett cselekmény képezi.

A Kúria a BKv 15. számú véleményét a továbbiakban nem tartja fenn.

Budapest, 2012. június 13.

Dr. Kónya István kollégiumvezető

Dr. Márki Zoltán a kollégium jegyzője

1/2012. (VI.12) KMK. vélemény a közigazgatási perek fellebbezési illetéke megállapításának módjáról

A Pp. XX. fejezete szerinti közigazgatási perekben a fellebbezési eljárásban a fellebbezési pertárgy érték megállapítására az Illetékekről szóló 1990.évi XCIII. törvény konkrét pertárgy értékre illetőleg a meg nem határozható pertárgy értékre irányuló szabályai egyaránt alkalmazhatók. Az illeték szempontjából az eljárás tárgyának értékét a fellebbezés iránya, valamint a közigazgatási határozatban foglalt kötelezés jellege állapítja meg.

A Kúria 1/2012.KMPJE. számú jogegységi határozatában foglalkozott az eljárási illeték kötelezettség megállapításának módjával figyelemmel az illeték-kötelezettség keletkezésének időpontjára, valamint az illetékre vonatkozó szabályozás eljárás időtartama alatt történő megváltoztatására. A kollégiumnak a jogegységi kezdeményezéshez kapcsolódóan abban kellett véleményét megfogalmaznia, hogy a közigazgatási perekben – azokban az esetekben, ahol az elsőfokú ítélet ellen fellebbezésnek van helye – milyen módon lehet megállapítani a pertárgy értéket és ezáltal a fellebbezési eljárás illetékét.

Az Illetékekről szóló 1990.évi XCIII. törvény (Itv.) 43.§ (3) bekezdése a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálata iránti peres eljárás kereseti illetékét fő szabály szerint tételes illeték alá sorolja, két irányú kivétel megfogalmazásával. Az egyik kivétel-csoportot maga az Itv. határozza meg a konkrét ügycsoportok taxatív felsorolásával, másrészt lehetőséget ad arra is, hogy külön törvény rendelkezzen a közigazgatási perek tételes illetéktől való eltéréséről.

Az Itv. 46.§ (1) bekezdés értelmében a fellebbezési illeték mértéke az általános szabályok (39-41.§) szerint megállapított illeték alap után ítélet elleni fellebbezés esetében 8%, de legalább 15.000 forint, legfeljebb 2.500.000 forint. Az Itv. a közigazgatási perekben benyújtott fellebbezésre az általánostól eltérő szabályozást nem tartalmaz, így a fellebbezés illetékét a másodfokú bíróságnak az Itv. 46.§ (1) bekezdése keretei között kell meghatározni, arra is tekintettel, hogy tételes illeték a fellebbezési eljárásban nem alkalmazható.

A fellebbezhető közigazgatási perekben az ügyek jellege az Itv. illetékalap megállapítási módozatai közül mind a konkrétan meghatározott értékű, mind pedig a meg nem határozható értékű számítási mód alkalmazására lehetőséget ad. A közigazgatási perekben a fellebbezés körében az eljárás tárgyának értéke az esetben állapítható meg, ha a fellebbezés az elsőfokú ítélet, illetőleg közvetve a közigazgatási határozat olyan rendelkezését érinti, amelynek pénzbeli értéke az ügy jellegére tekintettel pontosan megállapítható (bírság összeg vagy kötelezettséghez kapcsolódó pénzbeli ellenérték). Ebben az esetben az így alapul vett érték alapján kell az Itv. 46.§ (1) bekezdés szerint a fellebbezési illetéket meghatározni.

Azokban az ügyekben amikor a közigazgatási határozat jellege, illetőleg a vitatott jogszabálysértés sajátosságai miatt az eljárás tárgyának értékét pontosan meghatározni nem lehet a fellebbezési illetékre nézve az Itv. 39.§ (1) bekezdés c) pontja szerinti vélelmezett pertárgy értéket kell alapul venni és ennek figyelembe vételével állapítható meg a fellebbezési illeték az Itv. 46.§ (1) bekezdés szerinti mértékben.

2/2012 (XII.10) KMK. vélemény a biztonságos harmadik ország megítélésének egyes kérdéseiről

A Kúria Közigazgatási-Munkaügyi Kollégiuma a menekültügyi joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye alapján a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény 27. § (1) bekezdése alapján az egységes ítélkezési gyakorlat előmozdítása érdekében a következő kollégiumi véleményt alkotta:

I. A menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény (a továbbiakban: Met.) 51.§ (2) bekezdése e) pontján alapuló végzések felülvizsgálata során hivatalból kell figyelembe venni a bíróság döntésének időpontjában rendelkezésre álló, a bíró bármely eljárása során megismert pontos és hiteles, az ügyben érintett harmadik országra vonatkozó azon országinformációt. E körben az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának országinformációit minden esetben értékelni kell.

Kétség esetén a Met. végrehajtásáról szóló 301/2007.(XI.9.) Korm.rendelet (továbbiakban: Met.vhr.) 70.§ (3) bekezdése szerint – megkereshető a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, mint országinformációs központ, továbbá más, ellenőrizhető források is igénybe vehetők a tájékozódásra. Az országinformációs központ megkeresése esetében a 8 nappal eljárási határidőbe a megkeresés időtartama nem számít bele.

II. Valamely harmadik ország menekültügyi rendszere túlterheltségének lehet az a következménye, hogy ebben az országban lehetetlenné válik a menedékkérőket megillető jogok biztosítása. Az ilyen a harmadik országot menekültügyi szempontból nem lehet biztonságosnak tekinteni.

III. Önmagában az a tény, hogy a kérelmező nem kísérelte meg az adott harmadik országban a menedékkérellem előterjesztését, nem alapozza meg annak megállapítását, hogy ezt a harmadik országot a kérelmező vonatkozásában biztonságos harmadik országnak kell tekinteni.

I.

A menekültügyi hatóság a menekültkénti elismerés iránti kérelmet a benyújtását követően előzetes vizsgálatnak veti alá [Met. 47.§ (1) bek.] és ha a dublini rendeletek alkalmazásának feltételei nem állnak fenn, a menekültügyi hatóság dönt a kérelem elfogadhatósága kérdésében, valamint dönt arról, hogy fennállnak-e a kérelem nyilvánvaló megalapozatlansága megállapításának feltételei [Met. 51.§ (1) bek.].

Elfogadhatatlan a kérelem – többek mellett –, ha a kérelmező vonatkozásában van olyan ország, amely rá nézve biztonságos harmadik országnak minősül [Met. 51.§ (2) bek. e) pont].

A Met. idézett rendelkezései, a 2.§ i) pontja szerinti fogalom meghatározás alapján, és a Genfi Egyezmény, az ENSZ Kínzás Elleni Egyezménye, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, az Emberi Jogok Európai Egyezménye, valamint az Alaptörvény XIV. cikkének (2) bekezdése értelmében is a menekültügyi hatóság feladata annak megállapítása, hogy egy adott ország biztonságos vagy sem, menekültügyi szempontból. Amennyiben a hatóság erre a kérdésre igenlő választ ad, akkor a kérelmező a Met. 51.§ (4) bekezdése alapján és az egyedi körülményeire figyelemmel igazolhatja, hogy az adott országban nem volt lehetősége a hatékony védelem igénylésére.

A kínzás, embertelen, megalázó bánásmód abszolút jellegéből adódóan, az e tilalmához kapcsolódó kiutasítás és visszaküldés tilalma (non-refoulement tilalma) vizsgálatokor, annak megítélésakor, hogy biztonságos harmadik országról van-e szó, mind a hatóságnak, mind a bíróságnak saját döntésének pillanatában irányadó tényállást kell figyelembe vennie.

A Met.vhr. 72.§ (1) bekezdéséből és a (2) bekezdés a) pontjából az következik, hogy az országinformáció beszerzését alapesetben a hatóság sem mellőzheti.

A menekültügyi hatóság megállapításának (egy harmadik ország biztonságos) kontrolljaként a bíróság is kérhet országinformációt [Met.vhr.70.§ (3) bek. b) pont]. A BÁH országinformációs központja a bíróság megkeresésének a Met.vhr. 70.§ (7) bekezdése értelmében 15 napon belül tesz eleget, mely eljárási időtartam nincs összhangban a bíróság 8 napos eljárási határidejével. A több forrásból való információszerzés kötelezettsége miatt azonban indokolt annak a következtetésnek a levonása, hogy 15 napos – a bíróság működési körén kívül eső – eljárási határidő a nemperes eljárás határidejébe nem számítható bele.

A bíróság a 2005/85/EK irányelv 8. cikk (2) bekezdés a) és b) pontja alapján köteles arra, hogy a kérelmek elbírálása során a kérelmek tárgyában történő határozathozatalra egyénileg, tárgyilagosan és pártatlanul kerítsen sort; pontos és naprakész információt szerezzen be különböző forrásokból, mint például az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságától a menedékkérők származási országában, és ahol szükséges, az azon országokban uralkodó általános helyzetről szóló információkat, melyeken át a kérelem benyújtásának államáig eljutottak. Kiemelkedő jelentősége van annak, hogy a hatósági eljárás törvényességi felülvizsgálata során a bíróság felhasználhassa és bizonyítékként értékelhesse – a Pp. 206.§ (1) bekezdésének alapján – az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának jelentését. Ha ez a jelentés más ügyben jutott a tudomására, az abban foglalt általános információkat úgy kell kezelni, mint amiről a bíróságnak hivatalos tudomása van. A fenti irányelvből következik, hogy az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának jelentését, mint külön nevesített információ forrást minden esetben értékelni kell. Ez azt is jelenti, hogy mind a kérelmezetti határozat indokolásában, mind a bírói végzés indokolásában ki kell arra is térni, ha az adott ország vonatkozásában nincs ilyen jelentés, vagy olyan régi, hogy az abban lévő információk már nem naprakészek. Ez utóbbi körülményt részletesen indokolni kell.

A Met. 51.§ (3) bekezdése értelmében a kérelem érdemi vizsgálat nélküli elutasítását és a visszaküldés tilalma fennállásának hiányát – többek között – akkor lehet erre az indokra alapozva megállapítani, ha menekültügyi hatóság meggyőződött arról, hogy az adott országban a Genfi Egyezménnyel összhangban tiszteletben tartják a visszaküldés tilalmának elvét; továbbá a menekültkénti elismerés kérelmezésének lehetősége biztosított, és a menekültkénti elismerés esetén biztosított a Genfi Egyezménnyel összhangban álló védelem (biztonságos harmadik ország); és a kérelmezőnek lehetősége lett volna a megfelelő hatékony védelem igénylésére [Met. 2.§ (b) és (d) pont, Met. 51.§ (3) bekezdés a) vagy b) pont]. A Met. 51.§ (4) szerint a (3) bekezdés a)-b) pontjában foglaltak esetén az elismerését kérőnek kell bizonyítania, hogy az adott országban nem volt lehetősége hatékony védelemre, noha az adott ország biztonságos harmadik ország.

Összefoglalóan a fenti rendelkezések alapján a bizonyítási teher akként alakul a menekültügyi eljárásban, hogy a menekültügyi hatóságnak kell vizsgálnia [és a bírósági nemperes eljárásban szükség esetén bizonyítania – Pp. 336/A.§ (2) bekezdés}, hogy az adott ország biztonságos harmadik országnak minősül, míg a Met. 51.§ (4) bekezdés alapján a kérelmező kötelessége annak alátámasztása (a valószínűsítés szintjén), hogy rá nézve az adott ország mégsem biztonságos harmadik ország. Értelemszerűen a nemperes eljárásban az is vitatható, hogy a hatóság által biztonságos harmadik országnak minősített harmadik ország valójában nem az, illetve csak a kérelmező tekintetében nem az. A kérelmezőre háruló bizonyítást megelőzi azonban a hatóság azon kötelezettsége, hogy maga tisztázza az érintett harmadik ország vonatkozásában, hogy megfelel-e a „biztonságosság” követelményének. A bíróság pedig a különböző forrásokból származó információk beszerzésére vonatkozó nemzetközi jogi kötelezettsége folytán köteles a hivatalosan tudomására jutott egyéb, és nem csak a kérelmezetti – esetenként kérelmezői – oldalról megismert információk egyenkénti és összességében való értékelésére.

II.

A beszerzett országinformációk birtokában a bíróság a saját meggyőződése alapján és a bizonyítékok egyenkénti és összességében való értékelése alapján állapítja meg, hogy egy adott ország menekültügyi szempontból biztonságos vagy sem.

Az a tény, hogy egy adott ország ratifikálta a releváns nemzetközi egyezményeket önmagában irreleváns a „biztonságosság” kérdésének megválaszolásakor, ugyanis ezen egyezmények gyakorlati alkalmazását is vizsgálni kell.

A Met. 51.§ (3) bekezdés a) pontja szerint is kiemelkedő jelentősége van annak, hogy az adott államban van-e hatékony védelem. Ennek körében számtalan körülmény vizsgálendő, és azok súlyuk szerint értékelendők (pl. feltételhez kötött-e a kérelem előterjesztése, s ha igen, akkor mennyire lehetetlen e feltétel racionális időn belül való teljesítése, biztosított-e a kérelem alapos kivizsgálása, megfelelőek a jogorvoslati és eljárási garanciák, stb.). Ha egy adott állam bármely okból nincs abban a helyzetben, hogy a menedékkérőkkel való bánásmód, illetve a menedékjog iránti kérelmek vizsgálata során betartsa az uniós irányelvekben foglaltakat, vagy a vállalt más nemzetközi kötelezettségeit teljesítse, fennáll a veszélye annak, hogy a menedékkérőknek ezen államban nem biztosítják az alapvető jogait. A menekültügyi rendszer túlterheltsége elvezethet oda, hogy reális a veszélye a menedékkérőket megillető alapvető jogok sérelmének, mely okból az ilyen állam nem tekinthető menekültügyi szempontból biztonságosnak.

III.

Az értékelés során nem mellőzhető a kérelmező egyedi helyzetének vizsgálata sem, mely nyilvánvalóan nem választható el egy rendszerszintű elemzéstől és vizsgálattól.

Amennyiben egy adott állam a rendelkezésre álló információk alapján biztonságos, a Met. 51.§ (4) bekezdésében foglaltak szerint a kérelmezőt terheli a bizonyítás a tekintetben, hogy ott a hatékony védelem igénybevételére nem volt módja (az egyedi körülmények ebben az esetben kapnak kiemelt szerepet). A bizonyítás a kellő valószínűsítés fokát kell, hogy elérje (pl. kiskorúság igazolása, élethű történet, következetes nyilatkozatok, stb.).

Az országinformáció használat és az egyéniesítés olyan általános eljárási követelmények mind a Kvalifikációs Irányelvben (2004/83/EK tanácsi irányelv), mind az Eljárási Irányelvben (2005/85/EK tanácsi irányelv), amelyeket minden menedékjogi eljárás minden elemére, eljárási szakaszára alkalmazni kell, ez alól az előzetes vizsgálat, gyorsított, reptéri, stb. eljárások sem kivételek.

A lánc-refoulement kapcsán ésszerűen nem elvárható egyéni kockázat bizonyítása, mivel tipikusan olyan következményről van szó, ami az érintett akaratától független, és sokszor egyéni tulajdonságai sem befolyásolják. Amennyiben az adott országban általánosságban fennáll a lánc-refoulement veszélye, azt e tény (országinformációk alapján történő) megállapításán túl az egyéni kérelmezőnek szinte lehetetlen bizonyítani. Annak megítélésénél, hogy igénybe vette-e az kérelmező a harmadik ország védelmi rendszerét figyelembe kell venni, hogy az országok menekültügyi rendszere rendkívül eltérően működik, vannak olyan országok, ahol a menekültügyi rendszer alultervezett működésű, vagy kifejezetten túlterhelt (a felállítására óta bekövetkezett változások eredményeként), forráshiányos, stb., így egyéb körülmények vizsgálata nélkül önmagában az a tény, hogy a menedékkérő nem kísérelte meg a menedékkérelm előterjesztését, nem eredményezheti annak megállapítását, hogy az az ország az ő szempontjából biztonságos. Ahogy az 1. pontban bemutatásra került egy adott ország biztonságos volta széles körű és több szempontú vizsgálat alapján ítéltető meg.

1/2012 (XII.10.) KMK.-PK. vélemény a pénzügyi támogatásokkal kapcsolatos perek hatásköri kérdéseiről

A Kúria Közigazgatási-Munkaügyi, valamint Polgári Kollégiuma a pénzügyi támogatásokkal kapcsolatos polgári és közigazgatási ügyek gyakorlatát vizsgáló közös joggyakorlat-elemző csoportja kollégiumok által elfogadott összefoglaló véleményében foglalt megállapítások alapul vételével a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény 27.§-ának (19 bekezdése alapján az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében a következő közös kollégiumi

véleményt

nyilvánítja:

A pénzügyi támogatásokkal összefüggő perek az alapján minősülhetnek polgári vagy közigazgatási ügynek, hogy a támogatási jogviszony vonatkozásában valamely szervezet részére a jogszabály tételes rendelkezése biztosít-e közigazgatási hatósági hatáskört. Közigazgatási hatáskör csak akkor állapítható meg, ha arról jogszabály – az első fokon eljáró hatóság megnevezésével – egyértelműen rendelkezik. A jogviszonyban jelentkező közjogi elemek vagy bármely résztvevő „közhatalmi-jellegű” státusza a támogatási döntést nem teszi közigazgatási határozattá, közigazgatási pernek csak a Pp. XX. fejezete szerinti feltételek maradéktalan érvényesülése esetén lehet helye. Amennyiben jogszabály közigazgatási hatáskört a jogviszonyban szereplő szervezet részére kifejezetten nem biztosít, úgy a jogviszony az egyes közjogi elemek ellenére is a Ptk. 1. § (1) bekezdése szerinti polgári jogi jogviszonynak minősül és a jogvita a polgári bíróság hatáskörébe tartozik.

A Kúria közös polgári-közigazgatási joggyakorlat elemző csoportja vizsgálta a pénzügyi támogatásokkal összefüggő polgári és közigazgatási perek joggyakorlatát, elsősorban a hatásköri viták szempontjából.

A pénzügyi támogatásokra vonatkozó anyagi jogi szabályozás többirányú, a szabályozási megoldások és jogintézmények között a polgári jogra és a közigazgatási jogra tartozó elemek együttesen is jelen vannak, elsősorban a pénzügyi támogatással kapcsolatos biztosítékok, valamint a jogosulatlanul felhasznált támogatás visszakövetelése körében. Az anyagi jogi szabályozás alapján a pénzügyi támogatással összefüggő per minősülhet polgári vagy közigazgatási pernek, az elhatárolás alapja annak vizsgálata, hogy a támogatásra vonatkozó anyagi jogi szabályozás – vagy ahhoz kapcsolódó eljárásjogi szabályok – biztosítanak-e valamely szervezet részére közigazgatási hatósági hatáskört. A közigazgatási hatósági hatáskör fennállását a jogszabálynak egyértelműen ki kell mondania és meg kell neveznie az ügyben első fokon eljáró hatóságot is. A közigazgatási hatáskör fennállásának sajátossága az, hogy a hatáskör címzettjének a jogszabály tételes rendelkezése alapján egyértelműnek kell lennie, ugyanakkor ilyen rendelkezés hiányában közigazgatási hatáskör nem állapítható meg. A hatáskör nem vezethető le kifejezett rendelkezés hiányában sem a jogviszony jellegéből, sem az egyes résztvevők közjogi vagy magánjogi státuszából. Így nem jelentenek közigazgatási hatáskört a jogviszonyban megállapítható egyes közjogi elemek vagy az érintettek között a jogszabályi rendelkezésből következő hierarchikus pozíció.

A polgári és közigazgatási ügyek elhatárolása során a jogviszonyban megjelenő közjogi vagy magánjogi elemek dominanciájának nincs jelentősége. Ezek arányának vizsgálata alapján a hatásköri probléma nem dönthető el, mivel az egyes elemek túlsúlya sem jelenti önmagában közigazgatási vagy polgári hatáskör fennállását.

A pénzügyi támogatásokkal kapcsolatos jogviszonyokban a magánjogra és közjogra jellemző szabályozás egyaránt megtalálható, ennek oka döntően a támogatást nyújtó szervezet sajátos közjogi státusza, illetve annak tisztázatlansága, hogy a támogatást nyújtó a pénzügyi-támogatási jogviszonyban mellérendeltségi vagy hierarchikus pozícióban vesz részt. A jogviszonyban érvényesülő egyes közjogi elemek, így a támogatás megállapítójának esetleges – más feladatkörben – fennálló hatósági jogköre, vagy általános ellenőrzési jogköre önmagában a jogviszonyt nem teszi közjogi, ezen belül közigazgatási jogviszonnyá, mivel a hatósági eljárás lefolytatására az adott ügyben csak a jogszabály tételes felhatalmazása, és ehhez kapcsolódóan hatáskör biztosítása mellett van lehetőség. Ennek alapján hatósági hatáskör hiányában – a Ptk. 1.§ (1) bekezdése figyelembe vételével – a pénzügyi támogatásokkal kapcsolatos igények, így különösen a támogatás megfizetése, visszatérítése, vagy a jogviszonyban érvényesülő biztosítékok érvényesítése polgári jogra tartozik, és az eljárás lefolytatása is az általános hatáskörű, polgári ügyekben eljáró bíróság feladata.

A pénzügyi támogatási jogviszonyban a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004.évi CXLV. tv. 76. §-ában szabályozott hatósági szerződés csak akkor merülhet fel, ha a felek ténylegesen ennek megfelelő tartalommal kötöttek szerződést és az erre a szerződésre irányuló valamennyi tartalmi elem a megállapodásban hiánytalanul megtalálható. Önmagában a támogatási szerződésben szereplő közjogi elemek a megállapodást nem teszik hatósági szerződéssé, az arra vonatkozó szabályozás csak akkor alkalmazható, ha a felek – a hatósági szerződés alapvető tartalmának megfelelően – közigazgatási határozat helyett kötöttek ilyen tartalmú szerződést.

A hatásköri probléma általánosságban is felveti a másodfokú bíróság döntésének jelentőségét azokban az esetekben, amikor másodfokon kerül sor a bírósági hatáskör hiányának megállapítására. A másodfokú bíróság esetleges téves álláspontja az igényérvényesítés ellehetetlenüléséhez vezethet abban az esetben, ha a hatáskör hiányának megállapítása más jogviszonyra utalással történik, ugyanakkor ebben a jogviszonyban az igényérvényesítés önálló feltételei nem adóttak. Erre tekintettel a másodfokú bíróságnak a hatáskör vizsgálatakor nem csupán az adott jogviszony kereteit kell vizsgálnia, hanem az elemzésének arra is ki kell terjednie, hogy az általa megállapíthatónak vélt másik jogviszonyban a perben megjelölt igény érvényesítésének ténylegesen adóttak-e a feltételei.

**A KÚRIA ÁLTAL A 2012. ÉVBEN KÖZZÉTETT ELVI BÍRÓSÁGI HATÁROZATOK ÉS
ELVI BÍRÓSÁGI DÖNTÉSEK****1. A BÜNTETŐ KOLLÉGIUM ÁLTAL KÖZZÉTETT ELVI HATÁROZATOK ÉS
ELVI DÖNTÉSEK**

A Kúria Büntető Elvi Közzétételi Tanácsa 2012-ben a Bírósági Határozatok című folyóiratban a 81 eseti döntés mellett 22 elvi határozatot és 12 elvi döntést tett közzé.

Az elvi határozatok és az elvi döntések lényege, a közzététel sorrendjében:

Büntető elvi határozatok:**1/2012. büntető elvi határozat**

Önmagában abból a körülményből, hogy az önkormányzat képviselő-testületét a törvény erejénél fogva a polgármester képviseli, még nem következik, hogy az önkormányzat teljes vagyona egyben a polgármesterre lenne bízva. Büntetőjogi szempontból – a sikkasztást tekintve – ugyanis a közvetlen rábízás tényének van jelentősége (1978. évi IV. tv. 317. §).

2/2012. büntető elvi határozat

Az 1978. évi IV. tv. 304/A. §-a szerinti pénzhamisítás elősegítésének vétségét az 1978. évi IV. tv. 304. § (4) bekezdése szerinti pénzhamisításra irányuló előkészület vétségétől az elkövető célzata határozza meg; az utóbbi esetben az előkészületi cselekmény elkövetőjének célja a pénzhamisítás, a külön tényállásban szabályozott előkészületi cselekmény elkövetője viszont a cselekményt nem ezzel a céllal követi el; amennyiben megállapítható, hogy az elkövető szándéka a pénzhamisítás elkövetésére is kiterjed, cselekménye már a 304. § szerinti bűncselekmény (4) bekezdése szerint büntetendő előkészületét valósítja meg [1978. évi IV. tv. 304. § (4) bekezdése, 304/A. §-a].

3/2012. büntető elvi határozat

Zsarolás esetén a kísérlettel elállás közlése elmulasztásának kockázatát az elkövető nem csupán akkor viseli, ha időközben a kísérlet befejezetté válik, hanem akkor is, ha cselekménye a rendőrség közbelépése folytán rekedt befejezetlen kísérleti szakban [1978. évi IV. tv. 17. § (3) bek., 4/2002. BJE h.].

4/2012. büntető elvi határozat

A halál beálltát követően, passzív alany hiányában – az elkövető akaratától függetlenül – emberölés nem követhető el. A halva született gyermek ellátatlanul hagyása ezért alkalmatlan kísérletet nem valósít meg. Passzív alany hiányában nem az alkalmatlan kísérlet jogkövetkezményeit kell alkalmazni, hanem – bűncselekmény hiányában – felmentő ítéletet kell hozni [1978. évi IV. tv. 17. § (2) bek., 166. §].

5/2012. büntető elvi határozat

Amennyiben a Büntető Törvénykönyv Különös Része a három évnél súlyosabb szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény büntetési tételének alsó határát nem szabja meg, a Btk. 38. §-ának (3) bekezdésében írt rendelkezés nem akadályozza az enyhítő szakasz alkalmazásával történő büntetés kiszabását [Btk. 38. § (3) bek., 87. § (2) bek. e) pont].

6/2012. büntető elvi határozat

Amennyiben a rablás befejezését követően az elkövetők úgy távoznak, hogy a sértettet összekötözött lábbal, mozgásképtelenül hagyják a helyszínen, a rablás és a személyi szabadság megsértésének büntette valóságos anyagi halmazatot képez (Btk. 321. §, 175. §).

7/2012. büntető elvi határozat

Amennyiben a törvény a bíróság határozata ellen fellebbezési jogot biztosít, a fellebbezés feltételhez kötött bejelentésének nincs helye. A feltételhez kötött jogorvoslati nyilatkozatot a feltétel figyelmen kívül hagyásával kell értékelni [Be. 323. § (2) bek.].

8/2012. büntető elvi határozat

A magánvádlónak az ítélet kihirdetése közbeni – még a jogorvoslati nyilatkozat megtétele előtti – eltávozása nem tekinthető a terhelt terhére bejelentett fellebbezésnek [Be. 512. § (1) bek.].

10/2012. büntető elvi határozat

Az ismeretlen személlyel szemben emelt vád nem törvényes, ezért ilyenkor az eljárást a törvényes vád hiánya okából kell megszüntetni akkor is, ha a cselekmény nem bűncselekmény. A bűncselekmény hiányának megállapítása ugyanis feltételezi a vád törvényességét [1998. évi XIX. törvény 2. §; 267. § (1) bek. j) pont].

11/2012. büntető elvi határozat

Amennyiben a harmadfokú eljárás lehetőségét a másodfokú bíróságnak az elsőfokú bíróság felmentő (vagy eljárást megszüntető) rendelkezését megváltoztató és bűnösséget kimondó rendelkezése nyitotta meg, a teljes körű felülbírálat követelményére is tekintettel a harmadfokú bíróság a bűnösség törvényes megállapítása esetén sincs elzárva attól, hogy a cselekmény jogi minősítése vagy a jogkövetkezmények alkalmazása körében észlelt anyagi jogszabálysértést az esetleges súlyosítási tilalom korlátai között a másodfokú határozat megváltoztatásával kiküszöbölje [1998. évi XIX. törvény 386. § (1) bek. e) pont; 387. § (1), (2), (4) bek.; 397. §; 398. §].

16/2012. büntető elvi határozat

Az önbíráskodás büntettét valósítja meg, aki az elveszett birtoka visszaszerzése érdekében alkalmazott ön-hatalmával túllép a birtok visszaszerzéséhez szükséges mértéken, ezáltal részéről az erőszak kifejtése a birtoksérelem miatti megtorlás eszközévé válik [1978. évi IV. törvény 273. § (1), (3) bekezdés; 1959. évi IV. törvény 188. § (1), (2) bekezdés, 1959. évi IV. törvény 190. § (1), (2) bekezdés].

17/2012. büntető elvi határozat

Magánvádas eljárásban nem a magánindítvány, hanem a feljelentés a vád, amelynek tartalmaznia kell a magánindítványt. A vád ezzel felel meg a törvényes vád követelményeinek. Ha ismeretlen kilitű a feljelentett, fogalmilag nincs magánindítvány, következésképpen a magánvád nem törvényes [1998. évi XIX. törvény 497. § (1) bekezdés; 1998. évi XIX. törvény 2. § (2) bekezdés].

20/2012. büntető elvi határozat

I. Az önkormányzat képviselő-testületének választott tagja, aki az önkormányzat beruházási és városüzemeltetési bizottságának elnöke, a vezető beosztású hivatalos személy által üzletszerűen elkövetett vesztegetés büntettét valósítja meg azzal a magatartásával, hogy anyagi előny ellenében – ugyancsak visszatérően folyósított pénzüsszegek fejében – arra befolyásolja az ügy másik terheltjét, hogy a vagyongazdálkodó rt. önálló intézkedésre jogosult dolgozójaként – pályázati feltételeknek meg nem felelt – társasházak felújítási munkáinak elvégzésére kössön vállalkozási szerződéseket az ő ismerősével, s ezáltal azt előnyhöz juttassa (1978. évi IV. törvény 137. § (1) bekezdés g) pont, 1978. évi IV. törvény 250. § (1) bekezdés, (2) bekezdés a) pont, (3) bekezdés).

II. A hivatali helyzettel visszaélés alatt a hivatalos minőséghez kapcsolódó jogosítványok rendeltetésellenes gyakorlása értendő. Ilyen különösen a hivatali helyzet, tekintély, a hivatali tevékenységből adódó ismertség, ismeretség, függőség, befolyás személyes cél érdekében, személyes indokból, saját vagy más előnyére, illetve más hátrányára történő felhasználása (1978. évi IV. törvény 250. § (3) bekezdés).

21/2012. büntető elvi határozat

A lőfegyver engedély nélküli megszerzése attól függetlenül bűncselekmény, hogy a lőfegyver átadója rendelkezett-e lőfegyver tartására vonatkozó engedéllyel. A lőfegyver feletti uralom viszonylag hosszabb időn át történő gyakorlását a lőfegyver tartásaként kell értékelni (1978. évi IV. törvény 263/A. § (1) bekezdés a) és c) pont, 253/2004. (VIII. 31.) Korm. rendelet 37. §).

23/2012. büntető elvi határozat

Az áru hamis megjelölése büntetetténeklkövetési tárgya az utánzat, a hamisítvány, vagyis az az áru (szolgáltatás), amelyet a versenytárs valamilyen rendeltetésű árujának (szolgáltatásának) jellegzetes tulajdonságaival ruháztak fel. A bűncselekmény elkövetési tárgya azokkal a sajátos vonásokkal felruházott áruutánzat, hamis áru, ami éppen az utánzás, hamisítás folytán vált hasonlatossá a versenytárs ugyanilyen rendeltetésű árujához. Egy valószínűsítő, szakszerűen elvégzett szolgáltatás (vizsgálat) tényét, eredményét igazoló olyan formanyomtatvány kitöltése, amelyet a szolgáltató a saját nevében, saját cégbélyegzőjének használatával és saját aláírásával ellátva ad ki, az áru hamis megjelölésének büntetetté nem valósítja meg akkor sem, ha ugyanilyen vizsgálatok elvégzéséhez a versenytárs szolgáltató hasonló vagy azonos formanyomtatványt használ. Egy nyomtatvány használata ugyanis nem a más árutól vagy szolgáltatótól való megkülönböztetést szolgáló megjelölés (1978. évi IV. törvény 296. §).

24/2012. büntető elvi határozat

Ha az elkövető másokkal szándékegységben bekapcsolódik egy emlékmű lerombolására irányuló cselekménybe, cselekedete – függetlenül attól, hogy az a dolog melyik elemének megrongálását eredményezte – az állam egésze elleni magatartás jogi sorsát osztja (1978. évi IV. törvény 324. §).

25/2012. büntető elvi határozat

I. Az orgazdaság társtette az is, aki nem a saját, hanem valamely tette társa vagyoni haszonszerzése érdekében működik közre a lopott (vagy az orgazdaság más alapcselekményéből származó) dolog megszerzésében (1978. évi IV. törvény 326. §, 16. §).

II. A vádelv – a törvényes vádhoz kötöttség – nem akadályozza annak, hogy a bíróság a tettazonosság keretei között a vádban lopásként értékelt cselekményt orgazdaságnak minősítve állapítson meg bűnösséget (1998. évi XIX. törvény 2. §).

26/2012. büntető elvi határozat

Magánlaksértés bűncselekménye esetén a törvényi tényállásban írt „bent maradás” csak a lakásban jelenlevő jogosulttal szembeni magatartás esetén tényállásszerű (1978. évi IV. törvény 176. §).

27/2012. büntető elvi határozat

A gyermekkorú sértett felnőtt korú elkövető általi – szexuális indíttatású – megcsókolása, jóllehet önmagában nem tekinthető súlyosan szeméremszértő cselekménynek, de a folytatólagosan elkövetett szemérem elleni erőszak bűncselekményének rész-cselekménye lehet, ha a nemi vágy felkeltésére szolgáló súlyosan szeméremszértő más rész-cselekményhez kapcsolódik, illetve az ilyen cselekvőség sorába illeszkedik (1978. évi IV. törvény 198. § (1) bekezdés, 210. §, 210/A. § (2) bekezdés).

28/2012. büntető elvi határozat

A vesztegetés törvényi tényállásában szereplő gazdálkodó szerv „dolgozója” alatt nemcsak a szervnél munkaviszony keretében munkát végző személy, hanem az olyan személy is értendő, aki munkaviszonyra jellemző sajátosságokat mutató jogviszony keretében fejt ki tevékenységét (1978. évi IV. törvény 254. § (1) bekezdés).

32/2012. büntető elvi határozat

I. A lopás elkövetési magatartása az elvétel, amelynek következtében a dolog eddigi birtokosa többé nincs abban a helyzetben, hogy a dolog felett hatalmat gyakoroljon, azzal rendelkezzen. Az elvétel az eredeti birtoklás állapotának, mint uralmi, hatalmi helyzetnek a megváltoztatása, ami akkor befejezett, ha az eredeti birtokosnak nincs reális lehetősége a dolog további birtokolására, illetve arra, hogy újból annak birtokába kerüljön. Erre akkor kerül sor, ha egy új birtokállapot már létrejött. Ekkor a lopás befejezett.

II. Ezzel szemben a dolog jogtalan eltulajdonítását célzó magatartás nem haladja meg a kísérlet stádiumát, ameddig a birtokos jelenlétében – általa figyelemmel kísérve – történik és lehetősége van a beavatkozásra (1978. évi IV. törvény 16. §, 316. §).

33/2012. büntető elvi határozat

I. Perújításnak nincs helye – mert nem új bizonyíték és a terhelt felmentésének valószínűsítésére alkalmatlan – az alapügyben saját tevőlegességét és a másik terhelt cselekvőségét, jelenlétét egyaránt tagadó terhelttársnak az eljárás jogerős befejezése után írásban tett önmaga bűnösségét utólag már beismerő nyilatkozata, amely – e beismerés újdonsága mellett – a korábbival megegyezően tartalmazza annak állítását, hogy a bűntársa (az ügy másik terheltje) a bűncselekmény elkövetésében nem vett részt, annak helyszínén nem is volt jelen, ha az eljáró bíróság a másik terhelt ugyanilyen védekezését, valamint az érdekében valló terhelttárs valótlomását az ellentétes tartalmú bizonyítékok értékelésével, tanúvallomások alapján kizárta.

II. A terhelttárs utólagos beismerésének újdonsága a másik terheltre nem hat ki, s az arra vonatkozóan fenntartott korábbi – ám megcáfolt – állítás a perújítással érintett elítélt tekintetében újnak nem tekinthető. Az ilyen okból előterjesztett perújítási indítvány nem perújítási okra hivatkozik, hanem a bírói mérlegelést támadja, amelyre rendkívüli perorvoslat nem alapozható (1998. évi XIX. törvény 408. § (1) bekezdés a) pont).

Büntető elvi döntések:**9/2012. büntető elvi döntés**

A számítástechnikai rendszer és adatok elleni bűncselekmény esetében – figyelemmel az Európa Tanács számítástechnikai bűnözésről szóló egyezményében foglaltakra is – a védett jogi tárgy a számítástechnikai rendszerek működéséhez, a bennük tárolt, feldolgozott, továbbított adatok megbízhatóságához, valamint titokban maradásához fűződő érdek, és nem magának a számítógépnek vagy gépeknek a mechanikus védelme, erre ugyanis a rongálás törvényi tényállása nyújt büntetőjogi védelmet (Btk. 300/C. §, 300/F. § (3) bek.). (Somogy Megyei Bíróság Bf.198/2011. sz.)

12/2012. büntető elvi döntés

Nem emberölés büntettét, hanem kuruzslás vétségét valósítja meg az elkövető, ha az orvostudomány mai állása szerint gyógyíthatatlan tumoros megbetegedésben szenvedő teljes beszámítási képességű beteget, aki az életkilátásait teljes bizonyossággal csak fél évvel meghosszabbító műtéti beavatkozásról már lemondott, más gyógyító, illetőleg élethosszát növelő orvosi kezelés alkalmazásáról lebeszéli, ehelyett – anyagi ellenszolgáltatás fejében – őt olyan, az orvostudomány által releváns gyógyító módként el nem ismert „pszichés terápiában” részesíti, amely a halálhoz vezető kóroki folyamatot nem gátolja, de nem is segíti elő, s a beteg mintegy fél év múltán e kór talaján kialakult légzési-, keringési elégtelenség következtében meghal (Btk. 166. § (1) bek., 285. § (1) bek.). (Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.305/2010.)

13/2012. büntető elvi döntés

I. Hivatalos személynek az minősül, aki a közhatalmi és államigazgatási feladatokat a jogszabály alapján e feladatokkal megbízott szervnél látja el (Btk. 137. § 1/I. l) pont).

II. Az államigazgatási szervvel (megyei hivatallal) kötött megbízási szerződés alapján közhatalmi feladatok ellátására feljogosított egyesületi elnök nem hivatalos személy, mert hatósági jogköre nem jogszabályon, hanem megbízási szerződésen alapul. A beosztásából eredő helyzetével visszaélve – jogtalan előnyért, anyagi ellenszolgáltatásért, illetve az ő javára elvégzett ingyenmunkákért – a bíróság által ítéletben kiszabott, ám ténylegesen el nem végzett közérdekű munkák igazolásával nem hivatali vesztegetést, hanem a társadalmi szervezet önálló intézkedésre jogosult dolgozója által üzletszerűen elkövetett vesztegetés büntetettét valósította meg (Btk. 250. §, 252. § (1) bek. II. fordulat, (3) bek. b) pont). (Pécsi Ítéltábla Bf.I.15/2012.)

14/2012. büntető elvi döntés

A terrorcselekménnyel fenyegetés büntetnének megállapítására csak az olyan komoly konkrét fenyegetés ad alapot, amelyben megnyilvánul a terrorcselekmény büntetnének speciális elkövetése.

A nagyszámú közösség által látogatott épületben elhelyezett bomba robbantásával való fenyegetőzés, ha az épületben az elkövető robbanószert nem helyezett el, sőt azzal nem is rendelkezik, a közveszéllyel fenyegetés vétségének megállapítására lehet alkalmas (Btk. 261. § (1) bek. a) pont, (7) bek., 270/A. § (1) bek.). (Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.232/2009.)

15/2012. büntető elvi döntés

Nincs helye harmadfokú eljárásnak, ha az elsőfokú bíróság ítéletének felmentő rendelkezése a vád tárgyává tett tények teljes körű értékelése mellett minősítésbeli tévedésen alapszik, ehhez képest a másodfokú bíróság a cselekmény törvényes minősítése helyett bűnösséget állapít meg abban a körben, amelyben az elsőfokú bíróság felmentő rendelkezést hozott (Be. 386. § (1) bek.). (Debreceni Ítéltábla Bhar.III.171/2011.)

18/2012. büntető elvi döntés

Aki lakcímének valótlan bejelentése alapján vesz részt a helyi népszavazásban, jogosultság nélkül szavaz, s ezzel elköveti a népszavazás rendje elleni büntetett (Btk. 211. § c) pont). (Győri Ítéltábla Bf.50/2011.)

19/2012. büntető elvi döntés

A kábítószert forgalmazó elkövető által beszerzett, de ténylegesen a lefoglalás folytán forgalomba hozni már nem sikerült kábítószere sem a megszerzés és tartás, hanem erre nézve is forgalomba hozatal elkövetési magatartása valósul meg (Btk. 282/A. § (1) bek. III. fordulat és (3) bek.). (Győri Ítéltábla Bf.95/2010.)

22/2012. büntető elvi döntés

A hivatásos bírót az országgyűlési képviselővel azonosan megillető mentelmi jog tárgyában hozott döntés csak arra az ügyre vonatkozik, amelyre az indítványt előterjesztették. A bírót megillető mentelmi jog felfüggesztése ezért csak az e kérdésben dönteni jogosult köztársasági elnök előtt ismert olyan tényeken alapulhat, amelyeket az indítvány tartalmaz; azaz nem terjed ki azon bűncselekményekre, amelyeket az indítvány nem tartalmazott. A bíróval szemben kényszerintézkedés csak amiatt a – konkrétan megjelölt – bűncselekmény miatt alkalmazható, amelynek kapcsán mentelmi jogát a köztársasági elnök felfüggesztette (1998. évi XIX. törvény 131. § (3) bekezdés, 211. § (4) bekezdés, 215. § (3) bekezdés, 551. § (1) és (2) bekezdés, 2011. évi CLXII. törvény 2. § (1) bekezdés; 1990. évi LV. törvény 5. § (7) bekezdés). (Kecskeméti Törvényszék 4.Bnf.193/2012.)

29/2012. büntető elvi döntés

I. Nem állapítható meg a büntetőjogi felelőssége foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés bűncselekményében annak a foglalkozási szabályok hatálya alatt cselekvő személynek, akinek szabályszerű magatartása nem idéz elő közvetlen, azaz meghatározott személy vagy személyek életének, testi épségének, egészségének sérelmére konkretizált veszélyt sem, hanem csak általánosságban hordoz veszélyt (Btk. 171. § (1), (3) bek.).

II. A foglalkozás körében elkövetett halált okozó gondatlan veszélyeztetés vétsége miatt a büntetőjogi felelőssége – foglalkozási szabályszegés és alanyi bűnösség hiányában – nem állapítható meg annak a vadásznak, aki a terelő vadászat során a tiltott lőirányra, a lőfegyver kezelésére és használatára vonatkozó szabályok betar-

tásával a mozgásban lévő vadra célzott lövés leadásával a lövedék gurulata folytán okozza azt a halálos eredményt, amelynek bekövetkezésével a leggondosabb előrelátás mellett sem számolhatott (Btk. 171. § (1) bek., (2) bek. b) pont). (Zala Megyei Bíróság Bf.153/2010.)

30/2012. büntető elvi döntés

Az eljárásban akadályozással megvalósított hivatalos személy elleni erőszak büntette miatt a hivatalos személy intézkedésének jogszerűtlensége a bűnösség megállapítását csak akkor zárhatja ki, ha az minden mérlegelés szükségessége nélkül félreérthetetlen és kétségtelen.

A hivatalos személy elleni erőszak büntettének megvalósulását nem zárja ki az sem, ha a hivatalos személy intézkedése során megvalósult e bűncselekményt követően az elkövető a hivatalos személy által tanúsított szakszerűtlen vagy jogszerűtlen intézkedésnek erőszakkal vagy fenyegetéssel szegül ellen (Btk. 229. § (1) bek.). (Zala Megyei Bíróság Bf.512/2010.)

31/2012. büntető elvi döntés

A nyomozás során elkövetett esetleges eljárási szabálysértések nem vezetnek a törvényes vád hiányához.

A vád törvényessége szempontjából annak ténybeli megalapozottsága – bizonyítékokkal kellően alátámasztottsága – közbűnség, ez a büntetőper érdemi kérdése (Be. 2. § (2) bek.). (Pécsi Ítéltábla Fkhar.I.292/2010.)

34/2012. büntető elvi döntés

A tárgyalás mellőzésével hozott végzés ellen előterjesztett tárgyalási kérelem alapján az ügy érdemi elbírálásának csak a tárgyalási kérelmet előterjesztő személy tárgyalási részvétele esetén van helye.

A tárgyalásra szabályszerűen meg nem idézett (ügyész esetén értesített) tárgyalást kérő távollétében megtartott tárgyalás esetén feltétlen eljárási szabálysértés miatt az ügydöntő határozatot hatályon kívül kell helyezni és az eljárást bíróságot új eljárásra utasítani.

Ha a tárgyalás tartását kérő szabályszerű idézés ellenére előzetes és alapos kimentés nélkül a tárgyalásról távol marad (a tárgyalás tartását kérő ügyész kivételével) a kérelmet visszavontnak kell tekinteni és – amennyiben a távol maradó személyen kívül más jelen levő jogosult vagy az ügyész nem kérte a tárgyalás tartását – a tárgyalás mellőzésével hozott végzés jogerőre emelkedését kell megállapítani (Be. 550. § (2) bek., 548. § (1) bek., 67. § (1) bek., 373. § (1) bek. II/d) pont). (Balassagyarmati Törvényszék 4.Bf.9/2012.)

2. A KÖZIGAZGATÁSI-MUNKAÜGYI KOLLÉGIUM ÁLTAL KÖZZÉTETT ELVI HATÁROZATOK ÉS ELVI DÖNTÉSEK

A törvényi előírásoknak megfelelően megalakult a Kollégium mindkét szakágában az Elvi Közzétételi Tanács, melyek működése folyamatos. 2012. áprilisától a szakágakban közzétételre kerülnek elvi határozatok, illetőleg elvi bírósági döntések is, ezekkel orientálva a joggyakorlat alakulását, illetve elősegítve az egységes szemléletű ítélezést.

Az Elvi Közzétételi Tanács működése kapcsán ki kell emelni, hogy az elvi határozat kiválasztásáról való döntés a jogegység biztosításának egyik eszköze, ami a gyakorlatban jelentheti azt is, hogy eltérő tartalmú ítélezés esetén az Elvi Közzétételi Tanács döntésében meghatározhatja az adott kérdésben elviek, s ezáltal követendőnek tartott álláspontot.

A Közigazgatási Szakágban 2012. évben két esetben került sor az Elvi Közzétételi Tanács ilyen tartalmú döntésére, melynek nyomán a joggyakorlat egysége is helyreállt, mivel az érintettek döntését elfogadva a közzétételt követően az adott kérdésben azonos tartalmú határozatot hoztak.

Az egyik ilyen döntés tárgya a fogyasztók széles körét érintő, az egységár feltüntetésével kapcsolatos kereskedelmi gyakorlatot érintette.

A **16/2012. közigazgatási elvi határozat** értelmében az egységár az ár alapú összehasonlítás eszköze, ajándék mennyiséggel növelt termék esetében az egységárat a termék teljes – ajándékrészt is tartalmazó – mennyiségére számítva kell megadni. A nem így számított egységár a megtevésztéstől függetlenül jogsértés.

Ez az elvi döntés az ún. „ajándékot” is tartalmazó termékek esetében döntötte el elvi alapon az egységár feltüntetésével kapcsolatos jogvitát, meghatározva a kereskedők számára azt az árfeltüntetési módot, ami a jogszabályokból a fogyasztói jogok érvényesítése körében következik.

Az ellentétes ítélezési gyakorlat elvi határozattal történő feloldása és egységessé tételének másik esete a dohányreklám közzétételével volt kapcsolatos.

A **24/2012. közigazgatási elvi határozat** értelmében a dohánytermék-reklám dohánytermék-márkaneként nem haladhatja meg az A/5 méretet. A márkanéven belüli termék-variánsok (egyedi dohánytermékek) nem tekinthetők önálló márkanévnek.

Ez az elvi határozat azt döntötte el, hogy a dohánytermék-reklám méretbeli korlátozása milyen módon érvényesül az egyes dohánytermékek esetében, figyelemmel arra, hogy a márkanév, illetve termék-variáns fogalmak a joggyakorlatban keveredtek. Az elvi határozat meghatározta, hogy a dohánytermék-reklám méretbeli korlátozása egy márkanévhez kapcsolódhat, amiből következően a dohánytermék egyes termék-variánsai esetében a korlátozás egy márkanéven belül, ahhoz kapcsolódóan érvényesül. Ez azt is jelenti, hogy termék-variánsra hivatkozással a méretbeli korlátozás alól kivételre nincs lehetőség.

A **Közigazgatási Szakágban** 2012 évben meghozott fontosabb elvi határozatok a következők:

Szociális jog területén:

8/2012. közigazgatási elvi határozat

A nem magyar, de uniós polgár által igényel támogatás szociális kedvezménynek minősül, amit ugyanolyan feltételekkel kell nyújtani az uniós polgárnak, mint a magyar állampolgárnak.

4/2012. közigazgatási elvi határozat

Az 1997. évi C. törvény 82. § (1) bekezdése alapján jogi személy csak az ügyben való érintettsége révén és abban a körben élhet bírósági felülvizsgálat iránti kérelemmel, a jogorvoslati joga tehát nem korlátlan.

A gyülekezési jog területén:

5/2012. közigazgatási elvi határozat

Az előre bejelentett rendezvény addig tart, amíg a szervező azt befejezettnek nem nyilvánítja. A bejelentést követően az ottmaradókból újabb gyülekezés alakulhat ki, ha ez elveszti békés jellegét, azt a rendőrség jogszerűen oszlatja fel.

A közigazgatási eljárásjogban:

19/2012. közigazgatási elvi határozat

A határozat visszavonására indított, a közigazgatási döntés hivatalból lefolytatható felülvizsgálata az alapeljárással egy egységet képez, a II. fokú határozat rendelkezését és jogerejét érintő döntés, ezért nem minősül külön eljárásnak. Az alapeljárás indulásakor hatályos rendelkezések szerint kerülhet sor az eljárás során elkövetett jogsértés orvoslására, kivéve, ha a jogorvoslati szabályokat módosít a jogszabály ettől eltérően rendelkezik.

Az adójogban:

24/2012 közigazgatási elvi határozat

A rendszeres és üzletszerű ingatlan-értékesítésből származó jövedelem nem külön adózó, hanem önálló tevékenységből származó, áfával terhelt jövedelemként adózik.

A **Munkaügyi Szakágban** meghozott fontosabb elvi határozatok:

A közszolgálati jogban:

2/2012. munkaügyi elvi határozat

A polgármesterrel szemben érvényesített kártérítési igény elévülésének időtartama attól függ, hogy foglalkoztatási jogviszonyban társadalmi megbízatásként látja-e el tisztségét.

A társadalombiztosítási jog területén:

4/2012. munkaügyi elvi határozat

Az Egészségbiztosítási Pénztár az üzemi baleset miatt felmerült egészségbiztosítási ellátás megtérítését a szerződésen kívül okozott kárért fennálló felelősségre vonatkozó szabályok szerint nem követelheti, ha megállapítható a balesetet szenvedett munkavállaló munkáltatójának a balesettel okozati összefüggésben álló munkavédelmi szabályszegése, mulasztása.

A közalkalmazotti szabályozás területén:

12/2012. munkaügyi elvi határozat

A közalkalmazottak előmenetelére és illetményrendszerére vonatkozó szabályok részben diszpozitívak. A Kjt. hatálya alá tartozó intézmény ezért a jogszabályban foglaltakon túl – valamennyi azonos helyzetben lévő közalkalmazottnak, indokolatlan megkülönböztetés nélkül – többletdíjazást biztosíthat az elismert többletterhelésért. A többletdíjazás kollektív szerződésben alkalmazott elnevezésének – részben a diszpozitív jelleg miatt – nincs jelentősége.

Az **elvi bírósági döntések** közül az alábbiak hozhatók fel példaként:

6/2012. közigazgatási elvi döntés

A Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. a magántőke bevonása nélkül megvalósuló országos közutak fejlesztési és építési feladatainak ellátása során törvényi felhatalmazás alapján a Magyar Állam javára és nevében jár el, építettként a Magyar Állam törvényes képviselője. Ezért nem köteles a földhivatalnak a tulajdoni lap-másolat kiadásáért igazgatási-szolgáltatási díjat fizetni, a Magyar Állam teljes díjmentességére tekintettel.

10/2012. munkaügyi elvi döntés

A jogellenes fenyegetés megvalósulása vizsgálatánál – munkavállalótól a jelentős tényekről elvárható ismeretek mellett – értékelni kell a feleknek a megállapodás megkötésekor, illetve azt követően tanúsított magatartását

3. A POLGÁRI KOLLÉGIUM ÁLTAL KÖZZÉTETT ELVI HATÁROZATOK ÉS ELVI DÖNTÉSEK

2012 évben a BH-ban 17 db polgári szakágú elvi határozat, 4 gazdasági szakágú elvi határozat és 1 gazdasági szakágú elvi döntés került közzétételre.

A **polgári szakágú** elvi határozatok fejrészei az alábbiak:

1/2012. sz. polgári elvi határozat

A pszichés állapot akut zavara következtében az ún. sürgősségi gyógykezelés elrendelésére, mint a személyi szabadságot és önrendelkezési jogot jelentősen korlátozó intézkedésre csak a garanciális szabályok betartásával lefolytatott eljárásban, a közvetlen veszélyeztető magatartás bizonyítottsága esetén kerülhet sor [Alaptörvény 4. Cikk. (2) bek., 1997. évi CLIV. tv. 2., 188., 196. és 199. §].

2/2012. sz. polgári elvi határozat

A szerződés fedezetelvonó jellege miatt nem érvénytelenségi, hanem relatív hatálytalansági kereset terjeszthető elő. Ha a fél csak az érvénytelenség iránti keresetét tartja fenn, azt el kell utasítani (Pp. 275. § (4) bek., Ptk. 200. és 203. §).

3/2012. sz. polgári elvi határozat

A hozzártartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartás célja a bántalmazottak részére hatósági védelem biztosítása alapvető emberi jogaik érvényesülése érdekében, olyan esetekben is, amikor helyzetüknél fogva nincs módjuk saját érdekükben fellépni. Ezért megelőző távoltartásra irányuló eljárásban az ügyészt a Pp. 9. §-ában foglalt korlátozás nélkül megilleti a fellépés és az indítvány tételének joga [2009. évi LXXII. tv. 1. és 13. §, Pp. 9. §, 2011. CLXIII. tv. 1. §].

4/2012. sz. polgári elvi határozat

Szövetkezetnek állami tulajdonban álló földön történt építkezésével osztott tulajdon keletkezik, melynek alapján a felépítmény tulajdonosa a földön a bíróság határozatával földhasználati jogot szerez. Ennek fejében a felek eltérő megállapodásának hiányában a föld tulajdonosát egy összegben fizetendő ellenérték illeti meg. A bíróság az ellenérték kérdésében a felek erre vonatkozó nyilatkozata nélkül – hivatalból – nem határozhat [Ptk. 137., 138., 155. §, Pp. 3. § (2) és (3) bek., 206. § (4) bek.].

5/2012. sz. polgári elvi határozat

I. Az elővásárlási jogra jogosult jogosultságának mind az elővásárlási jog megsértésekor, mind pedig a per alatt mindvégig fenn kell állnia [Ptk. 373. §].

II. Az elővásárlási jog gyakorlására jogosult főszabályként akkor élhet e joggal, ha az eladási ajánlat alapján az eladó és az eredeti vevő között létrejött szerződés nem érvénytelen. Ha azonban e szerződés érvénytelenségének az oka az eredeti vevő személyében rejlik, és az elővásárlási jog gyakorlására jogosult személyében ilyen érvénytelenségi ok nem áll fenn, akkor az elővásárlási jog gyakorolható, hiszen ezáltal érvényes szerződéskötésre nyílik lehetőség [Ptk. 373. §].

6/2012. sz. polgári elvi határozat

Az az alperes, aki átruházott állami, önkormányzati feladatot nem lát el, illetve nem minősül jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szervnek, nem tartozik az Avtv. 19. § (1) bekezdésében meghatározott személyi körbe, amely közérdekű adat kiadására kötelezhető [1992. LXIII. tv. 19. § (1) és (3) bekezdések]

7/2012. sz. polgári elvi határozat

I. Az elévülést megszakító perindítást követően az eljárás szünetelése esetén az elévülés a per szünetelés folytán történő megszűnésével kezdődik [Ptk. 327. §].

II. Vagyonbiztosítási szerződés alapján történt térítés miatt a díjfeltöltés joga a biztosítottat a folyó biztosítási évben illeti meg, és azt a bíróság ítélete sem pótolhatja [Ptk. 554. §].

8/2012. sz. polgári elvi határozat

A hiba felismerése a Ptk. 308/A. § (1) bekezdésének alkalmazása során akkor következik be, amikor a jogosult tudomást szerez mindazokról a tényekről, amelyek ismerete szükséges a hiba miatti szavatossági igény érvényesítéséhez. E tények megismeréséhez számos esetben arra is szükség van, hogy a jogosult szakember bevonásával megvizsgálja azt, hogy az adott hibajelenséget mi idézte elő (a hiba a szerződéskötést megelőző vagy azt követő időszakban felmerült ok miatt jelentkezett), és így megállapítsa a hiba terjedelmét, jelentőségét és következményeit [Ptk. 308. (1) bek., 308/A. § (1) bek., 326. § (2) bek.].

9/2012. sz. polgári elvi határozat

I. A tüntetés jogszerű feloszlátása során annak szakszerűtlen végrehajtása miatt elkövetett személyhez fűződő jogsértésért az egyébként önálló jogi személyiséggel rendelkező, de együtt cselekvő rendőri szervek felelnek és az ezáltal okozott kárért való felelőségük egyetemleges.

II. A jogi képviselővel eljáró félnek nincs alanyi jogi arra, hogy a felülvizsgálati tárgyaláson személyesen nyilatkozhasson. Ennek megtagadása a közvetlenség elvét nem sérti.

10/2012. sz. polgári elvi határozat

Ha a készfizető kezes elleni első jogcselekmény megtételekor a főkötelezettel szemben már megszűnt az igényérvényesítés lehetősége, az igény – a kezesi felelősség járulékoságából következően – a készfizető kezesével szemben sem érvényesíthető, s ha a kezes elleni igény érvényesítésekor a főkötelezettel szemben már bekövetkezett a jogvesztés, ez kihat a járulékos kötelezetre is [Ptk. 273. § (1) bek., Cstv. 37. § (1) és (2) bek., Pp. 369. § (1) bek.].

11/2012. sz. polgári elvi határozat

Amennyiben korábban valamely jogalapon fennállt az igény érvényesítésének lehetősége, azt azonban a jogosult elmulasztotta, az igényérvényesítés megszűnt lehetősége nem éleszthető fel a jogalap nélküli gazdagodás jogcímére alapítottnak [Ptk. 361. § (1) bek.].

12/2012. sz. polgári elvi határozat

I. A közös tulajdonnak a bíróság által társasházzá történő átalakítása különbözik attól az esettől, amikor a felek szabad elhatározásukból, önkéntesen alapítanak társasházat egy fennálló vagy felépítendő épületre. A bíróságnak ugyanis csak már meglévő épület esetén van lehetősége a közös tulajdon társasház-tulajdonná való átalakítására.

II. Közös tulajdon megváltás útján történő megosztása során a megváltási árat a tulajdonjogát elvesztő fél tulajdoni hányadának a természetben megfelelő ingatlanrész forgalmi értéke figyelembevételével kell megállapítani [Ptk. 148. §, 149. § (1) bek., 1993. évi CXXXIII. tv. 8. § (3) bek., 2003. évi CXXXIII. tv. 7. § (1) bek.].

13/2012. sz. polgári elvi határozat

A kezelői jog intézményét a Ptk. 1991. évi XIV. törvény 12. §-ának rendelkezésével és 15. § (3) bekezdésével történt módosítása nem szüntette meg. A kezelői jog megszűnése (és átalakulása vagyongazdálkodási joggá) ágazatonként eltérő időpontban, egy folyamat eredményeként történt meg [1992. évi XXXVIII. tv. 109/F. § (1) és (2) bek., 109/G. § (2) bek.].

14/2012. sz. polgári elvi határozat

I. Az elbirtoklást megállapító korábbi ítélet mindenkire kiterjedő (ún. contra omnes vagy erga omnes) hatálya kizárja azt, hogy utóbb más személy ugyanazon ingatlan elbirtoklása iránt sikerrel perelhessen [Ptk. 116. § (1) bek., Inyvtv. 5. § (2) bek.].

II. Az anyagi jogerő hatás (res iudicata) és a contra omnes (erga omnes) hatály elbírálása [Pp. 229. § (1) bek.].

15/2012. sz. polgári elvi határozat

I. A polgári bíróságnak nincs hatásköre a testvérnek a cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt álló testvérével való kapcsolattartása szabályozására. Ebben a tekintetben a gondnok dönt, illetve a gondnokot felügyeleti jogkörében a gyámhatóság utasíthatja a gondnokolt érdekében a családi kapcsolatok ápolásához szükséges intézkedések megtételére.

II. Ha a bíróságnak – hatáskör hiánya miatt – már a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül el kellett volna utasítania, nincs olyan folyamatban lévő ügy, amelyben a bíró – az eljárás felfüggesztése mellett – az Alkotmánybíróságnál egyedi normakontrollt kezdeményezhetne [Ptk. 15/A. § (1) bek., 20. §, 20/A. §, Csjt. 92. § (1) és (4) bek., 149/1997. (IX. 10.) Korm. r. 140. §, 2011. CLI. tv. 25. §].

16/2012. sz. polgári elvi határozat

Ha valaki egy hangfelvétel létezéséről a hangfelvétel tartalmának szóbeli ismertetésével, illetve a hangfelvétel leírt anyagának közzétételével tájékoztatja a közvéleményt, az csak tényközlés, ezzel a hangfelvétel nyilvánosságra hozatala nem történik meg, ezért a hangfelvételhez fűződő jog megsértése a jogosulatlan nyilvánosságra hozatal miatt a Ptk. 80. § (2) bekezdése alapján nem állapítható meg. A hangfelvétel tartalmának ismertetése felhasználásnak minősül. Ebben az esetben azt kell vizsgálni, hogy a Ptk. 80. § (1) bekezdése szerint e felhasználás visszaélésnek minősült-e. Végül a hangfelvétel tartalmi ismertetése adott esetben a magánútók nyilvánosságra hozatalának minősülhet, amikor annak lehet jelentősége, hogy a magánútók nyilvánosságra hozatala jogszerűtlen volt-e. Önmagában tehát a hangfelvétel vagy a képmás létezésének az ismertetése nyilvánosságra hozatalnak nem minősül [Ptk. 80. § (1) és (2) bek.].

17/2012. sz. polgári elvi határozat

I. A szerződés jóerkölcsbe ütközés miatti érvénytelensége önmagában olyan körülmények alapján nem állapítható meg, amelyek a törvényben nevesített érvénytelenségi ok alapjául szolgálnak.

II. Semmisségi ok hivatalból történő észlelésekor a bíróságnak lehetőséget kell biztosítania a feleknek arra, hogy az azzal kapcsolatos érdemi nyilatkozataikat megtehessek [Ptk. 200. §].

A **gazdasági szakágú** elvi határozatok, valamint 1 elvi döntés fejrészei az alábbiak:

1/2012. sz. gazdasági elvi határozat

A versenyfelügyeleti eljárásban a Gazdasági Versenyhivatalnak (GVH) az eljárás megszüntetéséről döntő, keresettel nem támadott határozata meghozatala után a tisztességtelen piaci magatartás és versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. tv. (Tpvt.) 11. §-ának megsértése miatt, kártérítés megfizetése iránt indult perben, a bíróság jogosult volt a 88/B. § (4) bekezdése alapján a GVH-t véleménye kifejtésére felhívni, mely nyilatkozat bizonyítékként veendő figyelembe.

A GVH fenti versenyhivatali eljárásban hozott és az eljárást megszüntető határozatát ugyancsak bizonyítékként kell értékelni. A Kúria megítélése szerint a 88/B. § (6) bekezdésének rendelkezéséből (figyelemmel a jogszabály szerkezetére is) az következik, hogy akkor van kötve a bíróság, a GVH keresettel nem támadott határozata törvénysértést vagy annak hiányát megállapító részéhez, ha e döntés meghozatalára olyan eljárásban kerül sor, amikor a peres eljárásról történt értesülésre tekintettel indította meg a GVH a versenyfelügyeleti eljárást.

A Tpvt. 11. §-a nem sérthető meg egyoldalú magatartással. Ha tehát egy vállalkozásnak nincs eljárásrendje, mely meghatározná, hogy kivel milyen feltételek mellett köt megállapodást, az a Tpvt. 11. §-a megsértését nem alapozhatja meg, mert annak alapvető feltétele, hogy két vagy több, a Tpvt. 11. §-ában meghatározott feltételeknek megfelelő jogalany között jöjjön létre a versenyt korlátozó, torzító megállapodás, összehangolt magatartás [EK Szerződés 81. cikk (EUMSZ szerződés 101. cikk), 1400/2000 EK rendelet 1. cikk (1) bekezdés h) pont, 1996. évi LVII. törvény (Tpvt.) 11. § (1) bek., (2) bek. f) pont, 75. § (1) bek., 88/B. § (4), (6) bek., 19/2004.(II.13.) Korm. rend. 2. § (1) bek. j) pont].

2/2012. sz. gazdasági elvi határozat

Gazdasági társaságból történő kiválás esetén, a kiválás előtt keletkezett kötelezettségért elsősorban az a gazdasági társaság felel, amelyhez a szóban forgó kötelezettséget a szétválási szerződés szerint telepítették. Ha ez a társaság – a perbeli esetben az, amelyből a kiválás történt – kötelezettségeinek nem tesz eleget és felszámolás alá kerül, a kötelezettségeikért a másik – a perbeli esetben a kivált – társaság egyetemlegesen és korlátlanul felel. A hitelezőnek elég azt igazolnia, hogy a kötelezett nem teljesített, ha pedig ellene már felszámolási eljárás indult, nem kell megvárnia annak befejezését abból a célból, hogy milyen mértékű lett a hitelezői igények kielégítése, felelősségének milyen lesz a terjedelme. A hitelező felé fennálló felelősség terjedelmét nem befolyásolja, hogy a kiválással érintett társaságok között milyen volt a vagyonmegosztás aránya. [2006. évi IV. tv. (Gt.) 70. §, 84. §, 85. §, 1952. évi III. tv. (Pp.) 130. § (1) bek. f) pont].

3/2012. sz. gazdasági elvi döntés

I. Az érvénytelenségi és a törlési kereset céljában, jellegében egymástól eltérő jogvédelmi eszközök: az érvénytelenségi per a szerződési jogi sérelem orvoslását célzó kötelmi jogi per, a törlési per ezzel szemben valamely dologi jog védelmét célzó eljárás. Az érvénytelen szerződés alapján az ingatlan-nyilvántartásba bejegyzett

jog törlését a bíróság csak az Inytv. rendelkezéseinek a korlátai között rendelheti el. Ezt a jogszabály akkor korlátozza, ha az érvénytelenül szerző fél az ingatlan tulajdonjogát további szerző félre ruházza át vagy azon egyéb jogot enged.

II. A rosszhiszemű, illetve ingyenesen további jogszerző jogának törlésére addig indítható kereset – akár az ingatlan-nyilvántartási eredeti jogosult, akár érvénytelenségi per indítására jogosult más (harmadik) személy, mint amilyen a Cstv. 40. § alapján pert indító hitelező részéről –, amíg a bejegyzés alapjául szolgáló szerződés érvénytelensége megállapításának helye van.

Ugyanakkor azzal szemben, aki az előző bejegyzés érvényességében bízva, jóhiszeműen szerzett jogot, csak az eredeti jogosult, és csak az érvénytelen bejegyzéstől számított három év alatt indíthat törlési keresetet. A törlési per indítására nem jogosult más személyek által indított érvénytelenségi perben – határidőtől függetlenül – a közhitelesség elve alapján a jóhiszemű jogszerző tulajdonjoga vagy más joga akkor sem törölhető, ha az előző bejegyzés érvénytelensége miatt az átruházó vagy jogot engedő személy nem volt tulajdonos.

III. Az érvénytelen szerződést a hiba orvoslásával a bíróság érvényessé nyilváníthatja, amely az eredeti állapot helyreállításával egyenrangú jogkövetkezmény. Az érvénytelenségi ok kiküszöbölése lényegét tekintve az érvénytelenségi ok miatt keletkezett érdeksérelem kiküszöbölését jelenti: a szerződés érvényessé nyilvánításához a bíróság a szerződés tartalmát úgy módosíthatja, hogy ezáltal az érvénytelenségi ok miatt keletkezett érdeksérelem szünteti meg. [Cstv. 40. § (1) bekezdés, Ptk. 237. § (1), (2) bekezdés, Inytv. 62. § (1) bekezdés.]

4/2012. sz. gazdasági elvi határozat

I. A hitel/kölcsön szerződésben a pénzügyi intézmény nemcsak kamatot, hanem díjat és költséget is felszámíthat, ezek felszámítása önmagában jóerkölcsbe ütközőnek nem tekinthető.

II. Annak a Hpt. által biztosított lehetőségnek – mely szerint a pénzügyi intézmény a hitel/kölcsön szerződések az ügyfél terhére egyoldalúan módosíthatja – a kölcsönszerződésben történő szerepeltetése önmagában nem tisztességtelen, nem minősíthető a szokásostól eltérő gyakorlatnak. Hivatalból nem kötelezettsége az eljáró bíróságnak az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő konkrét szerződési feltételek esetleges jogszabályba ütközésének, jóerkölcsbe ütközésének vizsgálata, ha az adott feltételek a peres iratok részévé nem váltak, a feltételek jogszabályba, jóerkölcsbe ütközésére a felperes nem hivatkozott.

III. Az árfolyam lehetséges változásának becslése a hitel/kölcsön szerződésnek nem kötelező tartalmi eleme. [1996. évi CXII. tv. (Hpt.) 210. § (3) bek., 210. § (1) bek. b) pont, 87/102/EGK rendelet 2. cikk (3) bek., 2008/48/EG irányelv 2. cikk (2) bek., 93/13/EGK irányelv, 1959. évi IV. tv. (Ptk.) 205. § (5) bek. [jelenleg 205/B. § (2) bek.], 231. §].

5/2012. sz. gazdasági elvi határozat

I. A közhiteles nyilvántartásba bejegyzendő adatok tekintetében – mint amilyen a perbeli esetben a tagváltás – az adatváltozást eredményező szerződés létrejöttének, érvényességének elbírálására az 1979. évi 13. tvr. 62/A. § h) pontja alapján nem állapítható meg a magyar bíróság kizárólagos joghatósága.

II. Létre nem jött szerződésbe foglalt választottbírói kikötés is létre nem jöttnek minősül.

III. A cégjegyzéki adatot érintő ítélet jogkövetkezményeinek levonására a cégnyilvántartást vezető cégbíróság jogosult.

IV. Amennyiben a felülvizsgálati kérelmet benyújtó fél jogi képviselője a másodfokú eljárás befejezésével megszűnt, de a felülvizsgálati bíróság felhívására ennek pótlásáról határidőben gondoskodott, a felülvizsgálati kérelem hivatalból nem utasítható el.

[1959. évi IV. tv. (Ptk.) 221. §, 2006. évi V. tv. (Ctv.) 76. § (1) bek. b) pont, 1979. évi 13. tvr. (Nmtvr) 29. §, 62/A. § h) pont, 1994. évi LXXI. tv. (Vbt.) 46. § (2) bek., 8. § (1) bek., 1952. évi III. tv. (Pp.) 73/A. § (1) bek. a) pont, 73/B. § (4) bek.].

Az elvi döntések kis számát az magyarázza, hogy az alsóbb szintű bíróságok többszöri felhívás ellenére sem terjesztettek fel közzétételre alkalmas döntéseket. Ezen a jövőre nézve változtatni kell.

A Kúriai Döntések 2013-ban eddig megjelent két számában már megjelent 2 polgári szakágú és 2 gazdasági szakágú elvi döntés, amelyek kiválasztására még 2012 évben került sor. A BH-ban mindezeket felül 116 db polgári és gazdasági szakágú eseti döntés jelent meg, több mint az előző években.

A KÚRIA 2012. ÉVI ÜGYFORGALMI ADATAI

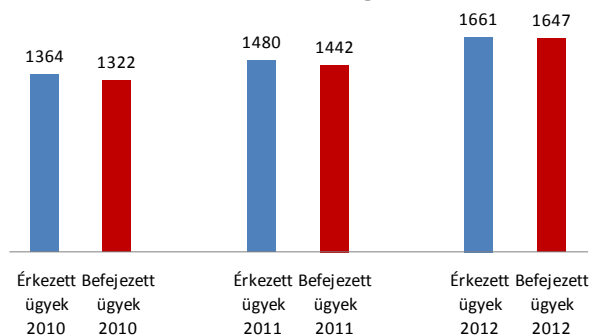
1. Az ügyérkezés, a befejezés, a folyamatban maradt ügyek általános adatai/tendenciái az előző három év viszonylatában

Az alábbi táblázatban az egyes szakágak összesített (valamennyi ügytípus adatainak egybe számításával képzett) ügyforgalmi adatai olvashatók. A Közigazgatási-Munkaügyi Kollégium Közigazgatási Szakágának adataiban 2012 évben az önkormányzati és választási ügyek adatai is szerepelnek.)

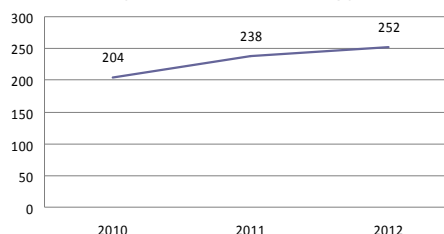
	2010			2011			2012		
	Érkezett	Befejezett	Folyamatban	Érkezett	Befejezett	Folyamatban	Érkezett	Befejezett	Folyamatban
Büntető Kollégium	1364	1322	204	1480	1442	238	1661	1647	252
Közigazgatási - Munkaügyi Kollégium Közigazgatási Szakág	2002	1918	1025	1820	1797	1048	1826	1627	1247
Közigazgatási - Munkaügyi Kollégium Munkaügyi Szakág	1200	1254	997	1071	1273	795	852	959	688
Polgári Kollégium Polgári Szakág	2738	2690	967	3002	2796	1173	2723	2597	1299
Polgári Kollégium Gazdasági Szakág	455	429	147	413	425	135	395	338	192

A táblázat adatainak elemzéséből megállapítható, hogy a Büntető Kollégium emelkedő érkezés mellett évről évre növelni tudja a befejezések számát, így a folyamatban maradt ügyek száma csak kisebb mértékben nő. A Kollégium valamennyi vizsgált időszakban szinte teljes mértékben fel tudta dolgozni az érkezést, ami jó bírói munkateljesítményt és jó munkaszervezést mutat. Különösen igaz ez a 2012 évre, ahol a befejezés-szám tekintetében nagy előrelépést jelző adatokat időszakosan csökkent bírói létszámmal, új bírák munkába állítása mellett érték el.

Büntető Kollégium

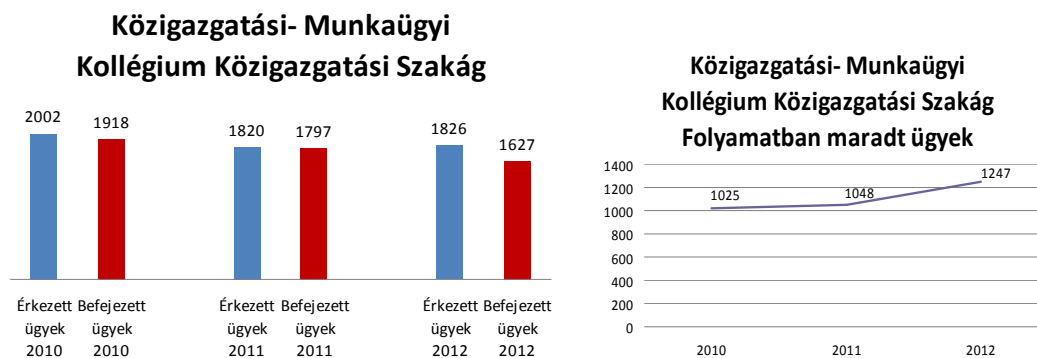

**Büntető Kollégium
Folyamatban maradt ügyek**

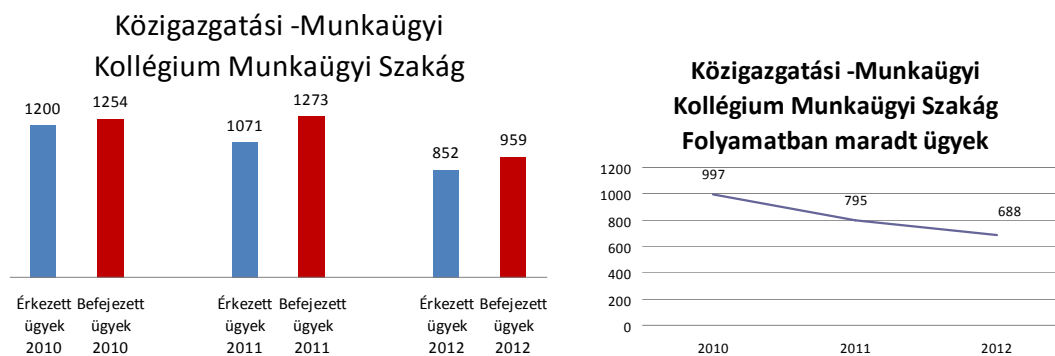
A fenti oszlopdiagram a Büntető Kollégium utolsó három éves összesített érkezési és befejezési adatait mutatja meg, míg a grafikonon a folyamatos ügyek számának növekedése ábrázolódik.

A Közigazgatási-Munkaügyi Kollégium Közigazgatási Szakágában az utóbbi két év érkezési adatai körülbelül azonosak, azonban a befejezés elmarad az előző évek teljesítményétől. 2012 évre magyarázat lehet a bírói nyugdíjazás, ugyanakkor az adatok azt mutatják, hogy a befejezés-szám csökkenése már 2011-ben megkezdődött.

A fenti oszlopdiagram a Közigazgatási Szakág utolsó három éves összesített érkezési és befejezési adatait mutatja meg, míg a grafikonon a folyamatos ügyek számának növekedése ábrázolódik.

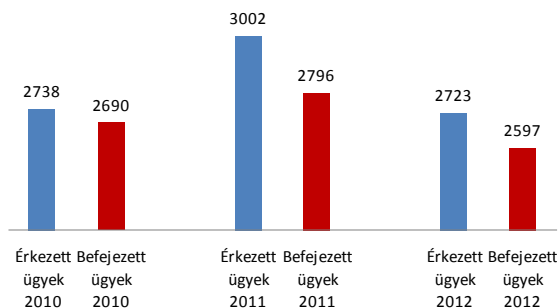
A Közigazgatási-Munkaügyi Kollégium Munkaügyi Szakágában mind az ügyérkezés, mind a befejezés-szám évről évre csökkenést mutat. Ugyanakkor az erősen csökkenő érkezés – romló befejezési mutatók mellett – is csökkenti a folyamatos ügyek számát. A Munkaügyi Szakágban csak három tanács ítélezik, így egy tanácsra átlagosan közel 230 ügy jut, ami a többi szakág átlagos terheléséhez képest kirívóan magas.

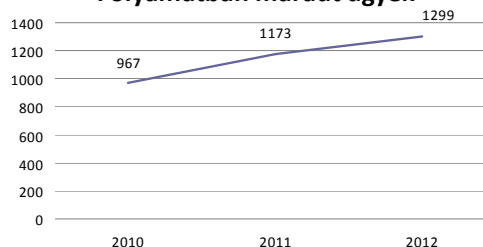
A fenti oszlopdiagram a Munkaügyi Szakág utolsó három éves összesített folyamatos csökkenést mutató érkezési és befejezési adatait ábrázolja, míg a grafikonon a folyamatos ügyek számának egyenes csökkenése rajzolódik ki.

A Polgári Kollégium Polgári Szakágában a felülvizsgálati értékhatár emelésének hatása még nem mutatkozott meg egyértelműen az érkezési adatokban, mert bár kevesebb ügy érkezett 2012-ben, mint 2011-ben, azonban a 2010-es érkezés nagyjából megegyezik a 2012-es adatokkal. Így a számadatok egyszerű elemzésével nem lehet megmondani, hogy a csökkenő érkezés oka az, hogy az érkezés a 2011-es kivételes érkezési csúcstról visszaesett a szokott tartományba, vagy pedig a felülvizsgálati értékhatár (és az illeték) emelése csökkentette a pereskedési hajlamot. Ahhoz, hogy a Polgári Szakág ügyérkezési tendenciájáról világos képet kapjunk, meg kell várnunk a 2013 évi adatokat.

Polgári Kollégium Polgári Szakág

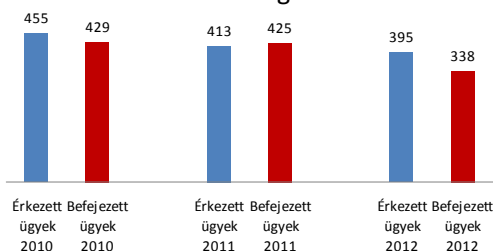
Polgári Kollégium Polgári Szakág Folyamatban maradt ügyek

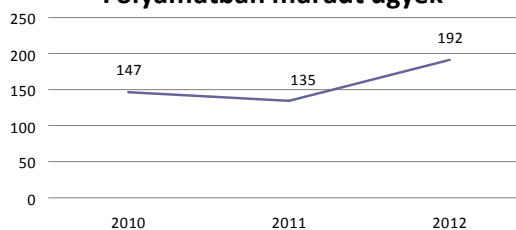
A fenti oszlopdiagram a Polgári Kollégium Polgári Szakágának utolsó három éves összesített (2012-ben erős csökkenést mutató) érkezési és befejezési adatait mutatja meg, míg a grafikonon a folyamatban maradt ügyek számának egyenletes növekedése ábrázolódik.

A Polgári Kollégium Gazdasági Szakágában a kis mértékben csökkenő érkezés mellett a befejezés-szám erősen csökkent, ami a folyamatos ügyek számának emelkedéséhez vezetett.

Polgári Kollégium Gazdasági Szakág

Polgári Kollégium Gazdasági Szakág Folyamatban maradt ügyek

A fenti oszlopdiagram a Gazdasági Szakág utolsó három éves összesített érkezési és befejezési (2012-ben csökkenő) adatait mutatja meg, míg a grafikonon a folyamatos ügyek számának emelkedése ábrázolódik.

2. Az ügyforgalmi adatok alakulása az egyes szakágakban

2.1. Büntető Kollégium:

- 2011. évről áthozott ügyek száma:	238
- 2012. évben érkezett ügyek száma:	1661
befejezett ügyek száma:	1646
ebből nyilvános ülésen:	208
ebből tanácsülésen:	1438
folyamatban maradt ügyek száma:	252

Ügycsoportonkénti bontások:

Érkezett ügyek:	
felülvizsgálat (Bfv.):	1173
fellebbezett (Bkf.)	380
harmadfok (Bhar.)	23
bíróság kijelölése (Bkk.)	56
törvényességi (Bt.)	9
kifogás (Bkif.)	18
semmisségi (Bsf.)	2
Összesen:	1661

Befejezett ügyek:	
felülvizsgálat (Bfv.):	1162
fellebbezett (Bkf.)	379
harmadfok (Bhar.)	22
bíróság kijelölése (Bkk.)	55
törvényességi (Bt.)	9
kifogás (Bkif.)	18
semmisségi	2
Összesen:	1647

Folyamatban maradt ügyek:	
felülvizsgálat (Bfv.):	222
fellebbezett (Bkf.)	16
harmadfok (Bhar.)	7
bíróság kijelölése (Bkk.)	4
törvényességi (Bt.)	3
Összesen:	252

Vegyes ügyként (nem elnöki számra iktatott) ügyek statisztikája

2012. évben érkezett vegyes ügyek száma:	773
2012. évben befejezett vegyes ügyek száma:	773

2012-ben 1 éven túli pertartamú ügy nem volt.

A Büntető Kollégium a fenti jó eredményeket úgy érte el, hogy a tanácsok létszáma hiányos volt: egyáltalán nem volt betöltve 2 bírói álláshely (a B.II. és a B.III. tanácsban), 2012 július 1-től pedig a nyugdíjazások következtében a B.I. tanács bírói létszáma 1 fő tanácselnökre és 1 fő kirendelt bíróra, a B.III. tanács létszáma 1 fő tanácselnökre (a kollégiumvezetőn kívül) és 1 fő bíróra csökkent.

2.2. Közigazgatási-Munkaügyi Kollégium:

2.2.1. Közigazgatási Szakág

Ügycsoportonkénti bontások:

Érkezett ügyek:	
Felülvizsgálat	1666
fellebbezett	30
önkormányzati, választási, népszavazási	112
egyéb ügyek	16
kifogás	2
Összesen:	1826

Befejezett ügyek:	
felülvizsgálat	1488
fellebbezett	26
önkormányzati, választási, népszavazási	97
egyéb ügyek	14
kifogás	2
Összesen:	1627

Folyamatban maradt ügyek:	
felülvizsgálat	1220
fellebbezett	9
önkormányzati, választási, népszavazási	15
egyéb ügyek	3
kifogás	0
Összesen	1247

Vegyes ügyként (nem elnöki számra iktatott) ügyek statisztikája

2012. évben érkezett vegyes ügyek száma:	66
2012. évben befejezett vegyes ügyek száma:	65

A Közigazgatási Szakágban összesen 1666 felülvizsgálati ügy érkezett, valamint 112 önkormányzati, választási és népszavazási ügy. A felülvizsgálati ügyek száma a 2011. évi 1796-os érkezéshez képest csökkenést mutat, ugyanakkor a befejezett felülvizsgálati ügyek száma 2012-ben sem érte el, vagy haladta meg az érkezett ügyek számát. Ez a tendencia a Közigazgatási Szakág működésében már több éve megfigyelhető, s végeredményben a folyamatban lévő ügyek számának lassú emelkedését okozza.

A 2012. évben befejezett felülvizsgálati ügyek száma 1488 volt, az elbírálás időtartamát nézve az ügyek több mint fele (875) 6-12 hónapon belül került befejezésre. Az egy évet meghaladóan elbírált ügyek száma 251 volt, ugyanakkor azt meg kell jegyezni, hogy ezen ügyek ténylegesen egy évhez közeli időtartamban (13-15 hónap) kerültek befejezésre, s szinte valamennyi esetben az egy éven túli elbírálást valamilyen perjogi, vagy adminisztrációs ok indokolta.

2012. év vonatkozásában figyelembe kell venni azonban azt is, hogy az ítélkezési létszámban bekövetkezett folyamatos változások miatt egész évre vetítve folyamatosan két fő bírói teljesítmény hiányzott, ami megközelítőleg 300 körüli éves ügybefejezést jelent. Amennyiben ez a teljesítmény is rendelkezésre állt volna, úgy a befejezett felülvizsgálati ügyek száma lényegesen meghaladta volna az érkezett ügyek számát és megállítható lett volna a folyamatban lévő ügyek számának emelkedése.

A bírói létszám tényleges alakulása azonban a 2012 évre a Közigazgatási Szakágban kedvező ügyforgalmi helyzet elérését számszerűen nem tette lehetővé, annak ellenére, hogy előzőekből megállapíthatóan a Szakágban 2012-ben ítélkezők teljesítménye meghaladta a korábbi évek teljesítményét.

2.2.2. Munkaügyi Szakág:

Ügycsoportonkénti bontások:

Érkezett ügyek:

felülvizsgálat	841
egyéb ügyek	11
Összesen:	852

Befejezett ügyek:

felülvizsgálat	947
egyéb ügyek	12
Összesen:	959

Folyamatban maradt ügyek:

felülvizsgálat	688
egyéb ügyek	0
Összesen	688

Vegyes ügyként (nem elnöki számra iktatott) ügyek statisztikája

2012. évben érkezett vegyes ügyek száma:	82
2012. évben befejezett vegyes ügyek száma:	80

A Munkaügyi Szakág ügyforgalmi helyzetét 2012. évben kedvezőnek lehet minősíteni, azzal együtt, hogy a korábbi években jelentkező hátralék feldolgozása csak részben történhetett meg. Ez elsősorban az elbírálások időszerűségében jelentkezik, mivel a Szakágban jelenleg is jellemző a félévet meghaladó, de inkább egyéves határidőhöz közelítő elbírálási időtartam és a Szakágban éven túli folyamatos ügyek is vannak.

A munkaügyi felülvizsgálati ügyek száma évek óta csökkenő tendenciát mutat, ugyanakkor az is megállapítható, hogy a befejezett ügyek száma meghaladja az érkezést, és így a folyamatban lévő ügyek száma is csökken. 2012-ben 841 felülvizsgálati ügy érkezett a Munkaügyi Szakághoz, a befejezések száma pedig 947 volt. Ezen adatok alapján az év elején folyamatban lévő 794 munkaügyi felülvizsgálati ügy 2012 decemberére 688-ra csökkent. A Munkaügyi Szakág ezen kedvező ügyforgalmi mutatói esetében – a 2013-as év feladata a kedvező számszerű mutatók fenntartása mellett – annak elérése, hogy az ügyforgalmi helyzet pozitív jellemzői az elbírálás időtartamában is jelentkezzenek.

2.3. Polgári Kollégium:

2.3.1. Polgári Szakág

Ügycsoportonkénti bontásban:

Érkezett ügyek:

felülvizsgálat	2181
fellebbezett	158
egyéb ügyek	369
kifogás	15
Összesen:	2723

Befejezett ügyek:

felülvizsgálat	2092
fellebbezett	143
egyéb ügyek	349
kifogás	13
Összesen:	2597

Folyamatban maradt ügyek:

felülvizsgálat	1213
fellebbezett	46
egyéb ügyek	37
kifogás	3
Összesen	1299

Vegyes ügyként (nem elnöki számra iktatott) ügyek statisztikája

2012. évben érkezett vegyes ügyek száma:	355
2012. évben befejezett vegyes ügyek száma:	352

2.3.2. Gazdasági Szakág

Ügycsoportonkénti bontásban:

Érkezett ügyek:

felülvizsgálat	325
fellebbezett	70
egyéb ügyek	0
kifogás	0
Összesen:	395

Befejezett ügyek:

felülvizsgálat	282
fellebbezett	52
egyéb ügyek	2
kifogás	2
Összesen:	338

Folyamatban maradt ügyek:

felülvizsgálat	158
fellebbezett	34
egyéb ügyek	0
kifogás	0
Összesen	192

Vegyes ügyként (nem elnöki számra iktatott) ügyek statisztikája

2012. évben érkezett vegyes ügyek száma:	25
2012. évben befejezett vegyes ügyek száma:	25

A Polgári Kollégium két szakágához (polgári szakág, gazdasági szakág) 2012. évben 3118 ügy érkezett (ebből felülvizsgálati ügy 2506, fellebbezett ügy 228, nemperes ügy (kijelölés, elfogultság) 369, eljárás elhúzódása miatti kifogás 15. Összehasonlításképpen ugyanez a szám 2011. évben az említett két szakágra nézve (tehát az akkor még a Polgári Kollégiumhoz tartozó munkaügyi szakág nélkül) 3415 volt, vagyis az ügyérkezés mintegy 10 %-kal csökkent. A befejezett ügyek száma 2935 volt (300 üggyel kevesebb, mint az előző évben). A folyamatban lévő ügyek száma 2012. év végén 1491 volt, 185 üggyel több, mint az előző évben. A befejezett ügyekből 54 db „elvi ügyként”, 68 db pedig „munkaigényes ügyként” nyert befejezést. 2012-ben 26 polgári és 19 gazdasági kiemelt ügy érkezett, 2012-ben a két szakágban összesen 30 kiemelt ügyet fejeztek be (16 polgári, 14 gazdasági).

A kollégiumban mindezeket felül 2012-ben még 900 vegyes ügy is elintézését nyert. Egy tanács kezén 180-200 folyamatban levő ügy van. Az ügyek 40 %-a 6 hónapon belül, 56 %-a 6 hónap és egy év között befejeződik, és csak 110 ügy (az ügyek kevesebb mint 4 %-a) fejeződött be egy éven túl.

Az említett ügyforgalmi adatokat egybe kell vetni a bírói létszám 2012 évi alakulásával. 2012 évben április 1-én 3 bíró, május 31-én 1 bíró, július 30-án 3 bíró, október 1-jén 1 bíró távozott, ezzel szemben május 1-jén 1 bíró, szeptember 1-jén 4 bíró érkezett. Ez éves átlagban számítva 3,75 kieső bíróval szemben 2 érkező bíró, ami azt jelenti, hogy 2012 évben 1,75 bíróval kisebb létszám dolgozott a két szakágban, mint 2011-ben.

A befejezés szám csökkenés, illetve a folyamatban levő ügyek növekménye ezzel éppen arányos, vagyis megállapítható, hogy az egy főre jutó bírói teljesítmény nem változott. Mivel a 2011 évi befejezés számot is igen feszített teljesítménnyel (4 bírói létszámhiány mellett) érte el a kollégium, ez azt jelenti, hogy ezt a feszített tempót 2012 évben is tartani tudtuk, miközben a kollégium elvi tevékenysége 2012-ben – ami a Kúria működésének első éve – a korábbihoz képest jelentősen megnövekedett. Megemlíthető még, hogy 2012 évben a kollégium munkáját folyamatosan 3-5 kirendelt bíró is segítette. Hosszú idő óta először 2012 évben bírúvizsgálatokra is sor került.

A jelentősebb ügyek elintézése során a Polgári Kollégium többször (csak a gazdasági szakágban hat alkalommal) élt a Pp. 11. § (5) bekezdés szerinti öttagú tanácsban történő elbírálás lehetőségével. 2012 évben egy ügyben került sor az Alkotmánybíróság eljárásának a kezdeményezésére (Gfv.30.250/2012.), egy ügyben előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezésére (Gfv.30.209/2012.). Ugyancsak egy ügyben került sor a legfőbb ügyész Pp. 274. § (6) bekezdés szerinti megkeresésére álláspontja kifejtése érdekében (Pfv.IX.21.247/2012.).

Alapító: az Országos Igazságszolgáltatási Tanács

A Bírósági Közlönyt a Szerkesztőbizottság közreműködésével az Országos Igazságszolgáltatási Tanács Hivatala jogutódja, az Országos Bírósági Hivatal szerkeszti és adja ki.

A Szerkesztőbizottság elnöke és a kiadásért felelős: dr. Handó Tünde, az Országos Bírósági Hivatal elnöke, a szerkesztésért felelős a Szerkesztőbizottság tagja: dr. Nyujtó Katalin.

A kiadó és a Szerkesztőbizottság címe: Budapest V., Szalay u. 16., telefonszám: 312-3083, fax: 312-4453.

A Bírósági Közlöny hiteles tartalma elektronikus dokumentumként a www.birosag.hu honlapon érhető el.

ISSN 2062-5030